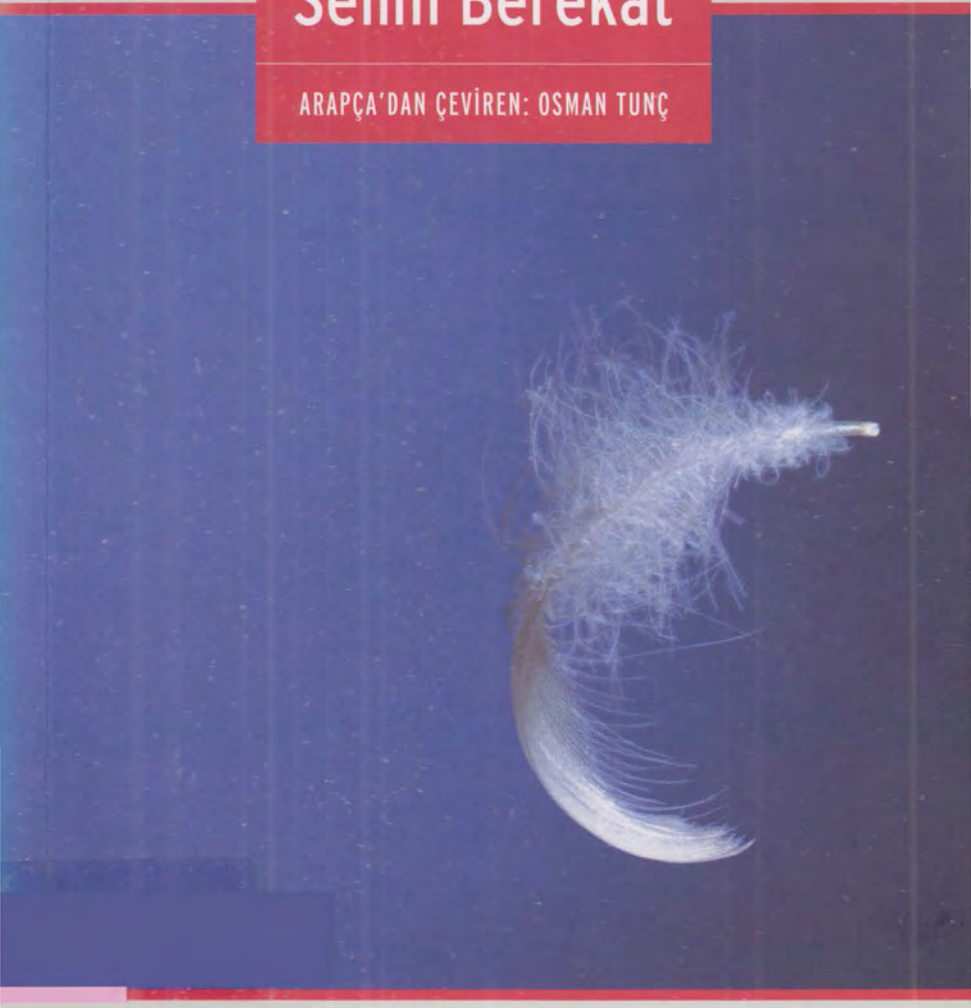
TÜY

Selîm Berekat

ARAPÇA'DAN ÇEVİREN: OSMAN TUNÇ

AYRINTI

SARI KİTAPLAR

Dilinden sürgün edilen,
Kürtçe'nin zenginliğini başka dillere taşıyan,
Doğduğu topraklarda değil,
başka ülkelerde ve dillerde ünlü olan,
Kürt yazarların eserlerinin
Kürtçe ve Türkçe çevirileri:

Sarı Kitaplar

SELÎM BEREKAT

Modern Arap edebiyatının en önemli temsilcilerinden biri sayılan şair ve yazar Selîm Berekat, 1951 yılında Suriye'nin Qamişlo (Kamışlı) kentinde doğmuştur. 1970 yılında Şam'da Arap Edebiyatı Bölümü'nü kazanır. Bu bölüme bir yıl devam edebilen Berekat daha sonra Beyrut'a gidip burada 1982 yılına kadar yaşar ve çeşitli gazetelerde çalışır.

İlk eserini 1973 yılında yayımlayan yazar Beyrut'ta beş şiir kitabı, bir hatıra ve iki otobiyografik eser yayımlar.

1999 yılında İsveç'e göç etmeden önce uzun yıllar Kıbrıs'ta kalır. Mahmud Derviş'in sorumluluğunda çıkan *Al-Karmel* gazetesinde editör olarak çalışan Berekat, roman, şiir, otobiyografi ve çocuk kitapları olmak üzere onlarca eser yayımlamıştır.

OSMAN TUNÇ

1952 yılında Siverek'te doğdu. İlk ve ortaöğrenimini memleketinde tamamladıktan sonra 1979 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. 1979-82 yılları arasında kurduğu Piran Yayınevi'ni yönetti. 1978 yılından itibaren dört yıl boyunca *Milli Gazete*'nin yazı işleri müdürlüğünü yaptı. Avukatlık stajını tamamlayarak gittiği Suudi Arabistan'da Mekke Ümmü'l-Kurra Üniversitesi Davet ve Usulü'd-Din Bölümü'nü bitirdi. Makaleleri *Hilal*, *Yeni Devir*, *Sözleşme* ve kurucularından olduğu *Yeni Zemin* gibi çeşitli dergilerde yayınlandı. İngilizce, Kürtçe ve Arapça'dan çeviriler yaptı. Halen Zehra Yayıncılık'ta editörlük yapmaktadır.

Kitapları: *İran'da İslam'ın Zaferi*, Piran Yayınları, 1979; *Şırnak Baskını*, Nûbihar Yayınları, 1992.

Çevirileri: *İslam*, İsmail Faruki (1987); *İslami Üniversite Kavramı*, Prof. Hasan Bilgrami-Prof. Seyyid Ali Eşref (1988) Risale Yayınları; *İslami Eğitimde Yeni Ufuklar*, Prof. Dr. Seyyid Ali Eşref (1991) Fikir Yayınları; *İslam'da Felsefi Düşüncenin Doğuşu*, Ali Sami en-Neşşar (2000), İnsan Yayınları; *Vadedilen Günler*, Taha Hüseyin (2004) Kent Yayınları; *Diwan*, Melayê Cızîrî (2012), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları/Nûbihar Yayınları; *İslam Devleti'nde Kamusal Özgürlükler*, Raşid el-Gannuşi (2014) Mana Yayınları.

Tüy

Selîm Berekat

Ayrıntı: 864
Sarı Kitaplar Dizisi: 2

Tüy
Selîm Berekat

Kitabın Özgün Adı
El Rish

Arapça'dan Çeviren
Osman Tunç

Sarı Kitaplar Dizi Editörü
Yavuz Ekinci

Düzelti
Ceren Ataer

© Selîm Berekat, 2013

Bu kitabın Türkçe yayım hakları Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Kapak Resmi
John Foxx / Stocjbyte / Getty Images

Dizgi
Hediye Gümen

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2 Topkapı/İst.
Tel.: (0212) 612 31 85

Birinci Basım: İstanbul, Şubat 2015
Baskı Adedi 1000

ISBN 978-975-539-974-4
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Tüy

Veya Mem Azad'ın Gülünç Gezintisinde
Unutmuş Olduğu Belgeler

Selîm Berekat

AYGINTI

Birinci Kısım

Birinci Bölüm

Mem'in intiharından önce zamana uyumlu olmayan
bir planlama ve rastgele ilan edilmiş dayanaksız birtakım detaylar.

Deri çantadan bütün elbiselerimi çıkardığımda çantanın dibindeki karanlıktan birden külrenginde küçük bir tüy çıkıverdi. Kendi etrafında döndü önce, sonra sert bir şekilde çantanın görünen kenarlarından dibine doğru inerek yerleşti. Bu çantanın ölçüsünü alıp yapan kişi kesinlikle benim çantanın dibine varıncaya kadar bu şeklide inceleyebileceğimi hiç düşünmemiştir. Öyle ki kalın dikişler makasla değil de elle çekilmişler gibi etrafa yayılıp kıvrılıyorlar.

Elimi uzatıp o tüyü aldım ve çantanın dışına çıkardım. Aydınlıkta tüyün o külrengi kaybolmuştu. Baştan aşağı onun üzerine düşündüm. Külrengi ve beyaz karışımıydı. Çok ufak ve dağınıktı. Önce bir kenara atmayı aklımdan geçirdim fakat aniden durakladım. Onu, iki parmağımın arasından bıraktığımda, yeniden çantanın dibine sindi.

Elbiselerimin arasına onu kimin atmış olduğunu sormadım kendime. Fakat çantanın karanlığında titrek sallanışını şaşkınlıkla seyrettim. Önce renginin pek açık seçik olmadığını, daha sonra aydınlığa çıkınca anlaşıldığını düşündüğüm tüyü, bir kez daha sıkı dokunmuş olduğu belli olan çantanın dibindeki girintilere çökmüş olan karanlığa attım.

Bir tüy yüzünden kendimi neden bu kadar sorgulayayım ki? Yoksa bazılarının, başkalarının tuzaklarına ekmek kırıntıları atar gibi hakikatin bir skandal olduğunu kanıtlamayı destekleyecek bir delili mi araştırıyorum? Bir tek tüy. Benim iddialı intiharım gibi bir tüy. İnsan iki kez intihar eder mi hiç? Evet, insan iki kez buna teşebbüs etmiş olabilir ama iki kez intihar etmiş olmaz. İntihara teşebbüs ettiğinde bundan kurtulma ihtimali vardır ama intihar ederse ölüp gider. Yani kesinlikle ölmüştür artık. Bunun ikinci ya da üçüncü bir anlamı yoktur. Ben de, dibindeki karanlıkta gri renkteki tüyün ortaya çıktığı şu çantayı açmadan önce intihar kararını vermiştim.

Kapının arkasındaki köşeye dayadığım yağmurdan ıslanmış şemsiyeme benzer türden felsefi meseleler üzerinde düşündüm biraz. Kendi kendime dedim –durum kendi başına bu türden bir şeye davet edip ona izin vermiyor– "kişi, tabiatı itibarıyla şerir doğar ve bütün ömrünü şerir olmadığını kanıtlamaya çalışmakla geçirir" Şimdi bütün içtenliğimle söyleyebilirim ki durum bu türden bir içsel gevezeliği kaldırmaz. Mademki o şahıs –ki o benim– kendini intihara doğru yöneltmiş.

Aldırışsız, ziynetsiz bir intihar hayatın mizahtan yoksun olması kadar gülünçtür. Yani demek istiyorum ki intihar ettiğimizde, ruhu kuşatan büyük mizah kadar bıkkınlıktan dolayı da intihar ediyoruz. Aslında mesele basit anlatımla, patlayıncaya kadar gülme krizine tutulan insanın durumuna benziyor.

İşte böyle. Hayat için dikkat edilmesi gereken ölçülerde basit bir karışıklık böyle sonuçlar doğuruyor: Gülersin, ardından patlarsın. Kızarsın patlarsın. Yersin patlarsın. Acıkırsın patlarsın. Uyursun patlarsın. Terlersin patlarsın. Seversin patlarsın. Karanlık olur patlarsın. Aydınlık olur patlarsın. Hükmedersin patlarsın. Köle olursun patlarsın. Soluklanırsın patlarsın. Daralırsın patlarsın.

İşte böyle. Ölçülerde basit bir bozukluk, pişirmedeki duruma benzer. Evet, hayat bir nevi pişmektir. Az bir dengesizlik

yakar. Onun içindir ki o gün intihara karar verdim. Mutfaktaki pencerenin arkasından gökten boşanırcasına yağan yağmura bakıyorum. Evin arkasına düşen boşluktaki bahçede çok tüylü bir çift kuş gördüm. Şemsiyemi yanıma alıp mutfağın kapısından dışarı çıktım. Birbirine yakın duran o iki kuşa doğru yöneldim. Yağmurun altında kıvrılmış duruyorlardı. Öyle ki boyunları görünmüyordu. Ben onlara doğru yaklaşınca uçtular. Neden uçtuklarını anlamadım. Ben de onlar gibi şemsiyemle birlikte yağmurun altındaydım. Onları da kendim gibi yağmurdan korumak istemiştim. Bilmiyorum yağmur dininceye kadar evin arkasındaki bahçede oturacak mıydım yoksa orada ayakta dikilecek miydim? Bütün içtenliğimle bildiğim tek şey, amacımın o iki kuşu korumak olduğuydu. Ama uçtular.

"Kuşlar beni anlamıyor." Bunu kalbimin derinliklerine acı bir güvenle yerleştirdim ve üzgün bir şekilde eve döndüm. İşte bu durum benim intihardaki kararlılığımı daha da artırdı. İlave sebeplere ihtiyacım yoktu artık. Lakin hesaptaki her bir ilave uzatmayı darmadağın ediyor. "Ölmeliyim şimdi artık."

Lakin ben kararımdaki eksiklikleri kendime izah etmek istiyorum. O eksiklikler başka sebeplere bağlıdır. İlave sebeplerden güvendiğim temel sebeplere kadar –ki onlara tartışmasız büyük bir sıkıntı içinde– ruhumu emekliye ayıracak sebepleri açıklamak istiyorum. Çünkü ilave sebepler kışkırtıcıdır. İşte itiraf ediyorum ki, ilaveler aldatıcıdır. Bütün detaylar ne denli küçük olursa olsun ikna edici gücüyle seni mat eder. Tıpkı benim tarladaki bir çift kuşla olan hikâyem gibi. Onlar da benim gibi düşünmüş olsalardı nasıl olacaktı: Herkes ölecek. Bu durumda yılların azlığı ya da çokluğu arasında pek bir fark kalmaz. Ama beni düşünmeye zorlayan asıl şaşırtıcı soru şudur: "Niçin intihar ettin?" Yani birisinin "niçin intihar ettin" sorusu, ne olursa olsun yerinde değil. Çünkü ben intihar ettikten sonra hiç kimse kendi akrabaları hakkında benden bir şey sormamalı. Fakat ben şu ihtimali göz ardı edemem. Yani herhangi birinin bana "neden intihar etin?" deme ihtimalini.

"Ben intihar ettim." Bazı durumlarda kararlı şekilde cevap verebilmeliyim. "İntihar ettim. İşte böyle intihar ettim." Ya sebepler? Sebepler ayrı bir hikâye. Onlar sadece detaylar.

"O halde intihar, detaydır." Bunu kendime söylüyorum. Detaylardan birisi mesela; her sabah banyoya girer yıkanırım. Öyle ki su ve sabun köpüğü olmasa sabahı tanıyamayacağım. Oysa arkadaşların nezdinde bu detay yani sabah, başka bir anlam ifade eder. İşte o, şehrimizde eşya taşıyan hamallar arasında tanımadığımız tarzda bir hamallıktır. Sabah –onlara göre– iştah açan bir yemek sofrasıdır. Lezzetli bir kahvaltıdır. Aileye ait bir düşünüştür. Hiç acımadan gündüz için ödenen bir fatura. Bu benim bilmediğim şeydir. Ben, gözleri kapalı şekilde kalkıp banyoya gidiyorum. Bir saat boyunca yıkanıyorum. Bir saatle sınırlı değildir aslında bu. Daha doğrusu banyonun gerektirdiği şeylerle birlikte ne kadar sürerse o kadar. Sonra birden evden çabuk çıkmam gerektiğinin farkına varıyorum.

Can sıkıcı bir detaydır bu, ama sağlamdır. İçten gelen bir düşünüştür. Sen onun tutsağısın çünkü. Fakat tüm bu ayrıntılar arasında insanı şoke eden şey benim burada bulunmamdır. Yani kuzeyinde küçük bir bahçenin yer aldığı bu geniş evde bulunmamdır. Evin doğusunda ise içinde büyük bir üzüm asmasıyla birlikte çeşitli bitkilerle süslenmiş incir, zeytin ve erik ağaçlarının bulunduğu boş bir alan var. Güneyinde ise liman ağaçlarının iki metre ötesinde basık yatak odasının terasının yakınında bayır bir arsa yer alıyor. Evi, batıdaki binadan ancak arabanın geçebileceği kadar genişlikteki bir yol ayırmakta. Yol boyunca yarpuz bitkisi ve uzun süre devam etmeyen zambaklar bitmiş. Ben "uzun süre devam etmez" dediğimde, bu mekânda uzun süre kaldığımı hatırlatan bir kanıt var. Ya da bende böyle bir mülahaza oluşuyor. Fakat ben tekrar o kışkırtıcı detaya dönüyorum. Ki o da burada olmamla ilgili sorumdur.

Başımdan geçen hikâyeyi halka halka yeniden yaşamak için geriye dönmeyi sevmiyorum. Daha ötesi nefret ediyorum. Evet, hafızam tembeldir ve ben onu böyle seviyorum. Burada yani bu evde uzun süre yaşamamın sebebi de budur. Özlem çekmeden bu evde yaşamak bana uzun süre yaşamadığım duygusunu veriyor.

Hafızam gibi ben de tembelim. Özlemim de tembel. Bundan dolayıdır ki intihar arzusu da tembelleşmiştir bende. Deri çantadan bugün elbiselerimi çıkardığımda yıllarca karanlıkta kaldıktan sonra çıkarmış oldum onları. Doğrusu, intihardan sonra mevtamı evden çıkaracak olanlar görsün diye onları yatağımın üstüne dizmeye karar vermiştim. Fakat bu tüy hiç aklıma gelmemişti. Çantanın dibindeki karanlıktan ortaya çıkan külrengindeki tüyü kastediyorum.

Sahi, evin doğusuna düşen hipodromdan bahsetmeyi unuttum. Öndeki bahçeden de, evin arkasındaki işlenmemiş boş arsadan da görebildiğim hipodromu. Daha öncesinde sivrisinekleri azdıran kısık ışıklı lambanın yerine getirilip konulmuş yeni lambanın elektrik direğinin tepesinden bahçeyi portakal rengindeki aydınlığa boğmasından da bahsetmeyi unuttum. Caddenin kuzeydoğusuna düşen evinin terk edilmiş bahçesinde sürekli oturan yaşlı ihtiyar komşudan bahsetmeyi de unuttum. Onu bahçede otururken her gördüğümde kendi kendime "artık ölmek üzeredir" diye içimden geçiriyordum. Ve adam öldü. Sonraki günlerde eşini, ölen kocasının bahçede oturduğu yerde gördüğümde hüzünlenmiştim. Fakat kadın ölmedi. Çünkü ben –onun da ölmesinden korkarak– yakın zamanda öleceği ihtimalini içimden geçirmedim. Kadının gönlünün ve iştahının soğuk şeyleri çekmesi hem hoşuma gidiyor hem de ilgimi çekiyordu. Ne zaman başka bir yaşlı kadının sürdüğü araba kapının önünden geçse ve geldiğini mikrofondan duyursa yaşlı kadın bastonuna dayanarak dışarı çıkar ve elinde rengârenk bir dondurma külahıyla eve geri dönerdi.

Acaba başka bir şey daha unuttum mu? Her halükârda ben her şeyi kendi halimdeyken hatırlayacağım. Kendi tembel ve bıktırıcı seçimime geri döneceğim. Yani intihar edeceğim. Fakat bu aptal tüy öfkemi daha da kışkırtıyor. Onun burada ne işi vardı? Çantada –mesela– yastık taşımamıştım. Çanta yıllardır evimizde duruyordu. Bu giysileri ona yerleştirmiş ve sonra hiç açmamıştım. Bunların dışında zaman zaman satın aldığım giysiler de oldu. Fakat çantayı hiç açmıyordum. Onu açmamaya da kararlıydım. Çünkü ben buradan ayrılacağım zaman sadece çantamı yanıma alarak her şeyi geride bırakacağım. Gerçi çantanın masumiyetini korumaya yönelik bir özlemin beni kendine doğru çekmediğini de söyleyemem. Kayıp bir adamın vermiş olduğu küçük bir hediye gibi. Bilakis ben, bu şekilde rezilce ortaya çıkmayayım ve bu benim için bir sır olarak kalsın diye aptalca bir sevgiyle korudum onu: Hiçbir özlemi, hiçbir oyunu ve hiçbir hikâyesi olmadan. İşte ben, kendimde daha önce tanık olmadığım bir zekâyla ölüme, yeni bir ortak gibi cömertçe bir takdimde bulunmak üzere çantayı açıyorum.

Öleceğim. Yani aniden gelecek sürpriz bir ölümden intikam almak için ölmeye karar vereceğim. Aslında genel olarak hayatla ölüm arasındaki fark, tümüyle uyanıklığı merhametli bir baygınlıktan ayırt eden birkaç lahzadan ibarettir. Bir anlık göz kapatmaktır. İç çekmektir. Seni bu raddeye kadar serbest bırakan hayatın küçük bir kırılma anından yahut daha da azından elini çekmektir. Sen içinde bulunduğun "an"da kendine bir sınır çizmek istiyorsun ki ruhun eksik bir yakin ile bu hayatı feda edebilsin.

O ağır ve şimşek gibi göz alıcı lahzadan sonra başına gelecek olan şeyler hakkında artık daha fazla düşünmeyeceksin. Çünkü ister kaba ister ince, her şey bir ölçüyle apaçık bir şekilde hesaplanmıştır. Başına gelecek şeyler üzerine düşünme. Çünkü seni cinnetin son kertesine doğru sürükleyen rezalet senin için yeterlidir. Yani ölüm demek istiyorum. Ve ben öle-

ceğim. Yani ben oyun içinde bir karışıklık meydana getirmeye kararlıyım. Çünkü her intihar oyun içinde bir karışıklıktır.

Lakin benim bu evde bulunmam intihara olan karmakarışık derin güvenin verdiği inanca dayanmaktadır. Ben inatçı ve azgın biriyim. Acıya teslim olmaktan mahzun olmam. Çünkü acı beni dengeleyecek ve daha iyi olmamı sağlayacak bir özelliğe sahiptir. Ben kargaşaya ve şaşkınlığa da düşmem. Öyle bir huyum vardır ki, o başkalarının hantallığını ve zekâvetini hafiflettiği gibi hesaba katmadığım durumları da hafifletir. Bu huyun verdiği hızdır ki kargaşayı benden uzak tutuyor. Kızgın bir infialle bu şekilde çelişkilerin kökünü kazıyorum.

İşte ben birdenbire burada buldum kendimi, yani bu evde. Burada geçirdiğim hayatı infial göstermeden mantıksal olarak düşünmeliyim. Çünkü ben, ne herhangi bir kimsenin karşısında ne de cesaretle gürültü koparark kurtulmamı gerektiren bir pozisyondayım. Ben, daha önce gelmediğim bir evdeyim. İntihara kalkışmadan önce evin konumunu, sınırlarını ve tarihini belirtmeliyim. Külrengi küçük bir tüyün ortaya çıktığı çantayı açmak için kendimi burada daha fazla tutmam boş bir arzudur.

Kuşkusuz benimle intiharımın arasında duran bir tüydür o. Bu tüyün muntazam bir şekilde çantanın dibine doğru süzülmesi, tıpkı benim emlak ve ev kiralama bürosuna gidişime benziyor. Konuşmasında bilgisizlik ve kabiliyetsizlik sezilen bir kadın göstermişti bu evi bana.

Sevdim bu evi. Görür görmez sevdim. Onun için burada bulunmam önceden planlanmış gibidir. Daha önce iddia ettiğim gibi, kesinlikle bir rastlantı değil. Bunun kanıtı, evin arkasındaki bahçenin adını unuttuğum başka bir bahçeyi bana hatırlatmış olmasıdır. Güney tarafında uzanan çöl de henüz unutmadığım, hatırımda kalan başka bir çölü hatırlattı bana. Öyle geliyor ki, limon ağaçları arasından sızarak yatak odasına geçen güneş ışınları burada geçirdiğim yıllara benzemeyen çok eski yıllarda beni sabahları uyandıran aynı ışınlardı. Her

halükârda ben buradaki yıllarla oradaki yıllar arasında üstünlük farkı gözeten kimselerden değilim. Çünkü tembel bir özleme sahibim. Ve yönüm intihara doğrudur. Çantanın dibinde görünen o tüy dışında ilgimi çeken başka bir şey bilmiyorum.

Bilmiyorum, intiharla ilgili verdiğim karar, beni nasıl böyle boş, oldukça sakin ve iddiasız bir adama doğru sürükledi. Bununla beraber mevtamı taşıyanlar görsünler diye elbiselerimi çıkarıp yatağımın üstüne sermek geldi aklıma. Anlamını düşünmediğim bir gürültüyle irkildim. Bahçedeki bir çift kuşu şemsiyemle yağmurdan korumam gerekiyordu. Fakat onlar, umudumu kırdı. Çantanın altına ikinci kez yerleşen şu tüy düşüncemi yeniden uyandırdı ve üzerinde ısrarla düşünmem gerektiğini hatırlattı.

Elimi yeniden çantanın dibine uzattım. Ve ona dokunmaya çalıştım. Ama nafile. Tüy çok küçük olduğundan onu göremedim. Bunun üzerine kalkıp çantayı evin arkasındaki aydınlık bahçeye taşıyarak içini iyice kurcaladım. Sağına soluna bakarken onu gördüm. İşte çantanın kuytu köşesinde duruyordu. Daha önce gördüğüm gibi, griydi. İki parmağımla tutup dışarı çıkardım ve hayal kırıklığı içinde düşüncelere daldım.

İçimde bir kırılma hissettim. Böyle bir duyguyu ilk kez taşıyorum. Ben inatçı olduğum kadar, öfkeliyim de. Bakışlarımı tüyden çektim, yatak odasının arkasında yükselen limon ağaçlarına çevirdim. Biraz önceki inkisarın sebebini anlıyor gibiyim şimdi. Bakışlarımı tüyden ayırıp, yavaşça yatak odasının arkasına düşen yüksek limon ağaçlarına çevirdim. Sanki inkisarının nedeninin orada, henüz kendini tanıtmamış şu bahar mevsiminin arifesinde birbirine dolanmış dallar arasında olduğunu biliyormuşum gibi. Tüm vücudum birden titremeye başladı.

Ağacın dalları arasında bir şey görmedim fakat bir kuşun yapraklarla oynaştığını duyar gibi –yahut ben öyle hayal ettim– oldum. Sanki yitirmiş olduğu dengesini yeniden elde etmek için bir çırpıntı içindeydi. Sonra tıpkı elimdeki tüy gibi,

bir tüyün havalandığını gördüm. Tüy daldan dala yalpalayarak yere doğru yöneldi ve ağacın dibindeki rutubetli toprakta biten bodur papatyaların ve dikenli birtakım bitkilerin arasında takılıp kaldı.

Ağaçların yüksek dallarında bir kuş görebilir miyim diye baktım fakat herhangi bir kuşu göremedim. Fakat yere düşen tüy ise ağacın altında boyanmamış beyaz ayakkabının birkaç santimetre yakınında duruyordu. Kendimi alçak dallardan korumak için daha önceki gibi eğilerek çantayı bırakmış olduğum yere geri döndüm. Sonra her iki tüyü karşılaştırdım. İkisi de birbirine denk boyuttaydı ve renkleri de aynıydı.

İnkisarım daha da arttı. Birden gözlerim doldu. Fakat ben gözyaşlarının dökülmesine inatla engel olmaya çalıştım. Çünkü ağlamaya hiç de alışkın değildim. Buna mukabil ya etrafımda olanları ya da kendimi parçalardım. Bu defa başıma gelen neydi? Bir yerde bir facia cereyan ediyor ve ben bunun önüne geçemiyor muyum? Her yerde facialar yaşanıyor ve her defasında bunu kendime hatırlatmamaya da iznim yok. Bu, varlığın bir hikmetidir ki, her şeyin aynı yerde bir defada meydana gelmesine izin vermiyor. Bilakis onları güzel ve makbul bir şekilde dağıtıyor, zayıf kalpleri hep zayıf, güçlü kalpleri de hep güçlü bırakıyor.

Ve işte ben güçlüyüm fakat biraz kırgınım. Bu ise benim gibi yüzü intihara dönük birisine yakışmaz. Şayet kırgınlık hissediyorsan bu kendi haline üzülüyorsun demektir. Yani intihar gibi gürültülü bir fiili işlemek konusunda kendini affetmiyorsun. Özgürlüğüne kavuşman için, şuurunu tamamen kaybedesin diye süreyi erteliyorsun. O zaman orada özgürlüğün sona yakın olacak ve sen cesaret edip ona saldıramayacaksın. Çünkü sen onun esirisin artık.

Özgürlüğümün esiri olmamaya karar verdim. Kendimi olmam gereken yere ulaştırmalıyım. Biraz kırgınım şimdi. Gözlerimi o iki tüyden ayırmadım. Aniden çıkan nemli rüzgâr külrengi bulutları dağıtırken ben de boş olan deri çantayı alıp

içeri geçtim. O iki tüyü birden yılanın ağzı gibi açık olan çantanın dibine atmıştım.

Mutfağın kapısını arkadan kilitledim. Bu arada evin arkasındaki bahçeden, kalabalık bir gürültü gelmekteydi. Kalabalığın kendini göstermesine rağmen oralı olmadım. Kendi inkisarıma dalmıştım. İçimde zaten var olan o beyaz boşluğa kendimi bırakacağım. Fakat ben çantayı oturma odasıyla yatak odası arasındaki koridora bıraktığımda dışarıdaki şamata kulağıma daha fazla gelmeye başladı. Bunun üzerine bahçeye bakan pencereye doğru yöneldim ve tül perdenin arkasından dışarıya baktım. Kalın paltoları içinde bir erkekle bir kadını gördüm. Ağızları bağlı bohça ve torbaları ve deri kaplamalı birtakım araç gereçleri oturduğum evin bahçesinin kuzeyine düşen ve üç dört yıldan beri kiraya verilmiş olan eve taşıyorlardı. Bu evde oturan kiracılara hiç dikkat etmemiştim. Sanıyorum burada oturanlar bir aileydi. Ne sabahları evden çıktıklarında ne de öğle vakti eve döndüklerinde onların izine rastlıyordum. Bununla beraber, bir erkekle birden çok kadın sesinin birbirine karışan bağrışmalarını duyuyordum.

Karı koca mı yahut kardeş mi olduklarını kesinkes bilemediğim iki kişi kendi aralarında fısıltı içinde tartışarak parça parça bazı eşyaları içeri taşıyorlardı. Sonradan anlaşıldı ki onları getiren araba, anlaşmaya göre eşyaları asfaltın ve kum yığınlarının üzerine rastgele boşaltıp gitmişti.

Onları biraz tuhaf buldum. Hayır. Hareketlerinin, hatta karşılıklı konuşmalarının güven verici olması dikkatimi çekmişti. Sanki gittikleri mesafeyi kollarıyla ölçer gibi sessizce dokuyorlardı. Ve o iki palto? O paltoları neden giyerler. Gerçi yeni açmış kasımpatının avına takılan bahar kendini göstermemişti henüz. Kadın kısa boylu ve kalın kaşlıydı. Bu benim mülahazamdı. Bakışlarında utangaçlık vardı. Biraz tedirgin veya sıkıntılıydı. Adam ise zayıftı ve kadından biraz daha uzun boyluydu. Suratı asık, yüz ifadesi sertti. Gözleri kırgın, kadına bakıp bakmadığı belli olmuyordu. Belki de oradaydı.

Çünkü eşyaların içeri taşınması için bir erkeğin kollarına ihtiyaç vardı.

Pencerenin önünden ayrılıp içeriye döndüm. Yatağın üzerine atılmış elbiseleri düşündüm. Her parçası bir tarafta, intiharımdan sonra bir elin onları toplamasını bekliyor. Sanki benden özür diler gibiydiler. Hayatta olanlar ölenlerin evlerde bıraktıkları izleri gizlemeye çalıştıklarında ölüler onlardan özür dilerler. Her halükârda o sessiz bir özür dilemedir. İnsanlardan özür dilemekten yorulmuş olanların özür dilemeye ihtiyacı olmayanlara özürlerini takdim ediyorlar. Fakat ben görevlilerin şehir mezarlığına taşıdığı yahut üzüntülü yalnızlığı içinde evin bahçesinde defnettikleri o sararıp büzülmüş cesedi uyandırmaktan korktukları için eşyaları haşin ve narin parmaklarla beraberce toplarken ellerin çıkardığı sesleri duyuyorum.

Bilmiyorum neden, hep evin arkasındaki bahçeye yahut onun iki metre uzağındaki ekilmemiş araziye defnedilmem geliyor aklıma. Şayet orada bulunsaydım bugün, o ibikli iki kuşun üzerine konduğu kumlu kabuk yığınlarının altında gagalarının nasıl bir ahenk içinde inip kalktığını görecek, üstümü örten karanlıktaki yaban çiçekleri kökleriyle ve haşin yapraklarıyla arada bir beni nasıl gıdıkladıklarını hissedebilecek, o iki kuşun pençelerinin bıraktığı izleri sayabilecektim.

Fakat ben orada gömülü değilim. Yatağın üzerindeki elbiselerime baktığımda iki kişinin komşu evin kapısını arkalarından kapattıklarını gördüm ve kapanan kapının sesini duydum. Paltoları o kadar uzundu ki ayakkabılarının topuklarına kadar varıyordu. Soluk kahverengi paltolarının yakaları kulaklarına değiyordu. Sanki kadın erkekten, erkek de ondan kendini gizliyor gibiydi. Kadın, başını enli bir saç bandıyla bağlamıştı. Yüzünün iki tarafından sarkan örülü saçlarında başörtüsü yoktu. Erkeğin de başı açıktı. Saçları, sanki günlerce otobüs koltuğuna başını koyup uyumuş birinin saçları gibi darmadağınıktı. Öyle görünüyor ki sağ elini cebinden hiç çıkarmamıştı. Eşya-

ları hep sol eliyle taşıyordu çünkü. Kadınla konuşurken de onun sol tarafına doğru konuşuyor, o esnada meçhul bir mesafeyi de yine sol eliyle ölçüyordu.

Onlar hakkında düşünmem uzun sürmedi. Giysilerimi yok yere yatağın üstünde neden bıraktım diye sorguladım kendimi. Bunun ne gibi yararı vardı bana. Cevap aramadan onları toplamaya başladım. Çünkü onları toplamam gerekiyordu. Beni kendine çeken o aptal yapışmışlığın detayları başkalarının gözünde kör bir endişedir. Benim yöneldiğim şey ise hiç de başkalarının varlığını güçlendirecek bir amaç taşımamaktadır. Ben kendimden vazgeçip intihar etmeye karar verdikten sonra bu elbiselerle bir varoluşu neden arayayım ki? Of!

Elbiselerimi, sanki unutkanlıktan açık bırakılmış çantanın dibine attım ve onu ayağımla bir köşeye iterek yeniden mutfağa döndüm. Daha sonra evin arka bahçesine çıktım. Oldukça nemli bir havası vardı. Bulutlar bir iki saat öncesinde olduğu gibi midelerini iyice bozmuşlar ve yüklü oldukları yağmuru o iki kuşun üzerine boşaltmışlardı. O her iki... Vay o kuşların başına gelen! Bahçenin arkasına düşen o ekilmemiş arsaya bakıp düşündüm. Belki o kuşları veya hayaletlerini yeniden orada görebilirim. Fakat bu kez onları, gelmekte olan yağmura karşı yanıma şemsiye almadan korumaya çalışacağım.

Ama uçacaklar. Kendilerine yaklaştığımda o iki aptal kuş uçacak. Önce tüneyecekler, sonra başlarındaki tüylerini yukarı kaldırıp rüzgârın hareketini bekleyecekler. Sanki rüzgârın geliş yönünü gösteriyorlar. Ve daha güçlü bir uçuş iddiasıyla beraber olacaklar. Uçacaklar.

Bu şehre girdiğimde bir çift kuş karşısında böyle gönlü kırık bir duruma düşeceğimi hiç düşünmemiştim. Altı küsur senedir hiç böyle her yaz bir buldozerle her tarafı sürülen, üzerinde biten her türlü bitki sökülüp çıkarılan; dikenli otların, yabani baklaların, papatyaların, hindibaların, her şeye yapışan salyangoz kabuklarının her tarafa saçıldığı rezalet bir boş arsanın önündeki evde oturacağımı düşünmemiştim.

Evin arkasındaki bahçenin bitişiğindeki boş arsayı salyangoz kabukları dışında tanımlayacak hiçbir şey yoktu. Duvar ve otların varlığına muhtaç olan salyangozlar her mevsim de onları önlerine katarak neredeyse yataklarının içine kadar gelecekler. Fakat o metruk arsanın utangaç otları türden türe, yıldan yıla arsadaki hâkimiyetlerini değiştiriyorlardı. Örneğin bazen papatyalar baskın geliyor ya da hindibalar (ki bunların ikisi de her durumda cazip sayılır). Bazen de içi boş sümbüller (bunlar ne buğday ne de arpa başağıdır) tek başına koca arsayı tekellerine alabiliyorlar. Ya da aynı hakimiyeti gelincikler, ekşi otlar, kuzukulakları, öküzdili (nereden geldiklerini bilmiyorum), çöl sarmısağı ve yakından incelenmesi gereken bir kısım karışık ot alabiliyor.

Kendi özgürlüğünün verdiği cesaretle perişan olan bir çöldü o. Ben de onun kendi köleliğinden kurtulmasını ve özgür olmasını istiyorum. "Ben" dediğim zaman Yunanca konuşan şu adanın başkentinde gönül bağıyla ağır bir bekleyiş sonunda kendimi keşfediyorum. Altı yıl sonunda odanın dilinden öğrendiğim, sadece insanı güldüren birkaç kelimeden ibaret.

Evet, ben güçlü şekilde bir oyun bekliyorum. Aksi halde kendim için veya başkaları için satın aldığım bu küçük kapanları nasıl açıklayabilirim ki? Bu, başkent diye adlandırılan bir yerden satın alınan öyle bir tuzaktır ki içinde gökdelenlerin, otomobillerin, motosiklet ve bisikletlerin, hipodromların hatta Birleşmiş Milletler'e bağlı güçlerin yumuşak bariyerler üzerinden atladıkları alanları da kapsıyor. Başkenti kendi aralarında bölüşen ve barikatların birkaç metre ötesinde birbirlerine küfredenleri de.

Kahkahalar gibi bölünmüş bir ada. Ve ben oradan kuşları avlamak için kapan satın alıyorum. "Büyük Adam"la görüşmem için beni buraya davet edenlerin üstlendiği oturum masrafları kadar büyük bir masrafın gerekli olduğunu sonradan anlıyorum. Ve işte ben, korkunç bir can sıkıntısından sonra

satın aldığım bu kapanla şu iki tarla kuşunu korumaya çalışıyorum. Ne var ki onlar her defasında uçuyorlar.

Acaba neden bu kadar aceleciler? Bense altı yıldır hiç aceleci olmadım. Giysilerimi altı yıldır aynı çantada uykuda bıraktım. Günlerce kendimle ilgili düşündüm: Etrafımı kuşatan sessizliğe karşı, daha çok hikmetle, tartışmaların içine koydum. Bu süreçte gelişip büyüyen dilim oldu. Sanki zamanın önünde kemiklerim ortaya çıktı. Sahip olduğum belagat sayesinde, yakıcı olan ümitsizliği temize çıkarmaya çalışıyorum sanki.

Ben giderek küçülüyorum, konuşmak ise büyüyor. Sessizlikte büyüyen sadece dildir. Yıllar gelişip büyüyor, herhangi bir kölenin elinde inanç bir vantilatördür. Çünkü ben özgürüm, bir esir gibi. Ümitsizliğim giderek artıyor. Bir oyunu idare eden hakem gibi kendi bekleyişime dönüyorum.

Neden Yunanca öğreniyorum? Bu soruyu defalarca kendime sordum. Diyaloğa ve tartışmaya ihtiyacım yok. Benim sadece sebze ve meyveleri işaret edip göstereyim diye birkaç kelimeye ihtiyacım var. Diyalog ve tartışma ise başka bir meseledir. Mükemmel diyalog sessizliktedir, konuşmada değil. Her neyse. Her halükârda öyle çok şey vardır ki başkalarına söylenmez. Öyle durumlar vardır ki sözle ifade edilmez. Sen elinle dağa doğru işaret ettiğinde komşun senin gününü yüksek çam ağaçlarının arasında geçirdiğini anlar. Yahut elinle denizi göstersen, bir lokantada balık yediğini bilir. Ama seninle konuşan insanlar, senin dilinle konuşmuyorlar. Onlar kendi seslerinin yankılarını dinliyorlar. Konuşmalarında, yoruluncaya kadar aynı hadiseyi aynı tarzda ifade ediyorlar. Geçirdikleri korkunç günlerin monotonluğu karşısında karışık bir baharat kokusu eşliğinde derin bir keyif içine dalıyorlar ki, değil kulaklarını burun deliklerini de açacaksın ki onların konuştuklarını koklayabilesin.

Yolumu bulabilmem için bilinmeyen bir şahsın omzuma dokunmasına ihtiyaç duyuyordum. Böyle bir ortamda onun

dilinin ritmini öğrenmem kolay değildi. Yabancı bir kişinin hakkımdaki irfani sessizliğini bozmam zor olacaktı. Yunan diline, başka herhangi bir dilde olduğu gibi, muhataplar arasında yalnızlığın gerisindeki menfeze ulaşılması için araştırmayı gerekli kılan bir sözleşmenin olduğunu var sayarak bakıyordum. Kendimi yalnız hissetmiyordum. İnsanlara alışma özelliğini elde etmeyi neşeli kılacak her şeye ihtiyacım vardı. Bu özelliği de günlük konuşmaları kelime kelime tekrarladığımda tanımış oldum. Böyle olmasa şimdiye kadar intihar etmemiş olmamı nasıl izah edebilirim ki?

Ne var ki ben bugün intihar edeceğim. İntihar edeceğim. O iki aptal bostan kuşu içimi öfkeyle doldurdu. Uçmaları gerekmiyor muydu? Bahçenin arkasındaki o boş arazideki eylemin bir parçası da ben değil miydim? Ben bahçenin arkasındaki arazinin rüzgârıyım. Ben onu gözlerim kapalı veya gözlerim açık şekilde kucaklıyorum. Açık olan evimin barınağından sararmış otların bitim noktası olan hipodromun tel örgülerinin yanına henüz ulaşmamış rüzgâr dalgasının önüne geçiyorum. Onları ne üzerimde ne de havada daha önce görmüştüm. Fakat hindiba filizini öne doğru iten hareket de, benim cesedimi o aptal iki kuşa doğru yaklaştıran hareket de aynı rüzgârın iradesinden kaynaklanmaktadır. O halde neden uçtular?

Belki de onların aklına adanın iki tarafını birbirinden ayıran sınırda yer alan Birleşmiş Milletler'in kontrol noktası üzerinden uçmak gelmişti. Belki de o iki rüzgarı birleştirmek gibi bir hileyi uygulamak için görevli olarak uçuyorlar. Ne var ki her iki kuş da tıpkı Birleşmiş Milletler'in arabaları gibi hızlıdır. Kaderde yazılı olan değişik misyonlar için kendilerini öne atıyorlar. Yuvarlak mavi bir tabut resmini taşıyan beyaz otomobiller yerküre üzerinde yaya yürüyenlere çarpıp onları devirdikleri gibi, bahçelere, duvarlara, serçelere, kaldırımlara, yaz günlerinde ortaya çıkan cırcırböceklerine, ağustosböceklerine ve gözle görülmeyen korkunç ruhlara da çarpıp geçiyorlar.

Hiç savaşa katılmamış bu adada arabalar her zaman süratlidir. Oldukça beyaz tenli insanlarla mavi şapkaları gibi değişik aksana sahip siyahi askerler şehrin caddelerinde ve girdikleri meyhanelerde kanları mavi kimselermiş gibi davranıyorlar. Şehrin sakinleri onları denizaşırı bir yerden Meryemananın bereketini taşıyorlarmış gibi öpüp kutsuyor. Bu askerlerin kışlaları da altından bira akan derileri gibi lükstü.

Bununla beraber Kıbrıslı Türk askerlerle, Kıbrıslı Yunan askerler bir papatya selinin ortasında karşılıklı yer almış görünüyorlar. Cezire rüzgârı gibi tozlu bir atmosferde askerler birbirlerine ağır küfürler ederek gecenin dehşetini ve korkusunu savuşturmaya çalışıyorlar. Evet, barikatlar onların cesetlerinin sınırlarını resmediyor ve çığlıklarını birleştiriyordu.

Bahçenin arkasında uzaktan gözetlediğim boş alanda çukur şeklinde bir görüntü vardı. Biraz da gözden uzak kalmış bir çukur. Pazar günleri az sayıda asker gelip onu kontrol ediyordu. Serçeler, benim oraya yerleştirdiğim tuzakların etrafından, korkarak uçup uzaklaşıyorlardı. Onların ne yaptığını anlamak için fazla bir zekâya gerek yoktu. Çukurun, küçük bir havan topu yerleştirmeye elverişli olup olmadığından emin olmaya çalışıyorlardı. Topu yerine yerleştirdikten sonra elleriyle yahut ellerindeki değnekle bazı yönleri işaret ediyorlardı. Sonra topu tekrar askeri bir cipe yükleyip gidiyorlardı. Çukur ise haftanın diğer günlerinde aynı şekilde duruyordu. Bu arada, küçük çocuklar onun karanlık sıcaklığında kayarak oynuyor, sonra bağrışa çağrışa karınları üzerinde sürünüp çıkıyorlardı.

Arka bahçemin devamındaki boş alanda yer alan o yarı gizli, utandırıcı rahimden sıkılıyordum. Sanki bu, her şeyden önce orada bulunan kapanımdan endişelenmeme sebep oluyordu. İkincisi, kabrimin etrafına hakim olan –öyle temenni ediyordum– sessizliği bozmaya yönelik bir müdahaleydi.

Evin arkasındaki bahçenin iki metre uzağındaki o ekinsiz boş araziye, üzerine kumruların, arıkuşlarının; hareketlerinde seri ve yavaş olanıyla, zayıfıyla, tombuluyla, dalgınıyla ve uya-

nığıyla her türden kuşun konduğu o kum kabuklarının altına gömülmek hoşuma gidiyor.

Başka bir silah elde etme umudum kalmadığında dört kapan satın aldım. Bana "Büyük Adam"ın her şeyi tedarik edeceği söylenmişti. Fakat bana bir av tüfeği ruhsatı almasını beklemekten yoruldum. Bu yüzden sessiz kapanlar satın aldım ki batısında tel örgülerle çevrili hipodromun yer aldığı, bunun dışında her tarafı açık olan bu çölün etrafındaki binalarda oturanlar ondan rahatsız olmasınlar.

Kapanımla herhangi bir şey avlamamış olsam da kum kabuklarıyla örtülü yerin altında daha çok bilgi ve hikmet sahibi olacağım. Zaten ben artık hiçbir şey anlamayacağım. Ben o açgözlü serçelerin; kurtçukları, karıncaları, çekirdekleri, kumları ve asfalt caddeler üzerindeki küçük çakıl taşlarını gagaladıklarını zannediyordum. Kursaklarındaki açlık ateşinden böyle yapıyorlar oysa. Onun için ben de tuzaklarımı gönül rahatlığı içinde kurdum. Fakat ben yıkıldım. Evet yıkıldım. Hücrelerimin nasıl da birbiri üstüne kaydığını, kıkırdaklarımın nasıl sesler çıkardığını duydum. Kemiklerim etten çıkan havayı elde etmek için çevresindeki adaleleri ümitsizce uzaklaştırmaya çalışırken boğulurcasına zorlukla nefes alıp veriyorlar. Serçelerin bu şekilde alay etmeleri çekilir gibi değildi.

Tuzaklarımı uzun süre aklımdan çıkarmıştım. Geldiğim yere ait yanımdaki bilgileri, su denilen akıcı toprağın üzerinde yüzen bu ada için saklamıştım. Tuzakları, demir aksamının hiçbir delikten görünmeyecek şekilde yerleştirdim. Sonra yerin eskisi gibi görünmesi için elimde ufaladığım otları onların üzerine serpiştirdim. Benim gibi yabancı birinin daha önce buraya hiç ayak basmamış olduğunu göstermek için güzel kokulu bir sıvı serpmeyi de düşündüm, fakat güldüm. "Bunlar öyle bir kuş türüdür ki, tüylerinin altında köpek yavruları saklanır." Şu espriye bak hele! Her gün birçok ayak buraya basıp geçiyor. Serçeler onların kokusunu umursamazken sadece benim kokumla neden ilgilensinler ki? Düşüncelerin kokusu

vardır belki de. Belki kapanların da bir kokusu vardır. Belki de başkasına tehdit savuran kimse gibi silahıma karşı iştahı kabartan bir koku almıştır.

Ben yıkıldım. Serçeler tuzaklarıma yaklaşığında hücrelerimin yıkılıp dağıldığını hissettim. Sonra tuzakların etrafında dolaşıyor ve hiç de affedilemeyecek alaylı bir bakışla etrafa bakıyorlardı. Bu güzel duygunun daha önce karşılaşmış olduğum malum zararına rağmen her halükârda avlamayı beklemiyordum. Ben kesinlikle kabrimin orası olacağını düşünüyor ve bekliyordum. Sadece serçelerin ayaklarına değil, tüm organlarına birikmiş karanlıkla birlikte, o çöldeki kum kabuklarının altındaki karanlığa da dokunuyordum. Çözülüp dağılmış o kum kabuklarının üzerindeki her şeyden benim kokum geliyor. Çünkü ben yoğunluk mesajını aldıktan ve erimiş hücrelerimin tamamen alta çökmesinden sonra vahşi tabiatımın buharıyla yukarıya yükseliyorum.

Mezarım oradadır. Papatyaların ve kumlu toprağın kabalığından yorgun düşmüş mahcup otların yanındadır. Hafızasını kaybetmiş baharın haşin bir tanımını takdim eden hafif yağmurdan ötürü çevrem ıslak. Her iki elim de ıslak. O iki kuşu yağmurdan koruyayım diye şemsiyemi kaldırdım ama onlar anında uçtu. Ben de şemsiyemi mutfak duvarındaki bir çiviye asmak için içeri girdim. Sonra limon ağacının dalları arasında bir kuşun –sadece onun bir tüyünü gördüm– takırtısını duyunca tekrar dışarı çıktım. Onun için ellerim ıslak. Bitmeyen işlerin peşine düşme ahmaklığım yüzünden ben de ıslağım. Sabaha doğru intihar etmeye karar verdiğim andan karanlığa doğru hızlanan şu ikindi vaktine kadar beni sarmış olan bir ahmaklık var. Sanki vaktin bizzat kendisi de baharın hafızasından kaçıyor.

Mezarım oradadır. Lakin benim kiralık ve vaktinden önce gelmiş akşamla birlikte içeri dönmem gerekiyor. Yoksa ben bir takım düzenlemeler yaparak intiharımı güzel gösterme çabasında değilim. İstediğim tek şey kendi cesedime doğru yakla-

şan bir misafir gibi gitmek ve onu en mükemmel durumunda görmektir. Huzur, sükûnet ve güven içinde. Belki biraz da mütebessim. Hiçbir sertlik ve katılık yok üzerinde. Başı omzuna düşmüş, bacaklar uzatılmış. Saçlar taranmış. Bir tutam saç alna düşmüş. Gözler yarı kapalı. Temiz, mavi bir döşeme üzerinde beyaz bir kâğıt. Kâğıtta ölüden hayatta olana hitaben yazılmış başsağlığı sözleri: "Huzursuz olmayın. Kader de hayrettedir."

Hayır. İntiharıma güzellik süsü vermek için herhangi bir girişimde bulunmaya hiç de istekli değilim. Onu olduğu gibi takdim edeceğim. Cesedin iki karış ötesinde dilsiz bir mükemmellik arzusu yahut durmak bilmeyen kanın dinmesiyle birlikte cesetle kendini gösteren mükemmellik içinde özgün ve zorlu bir intihar. Ben kanımı evin her köşesine serpiştireceğim. Çantamda uyuyan giysilerimi de asla unutmayacağım. O giysileri birer birer kana bulayacağım ki mirasım ağırlaşsın. Ya kuvvetli bir yıkamaya ya da iyice telef olmaya müsait hale gelmiş olsun. Kanayan yaramla yatak odasından mutfağa, oturma odasına, oradan hole ve sonra da çiçekliklerin yanına geçeceğim. Bu arada duvarları da unutmayacağım. Avcuma dolan kanı duvarlara atacağım. Kan damlalarına üfleyeceğim ki yengeçlere benzeyen şekillere bürünsünler. Küçükken, defterlerimizin üstüne bir damla mürekkep dökülünce öyle yapardık. Ona üfleyerek cadı, örümcek ve ahtapota benzer şekiller elde ederdik.

Okul defterlerimin üzerine bir damla mürekkep döküldüğünde, kurumasına engel olurdum. O mavi damlaya üfleye üfleye garip şekiller elde ederdim. Ben mürekkep damlasıyla, mürekkep damlası da benimle oynardı. Ben ona yavaşça üflerdim, o da bana aynı şekilde cevap verirdi. Ben ona kendimce şekiller verirdim o da bana sürpriz şekiller gösterirdi. Lakin huzur kaçıran farklılık şuydu; benim üfleyişlerimin her biri aynıydı (kuvvetliyse kuvvetli, yavaşsa yavaş) fakat üflememden sonra meydana gelen şekiller hiç de birbirlerine benzemezdi.

Ben kanımı özgür bırakacağım. Onun, duvarların üzerinde çizgiler halinde akıp gitmesine yahut bu veya şu köşede küçük gölcükler oluşturmasına izin vermeyeceğim. Ben öyle bir anda kanıma üfleyeceğim ki içine koyduğum baygınlık beni daha lüks bir skandalla yüz yüze getirecek. Fakat ben bu işi yapmaya kalkışmadan önce bu sessiz muhitteki evime hiç de uygun düşmeyen beklemediğim bir kalabalığı, özellikle evin kuzey yönünden paltoları içinde kaybolmuş o iki adamın konakladığı evin yönünden gelen kalabalığı inceliyordum. Gizli bir kızgınlıkla ince perdelerinin evin ön bahçesine ve caddeye ayrı bir güzellik kattığı büyük pencereye doğru yöneldim. Caddedeki elektrik direğinin üstündeki lambanın ise portakalımsı renkteki ışık huzmesi gülünçtü. Hayvanlarıyla birlikte bir insan kalabalığını az önce iki kişinin konakladığı evin önündeki boşlukta toplanmış gördüm. Olup biteni dahi iyi göreyim diye perdeyi biraz daha araladım. Daha sonra pencerenin bir kanadını açtım. Gül ve toprak kokusuyla karışık ılık bir rüzgâr yüzüme çarptı. Adamların vücut hareketlerini aralarında geçen karışık fısıltılar yönetiyordu, ağızlarından çıkan kelimeler değil.

Böyle bir topluluğa yakışan, gelişlerini büyük bir gürültü patırtıyla duyurmalarıydı. Fakat ansızın orada, komşu evin önündeki düzlükteydiler. Dalgınlığımı ve sessizliğimi bozan şey, ne o hayvanların ne de o insanların sesleriydi. Taşıdıkları kafeslerin içindeki kuşların kanat çırpışları ve çıkardıkları seslerdi. Elden ele taşıdıkları kafeslerle birlikte evin karanlığında gözden kayboluyorlardı.

Çok sayıda kafes vardı ellerinde. Kuşların birbirine karışmış sesleri hangi türden olduklarını anlamaya imkân vermiyordu. Ağır kaputlar altında adeta dilsiz adamlar gibiydiler. Başlarında, kadınların kendilerini namahremlerden korumak için örttükleri abalar vardı. Sokak lambasının portakalımsı ışığı altındaki hayvanlar ise bir garip görünüyorlardı. Öküz ve yüksek boylu iri Balkan merkepleri karışımı hayvanlardı.

Adamlar yüklerini indirdikten sonra hayvanları evin arkasındaki boş alana sürdüler. Orası arabaların garajı ve atılacak eşyaların deposu haline gelmişti. Sonra adamların hepsi gözden kayboldu. Tek sıra halinde art arda dizilip içinde hiçbir ışık göremediğim o eve girdiler.

Pencereyi kapatmadım. Manzara, tıpkı babamla bir kısım arkadaşımın kış mevsiminde başlarında abaları olduğu halde evin sahanlığını geçip evden bağımsız olan misafir odasına gitmelerini andırıyordu. O anda evin kapısını açtım. Dışarıda hafif bir aydınlık belirdi. Ben onların kim olduğunu bilmek istiyordum. O anda babam bana dönüp birbirine karışmış uzun saçlarını örten abayı hafifçe kaldırıp fısıldayarak: "Bir demlik çay hazırla" dedi.

Ben o sıralar yirmi bir yaşlarındaydım. Öyle bir yaşa gelmiştim ki babam tedirgin bir sessizlik içinde günden güne kokusunu aldığımız bir zarar ve ziyana maruz kalmadan benim için bir gelecek inşa etmek istiyordu. Onu ve onunla birlikte bizi de zora sokacak bir saldırıdan hiç söz etmemişti. Sanki bizden, Kürdistan'dan burnumuza kadar gelecek o kanlı havayı teneffüs etmemizi istiyordu.

İşler darmadağınık hale geliyor. Büyükbaş ve küçükbaş hayvanları, keçileri ve kemikleri için huzurlu bir yer bulmaya çalışan bir halka karşı korkunç anlaşmalar yapılıyor. Adımı "Mem" koymuş olan babam sessiz gözyaşlarını kahramanı Mem üzerine yağdırıyordu. Saçları kırlaşmış büyük Kürt şairlerinden Ahmedê Hanî, Mem'in Zîn'e olan aşkından acı verecek her yolu deniyordu. O derece ki muktedirler "Mem"in her iki omzundan etlerini söküp aldıktan sonra geriye kalan çukurlara da birer mum yakmışlardı. Babam, abaları altında uzun bir ömrü eriterek geçiren misafirleriyle birlikte değişik birçok yerden gelen ordu birliklerinin darbeleri sonunda düşen Kürt bölgelerinin haritasını adeta yüzlerindeki yarıklarla resmedip gösteriyordu. Babanın rüyası etrafında birleşmek dışında hiçbir şey onları bir araya getirememişti.

Her zaman kızgındı babam. Onun gözünde büyük bir facianın defedilmesinin önündeki en büyük engel bizdik sanki. Tepkisinin ciddi boyutlara varmasının sebebi olaylar karşısındaki acziydi. Bununla birlikte her akşam abalarına bürünmüş bildik adamlarıyla geliyor ve bana dönerek fısıltılı bir şekilde "Bir demlik çay hazırla bize" diyordu. Ben de küçük gaz ocağı üzerinde onlara çay hazırlarken önce kısık sonra aniden bir gül gibi parlayan alevden kaşlarımı koruyordum. Ama ellerimde bulunmasıyla övündüğüm kıllara gelen zarar daha korkunçtu. Çünkü kollarımdaki kıllar erkekliğimin kanıtıydı. Ama kimsenin buna itibar etmediğini daha sonra anlayacaktım.

Doğrusu babamın o gizemli ve aşikâr adamlarla neyin peşinde olduğunu ve ne tür bir hazırlığın içinde olduğunu anlamış değilim. Ama o, günün birinde hem kendi yükünü hem de onların yükünü benim üzerime atarak konuştu: "Büyük Adam" seninle ilgilensin diye seni Ada'ya göndereceğiz. Ben doğal olarak babamın ifadesindeki "biz" üzerinde fazla durmadım. Fakat cümlede geçen "Ada" hangi adaydı? Çünkü Kuzey Suriye bölgesi olarak bilinen Dicle, Fırat ve Habur nehirlerinin çevrelediği üçgene de ada anlamında Cezire ismini verirler. Fakat babamın şivesindeki harfler kesinlikle Suriye Cezire'sine işaret etmiyordu. O her bölgeyi kendi başına isimlendirebilir ama bölgenin tümüne Cezire adını teşmil etmesi! Doğrusu biz buna hiç alışkın değildik. Sadece kuzey bölgesinden olmayanlara "Biz Cezire'deniz" derdik. Batı tarafında Tırbêspi'den öteye kadar uzanan bölgeye de "Serêkaniyê" deriz. Biz kuzeyde Toros dağları, güneyde Abdülaziz ve Şengal dağlarına kadar uzanan bölgede sıralanmış isimsiz köylerdeniz. Ne bizim ona ihtiyaç duyduğumuz ne de onun bize ihtiyaç duyduğu bir hikmete binaen Kürtçe isimleri günden güne değiştirilen köylerdeniz.

Babamın vermiş olduğu kararın üzerinden aylar geçmemişti ki ben şimdi Kıbrıs denilen ve halkının Yunanca konuş-

tuğu bu adada bulunuyorum. Suriye sahilinden kalkan bir gemiyle yola çıktım. Yanımda birçok tavsiye, taahhüt, ev ve cadde numarasıyla birlikte her türlü ihtiyacımı giderecek "Büyük Adam"a vermem gereken bir de mektup var. Çünkü buraya geliş amacım belli değildi. Denizin diğer tarafındaki rıhtımda dört adam beni beklemekteydi. Görevli memurlar ikamet edeceğim adresi ve adayı ziyaret etme amacımı sorduklarında şaşırıp ikircikli davranırsam bu durum içeri girmemi sağlayacaktı. Görevlilerin tüm sorularına şu cevabı vermekle yetindiler: "Onun her şeyine biz kefiliz." Gerçekten de şu geçen altı yıl içinde her şeyime kefil oldular. Beni alıp, konuşmasında bir çeşit hinlik hissettiğim emlakçı bir kadına götürdüler. Bana halen ikamet ettiğim bu evi önerdi ve ben de onu kiraladım. İş böylece bitmiş oldu.

Altı yıldır "Büyük Adam"ın adamları ikametimi ve masraflarımı karşılıyorlar. Yemek için de evin yakınındaki küçük bir lokantayı gösterdiler. Buraya gelen müşteriler benim dilimi konuşuyorlarmış. Bunun benim için bir aşinalık olduğunu söyleyip ortadan kayboldular. Altı yılımı baharatlardan, baharatların önünde rezil olan yemeklerden, baharat savaşlarından, baharat inancından, baharatların tükenmesi halinde insanlığın büyük bir felaketle karşı karşıya kalacağından, kıyamette insanlara seçili baharatlara sahip olup olmadıklarının sorulacağından ve bu sınavın onları Firdevs cennetine ya da cehenneme götüreceğinden bahseden ve benim dilimde konuşan lokanta müşterileriyle geçirdim. Evde hiç yemek yapmıyordum. Yemeğimi o lokantada yiyor sonra boş ve ürkütücü odalara geri dönüyordum. Beyhude yere "Büyük Adam"ın adamlarını, beni alıp ona götürsünler diye boş yere bekliyordum. Dizlerimi ellerimle kelepçeleyerek uykuya dalmayayım diye kapının yakınında çömelip oturuyordum.

Defalarca babama mektup yazmayı aklımdan geçirdim: "Dostunu görmedim baba." Belki de işlerin üstesinden gelemediğimi zanneder diye kararımdan vazgeçiyordum: "Önemli

değil. Onu görmediysen kendini gör." Evet. Babamdan şunu duymamak veya okumamak için bekleyeceğim: "Onunla buluşmayı sağlamaya çalış. Yapacağın iş şimdilik budur." Hakkında hiçbir şey bilmediğim birisiyle buluşmayı nasıl başaracağım? "Büyük Adam"ın okuması gereken yanımdaki mektupları açtım. Tekrarlanan birkaç kelime dışında içinde yazılı başka bir şey olmadığını gördüm: "Ona fazla kulak asma. Onu geri çağıracağım güne kadar onunla biraz ilgilen."

"Ona fazla kulak asma..." İlahi! Bütün tavsiyeleri bu mu? O halde buraya niçin geldim? Fakat ben öyle bir sürpriz olmasını beklerdim ki bu tavsiyeyi tersyüz etsin. Şayet "Büyük Adam"la buluşursam beni dinlemesini temin edeceğim. Ona karakter olarak soğuk görünmüş olsam da bir kez beni dinlemesini sağlayacağım, elimden geldiği kadar. İşte o zaman belki tereddüt etmeden babama yazacağım: "Büyük Adam" dinledi beni, baba. Sana buluşmayı nasıl tasvir edebilirim ki? Erkek dediğin böyle olur! Dört adamı beni bir pikapla alıp şehrin dışındaki o görkemli evine götürdüler. Geometrik şekiller verilerek budanmış mimozalar, serviler ve defne ağaçlarından devasa çitlerle çevrili bir ev. Hayır. Öyle inanıyorum ki pikap "Büyük Adam"ın şanına yakışmıyor. Gönlüm onu değiştirmek istiyor: "Dört adam beni insanın ayağını rahatça uzatabileceği genişlikteki bir otomobille götürdü." Onun o muhteşem evine ulaştığımızda vay babam!.. Başta evi görmedim. Çünkü pek çok badem ve çınar ağacının bulunduğu çitin önünden yürürken ev görünmüyordu. Derken kapıcı kadına yaklaştığımızda bize o muhteşem eve yakışan genişlikteki girişi gösterdi. Rengârenk çiçeklerin ve güllerin bulunduğu bahçeyi geçtikten sonra mermer sütunlu evin küçük fıskiyeler arkasındaki geniş cephesi göründü. Ve işte "Büyük Adam" oradaydı.

Onu nasıl gördüğümü babama izah etmeli miydim? Şöyle diyeceğim: "İşte oradaydı. Tebessüm ediyordu." Belki de o değildi. Onun yerine bakan elçisiydi. Önemli değil. "İşte oradaydı. İki kolunu iki tarafa olabildiğince açtığında tanıdım onu.

İstemeyerek özür beyanı için gecikmiş birisi gibi başını sağ omzuna doğru eğdi." Onun bu tavrı babam için ikna edici olur mu? Neden olmasın? O erkek adamdır. "Büyük Adam" erkek adamdır. Öyle olmasaydı babam onu böyle adlandırmazdı. Ben mektubumda, onun bana gülümsediğini yazıyorum. Erkek adamlar gülümser bazen. Yani demek istiyorum ki mektubum mantıklıdır. Ama evi tasvirim gönlüme göre değil. Çünkü babam bana "Büyük Adam"ın evine ait özel hiçbir şeyden bahsetmemiş ki ben de onu kendi tasvirim için kullanayım. Hatta onun bu evi görmüş olduğunu; kendi ülkesinden başka bir yere seyahat ettiğini yahut Fırat ve Habur nehirlerinin çevrelediği bölgenin dışına çıktığını da duymuş değilim.

" 'Büyük Adam'ı görmeye gitmek için hiçbir arabaya binmedik baba. Beni ona götürmek için gelen adamlar, onun evinin benim kaldığım evin yakınında bir yerde olduğunu söylediğinde apışıp kalmıştım. Altı yıl boyunca ona yakın bir evde oturmuşum baba. Ve bir akşam vakti omuzları düşmüş halde onların peşine düştüm." Ben böyle yazacağım ve şöyle devam edeceğim: "Birkaç metre sonra yönümüzü, batı tarafına düşen at koşularının yapıldığı hipodromun surlarına doğru çevirdik. Sonra pazar günleri yapılan at koşularını para vermeden izlemek için çaktırmadan içeri girilen ince tellerin aralandığı bir yerden geçtik. Onlara dedim: Ne tuhaf şey. Benim 'Büyük Adam'ı görmem için bu yoldan mı gitmem gerekiyor. Bu yaban tarlanın içinde nefes nefese solumaktan başka bir şey bilmeyen şu aptal hayvanların arasından geçerek mi onu görmeye gideceğim? Tabii ki bütün bunları onların yüzüne karşı söylemedim. Arkalarından yürürken, ayaklarımın altında, kurumuş otların ve çalı çırpının çıkardığı sesler arasında kendi kendime sordum bu soruları."

Bunları babama yazmadan evvel onun "Büyük Adam"a yeniden yazmış olduğu "Onu geri isteyinceye kadar ona göz kulak ol" tavsiyesi üzerinde düşündüm. Babaların, oğullarının istikbalini tasarladıkları gibi uzun bir süre değildir bu. Çünkü

babam geri dönüşümün teminatı için beni "Büyük Adam"ın yanına emanet olarak göndermiş bulunuyor.

Peki, babam geri gönderilmemi isteyecekse neden beni buraya gönderiyor? Yoksa babamın, Anadolu'dan Ermenistan'a kadar hükümetlere karşı gerçekleştireceği bir devrim planı mı var. Bunu gerçekleştirdikten sonra kendi özgür imparatorluğuna mı beni geri isteyecek. Güney denizine, Körfez'e ve Kazvin'e dökülen nehirlerin kaynaklarına sahip Kürtlerin kalbi mesafesindeki ülkelerini kendi aralarında paylaşmış olan hükümetlerin Kürtlerin ölülerini, idam masraflarını vermedikçe sahiplerine teslim etmeyi kabul etmeyeceklerini bilmiyor mu? Belki de babam onun idam masrafını ödememi ve onu geri getirmemi istemiyor. Çünkü o Mir Bedirhan'ın bir kahramanıdır. O Mir Bedirhan ki, henüz ... yaştayken, 10. yüzyılın başlarında, "Botan" ve "Cezire" yönetimini ele geçirmiş, etraftaki diğer yerleri de almaya çalışarak Kürt'ün ruhunu eski esenliğine kavuşturmayı istemişti. Babam da aynı merhalede duruyor ve yerinden kımıldamıyordu.

Babamın "Mir"i hakkında bildiğim tek şey; onun Kürt coğrafyasında en geniş etkiye sahip olmasının yanı sıra ilk kez Kürt beyliklerini birleştirmiş olmasıdır. Niyetim onu üzmek değildi ama babamla arada bir şakalaşırdım: "Baba, senin Beylerin, yüz savaşçı bulsa, Perslerle, Asurlularla ve hatta Babıâli'yle büyük savaşlara girerlerdi. Askerlerinin iki yüze ulaşmasını beklemeleri gerekmez miydi?" İşte o anda babam kalın bıyıklarına elinin içiyle dokunur ve "makul, makul" diye söylenirdi.

Planların ve sonuçlarının hızla değiştiği bir yerde Beyler de ellerini çabuk tutuyorlar. Babam zikredilen rakamlar ve öne sürülen deliller karşısında "makul" diyor. O da doğrudur: İki yüz yüzden daha iyidir, bin de iki yüzden daha iyidir. Yirmi bin de binden daha iyidir. Demek daha çok sayıyı elde etmelidirler baba. Düşmanlar sayıca çoktur. Bunun için senin mirlerinin büyük askeri birliklere sahip olması gerekir. Ta ki,

Kürtlerin ruhuna layık olmayan sınırlar bu yönetimlerle ilişkilerini kessinler." Babamın cevabı hep aynı: "makul"

Babam mantıklı olan şeylere önem verdiğine göre benim mektubuma da önem verecektir. Ona bahsedebileceğim şeyleri hiç kuşkusuz derinlemesine bilir: "Bir akşam at koşularının yapıldığı hipodromun oraya girdik. Şu eve yakın olan yere, baba. Buradaki yabani çalı çırpının üzerinden sessizce yürürken ayaklarımızın altında sadece kırıldıklarında çıkan sesleri duyuyorduk. Bir ara ben şaşkınlık içinde; bu yol bizi Büyük Adam'a ulaştıracak olan yoldur değil mi demiştim. Beraberimde olan adamlar birden durakladılar; yoksa sen yolu tanıyor musun, dediler.

Ben çok ısrarlıydım, benimle birlikte olan o dört adam soru sormamdan pek hoşlanmıyorlardı baba. Özellikle ben Büyük Adam'ın, oturduğum evin yakınında ikamet ettiğini sürpriz bir şekilde öğrendikten sonra artık dilimi tutamıyordum. Sen olsan sen de şaşırmaz mıydın buna baba! Altı yıldır orada, erkek çocuklarının her sabah atlarla nasıl alıştırma yaptıklarını gördüğüm çitin arkasındaki hipodromun hemen yanı başında ikamet ediyor. Hatta ben henüz yataktan kalkmamışken atların ayak seslerini duyuyordum. O anda ben, fecrin geceden müsade alarak gündüzle buluşmak üzere yeryüzüne inmek istediğini anlıyorum.

Ben o dört adamın arkasından yürüdüğüme göre benim sorularım önemli değil baba. Onlar hiç şüphesiz o fecir vaktinde aptal atlar için bahse girenlerin bağrışmaları arasında yollarını tanıyorlar. Bu bağrışmaları pazardan pazara ve hatta haftanın diğer günlerinde de işitebilirsin. O kalabalık ki tıpkı bitkilerin gövdelerine, duvarlara, ağırlaşmış güne, kendi zıddına karşı duran gündüze de –çünkü o akşam oluncaya kadar süren rahatsızlığımın mahkûmudur– yapışıp kalan salyangozlar gibidir. Gecenin de özgürlüğü elinden alınmıştır. Çünkü o da uykunun mahkûmudur. Fakat biz hipodromun içindeki bir barınağa doğru ilerliyoruz baba. O anda birdenbire o dört

adamdan biri fısıldıyor: "Belini eğ!" Tıpkı etrafında bekçileri olan bir bahçedeymişiz gibi. Ben de, sakınmayı gerektiren bir şey görmeden o karanlıkta belimi eğdim baba. Lakin o anda bir kurşun yağmuru başladı. Derken o kurumuş otlağa ateş düştü. Sanki "Büyük Adam"ın huzuruna yanmış ayaklarla çıkmak alnımıza yazılmış gibi. Kendimizi yere yapıştırdık, yılanlar gibi süründük. Yani onlar benim önümde ben de onların arkasından sürünüyordum. Kendilerinden emindiler. Belki de böylesi durumlara alışkınlardı.

Benim gibi "Büyük Adam"a gönderilmiş başka kimseler de var mı, baba? Her şey daha önce planlanmış gibi göründüğü için soruyorum sana.

Babama bir mektup yazacakken kendimi kurşunların vızıldadığı tarlada bırakmalı mıyım? Ben "Büyük Adam"ın malının, mülkünün ve köşkünün, atların koşu meydanındaki hipodrom sahasında olacağına inanmıyorum. Gayri mütecanis bir hikâyeye doğru gidiyorum galiba. Babamın hayatında mütecanis olan ne vardı ki ben de onun gölgesinde mütecanis bir mektup yazayım? O orada ben de buradayım. Ne ben ondan bir mektup bekliyorum ne de o benden böyle bir mektup bekliyor. O benim kendisine geri gönderileceğimden emin görünüyor. Ben ise "Büyük Adam"ın beni babama geri göndereceğinden şüpheliyim. Çünkü "Büyük Adam" benim oturduğum evle hipodrom arasındaki alanda kayıptır. Ben de onu aramıyorum zaten, sadece bekliyorum. Tam altı yıldır onu bekliyorum. Hatta onun, gelecekte başıma kötü bir şey gelmesin diye kesinlikle beni aramış olduğunu söyleyebilirim. Ta ki müstakbelde bana güçlü bir darbe indirilmiş olmasın.

Fakat bununla beraber hem babama hem de kendime bir şeyler yazmalıyım. Evimizin arka bahçesinden uçup giden o iki kuşun hiçbir iz bırakmamış olduğunu teyit etmeliyim. Sana bir şeyleri teyit etmeliyim baba. Sana şunu teyit edebilirim ki "Büyük Adam" benim işlerimi gözetiyor. Onun eli evin arkasına düşen bahçedeki o ekşi suratlı gül ağacının üzerin-

dedir. İntiharımı haklı kılacak bir bahane bulmalıyım kendime baba. Sana bir şeyler yazacak olursam seni hoşnut edecek şeyler yazacağım. Sarık gibi başlarına bağladıkları abalarıyla kuzey tarafından evimize giren o insanları altı yıldır senden ayrılmış olmama rağmen sanki şu anda eve giriyorlarmış gibi görüyorum. "Kürtler yıkılmaz" sözlerini gece yarılarına kadar da olsa senden duymadıkça evlerine dönmeyecekler. Bunu onlara söyle baba. Bir de yanmakta olan sigarana bak. Avcunu açıp içine külü düşsün diye ona üflüyorsun. Kül. O sözcüğü söyle ve sonra ona dilini değdir. Onun tatlı bir tadı var. Külün tadı tatlıdır baba. Hafif bir ekşilik sonrasında ağzın sulanır. Onlara "Kürtler yıkılmaz, çünkü onlar kendi acılarına sahiptirler" de.

"Kül" sözcüğünü yorum yapmadan tekrarla baba. Misafirlerin külü iyi tanırlar. Aramızdan kim yaralanmışsa onun yarası külle bastırılmıştır. Kürtler bir kumaş parçasını yakar ve onun külüyle yaralarını kapatırlar. Küçük, büyük, nesiller boyu aynı gelenek sürdürülür. Sen de sözcüğü yorumlamadan, yanmakta olan sigarana bak baba. Yirminci yüzyılın başlarında hezimete uğramış olarak Rus Konsolosluğu'na iltica eden Bitlisli Molla Selim'in yaptığı da buydu.

Bu Molla'nın Türkiye'nin bütün vilayetlerinde yeterli cephanesinin ve askerinin olmayışından ötürü Türklere karşı bağımsızlığını yıkım içinde sonuçlandırdığını ve Türklerin Rus Konsolosluğu'na baskın düzenlemelerinin ardından derdest edilerek şehir meydanında nasıl asıldığını misafirlerine anlatacaklar. Fakat konsoloslukta mülteci olarak bulunduğu o sayılı günlerde henüz saldırıya uğramamışken konsolosa külün faydalarını öğretiyordu baba.

Rus konsolosu kendisine iltica eden Molla Selim'e ikramda kusur etmemişti. Büyük bir faciaya maruz kalmış birini konsolosa yakışan bir tavır içinde ağırladı. Her bir araya gelişlerinde –ki Molla'nın konsolosluğa sığındığı günlerde hemen her saatte bir araya geliyorlardı– konsolos bir bardak suda eritilmiş li-

mon taşına şeker katarak ona ikramda bulunuyordu. Molla Selim de sünnet olduğu üzere limonatayı üç yudumda içiyor, elini yanan midesi üzerine koyuyor ve konsolosa Kürtçe teşekkürlerini sunuyordu.

Molla Selim'in adı kendisinden önce konsolosa ulaşmıştı. Onun içindir ki konsolos onu bir mülteci olarak karşılamıştı. Günlerce birbirleriyle hiç konuşmamışlardı. Konsolosla bir araya geldiklerinde ona karşı minnettarlığını izhar ederken kalbi kaçınılmaz bir hezimetin gelmekte olduğunu haber veriyordu. O, Türklerin tabancalarıyla konsolosluğun etrafında gidip geldiklerini ve kem gözlerle binaya baktıklarını görüyordu. Bu durumdayken Molla Selim, konsolosa külün faydalarını öğretmeye çalışıyordu. Bilmiyorum ama galiba bunu, ona dilsizlerin diliyle anlatmaya çalışıyordu.

Molla Selim, yüzü Kırgızları andıran Rus konsolosuna "elini uzat" diyor, o da avcunu açarak elini uzatıyor ve küçük, yuvarlak camlı gözlüğünün altından ne olup bittiğini anlamaya çalışırken gülümsüyordu. Mavi, el yapımı ahşap bir sandalye üzerinde oturan hanımı ise onları sessizce seyrediyordu. Konsolos elini açık tutunca Molla Selim abasından kopardığı ipliği işaretparmağıyla başparmağı arasında tutarak yakıyor, yaktığı iplik söndüğünde külü Rus konsolosun avcuna düşerken Molla Selim hâlâ gülümsüyordu. Konsolos, olup bitenle ilgili bir şey sormadan önce avcuna düşen küle sonra da Molla Selim'in yüzüne bakıyordu. Sonra anlamadığı şeyi ondan öğrenecekmiş gibi dönüp sandalyesine gömülmüş eşine bakıyordu. Bembeyaz tenli kadın ise tedirginliğini belli etmeden sakin bir şekilde yerinde duruyordu. Büyük bir kemik tarakla yanındaki hayvanın tüylerini tarıyordu.

Molla Selim'in adamlarından on yedi kişi Bitlis'te onu –bozgun iyice ortaya çıktıktan sonra– tabancalarıyla Turancı Türklerden koruyarak Rus Konsolosluğu'na girmesini temin ettiler. Sonra o uzun ve boş alanda öldürülünceye kadar da onu beklediler.

Molla Selim de senin diğer mirlerin gibiydi baba. Kürtlerden bir grupla en güçlü kişilerin yapamayacağı şeyleri yapmaya karar vermişti. Bitlis'te oturmuş, Erzurum'a, Diyarbekir'e, Botan'a, Cezire'ye, Torosların kuzeyinden gelen nehirlerin kaynaklarına bakıyordu. Tıpkı kendisinden yaklaşık yüz yıl önce gelen Mir Bedirhan gibi.

Bu defa Gallı Fransızlar –ki bunların bir kısmı hanımının sevgilisi olan Lancelot'un zürriyetine dayandığı söylenen Arthur'un çocuklarıdır– Botan bölgesinde yaşayan Nasturileri korumak bahanesiyle kayınbiraderi Bedirhan Paşa'nın başına getirdiklerinin bir benzerini Molla Selim'e karşı sahneye koymadılar baba. Molla Selim kimseyi korkutmuyordu. Onun içindir ki sakin görünen konsolosa külün faydaları üzerine yorumlarda bulunuyordu. Büyük yarasını, yeryüzü yanıklarından artakalan küllerle doldurmak istiyormuş gibi anlatıyordu. Küçük, yuvarlak camlı gözlükleriyle önünde oturan adamın onun Kürtçe sözcüklerinden bir şey anlamadığını, dilinin söylediklerini değil, sadece el işaretlerinden bir şeyler anlayabileceğini biliyordu. Molla Selim, elinden geldiğince el işaretlerini de azaltmak istiyordu. Duyduğu acıyı gözlerinden okuduğu Rus konsolosun yüzüne daha bir odaklanmak istiyordu. Fısıltılı konuşuyor, "Üstündeki giysilerin herhangi bir yerinden bir parça koparıp yakacak olursan, hemen külü elde edersin" diyor. Zaho mensucatından olan kaftanının üzerine saldığı simli başlığına ve hatırı sayılır kalitede sarı renkteki nakışlı bir şalı doladığı fesine işaret ederek, bak diyor; bunların herhangi birinden bir ipliği koparıp yak. Kaşlarının altından kendisine bakan konsolosun hanımına dönerek; Bayan, o hayvanın kıllarını fazla tarama, yoksa pireler çabuk kızar diyor ve gülümsüyor. Sonra, konsolosluk içindeki gizli kavga üzerine sadece bir yorum niteliğindeki tebessümü hafifliyor.

Molla Selim ne yapıyor? O düşünüyor baba. Bir tasla bakır bakraçtan abdest alıyor ve kendi paltosu üzerinde namaz kılıyordu. Çünkü konsolosluğun sergisinin temiz olduğuna gü-

venmiyordu. Utangaç ve özür diler gibi bakıyordu kadına. Kadın da bir felaketin kokusunu alan ve bağışlanmasını dileyen birisi gibi bakıyordu ona. Bununla birlikte sakin olan konsolos şakalaşmaktan da vazgeçmiyordu. Arada bir kalkıp Molla Selim'in namaz kılışını taklit ederek ellerini kulaklarının arkasına götürüyor ve eğilip kalkıyordu. Sonra yaptığı pehlivanca hareketler kendisini yormuş gibi gerinip duruyor ve o tutsak olan mülteci gülümsüyordu.

Kuzeydeki evlerin sarıldığı o sert gecede felaket dolu yüzlere gözlerini dikerek misafirlerine mektubumu okurken sen de gülümsüyorsun baba. "Biz onu bir şey öğrensin diye 'Büyük Adam'ın yanına gönderdik, o ise daha işin başında ahmakça yazılmış bir mektup göndermiş. Kusuruna bakmayın" diyorsun ve gülüp devam ediyorsun: "Molla Selim! Neden böyle detaylı şekilde ondan bahsediyor ve beni hoşnut etmek istiyor?" Ve sen kızıyorsun. Ben senin kızdığını görüyorum. "O beni hoşnut etmiyor. Onun, 'Büyük Adam'ı araması, 'Büyük Adam'ın evinden bahsetmesini gerektirmiyor."

Özür dilerim baba. Şimdi sana yazmayacağım. Kim bilir? Belki daha sonra senin ve ziyaretçilerinin acısına iyi gelecek bir şeyler yazarım. Ne var ki şu Molla Selim'in fazla detaydan yoksun, fazla alevlenmeyen ve çok umut vermeyen bir devrimi Bitlis'te ateşlemesi beni düşündürüyor. Bunun Ruslarla ne tür bir ilişkisi vardı acaba? Kaldı ki yanında mütercim de yoktu, bunu biliyorum. Fakat o ümitsiz bir şekilde bağırarak özellikle de Rusya Konsolosluğu'nu seçti. Onu on yedi eski model tüfek koruyordu. Binanın kapısını, içeriden iki nöbetçi açtı. Molla Selim'in peşinden, diğerlerinin de içeri girmesini beklediler ama onlardan bazıları nöbetçilere işaret ederek kapıyı kapatmalarını istediler. Onlar da kapıyı kapattılar. Ancak gözleri, içinde tek tük ceviz ağaçlarının bulunduğu boş alanın karşısındaki binaların köşesinde toplanmış bir grubun üzerindeydi.

O on yedi kişi konsolosluğa girmediler. O iki nöbetçi ise Molla Selim'i hızlı bir şekilde koşturarak binanın zemin katın-

daki mahzenlerinden birine indirdiler. Son derece şaşkınlık içerisindeydiler. Öldürülenleri sayıyorlarmış gibi dönüp arkalarına bakıyorlardı. Şimşek gibi geçen o anlardan birinde ikisinden biri elinin ayasıyla göğsünü bastırarak boğulurcasına "hayır" diye bağırdı.

Eski yapı tabancalar, yuvarlanmış sarıkların yanına düştü. Elleri açıktı. Dışarıdaki hava da onlara yetmiyordu. Konsolosluğun içindeyse Molla Selim, nakışlarla süslü bir kanepede gözleri kapalı oturmuş, hızlı nefes alıp veriyordu. Gözlerini açtığında, konsolosun beyaz tenli hanımının gümüş tepside sarı renkli bir suyu kendisine takdim ettiğini gördü. Titrek elleriyle bardağı aldı, biraz içtikten sonra bardağı tepsiye bıraktı.

Molla Selim konsoloslukta çalışan az sayıdaki meraklı işçiye kollarını açıyordu. Yıkılmıştı. Hiçbir bahanesi kalmamıştı. Molla Selim yıkılmıştı. Parçalanmış Kürdistan'ı birleştirmek istiyordu ama yıkılmıştı. Fakat yıkılmasıyla birlikte yine de, birer birer onların yüzlerine karşı tebessümünü eksik etmedi. Siyah ahşap bir dolabın üzerine yontulmuş ve orta yerinde çok sayıda aydınlık noktanın bulunduğu kutsal ikon huzurunu bozduğu için bağışlanmayı istedi. Görünmeyeni sert şekilde somutlaştıran ikonlara bakıyordu. Gerçi onların hiçbirinin kutsiyeti dininin geleneğinde mevcut değildi. Zira onun dini kutsal olanı basarda değil basirette korurdu. İnsanın kemiklerini kıkırdaklarıyla, dizkapaklarıyla, eklemleriyle, omurgasıyla, göğüs kafesiyle İsrafil'in sura üfleyeceği ana hazırlamış bir din olup sadece kulaklarla duyulacak bir ses değildir.

Molla Selim, bu mekânın sırlarına karşı saygınlığı kendi gözlerinde muhafaza etmeliydi. Onun için gönlünce hoş olmayan bir şeye gözü takıldığında hemen ya konsolosa ya da eşine dönüyor ve onların yüz ifadelerindeki tepkiyi görmek istiyor ve benzer ifadeleri kendi yüzünde de görmeye çalışıyordu. Fakat konsolosluk çalışanlarının bir masa etrafında yemeklerini yerken yüzlerine yansıyan rahatlığa rağmen onun yemek konusundaki şüphesi farklıydı. Kurutulmuş keskin balık kokusu

onu sinirlendiriyor, ince dilimli et ise huzurunu kaçırıyordu. Çünkü o, Rusların domuz etini sevdiklerini biliyordu. Onun için, ya tavuk etini tercih ediyor veyahut sadece ekmek çorbasıyla yetiniyordu. Her halükârda tavuk tavuktur. Ekmek çorbasının hangi kemik suyundan olduğunu ise hiç düşünmemişti.

Az konuşuyordu. Az sayıda sözcükle ve işaretle konuşuyordu. Sessiz kaldığı zaman da hayalinde konsolosluğun dışına çıkıyor ve orada Türklerin kendisini bekleyen arkadaşlarını bir araya getirerek ceviz ağaçlarının dallarında astığını düşünüyordu. Buna rağmen yine de bir yerden Kürtçe'yi ve Rusça'yı bilen, kendi zavallı işaretlerinden daha güçlü ses getirecek olan bir elçinin geleceğinden ümidini kesmemişti. Konsolosluğun duvarları arkasından gelen en ufak hareketleri ve sesleri kulaklarıyla ve kalbiyle dinlerken dikkat kesiliyordu. O derecede ki, konsolosla, gürültülü beyazlığına layık olmayan balrengi gözlere sahip eşi arasındaki fısıltılı konuşmaları neredeyse elleriyle susturmaya çalışacakken, kendini zorla zapt ediyor ve kendi kendine "la ilahe illallah!" diyordu.

Molla Selim iltica ettikten sonra konsolosluğa girenlerin ceplerinde, başı sarıklı adamın anlamadığı tedirgin edici haberler yuvarlanıyordu. Ne olup bittiğini konsolosa el yordamıyla sormak için ona doğru yöneldiğinde konsolos alnını parmaklarının arasına alıyor ve gülümseyerek, yapılacak yorumun hiçbir şekilde fayda vermeyeceğini bildiği için kısa keserek gönlünü hoşnut edecek sadece bir sözcüğü birkaç kez tekrarlıyordu.

Onun bilgisinde, Molla'ya izah edebileceği ne vardı ki? O da gün geçtikçe konsolosluğundaki tutsağın kurtulması için bu savaşı sona erdirecek bir mucizenin vuku bulacağına dair umudunu yitirmiş görünüyordu. Fakat ümitsiz bir cömertliğin dürtüsüyle bu sarıklı adam için bir öğle yemeği hazırlamaya karar vermişti. Kendisine sığınmış misafirin gönlünü almak için mükellef bir sofra hazırlattı. Pirinç pilavı doldurulmuş büyük bir tepside, kızartılmış tavuk ve güvercinler, ortasına da

başı gövdesinden koparılmadan pişirilmiş küçük bir kuzu yerleştirilmiş olduğu halde masaya konuluyor. Sessiz masanın etrafındaki soluk yüzlü adamların arasında misafirlerin yüzü oldukça canlı ve neşeli görünüyordu. Elini kaldırıp sofraya dizilmiş pilav tabaklarına işaret etti. Bu hareketinden sonra o sessiz cümlesine bir yol bulmak için onlara baktı, hepsi de sessizlik içindeydi. Önce konsolosa baktı, peşinden bakışlarını eşinin üzerine çevirdi. Sonra sofranın ortasındaki küçük et yığınına baktı, oturduğu sandalyeden kalkıp kadının önündeki tabağı kaldırıp et yığınının altından bir parçayı eliyle çekti. Birbiri üzerine dizilmiş et parçalarının her biri bir tarafa kayarak o dokunaklı buharıyla birlikte sofranın üzerine dağıldı.

Topluluğun sessizliği içinde Molla Selim, bir an sessiz kaldı. Sonra bir parça etle birlikte bir avuç pilavı topaç haline getirerek tabağa koydu ve kadına uzattı. Kadın tabağı elinden aldı.

Molla Selim bakışını kadının elindeki tabaktan ayırmadan kaşığıyla ilk lokmayı ağzına götürünceye kadar ayakta bekledi. Sonra o da elini bir et parçasına uzatıp onu küçük parmakları arasına alınca konsolos ve beraberindekiler yüksek sesle gülmeye başladılar. Sonra kaşık kullanmadan elleriyle pilava ve ete uzandılar. Bunun üzerine sessiz duran beyaz tenli kadını uzun bir gülme tuttu. Elindeki mendille ağzını kapadığı için gülüşü yavaş duyuldu. Ayakta duran Molla Selim, bakışlarını topluluğun üzerinde gezdirdi: "Siz çabuk öğreniyorsunuz" dedi ve gülümseyerek ilave etti, "Ben de çabuk öğrendim". Sert bakışlarını o merak dolu yüzlerin üzerinde gezdirdikten sonra sözlerini sürdürdü, "Arkasında dolaştığım, uçuşunda zayıf olan o gökkuzgun... Ellerini, bir kuşun kanatlarını taklit edercesine hafifçe titretti. "Zayıftı. Bilemiyorum. Zayıflığı yaşının küçüklüğünden mi yoksa bir darbeye maruz kaldığından mıydı? Fakat zayıftı." Bir eliyle seyrek sakalını ovarak düşünceye daldı: "O dönemde çocuk yaşta değildim ki hareketi beni aldatmış olsun. Ben artık kuşların oyun ve hilelerini idrak edebilecek yaştaydım. Onun arkasından koştum, tam yakalaya-

caktım ki kanatlarını henüz yerden kaldırmışken elimden sıyrılıp kaçmıştı." Elini masanın üzerinde gezdirirken son iki sözcüğü tekrarladı. Sonra gözünü masadan kaldırıp, sofrada oturanların soru dolu yüzlerine sırayla baktı: "O gökkuzgunun ardından ne kadar koşturduğumu tahmin ediyor musunuz? Ha bir fersah, ha iki fersah, ha üç fersah fark etmez" Kürt, kulağına asla ulaşmayacak olan cevabı önemsemeyerek gülümsedi. Sofranın etrafındakiler de gülümsediler.

"Ben. Molla Selim işaretparmağını şakağına götürerek dedi: "Ben gökkuzgunun aldattığı kimselerden değilim." Yemek tabağını eliyle biraz öteye doğru iterek: "Gökkuzgun uçuşlarıyla beni asla aldatamaz. Şahin kuşu da aldatamaz, biliyor musunuz?" Oturanları ikna etmek için hiçbir çaba harcamayarak, ümitsiz gözlerle onları bakışlarıyla kuşattıktan sonra kendi kendine: "Siz asla bilmeyeceksiniz" dedi. Başında yerli yerinde duran sarığını eğik duruma getirerek düzeltti. "Onu ben yaptım..." Bu sözü söylerken öyle bir sükûna teslim oldu ki onunla hem kendi sessizliğine hem de söylediklerini anlamayan ev sahiplerinin sessizliğinde yitip gitti. Sonra ellerini yavaşça kaldırıp avuç içlerini aşağı doğru çevirdi: "Ben böyle yükseldim." Bu izahına lüzum olmadığını anlayınca ellerini indirip, "Ona çarpmamak için kendi kanatlarımla kuzgunun üstüne çıktım. Onun benim gölgemi nasıl önüne almış olduğunu gördüm. Fakat ben onu geçtim. Çünkü benim güçlü kanatlarımla onun yakınında durmam onun zayıf kanatlarının hareketini oldukça ağırlaştırıyordu". Bütün ağırlıyla sandalyesine oturdu. Sofranın üzerinde dağılmış et kümelerinin arkasından boşluğa doğru baktı. "Ben uçtuğumda gölgemin ne kadar uzayacağını hiç hayal etmemiştim."

Molla Selim, gökkuzgunun peşine düşerek uçtu. Güçlü kaslara, kemiklere ve alaca tüylere sahip kanatlarını açarak uçtu. Onun insani hesabında uçmak yoktu. Apaçık güçsüzlüğüne rağmen teslim olmayan kuşunun peşinden giderken kendisi de uçtu. Kanının şakaklarına çıktığı anda, oyunun adaletli git-

mediğini görünce uçmaya karar vermişti. İnsanın iki bacağına karşılık iki kanat.

Molla Selim, "adalet!" diye bağırdı. Ya da neredeyse bağıracaktı. Sonra ev sahiplerinin neşesini kaçırmamak ve olası tedirginliklerini dağıtmak için gülümsedi. Tabağını önüne çekti, parmaklarıyla bir parça eti ağzına götürdü ama ısırmadı. Ona dikkatlice baktı. "Adalet odur ki, kolları kanatları ümitsiz olanlara dağıtılsın." Sonra ekledi: "Ben ümitsiz değilim. Daha önce varlıklarından haberdar olmadığım kanatlarımla gökkuzgunu geçeceğimi anladım. Bir anlık zaman parçası bunu öğretti bana. O bir anlık zaman, öfkemi ve zararımı gökkuzgunun kanatları karşısına getirip koyarak olası skandalına arka çıkmaya çalıştı" Güldü: "Ben, bana iki kanat veren skandalın safındaydım. Kalkıp uçtum ve zayıf kanatlara sahip olan gökkuzgununu geçtim. Hah!" Oturduğu yerden kalktı, sofranın sınırları üzerine fikirlerini bir noktada toplayıp söylemeye çalışan biri gibi. Başından sonuna kadar sofrayı işaret etti: "Yer, benim altımda böylesine yakın, böylesine temiz ve berraktı. Karınca, ot, toprak, gökkuzgununun her iki kanadı ve bu sofradan daha büyük olan gölgem..." Kelimelerin ifade etmekte aciz kalacağı bir şeyi izah etmek için her iki elini açmıştı ki koridorun tadibindeki kapıdan bağrışıp çağırışan bir kalabalık aniden içeri dalıp her tarafı altüst etti.

Türkiye ile Rusya arasında savaş ilan edilmişti. Türkler kalkıp Rus Konsolosluğu'nu bastılar. Az sayıdaki nöbetçiyi bir tarafa iterek kapıdan içeri daldılar. Sonra yerden birkaç basamak alçakta olan bir geçitten geçtiler. Karşı karşıya geldikleri yaşlı bir aşçıya el işaretleriyle sessiz kalmasını söyleyerek arkasındaki koridoru salona bağlayan kapının önünde durdular. Elleriyle kapıyı itip açınca sofranın etrafında oturanlarla yüz yüze geldiler. Tam ortalarında Molla Selim vardı.

Konsolos henüz etle pilavdan aldığı lokma ağzındayken oturduğu sandalyeden ayağa kalktı. Bir anlık şok geçirmişti ama böyle bir oyunla karşılaşacağından haberdardı. Gözlüğü-

nü çıkarıp bir kenara bıraktıktan sonra ellerinde tüfek ve satırlarla gelen irikıyım adamları dikkatle izlemeye koyuldu. Bu silahlı irikıyım adamlar, sarıklı adama doğru yaklaştılar ve onu birden çekip aldılar. Konsolos yapılanlara razı olmadığını göstermek için umutsuzca ellerini kaldırdı. Elini kaldırırken çıkardığı ses masada oturan görevlileri telaşlandırdı. Hepsi birden korkudan sofradan kalktılar. Hücum eden Türklerden biri konsolosun havaya kalkmış elini tutup masaya temas edecek şekilde aşağıya indirdi. Diğerleri de Molla Selim'i derdest edip konsolosluğun sınırları dışına çekip götürdüler ve onu hemen meydandaki ceviz ağacının güçlü dallarından birine astılar. Son nefesini de vermiş olduğundan emin olmak için defalarca bacaklarını aşağıya doğru çektiler.

Hakkında sana hiçbir şey yazmadığım şu Molla zihnimi çok meşgul etti baba. Uçmak için iki kanadı üzerindeki paltoyu çıkarması gerekirken çıkarmamış olması zihnimi meşgul ediyor hep. Oysa ev sahibinden özrünü beyan edebilirdi: "Bağışlayın beni" deyip, etrafındaki yüzlere merakla bakıp o uzun paltosunu çıkarıp kanatlarını özgür bırakarak yükseklere uçabilirdi. Güçlü kanat çırpışlarıyla masanın üzerinden uçarken sofradaki pirinç tanelerini etrafa saçabilir ve oturanları şaşkına çevirebilirdi. Fakat o uçmadı baba. Baskın yapanların öfkeli elleri onu omuzlarından yakaladığında sadece konsolosun yüzüne bakmıştı. O öfkeli eller, onun sarığına da uzanmış, altından uzun kıvırcık saçları görünmüştü. Molla Selim, ev sahibinin yüzüne hoşnutlukla tebessüm ediyor, sonra da özür dileyerek o beyaz tenli kadına dönüyordu. Kadın, omuzlarındaki kısa şalla gözlerini gizliyor ve öfkeyle kaşığını bir tarafa atarak özür diliyordu.

Sen de beni düşündürüyorsun baba. Oradaki kaybın da, buradaki kaybın da beni düşündürüp meşgul ediyor. Erzurum'daki bölgen, Botan, Bitlis, Diyarbekir, Cizre, Kirmanşah, Van Gölü ve büyük ırmakların kaynağı olan dağlar... Rusya tepelerine kadar uzanan yerlerin zihnimi meşgul edip düşündü-

rüyor beni baba. Fakat gece gelen misafirlerine altı yıl sonra, şimdi, ne anlatıyorsun? Yoksa onlara benim "Büyük Adam"ın yanındaki ikametgâhımdan mı bahsediyorsun. Onu göreceğim, intihar etmiş olsam da, etmemiş olsam da, yarın onu göreceğim. Şayet intihar edersem baba, mesele daha kolay demektir. Çünkü düzenli şekilde ziyaretine gelen, bana destek vererek "Büyük Adam"ı görmeyi temin etmeye hazır olduklarını her münasebetle teyit eden o dört adamın otomobillerinin arkasına asla düşemem. Ben onlara soruyorum: "Büyük Adam"ı görmek bu kadar uzun bir hazırlığı gerektiriyor mu? Onlar bana şöyle cevap veriyorlar:

"Ne uzun hazırlığı azizim! Onunla görüşmek oldukça kolaydır. Fakat onun yerini bulmak her defasında yeni bir yolu takip etmeyi gerektiriyor. Bu da hem bizim hem de senin vaktini öldürüyor. Doğrusu o seni bekliyor. Buraya ulaştığın günden beri seni bekliyor. Gecikmeden dolayı da bizi azarlıyor" Bunun üzerine onlara soruyorum:

"Beni beraberinizde götürün, yolu birlikte görürüz. Bu, sizin yolu bulup sonra onu tekrar kaybetmenizden daha iyi değil midir?" Onlar cevap veriyor:

"Biz yolu bulduğumuzda dönüp seni alırız." Ben soruyorum:

"Benden ayrıldığınızda ne yapıyorsunuz? Ona gidip benim beklediğimi haber vermiyor musunuz?" Onlar başlarını sallıyorlar:

"Biz onun yanına gitmiyoruz." Ben bağırıyorum:

"Benden ayrıldığınızda kimin yanına gidiyorsunuz o halde?" Onlar sessizce cevap veriyorlar:

"Biz gidip sana dönmemiz gerektiği konusunda istişarede bulunuyoruz." Ben yine bağırıyorum:

"Bana bir cevabınız yoksa ve 'Büyük Adam'a giden yolu bilmiyorsanız söyleyin. Allah aşkına benim yanıma neden dönüyorsunuz?" Onlar bu kez hoşlanmayarak cevap veriyorlar:

"Sana dönmemiz gerekiyor. Çünkü bizim bir görev için gönderildiğimizin biricik delili sensin."

İşte durum bundan ibarettir baba. Şayet intihar edersem benim tanıdığım caddelere sapan arabalarının arkasından gitmeyeceğim. "Büyük Adam"a gitmek için de onların ardına düşmeyeceğim. Onlara güvenim kalmadı artık. Onların insanı yoran karşılıklı konuşmalarına da güvenim kalmadı. Fakat ben kısa keseceğim. Çünkü benim bekleyişim, onun bekleyişini gösterecek bana. Kendi sihrini benim tarafımdan teyit etmeye ihtiyacı var. Şayet onu görürsem onunla sohbet etmekten asla yorulmayacağım. Yorgun olanlar uzun konuşurlar baba. Ve ben yorgun olmayacağım. Her birimiz bir diğerinin yüzüne gülümseyeceğiz. O bana evinin bir köşesini gösterecek ki orada ben başka Kürt simalarıyla tanışacağım. Senin, benim için yapman gereken şeyi yapmam hususunda bana arka çıkacaklar. Lakin "Büyük Adam"a yazdığın mektup beni bağlamaz. Çünkü benim onunla konuşmam gerekiyor. Ona burada bulunmamın gerekçesini izah etmem gerekecek. Çünkü sen bunu bana izah etmedin. İşte onların bana söyleyecekleri bu olacak.

Yarın onu bulacağım baba. Ot kokusuyla gelen bu geceden sıkıntılıyım. İşte kapıyı açıp ön bahçeye doğru birkaç adım ilerliyorum. Portakal renkli sokak lambasının ışığında oldukça dar görünüyor bahçe. Küçük gül ağacına doğru eğilerek fısıldıyorum: "Hayırlı akşamlar." Bir diğerine eğiliyorum, yine fısıldayarak, "Hayırlı akşamlar" diyorum. Sonra üçüncüsüne de –ki kökü kalın fakat kısadır– eğilip fısıltıyla, "Hayırlı akşamlar" diyorum. Yaprakları dökülünce çıplak kalmış biber fidanıyla aramda itaba benzeyen bir şey var. Ben evin ön bahçesine onu ektim ki kendisiyle övüneyim. Oysa arkadaşları evin arka bahçesinde iyice gelişip boy atmışlar. O ise benim ümitlerimi kırdı. İşte böyle. Ümitlerimi kırdı. Yoksa toprak mı ona yardım etmemişti? Toprağı eşeledikten sonra biraz gübre serpiştirdim. Arada bir suladım onu. Bazen de sulama nöbetini yağmura bıraktım ama yine de büyümedi fidan. Onunla konuşmaya çalıştım ama yine büyümedi. Yapraklarında depoladığı şefkat ve

merhametten bahsettim ona. Evin sahibi: "Ön bahçe evin görüntülerinden bir manzaradır. Dolayısıyla devamlı kalacak şey neyse onu ek" diye sözlerine devam ederken bir taraftan da solup büzülmüş olan biber fidanına acıyarak bakıyordu.

Bahçelerin oluşmasında izlenen örf ve âdetlerden vazgeçtim ama o dilsiz fidan yine de büyümedi. Onun için içimde bir azarlamanın dile getirilmesi gerektiğini hissediyorum. Ve ben devletin caddemize ikram ettiği portakal rengi lamba ışığında ona yaklaşıp soruyorum: "Neden büyümüyorsun?"

"Huzursuz ve uykusuzum çünkü."

"Biber fidanı da huzursuz olur mu?" diye soruyorum.

"Sadece huzursuzluk değil demek istediğim. Bilakis ben şaşkın vaziyetteyim ."

"Şaşkın mısın? Seni şaşırtan şey nedir?" diye soruyorum.

"Neden önünde çıplak olmamı istiyorsun?" diye cevap veriyor.

Kaşlarımı çatarak şaşkın bir ses tonuyla ekliyorum:

"Çıplak mı? Şaşkınlığını söyleyince çıplak mı olacaksın?"

"Bitkiler şaşkınlık dışında çıplak olurlar" dedi.

"Biz çokça şaşkınlığa düşeriz ama yine de örtülü kalırız. Bazı işlerimiz vardır ki kimse onlara müdahil olamaz" diye cevap verdim.

"Siz kimsiniz?" diye sordu.

"Biz!" diye cevap verdim ve bunu bağırarak pekiştirdim: "Biz. Biz. Sen bizi tanımıyor musun?"

"A... siz mi! Evet. Siz köksüz yürüyenler. Ben sizi tanıyorum.

"Bizim köklerimizle sizinkiler birbirine benzemez."

Biber fidanının anlayamayacağı şeyi ona izah ettim.

"Köklerimiz özlemdir. İnsanla bitki arasındaki diyaloğa yakışacak sözcüğü aradım. Öyle bir sözcük olmalı ki hikmetli olsun ve kökler hakkında söylenmiş tüm sözleri kesmiş olsun."

Sözümü keserek cevap verdi:

"İşte onun için ben şaşkın durumdayım.

"Anlayabileceğim ölçüde sana izah etmeye çalışacağım" dedim.

"Ben de sen anlayasın diye sözlerimi çok kısa kesiyorum" diye cevap verdi.

Üstümüzde tüten bu bahar akşamında o ıslak biber fidanını ne ben ikna edebildim ne de o beni. Tıpkı Kemal Atatürk'ün kurmuş olduğu istiklal mahkemesinde mahkeme başkanını ikna edemeyen ve sonuçta hakkında idam kararı verilen Hasan Hayri gibi. Hasan Hayri el-Kürdi, Kemalist Türklere taraftardı. Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde Şeyh Said'in önderliğinde Kürdistan'ın özgürlüğü için başlatılan büyük başkaldırıda Kürtleri yatıştırmak ve vazgeçirmek için gayret sarf ediyordu. Yuları Atatürk'ün eline geçtikten sonra Kürtlerin öfkesini kuşatma altına almaya çalışan adamın günahı neydi? "Sen Ankara'da meclisteki oturumlara Kürt kıyafetiyle katılıyordun."

Türkler, Şeyh Said'in idamından sonra geriye kalan her şeyi kontrol altına almak için Ankara'da çok hızlı bir şekilde mahkeme kurdular. Bu sonuçlardan biri Kürt intifadasının devam etmesiydi. Bunun üzerine bu konuda etkili olabilecek Kürtleri kullanma metodunu seçtiler. Bunlardan biri Hasan Hayri'ydi. Onun Kürt kıyafetiyle meclisteki oturumlara katılması doğaldı. Fakat mahkeme bunu onun hakkında bir suç olarak ileri sürdü.

Hasan Hayri mahkemede eliyle kendi giysilerini işaret ederek kelimeleri boğazında düğümlenmiş şekilde: "Bu elbiseleri mi demek istiyorsunuz?" diye sordu. Hâkim, "Evet" diye cevap verdi. Bunun üzerine Hasan Hayri kızgın bir şekilde: "Atatürk bu giysilerin yasak olduğunu bana söylemedi." Hâkim onun bu sözlerine dudak bükerek: "Sen Ankara meclisine bu elbiselerinle geldiğinde Kürtlerin propagandasını yapmış oluyordun." Hasan Hayri bağırdı: "Atatürk benden ve elbiselerimden haberdardı. Sizin elbiselerinizin yapamadığını durdurmam içindi."

Bununla beraber mahkeme Hasan Hayri'nin idamına karar verdi. O da hayal kırıklığı içinde boynunu bükerek: "Şimdi ben de size katılıyorum ey Kürdistan kurbanları" dedi. Kürt olduğuna dair inancıyla Kürtleri, ayaklanmayı sürdürmemeleri hususunda sakinleştirmeye çalışarak ve hatta Lozan Konferansı'na gönderdiği bir mektupla Kürtlerin bağımsızlık istemediklerini toplantıya katılanlara anlatmaya çalışarak Atatürk'ün yanında olduğunu göstermeye çalışan tutumu arasında şaşkınlık yaşayan Hasan Hayri'nin bu öğle vaktinde idam edilmesiyle bütün baytarlar da manen idam edilmiş oluyordu.

Atatürkçüler o bölgelerdeki koyun ve keçi sürülerinin çoğalmasının önüne geçmek için onları cezalandırmak mı istiyordu? Baytarları idam ettiler. Ki onlar ellerinde hayvanları kırpmak için kullandıkları küçük makasları, kibrit suyu ve biraz da Allahın lütfu ve rüzgârın da yardımıyla Kürt köylerini dolaşıyorlardı. Hayvanlar, kurtulmaları takdir edilmişse kurtulurlardı. Ölmeleri takdir edilmişse ölürlerdi. O esnada baytarların nefes alıp vermeleriyle yünlü ve kıllı olan hasta hayvanların solumaları birbirine karışıyor veya baytarlar nefeslerini tutuyor ve hayvanların derilerini yakıcı kibrit suyuyla yağlıyorlardı. Belki de hayvanların alınlarına güçlü yumruklarıyla vurup burunlarından kurtları düşürmeye çalışıyorlardı. Ya da koyunlar şiştiklerinde ellerindeki makaslarla yan taraflarından bir delik açıp içerideki havayı boşaltmaya çalışıyorlardı.

Onlar baytardı. Köyleri başı açık dolaşırlardı. Uygulanacak bir sanatın, başı açık icra edilmesinin zaruri olduğunu ilan eder gibi. Lakin tozdan ve güneşten korusun diye kısaltılmış saçlarının üstüne bir mendil sarkıtıyorlardı. Hiç şüphesiz onlar kendi köylerine dönen kimseler gibi davranıyorlardı. Ama diğer köylerde kendilerini başı açık olarak gösteriyorlardı. Bunlar tıpkı ilimlerini büyük şehirlerde tahsil etmiş desinler diye kendilerini şirin göstermeye çalışan kimseler gibiydiler. Fakat kendi sanatlarında bir gayeye matuf olarak insanlarla

hayvanları birbirine karıştırmışlardı. Sahipleri duysunlar diye hasta hayvanlarla konuşuyorlardı. Hayvanların derilerini kibrit suyuyla yağladıklarında da insanlara dönüp gizlice: "Bu sadece bir başlangıçtır" diyorlardı.

Kürt baytarların müjdesini verdikleri bu başlangıç; Ermenileri, Çerkezleri ve Aşurileri de Atatürkçülerin ifadeleriyle: "Diğer bölgeleri de kendi halklarıyla birlikte büyük Kürdistan'la birleştirme"yi hedefliyordu. Fakat o halkların umutları da Şeyh Said'in idam edilmesiyle o anda idam edilmiş oluyordu. Şeyh Said, Mustafa Kemal Atatürk'ün dehasıyla ikinci, üçüncü, sekizinci, on ikinci, on yedinci piyade tümeni; birinci ve on dördüncü süvari tümeni; üçüncü ve dördüncü jandarma taburu, ordunun yedinci ve kırk birinci taburu; Adana, Malatya ve Ağrı'daki yedinci ve kırk birinci piyade alayları; Diyarbekir'deki dokuzuncu taburun kısımları ve on iki uçak... –Kürt intifadasına katılan İsmail Hakkı'nın verilerine göre– Ve keza kırk bin Kürt savaşçısına karşı iki yüz bin Türk askeri.

Dersim aşiretleri ve keza Muş, Siirt ve Siverek'in bazı aşiret reisleri de Şeyh Said'in kıyamını destelemediler. Lakin o da Türkiye hazinesini elli milyon lira zarara uğrattı. Bu meblağ, 1925 Türkiye bütçesinin dörtte birine tekabül ediyordu.

Bol rüzgâr alan bir yerdi. Ağaçlar sallanıyor, otlar titreşiyor. Şelalelerin su serpintileri arasında ruhlar titreşiyor. İnançlar titreşiyor; hükümetler, aşiretler, antlaşmalar, cesaretler, yorgunluklar ve kurumuş kabaklar da titreşiyor, nane çiçeği usaresi gibi bir şeyi acının üzerine koyuyor. Ve işte tatlı bir rüzgâr bahçeme ulaşıyor. Derken gül ağaçlarıyla birlikte akşam selamım da titreşiyor. Bir yerlerden tekrar bana dönen sesimin yankısını duyuyorum. Birkaç saat öncesinde evimin arka bahçesine bitişik olan boş alana konmuş o iki kuşa soruyorum:

"Neden uçtunuz?"

"Bizi kovalayasın diye."

"Buna gücümün yetmediğini biliyorsunuz."

"Birisi bizi kovalasın diye uçarız biz."

"Siz benim için neyi saklıyorsunuz ki sizin peşinize düşeyim?"

"Kendi uçuşumuzu."

"Ben de sizin için bir şey saklamıştım."

"Kendi uçuşunu mu?" diye soruyorlar.

Ben de gülerek:

"Kendi yürüyüşümü."

"Kendi yürüyüşün mü?" Bu sözcüğü alaylı şekilde tekrarlıyorlar.

"Bizim senin yürüyüşüne ne ihtiyacımız var ki?"

"O sizin probleminiz" diyorum.

"Biz de yürüyoruz" diyorlar.

"Ben de uçuyorum" diyorum.

Büyük bir rahatsızlık peydahlandı aralarında ve tüyleri göründü.

"Sen bizimle alay mı ediyorsun?" diyorlar.

"Siz benim kanatlarımı görmek mi istiyorsunuz?" diye soruyorum.

Bunun üzerine ürkerek toparlanıyorlar.

"Neden böyle içekapandınız?" diyorum.

"Kapanmadık bilakis dinliyoruz."

"Neyi dinliyorsunuz?" diyorum gülümseyerek.

"Kalbini dinliyoruz" diyorlar.

Şakayla karışık soruyorum:

"Kalbimi mi?" diye. Elimle kalbimi işaret ederek, "Bunu mu? Siz bunu mu dinliyorsunuz?" diyerek onların cevabını beklemeden konuşmamı sürdürüyorum: "O öyle bir şeydir ki dinlenmesi mümkün değil."

İkisi de sözümü kesiyor.

"O halde neyi dinlememiz gerekiyor?"

Ben:

"Kalbimi" diyorum.

Şaşkınlık içinde:

"Biz bunu sana söylemiştik. Biz kalbini dinlediğimizi söylemiştik" diyorlar.

Ben tebessüm ederek:

"Siz tam olarak onun neyini dinliyorsunuz?"

"Küt küt atışını dinliyoruz."

"Bak sen hele bu tuzağa!"

"Hangi tuzak?" diye çığlık atıyorlar.

"Küt küt atışlar" diyorum.

"Kalbin olmasa sende dinlenilmesi gereken ne var ki?" diyorlar.

"Onun uçuşunu dinleyin" dediğimde korku içinde yeniden kendilerini toparladılar.

Ben bu akşam vakti portakal rengi ıslak bir ışığın altındaki düz alana doğru ilerlerken bahçedeki sesleri duyuyorum. Büzüşmüş biber fidanının uçuş sesini duyuyorum. Lakin şu paltolarının içinde kaybolmuş iki kişinin konakladığı evin yönünden gelen gürültü patırtı, dinlememin içine ediyor. Evimin ön bahçesini o evin duvarından bir metre kadar ayıran ve pek yüksek olmayan demirden çitin yakınına doğru daha da yaklaşıyorum. Ve duvarı bir sıçrayışta geçerek onun uzunluğundaki pencerenin önünde duruyorum.

Ses şimdi nettir. Fakat benim merakım sesi aşıyor. Eski hendeseye göre yapılmış ahşap pencerenin tahtalarının aralıklarından bakmaya çalışıyorum ancak parçalanmış ve bölünmüş şekiller görüyorum. Ne olduklarını seçemeden gözümün önünde kâh görünüp kâh kayboluyorlar. Bu durumda ben garaj tarafına, sağıma doğru bakmalıyım ki o karanlıkta çökmüş olan hayvanların kokusunu alabileyim.

O halde hangi pencerenin kapatılmamış olduğunu bulmam gerekiyor. Ve işte ben evin arkasında doğu tarafından dönüyorum. Portakal ağaçlarının mahcup açmış çiçekleri var orada. Pencerelerin tümünün kapatılmış olduğunu görüyorum. İster istemez evin batı tarafına, yani yüksek surun üzerinde yaseminlerin açmış olduğu ana giriş kapısına doğru dönüyorum.

Yaseminler yerden bir kavis çizerek evin tavanına doğru uzanan begonvil ağacıyla kesişiyor. Ön cephedeki iki pencerenin de kapalı olduğunu görüyorum. Fakat kulağıma birtakım öfkeli sesler geliyor. Sanki içeride insanlar birbirlerinin sözlerini kesiyorlar. Korku içindeki kuşların kanatlarının büyük bir gürültü içinde çırpınışlarının çıkardığı sesler kâh artıyor kâh azalıyor. Artık kuşların yarı kapalı gagalarının sesleri geliyor.

Olup bitenleri net bir şekilde görmemi sağlayacak bir ortam değil bu. Onun için üzgünüm. Önce sağ gözümü kapı kilidinin deliği üzerine dayadım. Sonra iki parça arasındaki aralığa, üçüncü olarak kapının en altından yüzümü yere yapıştırarak içeride olup bitenleri seyretmeye başladım. Daha sonra kapıyı çalıyormuşum gibi yaparak ayakta dikeldim. O anda babamı hatırladım. Şimşek çakar gibi bir anda hatırıma geldi. Onun toplantılarından da böyle gürültülü sesler gelirdi çünkü. Ancak toplantıya gelenler rahatsızlıklarını ifşa etmiyorlar. Misafirleri oldukça yüksek sesliydi ama kapıdan girerken sessizdiler. Birkaç bardak çaydan sonra tarihi olayların içine giriyor, bunları birbirine karıştırıyor ya da belgelerle yeni vakalar ihdas ediyorlar. Adamlar babama dönüp:

"Ey Mem'in babası, Türkler Sason dağlarına çıkamazlar" diyorlar. Babam da bu olay hakkında bu yüzyılın otuzlu yıllarında onlarla aynı görüşte olduğunu söylüyor ve "Zaten çıkamazlar" diyor. Bunu söylerken elindeki mendilin karartısından yüzü görünmeyen babam sözlerini sürdürüyor: "Türklerin Sason dağlarına çıkmaya güçleri yetmez." Bunu söylerken bir kanıtın sunmuyor. Delil, onun bunu bizzat söylemiş olmasıdır. "Asla giremeyecekler." Fakat Türkler Sason'a girdiler. Kürtlerin ve Ermenilerin sığınağı olan Sason dağlarına girdiler. Ve Van gölünün kuzey sahiline düşen Erciş şehrinin meydanında da kesilmiş insan başlarını ağaçlara astılar.

Kendini "hâdimü'l-muharibin" diye isimlendiren Muhammed Said en-Nakşibendi 1925'te başlatmış olduğu intifadasının başarısızlıkla sonuçlanmasından uzun yıllar sonra

babamın kendisine sınırları planlanmış bir tarih yazması gerekiyor. "Sason'a nasıl girebilirler? Her şeyden önce rüzgâr onları engeller." Babamın misafirleri de onaylama anlamında başlarını sallıyorlar. "Hayır, rüzgâr buna müsaade etmez." Fakat ne var ki babamın bu bilgisinden on yıl önce Türkler Sason dağlarına girmişlerdi.

Evimin karşısındaki evin kapısındaki yarık, orada neler olup bittiğini görmeme izin vermiyor. Bu durumda ben tam kapıyı çalacakken birden kapı açılıyor. Ben ise kapının önünde beklemiş olmaktan dolayı birisinden özür dilemem gerekiyormuş gibi hissediyorum kendimi. Bir yanım o evin betondan çatısının gölgesi altında, diğer yanım da sokak lambasının portakal rengi ışığının altındadır. Üzerimdeki şoku atlatmadan önce evin arkasında olmamı savunmamın makuliyetini düşünerek nasıl olduysa elimi kaldırıyorum. Fakat bakıyorum ki kapıyı bana açan adam "Mem Azad, buyrun, geç" diyor.

Bildiğime göre bu ziyaretçilerin hiçbiri adımı bilmiyordu. O halde nasıl oluyor da ismimle çağırılmıştım. Bu tamamen aklımı karıştırmıştı. Oysa ismimin harfleri serttir. Evin holünü geçip loş koridora geçtiğimde böyle bir şey geldi aklıma. Adım ürkütücüdür biraz. Birisi beni çağırdığında sanki asırlar öncesinden kalbimin derinliklerinden sesleniyormuş gibi geliyor bana. Herhalde benimle tarih arasında ince bir hüzün ve hasret öteden beri orta yerde duruyor.

Tanımadığım o adam bana "Buyur" diyor ve ben içeri giriyorum. Işık az. Önümde geniş ve uzun bir koridor var. Koridorun her iki tarafına büyük kafesler yerleştirilmiş. İnsanlar düzensiz şekilde dizilmişler. Karşılıklı upuzun iki sıra halindeler. Erkek ve kadın hepsinin başında yüzlerini de örtecek şekilde uzun saçları var. Sesler yüzlerin dalgalandığı gölgelerden geliyor. Ben, kapıda bana buyur diyen adama dönüyorum. Tedirginliğimi ona bildiriyorum. Ona, şimdi ne yapmam gerekiyor diye sormak istiyorum. Hem sonra ben niçin içeri girdim ki? Benim adımı nereden biliyor bu adam. Şu karşımdaki adam eşiyle be-

raber kalın paltolar içinde gelenlerin ta kendisi değil mi? Hâlâ üzerinde o ağır paltolar vardı ve sağ eli cebindeydi.

Aptalca gülümsedim. Alnına dökülmüş dik ve dağınık saçlarının altındaki kalın kaşlarının altından bana baktı, sonra gözlerini kısarak bakışlarını ağır ayakkabılarına doğru çevirdi. Sonra dönüp sol elini orada oturmuş olanlara –ki ben içeri girerken oralı olmamışlardı– uzatarak yavaşça "Bunlar bekleme sürelerini tamamlamışlar" dedi.

Ben bundan, onun beklemekte olduğum "Büyük Adam"dan bahsettiğini veya bahsetmeye çalıştığını anladım. Bunlar da bekleyişlerini tamamlamışlar. Yani onunla görüşmüşler. Mantık böyle söylüyor. Ağır paltolu adam, benim onun ne dediğini anlayan biri gibi dinlediğimi görünce bana dönerek sordu:

"Bunların bekleyişlerini nasıl tamamladıklarını biliyor musun?"

Ben:

"Onlar 'Büyük Adam'ı görmüşler" dedim.

O sordu:

Hangi "Büyük Adam?"

Ben cevap verdim:

"Babamın, beni gönderdiği adam.

Bunun üzerine paltosu içinde gözlerini yumarak fısıldadı:

"Baban seni, seni görmeye ihtiyacı olan birine göndermiş."

Ben şaşkınlık içinde sordum:

"Beni görmeye kimin ihtiyacı var? 'Büyük Adam'ı mı kastediyorsun?"

"Evet" diye cevap verdi.

"O halde neden bu kadar uzun süre onu bekledim?"

"Çünkü senin, ondan daha çok beklemeye gücün yeter."

Tekrar sordum.

"Bütün bu boş şeylerle uğraşmandaki hikmet nedir?"

"Bir hikmet mi arıyorsun? Bir kuşu al mesela."

Ben biraz daha izah ister gibi omzumu kaldırdım.

"Hangi kuşu kastediyorsun?"

"Tüyünü seninle değiştirmek isteyen..."

Durdu ve dikkatlice bana baktı. O anı bir soruyla kestim:

"Tüyünü benim neyimle değiştirecek?"

"Onunla değiştirebileceğin şeyle."

"İnsan neyi kuşların tüyleriyle değiştirir ki?"

"Kuşların tüyleriyle avladıkları o şey her ne ise, onunla değiştirir."

"Onlar kuşlarını nerede avlamışlar?" diye alaylı bir şekilde sordum.

"Burada" diye cevap verdi.

Yine alaylı bir şekilde altdudağımı ısırıp gülümseyerek sordum:

"Niçin burada? Bakıyorum başka yerlerden gelmişler." Şöyle cevap verdi:

"Her kişi kuşunu avlaması gereken yerde avlar."

"Peki ondan sonra ne yapacaklar?" diye sordum.

"Göreceksin" dedi.

Bu arada bir şakalaşma geçiyor. Oturan adamların yanındaki kafeslerde kuşları görebiliyorum. Fakat onları benimle o adamın arasında geçen konuşmayla ilintilendirmek biraz zor. Ama "Büyük Adam", babam ve benimle ilgili olan hikâye oldukça karışık. Ya benim ismim? O adam adımı nereden bildi?

"Benim adımı nereden biliyorsun?" diye paltolu adama sordum.

"Herkesin kendi adı var" dedi.

Ben "Ha, öyle mi " dedim ve ilave ettim:

"Benim adım bana ait değil."

"Öyleyse senin adın Mem Azad olsun" dedi.

"Evet, ben Mem Azad'ım. Peki ama şu kendi kendine oynayan adamın adı ne?"

Ona sordum:

"Senin adın ne?"

Onu "Büyük Adam"a sor, dedi.

Aramızda geçen bu diyalog ahmakçadır, onun için bu ortamdan ayrılmaya karar veriyorum. Ancak yine de beni düşündürüp hayrette bırakan sorular yok değil. Sanki bir tuzaktan kurtulmaya çalışıyorum. Herkes kendisine bir defa tuzak kurulduğunu hisseder. O iki kuş da bunu hissetmişti. Evin arka bahçesinin gerisindeki boş alanda talip olduğum mezar da böyle hissetmişti. Ve ben de tabiatıyla kuşların benden bir oyun kokusu alıp kaygıyla uçacaklarını anlıyorum. Fakat kabrime karşı tuzak kurmak için bir sebep bulamıyorum. Hiç kimse kabre karşı bir tuzak kuramaz.

Benim o çölde istediğim kabrin kumu birbirine o kadar yapışıyor ki adeta taş gibi oluyor. Evimin arka bahçesinin arkasındaki kum parçası çakmaktaşı gibi bir şeye dönüşüyor. Kazmamla ona bir darbe indirdiğimde elimdeki kemikler sarsılıyor. Etrafa kıvılcımlar saçıyor ama yine de kazılamıyor. Üzüntüyle bir tekme savuruyorum ama kazılamıyor. Sonra yere doğru eğilerek erken çürümüş dişlerimin arasından fısıldıyorum:

"Allah rızası için bana bir mezar ver."

O kuru ve sert yer cevap veriyor:

"Kabre ne ihtiyacın var ki?"

Öfkem daha da artıyor:

"İhtiyacım olup olmadığını nereden bilebilirsin?"

Yer cevap veriyor:

"Benim ihtiyacımı bildiğin kadar."

Ben alaylı şekilde soruyorum:

"Sen bekliyorsun. Ben senin ihtiyacının ne olduğunu daha sonra söyleyeceğim."

Soruyor:

"Ben neyi bekliyorum?"

"Ölümümü bekliyorsun."

"Hayır, bir mezar araştırıyorsun ya onu bekliyorum.

"Ve işte ben bir mezar araştırıyorum, görmüyor musun?"

Yer:

"Hayır, sen şehvetini arıyorsun" diyor.

Şaşırıyorum:

"Bir mezarda bulabileceğim şehvet nedir ki?" diye soruyorum.

"Bir mezar aramak şehvetin kendisidir" diye cevap veriyor.

Öfkeleniyorum:

"Bu nasıl bir ahmaklık...

O sözümü kesiyor:

"Evet... Nasıl bir ahmaklık..." ve ekliyor: "Seni arayan, mezarın bizzat kendisidir, bir kabir aranma şehvetinden tamamen soyutlandığın küçük bir kavşakta seninle buluşacaktır o."

Henüz uyuklamaya geçmemişken esneme anında fısıldayarak soruyorum:

"Kabir enaniyetli midir?"

O da esneyerek cevap veriyor.

"Sen de öylesin.

Hayır. Artık bundan sonra yere asla bir şey sormayacağım. Bilakis kapıdan dışarı çıkacağım. Fakat o, aramızdaki diyaloğun aptallığını idrak ediyor ve kalkıp dışarı çıkmamın önüne geçiyor, nerdeyse burnum onun kaputuna değecekti. Gözümü kaldırıp bir karış veya daha az üstümde olan yüzüne çeviriyorum, yolumun üstünde durmasına şaşkınlıkla bakıyorum. O ise fısıltıyla:

"Şu anda çıkma" diyor.

Soruyorum:

"Ne fark eder?

Cevap veriyor:

"Şu uçup giden ve seni kızdıran iki kuşu göstereceğim sana." O anda dilimin kurumuş ve ağırlaşmış olduğunu hissediyorum. Şaka bile olsa böyle şaşırtıcı bir durumda ona ciddi bir şekilde soruyorum:

"Bizzat o iki kuş olduğunu nereden biliyorsun?"

"Onlar da seni tanıyacaklar. Ben onlarla daha önce konuştum" diyor.

Altdudağım titriyor. Onun yüzünde de bir huzursuzluk görüyorum:

"Şaka mı yapıyorsun?" diyorum. Üzerime çökmüş olan saçma ağırlığı atıyormuşum gibi. Paltosuna gömülmüş adam cevap veriyor:

"Sen onlarla konuşmamış mıydın?"

Ben sinirleniyorum:

"O iki kuşu mu kastediyorsun? Kim kuşlarla konuşur ki?" Etrafımı dolanıyorum, ne bulsam ondan yardım istiyorum ve ekliyorum: "Benimle alay mı ediyorsun?" Tebessüm ediyor. Öyle ki dudaklarında hafif bir aydınlık görüyorum. Elini bana uzatıyor ve buruşmuş bir kâğıdı bana verip:

"O halde vaktin varsa bunun bir kopyasını çıkar bize." Ciddi görünmeye başlıyor. Kâğıdı elinden aldım. Onun ne demek istediğini biliyorum. Daha önce çürütmeye cüret etmediğimiz ve sıraladığımız bir sürü şüphelere ve mübalağalı sözlere rağmen. Kâğıdı açtığımda kenarlarının bir kısmı silinmişti. Baskısı pek eski olduğu için harfler kopuk kopuktu ama okunabiliyordu. "Bu Alman Protestanları size yalan söylüyorlar."

Kaputu içinde kaybolmuş adama bununla ne kastedildiğini sormadan kâğıdı iki kez okudum. Birinci Dünya Savaşı'ndan birkaç ay önce *Kürdistan* dergisini çıkaran şu sakallı adamları uyarmaktan başka bu kağıdın bir anlamı var mıdır? Kullandıkları kırık Kürtçe'yle İran Kürtlerine yönelmişlerdi. Onları Türk-Alman ittifakına taraftar yapsınlar diye. Çünkü aynı zamanda Ari ırkının birliği de bunu gerekli kılmaktaydı. Kayda değer bir merak dışında ona bu mektubu kimin yazdığını soruyorum. Kaputu içinde kaybolmuş adam cevap veriyor:

"Hacı Sımko'dur onu yazan." Ben mırıldanarak soruyorum:

"Kaç nüsha istiyorsun?"

"Seksen bin..." diyor ve ben ürküyorum.

"Şaka mı yapıyorsun?"

O devam ediyor:

"Sen bunu yapabilir misin?"

"Evet, yapabilirim" diyorum ve ekliyorum:

"Fakat bu çoktur." Onun yorumunu beklemeden sözümü tamamlıyorum:

"Bunu teksir aletiyle kolaylıkla çoğaltabilirsiniz." O, iki sıra halinde dizilmiş adamlara dönerek konuşmamı kesiyor.

"Senin el hattını tercih ederiz."

Ben şaşırıp kalıyorum:

"Bu kelimelerin dizgisi bir aletle yapılıyor zaten. Bir aletle bunları kopya etmenin ne zararı olabilir ki?" diyorum.

"Hüseyin Mukriyani, Alman Protestanlara, rahatlıkla bizim lügatimizle aletler üzerinde yazmalarına müsaade etmiştir" diye cevap veriyor.

"Mukriyani'nin benimle ne ilgisi var?" diye soruyorum:

"Seninle bir ilgisi yok fakat bu kâğıtla ilgisi var" diyor. Ben: "O mu bunu tabetmiş?" Başını "Evet" anlamında sallıyor.

Hiç şüphesiz Hüseyin Mukriyani'nin benimle ilgisi olmadığı gibi Alman Protestan misyonerlerle de bir ilgisi yoktur. O, iki yüz Türk lirasını geçmeyecek kadar az miktarda parasını biriktirmiş, bunun yüz yirmi lirasıyla Almanya'dan küçük bir baskı makinesini satın alıp 1915 yılı sonunda onu Halep şehrine ulaştırmıştı. Bu arada sesli harfler için Arapça'da olmayıp da Farsça'da olan bir kısım işaretlerin kullanılabilmesi konusunda araştırma yapmak için tekrar Almanya'ya gitmiş bu işaretleri döktürüp elde ettikten sonra Halep'e dönmüş ve makinesiyle ilk kitabını tabetmiştir ki o da *Mem-û Zîn*'dir. Yani büyük Kürt şairi Ahmedê Hanî'nin yazmış olduğu aşk destanı. Destanın konusu miladi on dördüncü asırda yaşanmış bir aşk hikâyesidir ki Kürtlerin gözlerini asırlar boyunca yaşartmıştır. Ben de –babamın gözyaşlarından sonra– Hanî'nin hikâyesindeki âşığın adının gelip bana yapışmasından kendimi kurtaramadım. Fakat ben, kaputu içinde kaybolmuş adamın, şu antik kâğıt üzerindeki kelimeleri be-

nim kendi el hattımla yeniden yazmamı tercih etmesindeki nedeni şu ana kadar anlamış değilim.

Adama:

"Mukriyani, Alman Protestanlarına Kürtçe'yi öğretmemiş mi" diye sordum.

Omuzlarını oynatarak:

"Ne fark eder ki? Onun makinesinin harfleriyle öğrendiler."

Bu kez ben omzumu kaldırdım:

"Her halükârda herhangi birinden öğreneceklerdi" dedim.

Hiç şüphesiz birisinden öğreneceklerdi. Çünkü o misyonerler diğerlerinden daha önce gelmişlerdi Kürdistan'a. Kendi dili olan Kürtçe'ye ilave olarak Hintçe, Arapça, Türkçe ve Farsça'yı da ileri derecede bilen Mukriyani, milletlerin Kürdistan'a geçmiş olmalarından sorumlu değildi. Onun matbaasının da bu hususta bir suçu yoktu. Hüseyin Mukriyani Rusça'yı da öğrenmişti. Büyük Kürt reislerinin Rusya'ya iltica etmeleri o çok mürekkepli matbaa makinesinin icat edilmesinden önceydi. Dolayısıyla mektubun matbaa harfleriyle veya başka şekilde yazılmış olması arasında fark yoktu. Çünkü onlar Rus İmparatorluğu'nun Babıâli İmparatorluğu'na karşı elde ettiği başarıları yeni antlaşmaların motivasyonu gibi gördüler.

Aynı şekilde hiç şüphesiz Hüseyin Mukriyani'nin matbaasının Bitlisli Molla Selim'in 1915 devrimiyle ve diğerleriyle – Siirt, Garzan, Botan, Cizre, Diyarbekir, Zaho, Süleymaniye, Kerkük, Van– bir ilgisi ve alakası yoktu. Bu gölgeler Mukriyani'nin matbaasının gelişinden üç sene önce intifadayı başlatmışlardı. Bununla beraber Türklerin yaptığı propagandaya bakılırsa bütün bunlar Rusya'ya katılmak için planlı bir şekilde tertip edilmişti.

Birçok Kürtçe kitap benzer başka makinelerle tabedilmişti. Şeyh Said intifadasıyla ilgili olaylar, mektuplar, göz ardı edilmiş tarihi olaylar, tasavvufi şiirler, isimler, lakaplar, methiyeler, dualar, *Kuran* ayetleri vesaire metinler hem Kürtçe hem Fransızca basılmıştı. Mukriyani'nin, ruhunu yüksek kurşun koku-

suyla yıkadığı matbaası, vefatından sonra Irak'ın Erbil kentine intikal etmişti. Sonrasında mürekkebin kifayet etmeyişinin verdiği hüzünle matbaa da artık ölmüştü.

Ona, adımın kendisine kim tarafından verildiğini sormadan –doğrusu çok da merak etmiyorum– bana verdiği yazıdan seksen bin nüshayı kendi el yazımla yazmam gerekiyor. O büyük koridorda iki sıra halinde dizilmiş adamlara baktığımda aptalca bir sessizlik çökmüştü üstüme. Çünkü koridor boyunca dizilmiş kafeslerdeki kuşlar da o loş mekânda görünmeyen dudaklarından çıkan yüksek sesle yapılan tartışmalar karşısında benim gibi kendilerini ahmakça bir sessizliğe teslim etmiş görünüyorlar. Ama önümde paltosu içinde kaybolmuş ayakta duran adam ne herhangi bir yerde oturmama ne de evden tamamen dışarı çıkmama izin verecek bir tavır içinde görünmüyor. Ona her baktığımda baktığımda sadece gülümsüyordu. Ben de bu tuhaf adamla karşılaştığımdan beri az bir şaşkınlık sebebiyle bakışlarımı başka yönlere çeviriyorum. Ne var ki ben sağ tarafa baktığımda hemen ona dönüyorum. Sol tarafa baktığımda da yine dönüp ona bakıyorum. Yere doğru baktığımda da yine dönüp ona bakıyorum. Keza evin tavanına veya kendi durumuma baktığımda da yine dönüp ona bakıyorum.

O, her ikimizin yüzüne olan bu yakınlıkta bakışlarımın odağındadır.

Tebessümüyle kısa zamanımdan bir şeyler sağıyor. Kendisine ait gözerimini o loş mekânda kendini ona bırakan gözlerimden geçiriyor. Ben karmaşık ve gizemli bir inkisara düşmek istemiyorum. Onun önündeki genişliği kapatmak istemiyorum. Sanki ben onunla birlikte yüksek bir yere doğru sürükleniyorum. İki güçlü bibiğin, yerin hafif hareketiyle kendini rüzgârın alay etmesine bırakmasına ve etrafa kahkahalar dağıtmasına bakıyorum. Ya da ben öyle esintili bir yerdeyim ki ağaçların yaprakları, su serpintileri ve kuş kafesleri havada uçuşuyor. Kendimi bir yana çekiyor ve bu eve gelirken gömleğimin açık kalan düğmelerini ilikliyorum. Bu ber-

bat bahar akşamında her iki ayağımı ayakkabıma daha bir iyi yerleştiriyorum.

Kaputu içinde kaybolmuş adam bana yakın duruyor. Ben de açık olan gömleğim ve her iki dizi kabarık hale gelmiş pantolonum ve ıslanmış baharlık ayakkabılarımla kapıya yakınım. Israrla hatırıma gelen detayları bu saçma ve anlamsız görüşme esnasında sormak için izin almadan bu evden çıkıp, evimin ön bahçesiyle şu girdiğim evin bahçesi arasındaki boşluğu dolduran sokak lambasının portakal rengi aydınlığına dalıp gitmek istiyorum. O üç gül ağacını yeniden selamlayıp "İyi geceler" dileyeceğim. Sonra o buruşmuş biber fidanına dönerek:

"Hoş bir uyku dile benim için" diyeceğim.

Biber fidanı:

"Bu gece uyuyamayacaksın" diyecek ve ben soracağım:

"Neden?"

Biber fidanı gülerek cevap verecek:

"Çünkü sen intihar edeceksin."

Bu kez gülme sırası bende olacak:

"Görmüyor musun, ben intihar ettim ve her şey bitti" diyeceğim.

Fakat paltosuna gömülmüş adam hala yakınımda duruyor. Ben de kapının yanındayım henüz. Bu saçma karşılaşmada beni rahatsız eden ayrıntılara girmeden bir an önce izin isteyip çıkmam gerekiyor. Öyle anlaşılıyor ki adam çıkmak istediğimi hissediyor ve "Kalmak zorunda değilsin ey Mem" diyor. O anda el sıkışmak için sağ elini kaldırıyor ve mahcup şekilde fısıltılı bir tonla: "Seninle görüşmek benim için bir onurdur" diyorum. Kaputu içinde kaybolmuş adam da sağ elini cebinden çıkarıp benimle tokalaşıyor. Ben ürkerek geri çekiliyorum. Çünkü bana doğru uzattığı el etten değil, bilakis bir el ayası hacminde üstü örtülü beyaz bir tüye benzer küçük bir kanattı.

İkinci Bölüm

Mem'ın yaratılışının bir çakal olarak
tekemmülü için zaruri olan bir anlatım.

Çakalların sesleri geceyi siyah kristallerle aydınlatılmış bir bahçeye çeviriyor. Evin damına serilmiş yatağında henüz uykuya dalmamış olan Mem, bu akşam da merdivenden aşağıya inme düşüncesi içinde sağa sola dönüp duruyor. Sırtüstü uzanarak gözlerini sonuna kadar açıp, Kuzey Suriye halkının karış karış tanıdığı gökyüzünü seyretti. Geceleri evlerinin avlularında ya da damların üstünde o karanlıkta uyurken bulundukları yerin ayırt edilmesine imkân yoktu. Ancak yatakların etrafını saran sivrisinekleri kovup uzaklaştıran üvezler yahut içerken etrafı aydınlatan sigaraları sayesinde etraflarındaki yerleri görebiliyorlardı. Sigaralarını söndürdüklerinde çıkan kıvılcımlar tıpkı ateşböceği gibi gecenin hafızasında yerini alıyordu.

En yukarılardaki yıldızlarla diğer yıldızlar arasında gizlenmiş mesafeler var. Mandaların geçebileceği aralıklardan ötede, çok uzaklarda aşağılara doğru sarkan iki büyük boynuzuyla başka bir âlem var. Allah'ın suyun üzerinde muallakta duran arşının arkasında olan bir âlem... Lakin Mem, dünkü gecenin tekrarlanacağından endişe ediyor ve durmadan yatağında sağa sola dönüp duruyor. Aydınlığa kavuşturulması gereken geçmiş

gece ise Mem'in damda serili yatağında uzanmış olduğu geceydi. Ki o gece Mem, çakalların ulumalarını dinliyordu. Uluma sesleri Kamışlı şehrinin kuzeyindeki tarlalardan geliyordu. O daha önce hiç bu kadar büyüleyici olmayan bir derinlikle onları dinlememişti. Mutat olan, gece hayvanlarının ulumalarının insanı bazen rahatsız etmesi bazen de hoşuna gitmesidir. Bu, geceleyen insanların mizacına göre değişebilen bir şeydi, ama Mem'in yaptığı gibi birinin yatağından kalkarak bu seslerin nereden geldiğine dikkat kesilmesi ve bunların kaynağına yönelmesi hiç de hesapta yoktu.

Mem, ahşap merdivenin basamaklarından yavaş yavaş aşağıya indi. Ayaklarını evin avlusuna basınca, toprak zemin üzerine boydan boya serilmiş keçeler üzerinde uyuyan babası ve onunla birlikte geceleyen arkadaşlarına bakmadan dış kapının demir suruna doğru yöneldi. Kapıdan dışarıya çıkıp yüzünü şehrin batısına çevirdi. Artezyen kuyularının suları etrafında sıralanmış sulak ve sulak olmayan birden çok tarla vardı. Söz konusu artezyenler Arapların askeri sırları bilmeden girdikleri 1967 savaşındaki hezimetten sonra artık pazarda emsali kalmamış aletlerdi. *"Mem"*in babası *Hamdi Azad*'a göre o yıllar hasat için altın yıllardı. "Büyük Kürdistan ağzımdaki bu sigaranın ateşinden daha uzak değildi." O sigarasını ciğerine ve iliklerine kadar çektiğinde bunları söylüyordu. Fakat Hamdi'nin Kürdistan'ı günden güne onun nasır bağlamış haşin parmaklarından uzaklaşmıştı. Daha sonraki yıllarda Kuzey Afrika çöllerinden Horasan'a kadar hezimete uğrayıp dağılmış pek çok devlet bir araya gelerek aşiretler arasında kaybolmuş Hamdi Azad'ın Kürtlerinin geleceğini yönetsin diye onunla birlikte oldular.

Mem, çizgili pijaması ve dağınık saçlarıyla batıdaki tarlalara doğru yöneldi. Tek katlı evlerin arasındaki sokaklardan geçerek büyük çölle yüz yüze geldi. Öyle bir çöl ki sınırlarını Hilali köyün tepesinde kesilmiş ağaçların köklerinden başka bir şeyin bulunmadığı küçük bir çalılıkla Türklerin mecrasını

değiştirmeden önce bir nehir yatağı olan büyük hendekler teşkil etmektedir. Türkler, kurumaya yüz tutmuş Arap kıtasını Toros dağlarından kaynaklanan bir iki su kaynağı karşılığında bir takım pazarlıklar için nehrin mecrasını değiştirmişlerdi.

Mem o karmaşık çalılıklardan uzaklaştıkça vücudunu bir yay gibi eğiyor ve güçlü bir arzu onu domaltarak yürümeye, kurumuş dal ve yapraklar altında kalmış yeri koklamaya itiyordu. O, daha önce karanlık olan yerleri hisleriyle nasıl biliyorsa yine aynı şekilde hangi ağaç kökünün canlı olduğunu ve hangisinin kurumuş olduğunu, hangi toprağın kuru ve hangisinin gölgenin etkisiyle ıslak kalmış olduğunu tanıyabiliyordu. Mem kesilmiş ağaç köklerinin etrafında ortaya çıkmış yahut yaprak kümelerinin altında gizlenmiş yabani mantar halkalarının arasından bunları yarıp geçebiliyordu.

Mem, el ve ayakları üzerinde domalarak daha hızlı yürüyor, gecenin karanlığındaki mekân onun keskin gözlerinde yavaş yavaş aydınlanıp belirginleşiyordu. Mem, kendisinde böyle bir his daha önce hiç uyanmadığı halde, şimdi her taraftaki karışık kokuları birbirinden ayırt ederek onları birlikte koklayabiliyordu. İşte bu, buğday saplarının kokusudur; bu lahana tarlasının kokusudur; bu su kanalı kokusudur; bu toprak bir yolla çalılığı bir tepeye ulaştıran toprak yolda yürümüş insanların kokusudur; bu kıraç bir arazinin kokusudur, bu sulak bir arazinin kokusudur; bu harnup ağacının kırık dalları arasında gizlenmiş yuvanın kokusudur; bu tavuk kümesinin kokusudur ve bu köpeklerin kokusudur.

Sorun sadece kokularla sınırlı değil elbette. Bilakis yakınlardaki ve uzaklardaki hareketleri de kapsamaktadır. Bunlar ister yaprakların kıpırdanışları olsun ister gecenin kanat çırpıntıları olsun ister tarla fareleri olsun ister bir bitkinin büyümesindeki kıpırtılar olsun ister çölde kurumuş ağaç kökleri arasından geçerken rüzgârın çıkardığı sesler olsun ve de ister uzak mezarlıklardaki kemiklerden artarak yükselen iniltiler olsun, bunların tümünü kapsar.

Mem'in vücudunun hendesi bir yapısı var. Bacaklarıyla ayakları arasındaki tenasüple birlikte sanırsın rüzgârla birlikte yürüyor. Kendisiyle etrafı arasında fevkalade bir denge ve ölçülülük var. Oldukça esnek olan boynuyla eğildiğinde aynı anda etrafında olanları rahatlıkla görebiliyor. Her tarafı geniş burun delikleriyle kokluyor ve kertenkele gözleri gibi iki kulağıyla en ufak kıpırdanışları ve hareketleri tanıyabiliyor.

O gözleriyle yerdeki şeylere yakınken, uzunca olan başını kaldırdığında da ufka yakındır. Gecenin loş aydınlığında yürüyen kirpiler kendilerini ona doğru çekerken o da kendini onlardan başka tarafa çekiyor. Işık saçan böcekler kendini yana çekerken o da onlardan kendini beri yana çekiyor. Hafif olan kılları rüzgârın estiği yöne doğru kayıyor. Pençeleriyle yerin çentiklerine tutunmuş halde domalmış yürürken kaybolan ayaklarından daha çevik görünüyor.

Mem'in etrafındaki her şey hafiftir. Onun akciğerleri güçlüdür ve gece de güçlüdür. O kendi hislerini tanıma dışında her türlü marifetten uzak kalmıştır. Şimdi, daha önce gündüze hiç tanık olmamış birisi gibi gece hakkındaki malumatını gözden geçiriyor. Sanki bir sürücü gibi kokudan yola çıkarak şekillerin boyutlarını, güçlerini, kaynaklarını ve arzularını sınırlandırıyor. O da hafif ilerleyişinde işlek bir ruh gibi genişlik alanını düzeltmek istiyor. Gerçekte, zorlukları olan tarafla yavaş yavaş anlaşmaya çalışıyor. Çünkü o, insanın marifetiyle, serencamıyla ve zarar ziyanıyla övünmesi gerektiği şeklindeki inanıştan bezmiştir. Şimdi içinde bulunduğu vahim durumda Mem âdeta bir gece yaratığına dönüşmüştür. Bu süreçte insanın mantıklı bir karar vermesi mümkün değil. Zaten insan kuzeydeki tarlalara doğru yüzünü çevirmiş olmasa hataya düşmezdi. O, başlangıçta yönünü batıya doğru çevirmesinin ardından içindeki sese kulak vererek çakalların inlerine ulaşmaya çalışmıştı.

Mem Azad, geceleri hayaletlerden başka bir şeyin dolaşmadığı bu meydanda bir hayalet gibi hafiftir. Sessizliğin ince bir

sis gibi kapladığı bu ıssız çölde süngerimsi olan yapısı en ufak bir fısıltıyı veya bir gürültüyü meydana getirebilecek şekilde hazır tutuyor. *"Hamdi Azad"*ın şehrin batısındaki eviyle *"Hilaliye"* köyünün tepesi arasında gergin bir tel gibi olan yer sıtma ateşidir âdeta. Sıtma nöbeti soğuduğunda ölülerden bahsedilmemesi gerekir. Çünkü onlar o dönemde Türkiye Kürdistan'ındaki bir Kürt şehri olan Bitlis'ten, halkların geleceğiyle hiç kimsenin ilgilenmediği bir yere doğru intikal ediyorlardı. 5 Mayıs 1932 tarihli kanuna göre hükümet daha önceki programlara dayanarak vatandaşların Türk kültürüyle olan bağlılıklarına göre yerleşim yerlerinin düzenlenmesiyle ilgili yetkiyi İçişleri Bakanlığı'na vermişti. Kürtler Türk kültürüne bağlı olmadıklarına göre Bitlis vilayetindeki ölülerini de kabirlerinden çıkarıp başka yerlere nakletmeliydiler.

Sıtmanın sıcak nöbeti huysuzdur. Yüzyılımızın ortalarından başlayarak habersizce Mardin, Nusaybin ve Botan'ı da içine alıyor. Bu durumda Cağ Cağ nehrinin kıyılarıyla Dicle, Habur ve Fırat'ın bir kısım sularını da içine alan üçgende oturan Kürtlerin dillerini yemeleri gerekir. Tam da bu hengâmede kiremit çatılı okullarda Asurilerin, Süryanilerin ve Ermenilerin anlaşılmaz dilleri yükseliyordu. Söz konusu yasak da her halükârda tanıdık bir yasaktı. Çünkü 1934'te çıkarılan kanunun 11. bendinde şu ifadeler yer almaktaydı: *"Türk dilini kendi anadili olarak kabul etmeyen kimseler* köy veya yeni *yerleşim mahalleri oluşturamadığı gibi meslek ve işçi kuruluşlarına da üye olamaz."* Türklerin komşuları da birkaç yıl sonra onların izinde yürüdüler. Bir farkla ki onlar bu yasağı Kürtler dışındaki kavimler için uyguladılar. Allah'ın takdiriyle Kürtleri yasaklılar listesine dahil etmediler. Daha önce imzalanmış olan anlaşmalar daha sonra imzalanan anlaşmalara müdahale etmiş oldu. 1934 yılında Türkiye'yle İran arasında akdedilen antlaşma Kürt sorununu bir karara bağlamayı içermekteydi. Artık her iki devlet de "çete"nin Suriye ve Irak'a iltica etmesini önlemek için sınırlarını kapatmışlardı. Daha sonraki yıllarda Ku-

zey Afrika'dan bir kısım insan müdahale ederek şu anda geceyi misafirleriyle birlikte geçiren *"Hamdi Azad"*ın canına çok ağır bir darbe indirmişlerdi. Daha sonra işler tamamen birbirine karıştı. Tıpkı 1930 yılında cereyan eden olaylarda olduğu gibi. O yıllarda İran hükümeti Türklere topraklarından geçiş izni vererek başkaldıranları tepeleme yolunu açmıştı. Şu anda bu ülkelerden her biri diğerinin topraklarına bu amaçla geçişi serbest bırakmışlardır. Birbirlerinin dillerine yabancı oldukları halde doğudan ve batıdan, kuzeyden ve güneyden yazılı olan ve olmayan antlaşmalara dayanarak "yoldan çıkmış Kürtler"in peşine düşmektedirler.

Fakat "Hamdi Azad'ın oğlu Mem" bütün bunlardan azadedir şimdi. O rüzgârın mirasçısı, gecelerin sahibidir. Öne çıkık burnuyla şehrin batısından kuzeye doğru talana uğramış darmadağınık bir çalılıktan geçiyor. (Ağaçların köklerini taşıyabilenler onları söküp götürmüş) Kuzey tarafından mutlu bir hayvan grubundan çok ağır kokular geliyor. Mem, Türkiye'yle Suriye'yi birbirinden ayıran tel örgütlerin yanına vardığında kendini etrafı patlıcan fidanlarıyla çevrili bir bahçede bir grup çakalın arasında buluyor.

Neşeli ve hoş bir ortam... Karanlıktan hayvanlar arasında büyük bir oyun gürültüsü yükseliyor. Biri diğeriyle itişip kakışıyor, biri diğerini ısırıyor, ovalıyor. Bu vaziyette Mem Azad da ruhunu saran neşeye bırakıyor kendini. O da hayvanların arasına karışıyor, diğer hayvanlara saldırıyor, azıdişleriyle onlarla oynaşıyor, boyunlarına, bellerine, dizlerine dokunuyor. Sonra kendine gelip derin bir nefes alıyor. Kendini hayvanların hücumundan korumaya çalışıyor. Dişlerini geceyi yutuyormuşçasına gıcırdatıyor.

Doğrusu gece kemirilmeye ve yutulmaya hazır duruyor. Oldukça hoşgörülüdür çünkü gece. O, gecenin yaratıklarına sıradan çocukluğa benzemeyen bir çocukluk sunuyor. Onun içindir ki Mem Azad da diğer hayvanlar gibi hiçbir engel tanımadan ve hiç kimsenin kınamasına aldırmadan gücü yettiğin-

ce uluyor. Ulumasıyla etrafındaki diğer bütün sesleri parçalayıp dağıtıyor. Sanki o bu tavrıyla toprağın, suyun, bitkilerin, rüzgârın ve Tanrı'nın sessizliğine olan inancı da sarsıyor.

Salatalığın başka bir tadı var şimdi. Çünkü "Mem Azad" onu yutmadan önce dişleriyle parçalıyor. Salatalığın bir teveğiyle oynamayı bitirince bir diğerine yöneliyor. Sanki onun bütün derdi sebzeleri ve onların kararmış yapraklarını darmadağın etmektir. Patlıcan fidanlarına çarpınca onları yerinden söküp kırmıyor, kokluyor. Dallarında asılı duran bu siyah ürün kendini geceye ve onun sırlarına saklıyor ve ince siyahlığında saklı arzusuyla gündüzü sınava çekiyor. Mem, gecenin bastırmasıyla bir serçenin dalları arasında gizlendiği küçük ağacın yapraklarıyla asla oynamıyor.

Parmak boğumu kadar bir serçedir diyor kendi kendine. Külrengi karışımı yeşil tüyleri var. Mem'in parlayan gözlerinden korkuyor. Fakat üzerinde gecelediği dalın içinden geçen suyla onun nabız atışları birleşince kendini oraya iyice yapıştırıyor ve uçmuyor. "Mem Azad" hayvani bakışlarla ona bakarken onun bir kaz olmasını temenni ediyor.

"Mem"in o küçük serçenin kaz olmasını temenni etmesi, onun köpeklere karşı olan düşmanlığından ileri geliyor. "Kaz köpektir" diyor kendi kendine. "Ya ilahi! Bir kuş nasıl olur da bu şekilde köpeklerin tabiatını taşır" diye soruyor kendine. Etrafı ister bir çitle çevrili olsun ister olmasın, her bostan ancak bir köpeğin hâkimiyetinde korunmuş olur. Henüz yetişkin bir gençken kendini koruma konusunda güveni vardı. Daha sonra kara güvercine, tavuk, kabak yahut anne babası tarafından yuvaya getirilen baykuş yavrularına ünsiyet ettiğinde kendini onun kanlı gecesine teslim etmeyen bir kuşla tanışmış oldu.

Onun bir tek bakışı kümesteki bir tavuğun kendisini onun dişlerine teslim etmesi için yeterli olurdu. "Mem" sanki onlara büyü yapıyor veya onları uyutuyor gibiydi. Aynı şekilde hindi, ördek, basık kafeslerde uyuyan evcil güvercinler ve keza tav-

şanlar için de bu böyleydi. Fakat kaza gelince o kudurmuş bir köpektir. Ona yaklaştığında, ahmaklığa yakın kör bir cesaretle üzerine saldırıyor.

"Kazın dişleri yoktur" diyor Mem kendi kendine. "Yırtıcı pencereleri de yoktur" diyor. Buna rağmen onun gürültülü çığırtılarına ve savunmacı hücuma karşı kendini yana çekiyor. Üzerinde hafif bir yağ tabakasının bulunduğu tüylerinden gelen kokudan tiksiniyor. Güvercin kokusuna yakın bir kokudur bu. Fakat güvercinin gövdesi yağ ifraz etmiyor. Bilakis onun gövdesi bir hile ve aldatmayı somutlaştırmış gibidir. Güvercinin bizzat kendisi bir aldatmadır. Burnu havada, kibirlidir. Kuşlar arasında kendine bir yer edinmek için hilekâr insanı kendine inandırıyor. Aynı zamanda faizcidir, evlerin etrafındaki kirli havayı serçelere verip, temiz havayı kendine bırakıyor. Kimseyle dost olmuyor, ancak safdil olduğunu bildiklerini hemen çalıveriyor.

"Güvercin de köpektir" diyor Mem Azad kendi kendine ve yumuşak bir pösteki gibi geceyi kokluyor. O anda önce belinde, sonra boynunda ve kuyruğunda hafif bir gıdıklanma hissediyor, ancak bunun nereden kaynaklandığını kendi kendine sormuyor. Sonra her taraftan bir esinti çepeçevre sarıyor onu. Sanki büyük pervaneler havayı itiyormuş gibi, Mem neredeyse gözlerini kapatıyor, ama yarı açık gözkapaklarının arasından gecenin karanlığında her tarafta külrengi kanatların olduğunu görüyor. Biber fidanlarının köklerinde, lahana, marul ve kabakların arasında, çalılıklarda rüzgârla savrulup servi ağaçlarının etrafında küçük halkalar halinde dönüp duruyorlar. Topraktan ve yapraklardan havalanan ve hiçbir cisme ve iskelete bağlantısı olmayan külrengi kanatlar kesik eller gibi titreyerek birbirlerine kenetleniyorlar.

O karanlıkta rüzgâr birdenbire Mem'in etrafında şiddetini artırıyor. "Hamdi Azad" her hareket ettiğinde dizlerini, aşık kemiklerini ve sağrılarını inciten, altlarında küçük çakıl taşların bulunduğu keçelerin üzerinde iki sıra halinde oturan misa-

firlerinin önünde öfkeleniyor "Kimse bana sormasın, ben de sizin gibiyim, orada neler oluyor bilmiyorum" diyor ve eliyle doğudaki o büyük karanlığı gösteriyordu. Neredeyse sertleşmiş parmakları Dicle nehrinin sularına, Toros dağlarının güney yamaçlarına, Kirmanşah bölgesindeki komşu tepelere değecekti. Farsların memleketlerine Kürt dili, Kurmanclar, Goranlar, Lorlar ve Kelhorlar arasında yayılmış ve diğer Ari dillerine baskın gelmişti. Ve bu dil pehlivanların dili olarak adlandırılmıştı. Yani savaşçıların dili.

Orada hiç şüphesiz Hamdi Azad'ın dışında bazıları Hamdi Azad'dan uzak, ama onun kanına yakın olan bölgelerde nelerin cereyan etmekte olduğunu biliyordu. İnsanın, insanlara neler hazırladığı tarlalara sır değildir. Aynı şekilde birbirine komşu olan ya da birbirinden uzak olan, ama ağaç ağaç biri diğerinin serencamını teneffüs eden çalılardan da gizli değildir. Kardokya'dan Asya'nın ortalarına Medya ve Aşur'dan geçerek Erzurum'a kadar olan bölgelerde yaşayan kabileleri Hamdi Azad haşin parmaklarıyla birer birer sayıyor. Bu farklı kabilelerin dışında, kendi tarihlerinin zırhı altında uykuya kalmış olan kabileleri uyandırmaktan korktuğu, parmaklarını birbirine geçirmesinden anlaşılıyordu. O daha çok Kral Giba'nın oğlu Guhderz neslinden gelen Goran kabilesi üzerinde duruyordu. Guhderz'in, Reham adında bir oğlu vardı. Behmen el-Keyanî onu Orişelim'i (Kudüs) yıkmak için göndermiş, o da gerçekten Kudüs'ü yıkmıştı.

Hamdi Azad'ın misafirleri yanan sigaralarının aydınlığında başlarını saygıyla sallıyorlar. Hamdi, söylediklerinin kaynağını da önemle vurguluyor: "Molla Ceger bu bilgileri kendi kitaplarında okumuş." Kollarını açabildiğince açıyor ve diyor: *"Hiçbir kucağa sığmayacak kitaplardır onlar. O kitaplarda Hirdo,* Kürtler hakkında çok *geniş bilgiler vermektedir."* Hirdo'dan kastı Yunanlı tarihçi Herodot'tur. Sonra Reham konusuna dönüyor ve tebessümle "Bektes" diyor ve gülüyor: Onun Araplar arasındaki adı "Behes"tir. Kastettiği Buhtunnasır'dır.

Hamdi Azad'ın toplantısının uzağındaki bölgelerde o gece ne olaylar cereyan ediyor. Karanlığı yırtan hayvani sesleri, çakalların yıldızlarla süslenmiş büyük mezarlığa doğru boyunlarını yukarı kaldırıp uludukları bölgeleri adım adım tanıyorlar.

Çok yoğun ve ağır uluma sesleri var havada. İnsanı korkutacak derecede hendesi ulumalar. Bu sesler Kürdistan tarlalarından ayaklarında taştan ayakkabılarla ağır bir şekilde geçtiğinde görülmemiş delik bir çantadan düşüyor. Hindiba, nehir kenarlarındaki kuzukulağı, susuz yetişen nane yahut bakla, tufeyli yırtıcı nane veya kendi türünden olanları parçalayan aşk rüzgârının çıkardığı ses gibi. Bundan böyle çakallar o rüzgârı yudumluyorlar ki gırtlaklarından daha genç ve daha çekici bir uluma sesi çıkarsınlar. İpekten gömleğiyle hayatı, problemlerin içine çekmek için bekliyormuş gibi.

Mem Azad da boynunu gerilmiş bir yay gibi yukarıya kaldırarak hemcinsleri arasında uluyor. İki çenesinin arasındaki uzun dili kaskatı olmuş titriyor. Daha sonra sesini kesiyor. Çakal sürüsünün arasında yüzünü kuzeye çeviriyor. Ayaklarını kaşındıran bamya tarlalarından geçerek Türkiye-Suriye sınırına ulaşıyor. Kaçakçıların kalbini rahatlatan bir tür kokulu sarmaşıkları koklayarak mayınlı olmayan yerlerden geçiyor. Çünkü öldürücü bombaları her tarafa yayılan dalların altına koymalarına imkân yok. Şayet bu dallar sökülmüş yahut koparılıp atılmışsa, kuruma öncesinde yün kokusuna benzer bir koku yayıyor.

Ne var ki "Mem"in arka bacakları –ki o şimdi çakaldır– henüz çocukken bir tarladan diğerine alelacele yürüyen babasının arkasından giderkenki bacak hareketlerine benziyor. "Baba" diye seslenerek koşuyordu. Babası ise ona dönerek kızıyordu: "*Ne zaman sessiz olmayı öğreneceksin?*" Her iki metre de bir aynı şey tekrarlanıyordu. Baba ve oğul beraberce teyakkuz halindeydiler. Biri 12 mm namlulu tüfek taşıyor, diğerinin kucağında ise babasının acele yürüyüşünden ötürü bir türlü kurmaya vakit bulamadığı tuzak var.

Şayet Mem babasından geride kalsa, sakalını tıraş etmemiş adam alnına düşen mendilin altından ona seslenecek; yok eğer Mem babasının önüne geçerse, o zaman da ona kızacak. Babası, Mem'in âdeta hem kendi gölgesinin bir parçası ve gölgesinin bir hareketi hem de muhtemel bir felakete doğru giden vücudunun sağa sola dağıttığı rüzgârın bir parçası olmasını istiyor.

Mem sanki onları babasından almış gibi oldukça geniş bir pantolon ve geniş bir gömlek içinde duruyor. Saçları da gelişigüzel kesilmiş gibi. Babası Hamdi de geniş bir pantolon giymiş, üzerine de haki renkte cepleri olan büyük beden bir ceket, başında ise neredeyse tıraş olmamış katı ve keskin yüzünü kapatacak bir mendil var. Elinde, dipçiği koyu kahverengi ve çoğu yeri sarıya dönüşmüş bir tüfek var. Çocuğun elinde ise üzeri çamurlu birkaç tane kapan. Sonbaharın sıcak geçen günleri, babanın beklediği mevsimdir bu. Onun açık tarlalarda yerin içorganlarını serçelerin gagalarına sunması gibi bir hesaplaşması vardır.

Baba ve oğul, tüfek, kapan ve tarlalar... Nefes nefese bir bekleyiş... Serin bir rüzgâr ve insanların bakışları... Bitkilerin duruşları ve yukarılarda kümelenmiş bulutlar... Kuşlar vaziyeti dikkatlice inceliyorlar:

Hüdhüd uzaktan neredeyse uçmak üzere olan ortağı kırlangıca soruyor:

"Baba, neden oğlundan acele etmesini istiyor?" Kuyruğu çatallı zarif kuş cevap veriyor:

"Babalar daima acelecidir."

Hüdhüd boynunu kırlangıca doğru eğiyor:.

"Ben bundan pek emin değilim. Çünkü çocuğun koşuştuğunu görüyorum." Kırlangıç gülümsüyor:

"Baba yürüyüşünde acele ettiğinde çocuğun ona yetişmesi için koşuşturması gerekir."

"İki kanadı olsaydı tabii… diyor hüdhüd. Kırlangıç cevap veriyor:

"Neden iki kanat? Kanatlar onu engeller."

"Görmüyor musun, babasına ulaşmaya çabalıyor. Kanatlar onun işine yarayacaktı" diyor hüdhüd ciddiyetle.

Kırlangıç cevap veriyor:

"Bu çocuk babasına ulaşmaya çalışmıyor. Bilakis kendine ulaşmaya çalışıyor ki o da baba olsun."

Hüdhüd, kırlangıcın bu cevabından pek hoşnut olmuyor. Sessiz kalıyor. Kanatlarını bir daire çizerek yuvarlaklaştırıyor. Kırlangıç onun sessizliğini bozuyor:

"Senin ilk atan bir padişahı suya götürdüğünü zannetmişti. Halbuki o padişah babasına ulaşmak için acele ediyordu."

Hüdhüd soruyor:

"Hangi padişahı kastediyorsun?" Neşeli kuyruklu kuş cevap veriyor:

"Süleyman. Belkıs onu misafirlerinin önünde var etmişti."

"Atam hüdhüdün kendi hikâyesini icat etmeye ihtiyacı vardı" diye cevap veriyor torun hüdhüd ve ekliyor: "O, suya götürmek için Belkıs'ın rüyasından bir padişahı getirdi."

"Hayır, Süleyman deden hüdhüdün rüyasında babasına uyuyordu. Ben bu hikâyeden hoşlanmadım" diyor kırlangıç.

"Her halükârda hikâyelerden hoşnut değilsin. Sadece kendi uçuşundan hoşlanıyorsun." Hüdhüd, rüzgâra esir düşmüş kanatlarının arkasından böyle fısıldadı. Sonra hızını yavaşlattı, yanından geçen bir güvercine dönerek ona kibarca selam verdi. Kırlangıç soruyor:

"Bu kimdir?"

"Nuh'un güvercinidir."

Kırlangıç gülüyor: *"O avare gemiyi babasına doğru sürüyor. Amma da güvercin ha...* Gülerek kendi etrafında dönüyor. Hüdhüd kızıyor:

"Baba, baba. Babalardan başka bir şey görmüyor musun?"

Kırlangıç:

"Evet. Kendimizi yeniden var etmek için onlara ihtiyacımız var."

"Biz mi kendimizi icat etmişiz? Boynumun etrafındaki tüylere bak. Şahperime bak. Bu ayrıntılara da mı ihtiyacım var?" Kırlangıç şaka yollu bir göz işareti yaparak:

"Evet. Bu ayrıntılar senin varlığını destekliyorlar, onlar onun hakikatini destekliyorlar. Hiç de kendini yaratmadığın inancını güçlendiriyorlar."

Hüdhüd bu konuşmalardan artık bıkmıştı. Onun için de daha önce kanatlarıyla yumuşak havada çizdiği şekiller, nakışları bozup dağıttı. Fakat son birkaç şey daha söylemek istiyordu:

"Sen bu güvercinin kendini yarattığına inanıyor musun?"

Hüdhüd arkadaşı kırlangıca –ki Kürtler ona hac kuşu anlamında "hechecık" diyorlar– cevap verdi:

"Bu budalanın –kendini yoktan var etmiş olmasa– Allah'ın yarattıklarını çifter çifter Allah'ın Nuh'a henüz ismini vermediği yöne doğru nasıl önüne katıp götürebilir?" İkisi de tufan konusunda anlaşmışlardı, düşüncenin ikinci kısmını ise unutmuşlardı. Hüdhüd –kırlangıcın konuşmasında zayıf bir noktayı yakalamış gibi– sordu:

"Düşüncenin ikinci kısmı Nuh'un babası mıydı?"

Kırlangıç cevap verdi:

"Güvercin onu babasına götürmüyordu. Bilakis onu kendine doğru götürüyordu ki Nuh'un derinliğinde Allah'ı imtihan etsin."

Hüdhüd kızarak kırlangıcın etrafında iki defa döndü:

"O halde neden bütün babaları yoruma katıyorsun?"

Kırlangıç hüdhüdün gönlünü almak için işi tatlıya bağladı:

"Sözlerimi çok ciddiye alma.

Aldatmak. Hiç şüphesiz kuşturlar. Onun için de Hamdi uyanıklıkta önde gidiyor. Mem de koşuşmasındaki aceleciliğe fazla kulak asmıyor. Baba ise her birkaç metrede durmak zorunda hissediyor kendini: "Hey tazı" ve omuzları düşüyor: "Kimsin sen?" anlaşılmayan sözlerini hiçbirine söylemiyor. Çocuk gözlerini iyice açarak: "Ben Mem'im" diyor, baba ağlıyor:

Seni tanıyorum ey bokböceği, senin ananı da tanıyorum. Sen bu gürültü patırtınla bir eşeği bile avlamama fırsat vermiyorsun.

"Henüz hiçbir kuş görmüş değiliz baba" diye cevap veriyor çocuk. Hamdi daha çok kızıyor:

"Sen benimle oldukça ben nasıl kuşları görebilirim ki? Sen onları uyarıyor musun yoksa? Kapanı bacaklarının arasında sakla ve yavaşça yürü. İşte böyle. Surlardan atılan bir taşın isabetinden korkan biri gibi yürüyor. İşte "böyle, böyle" sözünü iki defa tekrarladı, biraz da alaylı şekilde. Sonra çömelip karga gibi yürümeye başladı. Tüfeğini kucağına alıp kollarını yana açmıştı. "İşte böyle, işte böyle" diyordu.

Çocuk neşeli ve aynı zamanda dikkatli bakışlarla babasının hareketlerine bakıyor:

"Böyle yürürsen ben sana nasıl yetişeceğim baba?" Baba, "bana yetişme" diye bağırdı. Bunu dişleri arasında tekrarladı ve ilave etti: "Bulunduğun yerde kal. Bir kova gibi sessiz kal, gizle kendini, yok ol." Mırıldanarak yüzünü göğe doğru çevirdi, sonra etrafı yoklayarak yürüyüşüne devam etti. Mem, her iki yanına astığı kapanların şıngırtıları arasında babasına yetişmek için acele ediyordu.

Her halükârda Hamdi bir avcı değildi. Tüfek dalgası Kürdistan'da yayıldığında (isimleri gizlice kulağına ulaşıyordu) o da bir avcı tüfeğini elde etmek istemişti. Ürkütücü derecede kalın kaşlara sahip komşusu Ahmed Kelîm'in Havran –Horan?– çölündeki av hikâyeleri alttan alta onu bir tüfek elde etmeye itmişti. Ahmed Kelîm'in her bir çölde bir zorba gibi davranışını, çevirdiği gizli işleri, yaptığı ahlaksızlıkları anlatış biçimi Hamdi'nin hoşuna gitmişti. Ahmed Kelîm sözlerine biraz da büyü katarak kalın kaşlarının altında avcılık maceralarını anlatıyordu: "Kuşlar kendilerini nerede saklayacaklarını bilmiyorlar. Diğer hayvanlar da canlarını benim elimden kurtarmak için kendilerini insan derileri altında gizlemek istiyor-

lar." Biraz sessiz kaldıktan sonra hasretini gizlemeden devam ediyor: "Ah o ceylan yok mu, o ceylan" diyor. Gözlerini gönlünün derinliklerindeki gizemli sığınaktan çekerek: "O ceylan beni ciple arkasından iyice koşturdu." Sonra sessiz kalıyor ve bir of çekerek: "Öyle zannediyorum ki bütün tekerler delinmişti. O ceylanın peşindeyken otomobil içimi çalkaladı." Cip arkasına düşmüştü ceylanın. İnan bana cip dağıttı. Tavanındaki çadır fırladı. Tekerler uzaklara yuvarlandı. Motorun kapağı yerinden fırladı. Cipin ön farları düştü. Direksiyon elimde açıldı ve ben "ya Settar" diye bağırdım. Kendisini hüzünlü ve sessizce dinleyen Hamdi'ye çaktırmadan göz ucuyla bakıyor, diliyle bıyıklarının uçlarını yaladıktan sonra sözlerine devam ediyor: "Otomobil artık kendi başına ceylanın peşinden gitti ve siyah bir kayanın içindeki mağaranın içine dalıp durdu. Fakat ben birdenbire kendimi bir gölün soğuk suları içinde buldum. Yumuşak, kaygan ve zarif taşları vardı. Ayağa kalktığımda su göbeğime kadar varıyordu. Ceylan ise karşımda gülümseyerek duruyordu." Ahmed Kelîm gülümseyerek: "İnan bana ne yapacağımı bilemedim. Tüfeğim yanımda değildi. Onun için her iki avcumla suyu alıp ceylana attım. O da keyifle kuyruğunu salladı. Gölden çıkmak istedim, ama ayaklarım o yapışkan taşlardan kaydı. Tekrar denedim, ama başaramadım. Kendi kendime ayakkabılarımı çıkarırsam çıplak ayakla o yapışkan taşların üzerinde yürüyebilirim dedim. Ben sol elimi ayağıma götürdüğümde baktım ki yarılmış. Rüyadaymışım gibi korkup titredim. Elimle sağ ayağıma dokunduğumda onun da sol ayağım gibi olduğunu gördüm. Yarılmış bir haldeydi."

Tabiatıyla Hamdi, bir palas üzerinde bağdaş kurarak oturan Ahmed Kelîm'in ayaklarına baktı. Ayaklarının normal bir insan ayağı olduğunu gördü. Ahmed Kelîm, Hamdi'nin ayaklarına baktığını fark edince hemen ayaklarını sallayıp silkiyor ve mizahla: "Onlar böyle değildi. Arkalarında iki at tırnağı vardı" diyor. Hamdi masumca soruyor:

"Hani onlar nerede?"

Ahmed Kelîm yaralanmış gibi yüzünü ekşitiyor, fısıldayarak:

"Ben Behramgûr değilim ki orada kalayım." Erkeklerin bıyıklarıyla oynadıkları gibi o da kaşlarıyla oynuyor. Behramgûr İran Kürtlerinin efsanevi kahramanıdır. Sihirbaz bir ceylanın arkasına düşmüşken atıyla beraber bir mağarada kaybolmuş ve oradan bir daha çıkmamış. Ne var ki hikâyesinde Behram'ı temsil eden Kelîm bahsettiği o yerden çıkmayı daha uygun görmüştü:

"Orada ne yapacağım ki kalayım?" diye önünde oturanlara soruyor. Sanki kendi içinde layık olmadığı bir hileyi dağıtıyormuş gibi.

"O tırnaklar ağırdı. O ceylan da o kadar meşakkati hak etmiyordu. Onun için geri döndüm."

"Benim demek istediğim, sen o tırnaklardan nasıl kurtuldum?" diye soruyor Hamdi. Ahmed Kelîm cevap veriyor:

"Onlardan kurtulmadım. Ben mağaranın kapısında aldatma ve hileyi öğrendim. İçeri girmedim." Hamdi dudaklarını büküyor, anlamamış gibi yaparak tekrar soruyor: "Hani tırnakların nerede?" Ahmed Kelîm oturuşunu düzeltiyor, kaşlarının ağırlığıyla Hamdi'yi etkisi altına almak istiyor. "Benim tırnaklarım yoktu. Çünkü ben mağaraya girmedim."

Hamdi yeniden soruyor: "O halde senin bana anlattığın o tırnakların hikâyesi neydi?"

Kalın kaşlı adam cevap veriyor:

"O anlattığım benim hikâyem değil, Behramgûr'un hikâyesidir."

"Behram kendi ceylanının ardına Şahpesend çevresinde düşmüştü, sen de kendi ceylanının peşine Horan çevresinde düşmüşsün" diyor Hamdi, biraz da şaşkın şekilde.

Ahmed Kelîm cevap veriyor:

"Onu tanıdım. Ceylanı tanıdım, dolayısıyla mağaraya girmedim."

"Peki ya göl?" diye soruyor Hamdi:
"Behram girdi göle."
Hamdi:
"Behram'ın göle düştüğünü nasıl bildin?"
Kalın kaşlı adam:
"Çünkü o mağaradan hiç çıkmadı."
Hamdi yeniden soruyor:
"Ya tırnaklar?"
Ahmed Kelîm:
"Mağaraya kadar ceylanın peşinden giden adamın ayaklarında iki tırnak biter ve artık hiç çıkmaz."

Hamdi Azad'ın susması, sessiz kalması gerekirdi. Nasıl ki oğlu Mem de taşıdığı kapanların şıngırtısıyla kendisinin peşinden koşarken sessiz kalıyordu. Hamdi Azad da her iki adımda onu tehdit edercesine laflar ediyordu: "Bu kapanları evde yiyeceksin. Onları yemen için sana izin vereceğim."

Hamdi Azad'ın oğlu Mem, o yakışıklı, atletik vücuduyla şimdi kuzeydeki tarlalarda çakal sürüsünün arasındadır. Babasının korkutucu tehditlerini hatırlıyor. Çünkü sarmaşıkların kokularıyla karışan tavşanların kokuları onu sersemletiyor. Artık burnunu yere yaklaştırıyor, sanki onun derin karanlığıyla köklerin topraktan fışkırmaya hazırlandığı yerde onlarla konuşuyormuş gibi. Orada kendi pınarlarından etrafa dağılan sular yerin kabuğunu geçtikten sonra birleşiyor. Orada kuş yuvaları ve delikler ve çukurlar etrafa yayılmış kör gözler gibi içlerinde gizlenmiş bütün farklılıkları ortaya çıkaracak aydınlığı gözetliyorlar.

Muhtemeldir ki Mem, kendilerini ıslak bir karanlığa yapıştırmış yaratıklara ulaşmadan burnunu o deliklerden yahut o yuvalardan birine uzatmış olsun. Öyle bir karanlık ki korkunun bir kalbi huzurlu bir labirente doğru yuvarlarkenki atışları gibi küt küt atıyor. Korunmak için bir delikten diğerine, bir sığınaktan öbürüne geçiyor. Korkan bir yaratığın diğer yaratıktan kendini koruması ölçüsünde kendini korumaya uğraşı-

yor. Gizlenmiş avların kokuları Mem'in onlara karşı duyduğu iştahla burun deliklerine dolduğunda ister istemez, biraz üstte olan iki uyanık kulağının bulunduğu uzunca yüzünü ezeli asasına dayanarak koruyan görünmez fezanın derinliklerine çeviriyor ki o pek derin yüksekliklerde saf ve masum yıldızlar sonsuzluklarını sürdürmek için masum bir ittifak içinde bulunuyorlar. İşte o anda Mem o ebedi ulumasıyla boşalıyor.

Şimdi bu hayvani eşkâl içindeyken Mem'in hafızası yoktur. Ancak onun pusula gibi yönleri gösteren bir iştahı ve arzusu vardır. Onun içindir ki eşya ona arkalarında şaşkınlıklar bırakarak belirli bir şekilde parçalanmış olarak görünüyor. Ona düşen iş onları tekrar eski haline getirmektir. Bu onun hayvani kaderindeki sınavının bir parçası oluyor.

Fakat o bunu belirli bir güçle açıklayamadığı için diğer hayvanlardan çok kuşların kanat çırpışlarının peşine düşüyor. Tüylerle örtülmüş kemiklerin hafif yahut ağır kanat çırpışları onun kör derinliklerinde bulunan ve birbirine eşit mesafedeki geometrik boşluklara ulaşıyor. O da onlardan korkup çekiniyor. Sanki o kanatlar, yerdeki gölgesi içinden onu çekip alacaklar ve öyle bir yüksekliğe ulaştıracaklar ki orada ne tarlalar ne de onun dik kulaklarını uyandıracak börtü böcek sesleri var.

"Mem" çakal formundaki gölgesiyle şaşırıp kalmıştır. O, gölgesinin kendisine yakın olmasını, ona yapışık olmasını istiyor. Gölgenin yumuşak bir el gibi dokunamadığı vücuduna dokunmasını istiyor. O, hayvani içgüdüsüyle içinde gizlemek istediği gölgesinden korkuyor. Ona hiç kimse dokunamasın istiyor. Onun için, geçtiği mekânlarda bakışlarını etrafa taksim ediyor. Ta ki gecenin zifiri karanlığında bile kendisiyle gölgesinin birbirinden kopmadığını pekiştirsin diye. Kendisiyle gölgesi birbirini tamamlamadıkça hayvani hakikat onda yerini bulmuyor. Gölge kendini aslına ve köküne ulaştırmadıkça hakikatle birlikte uçuş da kaybolup gidiyor. Asıl ve kök de gövdenin gölgenin dışında bir şey olduğunu kolaylıkla teyit edemez. Şimdi çakal rolünde Mem de bunu kendine söylemektedir.

Fakat bir diğer gerçek vardır ki o da, onun kuşların kanatlarından korkmasından ve alaylı tutumlarından uzak şekilde varlığını destekleyip teyit etmesi gerekir. Kanatlar, yerin onunla kendini gerçeğe sunuyor olmasının delilidir. O şaşkın gerçeklik hiç kimseden delil kabul etmiyor. Gerçeklik de Mem gibi kendi heyecanlı tabiatını ikna etmeye çalışıyor. Gerçeklik yukarıdakilerin varlığının sabit olmasından korkuyor. Çünkü o öyle yaratılmış. Kendini bu şekilde oyundan uzak görmekten korkuyor.

Mem, kanatlardan korktuğu için kendini hakikatle eşitlemeye mi çalışıyor? Onu biraz olsun düşündüren sorudur bu. Fakat o, kendi itikadında yaratılışın iki kanatlı üçgeninde tüylerin meydana çıkışından önce var olduğunu unutuyor.

Aydınlık henüz o ince ve narin kemikleriyle Allah'ın mülkünde ortaya çıkma iznine başvurmamışken bir çakal olarak karanlığın ikizi ve hilesi oldu. Ve yine varlık henüz su üzerinde bir köpükken o kendi ağırlığında suyun ikiziydi. Köpük sürekli kendini üretiyordu. Köpükten köpük oluşuyor, birbirine karışıyor, birbirini takip ediyor ve bu sonsuza kadar sürüyordu. Bütün bunlardan sonra Mem'in aydınlığın doğurduğu dipsiz karanlığını kollayacak bir gece yaratığı olarak gecelemesi gerekecekti. O geceyi hayvani bir delille güçlendirip doğrulaması gerekecekti. Işıkta, ışığın özünü gizlemede aşırı bir kayıttan başka bir delil bulamazdı. Bütün bunların da ötesinde dört ayak üzerinde hareket etmeyi elde etmişti. Onun taş, rüzgâr, su, ses ve sükûn gibi diğer emsalleri de henüz bunu elde etmemişlerdi.

Dört ayak: Eşyanın bir formda olması formsuz olmasından iyidir. Su, hava ve ses henüz belli bir formda değilken ve yaratıklar arasında belli bir form üstünlüğünün de bir formu yokken Mem bir form sahibiydi. Onun içindir ki Mem, bulunduğu yerin sırrını söylememe konusunda varılan anlaşmada en vefalı olmayı kendine layık görmektedir.

Her halükârda Mem, neden kendi varlığıyla tüyün varlığı arasında mukayese yapıyor ki? O öyle bir üfürüşle yaratılmıştır ki daha çok ebedilik ister. Tüy ise yıkımın kibrinden yaratılmış

bir mahluktur. Hakikatten yararlanan labirentin yarattığı kimse ile tüyden başka bir şeyi tanımayan hasaretin tekebbürünün yarattığı mahluk arasında dünya kadar fark vardır.

Hayvansal bir içgüdüyle geniş kabak yaprakları altındaki ve kabarık yabani keçiboynuzu arasındaki gerçek otları koklayan Mem bunlara kani olabilir mi? Her halükârda insani gerçeklikten çok hayvansal içgüdüsü onu ikna ediyor. İşte bundan dolayıdır ki Mem bir hayvan silueti görünümüyle kuzeydeki çiftliklerde gezinirken sağlıklı bir çakal gibi gecenin gümüşsü aydınlığında iki ayağıyla kalça kemikleri deri altında bariz bir şekilde görülüyordu. Bu arada güçlü uyluk kasları da gözden kaçmıyordu.

Çakal sürüsüyle birlikte gece yolculuğuna çıkmış olan Mem, suyu çekilip iyice zayıflamış Cağ Cağ nehrine yaklaşıyor. Nehrin hâkimiyeti Türklerin elindedir. İstedikleri zaman suyunu kesip debisini asgariye indiriyorlar, bazen de kimsenin ihtiyaç duymadığı dönemde serbest bırakıp mecrasını genişletiyorlar. Kendisine nehir denebilecek nitelikte bir suya sahip değildir Cağ Cağ. Hiç suyu olmasa da onun mecrası onu tanıtmaya yeterlidir. Suyu olsa da olmasa da bu ırmak aslında çakalların çokça bir araya geldiği yerdir. Suyu bol olduğu zaman avlanacak avları da çoktur onda. Suyu çekildiğindeyse sadece çakalların ve hayvanların korkunç ulumaları duyulur orada. Fakat o bir Türk köprüsünün altından Suriye topraklarına giren bir ırmak gibidir. Mem de arkadaşlarıyla birlikte yüzmeye gittiğinde ellerinden ikide bir düşürdükleri yarılmış karpuzları beraberlerinde götürüyorlardı. Köprüyü, iki korkutucu dünyayı birbirine bağlayan büyülü bir yer olarak görüyorlardı. Her iki ülkenin tarafında da gözetleme kuleleri olmasına rağmen köprünün altından bir taraftan öte tarafa geçenlerin gözleri önünde askerlerin kurşunlarıyla öldürüyorlardı. Nehrin gelecekteki kurumuş halini suyun derinliklerinden koklayanlar önce biraz üzülüyor, sonra kendi aralarında fısıldayarak konuşmaya devam ediyorlardı.

Her iki tarafta olanlar da birbirlerini denetliyorlardı. Suriye tarafından Türkiye tarafına geçenler nehrin akışının aksi istikametinde yüzüyor, köprünün altındaki tünel çıkışına varmadan köprünün altında yorgun düşüp boğulmuş halde Türk askerlerinin gülümsemeleri eşliğinde geri dönüyorlardı.

Fakat elbiselerini bir bohçaya yerleştirip boyunlarına bağlayanlar, köprünün üzerinden Türk tarafından kendilerini Suriye sınırı tarafına aniden attıklarında askerler yüzerek onları kovalıyor ve arkalarından ateş ediyorlar. Küçük bir kısmı da suyun dibine dalarak kendilerini Türk askerlerinin hedefinden kurtarıyorlar. Ancak Suriye tarafına geçtiklerinde işsizler pazarında, konuşmalarından yabancı oldukları anlaşılınca Suriye polisine yem oluyorlar.

Mem ise o sessiz akan sakin nehrin etrafında biten naneleri, ekşimsi bitkileri çakal suretindeki haliyle kokluyordu. Daha önce birçok kez sessizliğini bozmuş ve yoruluncaya kadar kendi kendine konuşup durmuştu.

"Ben her ırmağa benziyor muyum?"

"Evet."

"Neden her iki yakam daha çok genişlemiyor?"

"Çünkü ben buradan geçiyorum."

"Başka bir yerden akmış olsaydım ne olurdu?"

"Yine kendim gibi olurdum."

Çağ Cağ nehri kendi kendine sorular soruyor, istemeyerek ve sıkılarak cevaplıyordu. Soruları sorarken her iki kıyısının geniş olmaması şikâyetini dile getirmiyordu ya da suların çekilmesiyle her iki yakasının kurumasının sıkıntısını yansıtmıyordu ya da sorularını, içindeki uzun kırmızı kurtlarla birlikte çok miktardaki çamurun ve toprağın katılmasından şikâyetçiymiş gibi sormuyordu. Bununla beraber sorularını bu kez Allah'a yöneltiyordu:

"Allah'ım, beni neden bir nehir olarak yarattın?" (Nehir dedi)

"Çünkü ben nehirleri severim de ondan." (Allah dedi)

"Beni sevdin ve sonra beni yarattın?" (Nehir dedi)

"Hayır." (Allah dedi)

"Anlamadım." (Nehir dedi)

"Nehir olmayı sen kendin istedin." (Allah dedi)

"Hatırlamıyorum." (Nehir dedi)

"Onların hepsini nehir olarak mı yarattın?" (Nehir dedi)

"Kim?" (Allah dedi)

"Hatırlamayanlar." (Nehir dedi)

"Hayır." (Allah dedi)

"Peki neden ben?" (Nehir dedi)

"Çünkü sen öyle istedin." (Allah dedi)

"Ben hiç de böyle istememiştim." (Nehir dedi)

"Sen bana muhalefet ediyordun. Ben de seni bir nehir olarak yarattım." (Allah dedi)

"Sana muhalefet etmemiş olsaydım ne olacaktı." (Nehir dedi)

"O zaman sen kendin olmak istemiştin." (Allah dedi)

"Benim ne yapabilecek bir yaratık olabileceğimi sen biliyordun." (Nehir dedi)

"Evet." (Allah dedi)

"Ben nehirleri yaratmaya gücü yeten birisi olmak istedim. (Nehir dedi)

"Onun için seni kendime muhatap kıldım." (Allah dedi)

"Nehirleri yaratmak isteyen herkes sana muhatap olabilir mi?" (Nehir dedi)

"Evet, çünkü o kendi körlüğünü düşünür." (Allah dedi)

"Her nehir kör müdür?" (Nehir dedi)

"Topraktan başka bir şey görmez." (Allah dedi)

"Körlük bunun neresinde?" (Nehir dedi)

"Onun mutluluğu artar." (Allah dedi)

"Kastettiğin nehrin mutluluğu mu?" (Nehir dedi)

"Evet." (Allah dedi)

"Mutlu olan kör mü olur?" (Nehir dedi)

"Hayır." (Allah dedi)

"Anlamadım." (Nehir dedi)

"Çünkü sen nehirsin, toprağı düşünüyorsun." (Allah dedi)

"Böyle düşünmenin ne mahzuru var?" (Nehir dedi)

"Toprak." (Allah dedi)

"Öyle inanıyorum ki tüm eşyayı ve canlıları topraktan yaratmışsın." (Nehir dedi)

"Onun için körsün. Nehirler kördür." (Allah dedi)

Mem çakal sürüsüyle birlikte dinlenmek için indikleri bazı tarlalarda o gece hayvan şeklindeki karmakarışık görünümünü düşünüyordu. Hemen aynı zaman diliminde gece yarısından biraz önce keçelerin üzerinde oturmuş babası Hamdi, misafirlerine karmakarışık bazı şeyler anlatmaktaydı:

"Biz o öğle vaktinde kaşlarımızı tıraş ettik." Ellerini kaşlarına götürerek sözlerine ekledi: "Ben, kaşların kesilmesinin faydalarını sordum onlardan. Rehber *'bu sayede hepimizin görüntüsü aynı olur'* dedi." Tabiatıyla rehber de Hamdi gibi sözlerine devam ediyor. Onu ve onun gibi bir grup arkadaşını Kürdistan'ın dağlarına ulaştırmaya çalışıyor. Dinleyenlerin ilgisini çekmek için başından geçen hikâyeyi anlatmak istiyor. Hikâyesi evlenmeden bir gün önce başlamış. O evlilik de bir berdel evliliğiydi. Hamdi'nin hanımı Hamdi'nin kız kardeşiyle evlenenin kız kardeşidir. Berdel evliliği, kız kardeşlerin karşılıklı olarak değişimi anlamına geliyor. Bu tür evlilikler Kuzey Kürdistan'da bir hayli yaygındır. Bunun sebebi; evlenmek isteyenlerin çoğu kez başlık parasını bulmakta zorlanmalarıdır. Hamdi gülerek anlatıyor: "Karım önce beni tanıyamadı. Ben ona; kız, ben Hamdi'yim dedim ve ona kaşların kesilmesinin sebeplerini anlattım. Fakat o bana birbirimize benzeşmemizin hikmetini sordu.

Ne faydası var? dedi.

Ben dedim: Bu işlerin uzmanı rehberdir.

O dedi: Birbirimize benzediğinizde sayınız artar mı, yoksa eksilir mi?

Ben dedim: Bilmiyorum, rehber bilir.

O dedi: Rehber de kaşlarını kesti mi?

Ben dedim: Hayır.

O dedi: Ona söyle o da kaşlarını kessin."

Hamdi, rahat olmayan yerini biraz daha düzeltiyor ve konuşmasını sürdürüyor: "İlk gecemizdi. Her gelinin ilk gecesinde olduğu gibi onun da korkacağını zannetmiştim, fakat o ısrarla rehberin de kaşlarını kesmesini istedi. Israrının sebebini sorduğumda şöyle dedi:

Siz neden kaşlarınızı kesiyorsunuz?

Ben dedim: Birbirimize benzeyelim diye.

O dedi: O halde rehber neden kaşlarını kesmiyor?

Ben dedim: Bilmiyorum.

O dedi: Yarın dönüp rehberin sana ne söylediğini bana söylemezsen benim kocam olamazsın."

Bunun üzerine Hamdi güldü: "Ona sordum: Bu gece ne yapacağız? Dedi: Seni tanıyabilmem için sana iki kaşın resmini sürmeyle yapacağım."

Tabiatıyla Hamdi ertesi gün rehbere, kaşların neden kesilmesi gerektiğini ve insanların birbirlerine neden benzemeleri gerektiğini sormadı. Çünkü rehber, Kürdistan'ı ziyaret etme niyetinde olanların emanet ettikleri altın ve kıymetli eşyayla beraber gizlenip kaybolmuştu. Bu emanetler arasında Hamdi'nin üzerinde fazla yorum yapmak istemediği, annesinden alıp altına çevirme taahhüdünde bulunduğu dokuz gümüş halhal da vardı.

Bacakları gecenin bacakları kadar tarlalarında gezinen Mem de doğal olarak insanların bunaltıcı uğraşları üzerine düşünmüyordu. Bilakis o kendi grubu içindeki her bir hayvanla neşe içinde eğlenebiliyordu. Güzel görünüşlü bir hayvanın kokusu onu kendine çekebiliyor, ısırmalarına boyun eğiyor ve ahmakça akrobatik gösteriler yapıyor ve peşi sıra Nusaybin'in tarlalarındaki karpuzları çatlatacak bir ulumayla uluyordu.

Bu onun bir hayvan olarak kendi dişisine ilk kez yaklaşmasıydı. Çünkü Mem bir insan olarak henüz bir dişiyle beraber

olmamıştı. Dolayısıyla ikisi arasında bir mukayese de yapamıyordu. Mem'in hayvani yapısı tamamlanmış olsa da onun muhayyilesi ve uyanıklığı şekillerle, seslerle, incelemelerle değil, kokularla yüklüdür. Ayrıntılı benzerliklere müsait değildir. İnsani yönünü gösterecek bir özelliğin istisna olarak görünmesi onu oldukça tedirgin etmekteydi. Mem kendini dişi hayvanın ısırmalarına teslim etmiş bulunuyordu. Hayvanın kılları ve tüyleri onun kıllarına bulaşmıştı. Birdenbire bir çift mütebessim insan gözüyle karşılaşıyor. Onun sırtında gezindiğini diliyle yaladığında hissediyordu. Parmaklarıyla onun haşin kıllarını elliyor, mırıltılarıyla onun kulaklarına değil de adalelerine nüfuz ediyordu. Kendini bu duyarlılıktan uzaklaştırmak için tıpkı ıslanmış bir köpek gibi vücudunu silkiyordu. Gemlenmiş hayaline hücum eden bu görüntüler onun neşelenme cesaretini kırıyor ve kuzeydeki tarlalarda hemcinslerinin bu türden bir tabiatlarının olmaması onu âdeta utandırıyordu. Fakat onun dişisi bir rüzgâr gibi etrafında dönerek keskin dişleriyle ısırıklar atıyor ve onunla ince bir alayla oynuyor (aslında her hayvan ince bir mizahtır) ki şehvetini ve ulumasını birlikte uzatsın diye. Yer ve gece, kendini hakikatin boşluğuna bırakmak için her iki baldırının arasında iki adale gibidir.

Bir iki ısırıktan sonra Mem ısırmalarını azaltıyor ve sakinleşiyor. Sonra dişisinin ardına düşüyor, kuyruğunu kokluyor. Kendi geleceğinin resmini de içinde barındıran bu biricik saklanma yerinde aynıyla hüviyetini koruyor; dört ayak, tüyler, uzun bir yüz ve başka bir tür olması, hayatın bu çeşitliliğine teşekkür etmesine zemin hazırlıyordu.

Acaba Hamdi Azad o gece, oğlu Mem'in ilk kez bir dişiyle birlikte olduğunu düşünüyor muydu? "Mem'in bundan böyle özel bir konumu var" diyor baba, bulunduğu yerden oğlunun gecenin kör karanlığında yattığını farz ederek. Sonra sözlerine ilave ediyor: "Ben onu Büyük Adam'ın yanına göndereceğim. Bu memleketten uzakta ona bir görev versin diye." Ona verilecek görevin ne olduğunu, sırtlarını yastıklara dayayarak otu-

ran misafirlerine izah etmeye gerek duymuyordu doğal olarak. Kesin kanısına göre Mem'e verilecek görev oradadır, ama kesin olmayan inancına göre ise kendisi gibi görünmeyen bir yastığa dayanarak kendilerini gizleyerek oturanlara her gün söylediği şeyleri söylemektedir. Hiç şüphesiz bu kemikler arasında kuşlara ait kemikler de vardır. Yukarıda olanların gördüğü bu kemikleri yerde yürüyenler göremez. Gölge, hacim, boyut ve mesafe yukarıdan bakıldığında boşluk görünümündedir. Söz konusu boşluklar satıh yönünde değil, derinlik yönünde görünürler. İşte bu boşluklar kuşların kemiklerinde kendine özgü bir ses bırakır. Onun içindir ki kıyamet kendi fecrinden meydana gelirken belki de insanlarla hayvanların arasında kuşların kemikleriyle çarpıştıkça tereddüde düşebilir.

Hamdi Azad'ın meclisinde oturanlar, bizzat Hamdi gibi Mem'in o gece bir çakal olarak Kürdistan'ın tarlalarında en ağır biçimde hediyesini taşıdığını bilmiyorlardı. O dişisiyle birleşmişti. Baldırları şehvetle titrerken, göğsü de aynı şekilde titriyordu. Azıdişlerini de altındaki hayvanın boynuna merhametlice gömmüş bulunuyordu. Sanki o, özlemini duymak kadar unutulmayı da içeren bir parlaklık içinde her şeyin kendi suretinin göründüğü o sudan partnerinin acısı ve yorgunluğuyla birlikte haşin elleriyle avuçlayarak yerli yerine koymak istiyordu.

Mem'in sayısızca çoğalmasını sağlayacak ilk fışkırmaydı bu. Mem artık istikbaldeki neslini birer birer eğlenceli bir sesle sayan şehvetinin yorgunluğu içinde dişisinin sırtından iniyor, sonra uzun olan yüzünü yukarı doğru çevirerek inkisar dolu bir tonda uluyordu.

Şehrin pazarında olsun, tarlalarda olsun babası onu arkasından koşuşturmaya zorlamışken Mem de haliyle bu inkisarına alışmış sayılırdı. Tarlaların içinde onun inkisarı daha güçlüydü. Çünkü aceleci olan baba o umutsuz tüfeğiyle Mem'den başka bir avı görmeyince kızarak titrek bıyıklarının altından: "Bir gün seni kendime av yapacağım" diyordu. Mem

ise gülümseyerek: "Beni nerede avlamak istersin?" diye cevap veriyordu. Baba keskin bir bakış atıyor Mem'e: "O yeri ben seçeceğim.. Ben seçeceğim" diyor ve pek rahat olmayan ayaklarıyla adımlarını hızlandırıyordu. Oğul gülümseyerek ona soruyordu: "Kuşları niçin avlamıyorsun baba?" Sanki bu soruyu hiç kendi kendine sormamış gibi oğluna dönüyor baba:

"Neden kuşlara ateş edeyim ki?" diyor yutkunmasını önleyerek. Mem yeniden soruyor:

"Buraya kuşları avlamak için gelmedik mi, baba?"

Hayır diye bağırıyor Hamdi Azad oğlunun yüzüne karşı. O pek büyük cepleri olan geniş ve bol gömleğin üzerine bağladığı kemere takılmış madeni kapanların birbirine sürtünerek çıkardığı gürültülü şakırtılar arasında büzülüp kalmış olan Mem, babasının bu cevabına pek ikna olmuş değildi. Onun için kendi kendine mırıldanıp söyleniyordu:

"O halde neden tüfekle ateş ediyorsun?"

Baba: "Tüfeğin sesini duymak için" diyor alaylı bir şekilde.

"Öyleyse kapanlarımın çıkardığı takırtılardan ve ardından koştururken çıkan gürültüden neden rahatsız olup kızıyorsun" diye soruyor Mem.

Hamdi, bir şakanın kokusunu almış gibi burnunu havaya dikiyor ve mırıldanıyor: "Biz buraya avlamak için gelmedik hey ahmak, buraya seni tedirgin etmek için geldik." Çocuğa doğru dönerek bağırıyor: "Düşün bakalım, neden bu kadar cebin var? Etrafında gördüğün tüyleri topla bakayım, haydi." Bu yeni fikir Mem'in hoşuna gidiyor ve koşuşturup etrafa dağılmış tüyleri toplayıp ceplerine dolduruyor.

İlk kez değil bu Mem'in tüyleri toplaması. Daha önce de, nehir kenarından inşaatçılara satmak için kum taşıyan arabaların zor bela geçebileceği dar sokaktan ilk kez geçmeye çalışan bir pikabın tekerleri altında kalan Hemkê Pirê'nin horozunun renkli tüylerinden bir tutam tüyü toplamıştı. Doğrusu o kibirli bir horozdu. Uzun ibiği sol gözünün üzerine kadar uzanıyordu. Uzun tüylü kuyruğu devamlı parlaktı, güneşin

ışınları üzerine yansıdığında her defasında mavi, menekşe ve portakalımsı renkler görünürdü. Yürürken planlı adımlarla yürüyor, etrafa kızgın ve derin bakışlar atmayı tercih ediyordu. Özellikle sadece sağ gözüyle bakıyor, dolayısıyla etrafındakileri görebilmesi için boynunu öne eğmek zorunda kalıyordu. Sol gözü üzerine düşen ibiğini sallayıp titretiyor ki sol gözüyle etrafta oynayan çocukları görebilsin. Etrafta aptal bir tavuk gördüğünde şehvetini teskin etmek için onun üzerine çullanırken çocuklar ona hücum edip engel oluyorlardı.

Horoz, uğradığı zarara çoğunlukla aldırmıyordu. Her tavuktan sonra kesinlikle başka bir tavuk bulabiliyordu. Fakat bu defa hesabı doğru yapmamıştı. Elinden kaçırmış olduğu tavuk onun için son tavuktu. Çünkü freni eskimiş bir arabanın ona çarpması her şeyi bitirmişti. Öyle ki o her şeyini kaybedeceğini hiç de hatırına getirmemişti; derisi, kemikleri, eti, kanı ve tüyleri, hepsi gitmişti. Bununla beraber uzun ibiğinin yarısını örttüğü ruhu henüz yerinden tamamen ayrılmamıştı. Onun içindir ki ruhu, kuyruğundaki en güzel tüylerini çekip koparan Mem'in ellerine öfkeyle bakmaktaydı.

Horozun iskeleti yere yapışmış, feci şekilde ezilmişti. Kendini bir tarafa çekip koruma fırsatı bulmadan pikap onu altına alıp ezmişti. Yerdeki buğday tanelerini seçip almayı bilmeyen bir araçtan kendini sakınmaya çalışması doğrusu bir sokak horozuna yakışmazdı. Onun içindir ki, kendine doğru gelmekte olan arabaya sağ gözüyle uzun süre alaylı şekilde bakmıştı. Bir saniye bile sürmeyen bir acıdan sonra her şey birbirine karışmış, kendini yere yapışmış olarak bulmuştu. Gagasında taze bir kan kokusu vardı. Birden üzerlerine çullandığı tavuklardan çıkan kanı hatırlamıştı.

Sadece kuyruğu sağlam kalmıştı. Mem de onu tüy tüy yolarak cebine doldurmuştu. Araba ise horozun uğradığı ruh inkisarına kulak asmadan toz bulutu arasından sıyrılarak uzaklaşırken belki de horoz ona bir küfür edecekti, ama o da olmadı.

İnsan vücudunun karşı koyamayacağı şehvete ilk kez tanık olduğu o gecede Mem bir çakal görünümü içindeyken tüylerle ilgilenmiyor. Kendi dişisinin sırtından indiği sırada kemiklerinin ve etinin verdiği ağırlığın ıstırabını çekiyor. Türkiye yönünden gelen kurşun seslerini duyuyor. Onu birtakım bağrışmalar takip ediyor. Sonra bazı gövdelerin sığ olan nehre düştüğünü görüyor. Kendisi ve grubu bir defada iki yakayı geçiyorlar. İnsanların gruplar halinde tüfekleriyle gürültü patırtı içinde sınırı geçip Suriye topraklarına girdiklerini görüyorlar. Onların önlerinde korku içindeki bir grup insan ürkmüş bineklerle kaçışmaktadırlar. Dur durak bilmeyen o hayvan filosu önceleri adı Tirbespî olan ve daha sonra el-Kuburu'l-Biyd olarak değiştirilen beldenin sınırlarına varınca ancak durabildi. Söz konusu yer isimlerin kuzeye doğru adım adım değiştirilmesi insanı güldürecek derecede hayatı yeniden tavsif etmeye başlamıştı.

Mem gülmedi. Uzun yolu yürüyerek veya koşuşturarak katettikten sonra giysileri artık yavaş bir ulumaya bile yeterli gelmiyordu. Fakat o nereden geldiğini bilmediği ve sesini pek duymadığı bir kurşunun bacağına isabet ettiğini hissetmişti. Bunun üzerine yürürken topallamaya başlamıştı. O anda, bir hayvan olarak hatırlaması zor da olsa, üzerinde taşıdığı o kapanlarla birlikte babası Hamdi Azad'ın peşinden gittiği günü hatırladı. Babası çöl kuşlarını hedef almıyordu, attığı mermiler boşa gidiyordu. Sanki mermilerle kuşlar arasında bir perde varmış gibi. O arada merminin biri bir çakala isabet etmişti.

Tamamen aydınlık olan o çölde bir çakal kendisine yakışmayacak şekilde avare dolaşıyordu. Etrafına şaşkın şaşkın bakıyor ve kendi kendine, gün ortasında birdenbire kendisine isabet eden şeyi sorguluyordu. Halbuki o bir çakal olarak yanlışlıkla olsa da hiçbir zaman geceyi terk etmez, aydınlık başlamadan önce inine dönmeyi ihmal etmezdi. Fakat şimdi o etrafında şaşkın şaşkın dönüp duruyorken insanın gülesi geliyordu. Artık yürüyüşünde bir kararsızlık görünüyordu. Onun

için Hamdi Azad bıyık altından gülerken sol eliyle de oğluna işaret ederek yere yapışmasını istedi. Mem de babasının arkasında küçük bir palyaço gibi oturuverdi. Baba ise tüfeğini nişan almak üzere kaldırdı ve namluyu avına doğru çevirdi. Fakat o her tarafı kaplayan aydınlıkta şaşkın hale gelmiş ve ruhu bir avlunun çiti gibi onu çevrelemişken birden durakladı sonra Hamdi ve oğluna doğru yönelerek, sanki onları görmüyormuş gibi veya gündüzün ortasında yalnızlığını gidersin diye onlara doğru koşmaya başladı.

Hamdi Azad tüfeğini indirip atışa hazır hale getirdi ve gözleriyle etrafı kolladı. Oğlu Mem ise babasının arkasından büyük bir merakla yerinden kalkıp ve yavaşça "onu öldürme, baba" dedi. Fakat baba o zayıf ve sıska hayvana nişan almaktan başka bir yol bulamadı. Çünkü hayvan onu ve oğlunu hedef alarak onlara doğru hızlanmıştı. Baba ve oğulun bir anlık şaşkınlığının ardından, merminin çıkardığı sesle çakalın uluması ve Mem'in bağrışmaları birbirine karıştı. Hamdi Azad, oğlunun bilinmeyen bir acıdan bağırıp çağırmasıyla, mermiyle vurulan hayvanın havalanıp tekrar yere düşmesi ve sonrasında topallayarak koşması, ayağından yaralanmış olmasını gösteriyordu. Oğlunun yanına geldiğinde onun da ayağına bir şeylerin isabet etmiş olduğunu gördü. Fakat acı çekmesini gerektirecek önemli bir şey bulamadı. Onu sakinleştirmek için uğraştıysa da başa çıkamadı. Hıçkırıkla ağlamaya başlayan çocuğunu sırtına alıp uzun bir mesafe katettikten sonra eve vardı. Hamdi, evin toprak yola doğru bakan duvarının epeyce aşındığını fark etti. Bunun üzerine onu tamir etmeyi düşündü. Oğlunu sırtından indirirken *"ağlayıp zırlamaya doymadın mı"* diye söylendi.

Babasının sırtından inen Mem açıkça bilinmeyen bir sebepten ötürü aksayarak yürümeye devam ediyordu. Evin tavanındaki merteklerin dışarıya uzanan kısımlarında tıpkı darı taneleri gibi dizilmiş kırlangıç yuvalarına doğru yürüdü. Kırlangıçların yuvalarını bulmak için kızarmış her iki gözüyle et-

rafa bakındı ve yuvaları tespit etmekte gecikmedi. Tahta merdiveni çabucak hışımla duvara dayadı. Tam o sırada baba, oğlunun ne yapmak istediğine aldırış etmeden eve girdi. Fakat Mem'in ikizi olan kardeşi –ki babası onu pek sessiz durduğu için Dîno (deli) diye adlandırmıştı. Annesi ise oğluna bu lakabın verilmesinden memnun değildi. Dîno'nun bağırması merdivenin ortasındayken onu durdurdu. Mem ona dönerek tehdit edercesine "sessiz ol" dedi. Bu sırada baba ise kapıdan içeri girmişken vücudunun yarısıyla geri dönerek "asıl sen sessiz ol ve in oradan" dedi.

Mem kızararak: "Neden ben ineyim?" dedi ve yerinden kımıldamadı. Baba: "Kardeşin senin inmeni istiyor" dedi.

Mem şakayla karışık: "Ne zamandan beri Dîno bana emirler veriyor?" dedi.

Baba: "Şu andan itibaren" dedi.

Mem acıklı bir şekilde: "O benim inmemi istemiyor" dedi ve kardeşine dönerek sordu: "Benden inmemi istedin mi?" Kardeşi doğrudan ona cevap vermeden boynunu büküp babasına dönerek:

"Orada ne yapmak istiyor? Kırlangıçların yuvalarını dağıtmak istiyor, baba" dedi.

Bunun üzerine baba dönüp merdiveni tutarak yavaş ve sakin bir sesle:

"Kırlangıçlar sana ne yapmış ki onların yuvalarını dağıtmaya çalışıyorsun Mem" diye sordu.

"Çünkü onlar kuş değil" dedi Mem.

Oğlunun bu alaylı cevabına şaşıran baba:

"Peki, onlar kuş değil de eşek mi?" dedi.

"Hayır, onlar eşek değil, senin kızlarındır" diye cevapladı Mem.

"Kızlarım mı?" dedi baba kahkaha atarak ve peşi sıra kızlarına: "Hêvîn, Welad, Eyşan, Rahîme, Rohat, Hêlîn" diye seslenerek onları çağırdı. Kızlar ince bellerindeki kemerlerin üzerine saldıkları giysileriyle odalarının kapısından çıkarak

huzurlarına geldiler. Hamdi Azad onlara doğrudan "Sizler kırlangıçsınız" dedi. İçlerinden bazıları gülümsedi, bazıları da Hamdi Azad'ın bu garip kelimeye bir yorum getirmesini beklediler. Adam bıyıklarını bükerek yüzlerine baktı: "Sizler kırlangıçsınız" dedi ve ellerini kaldırıp zorlanacağı bir şeyi yorumlayacak gibi yaptı: "Kızlar, bundan böyle artık kabul edin; sizler kırlangıçsınız." Sonra merdivenin ortasında duran Mem'e yüzünü dönerek, "Kardeşinize sorun" dedikten sonra oğluna: "Mem, onlara kırlangıç olduklarının ne anlama geldiğini izah et" dedi. Mem, kararlı bir mırıldamayla onlara: "Sizler kırlangıçsınız" dedi. Kızlar kahkaha attı. Bunun üzerine çocuk bulunduğu yüksek yerden atladı ve onların arkasından bağırarak: "Neden gülüyorsunuz?" dedi. Babası onu gırtlağından tutarak sessizce: "Ya sen, kendin nesin?" diye sordu.

Yirmi bir yaşında olan Mem'in şimdi babasının sorusuna cevap vermesi gerekmiyor. Yani kuzey tarlalarında bir çakal suretinde mesafeler katederkenki gecede ve Türkiye sınırları tarafından gelen tüfek kurşunlarının sesini duyduğunda yaralanmış olan bacağında bir acı hissediyor. Fakat o sırada gerçekten Mem kimdi? O kendi kendisi tabiatıyla. O altı kız kardeşinin ve ikizinin büyüğüydü. Mem, ikizinden yarım saat önce dünyaya gelmişti. Biraz da karanlık bir günün şafağında bir çıranın loş aydınlığında annesinin kolları arasında görünmüş ve çocukluk arkadaşını da beraberinde getirmişti. Çünkü onu henüz leğene koymuşlardı ki annesi rahminde bir şeyin daha kımıldadığını haber vermiş ve yarım saat geçmeden ikizi olan Dîno altın sarısı lambanın ışıkları altında dünyaya gelmişti.

Dışarıda fecir vakti başka bir doğuşun anını yaşıyor. Günün ilk aydınlığında oldukça zor bir doğum gerçekleşiyor. Kuzeydeki yoğun sis kütlesinin her bir noktasına temas eden güneş ışınları aydınlığı dört bir tarafa süzerek dağıtıyor. Her yer ve her şey birden mat bir gümüş rengine bürünüyor sanki. Yağmurla kar arasında müteredditolan soğuk hava somut damlalar halinde Kamışlı ve Halep üzerine boşalmak için sırtına bir

kamçının şaklatılmasını bekler gibidir. İki tarafı birbirine bağlayan demiryolunun paslanmış rayları birbirinden kopmuş gibi duruyor. Hamdi Azad yaklaşık bir saat sonra gidip onları gözetlediğinde bir şey demedi. Bu kez göz ucuyla dört kısa bukleli hanımı Kesbo'ya baktığında, ikizlerin her ikisinin de tebessüm ettiğini gördü. Bunun üzerine o da gülümsedi ve yavaşça mırıldanarak: "Melekler evimize erken girmişler" dedi.

Kuşkusuz her çocuğun bir meleği vardır ve onu gıdıklayarak gülümsetir. Çünkü melekler Hamdi'nin evine girdiklerinde bebekler gülümsemeye başlamış, dışarı çıkmak istediklerindeyse ağlamaya başlamışlardı. Baba, kapının kapanmış olduğuna bakıp onların dışarı çıkmasından ötürü üzülmüştü. Keşke evin her bir deliğini bir şekilde kapatmış olsaydı da melekler dışarı çıkamayıp içeride kalsalardı. Çünkü Allah'ın melekleri çoktu. Bir kısmından vazgeçebilirdi. Çocuklar büyüdüğünde Hamdi Azad o sabahın alacakaranlığında kendilerini ziyarete gelen meleklerin eşkâli hakkında onlara sorular soruyordu (Meleklerin ziyareti de nadirattandır. Çocukların doğumlarının ilk saatlerinde görülen bir gülümsemedir bu). Her iki çocuk da tartışmada sözü uzatıyordu. Biri ya diğerinin betimlemesini eleştirip çürütmeye çalışıyor veya dediğini desteklemekle birlikte eklemelerde bulunuyordu.

"Onlar tavuklara benziyorlar" diyor Dîno. Bunun üzerine Mem onun sözünü hemen kesiyor:

"Tavuklar mı? Meleklerin tüyleri yoktur ey aptal!" Sonra babasına dönüyor: "Ben onların kanatlarını hiç görmedim" diyor. Bunun üzerine baba soruyor:

"Peki, onlar evden nasıl dışarı çıktılar?"

Mem, "Onlar çıkmadılar ki" diyor.

Dîno bağırarak: "Onların çıktıklarını gördüm" diyor ve ilave ediyor: "Ellerinde takunya taşıyorlardı." Baba: "Onlar takunyaları ne yapacaklar ki" diye soruyor. Mem onun sözünü keserek: "Ona inanma baba. Ellerinde hiç de takunya falan yoktu" diyor. Kendi ellerine bakıp bir delil olarak da "Onların zaten elleri yok-

tu" diye ilave ediyor. Fakat babaları Dîno'ya sorduğu soruyu neşeyle tekrarlıyor: "Onlar dışarı çıktıklarında neden yanlarında takunya taşısınlar ki?" Çocuk cevap veriyor: "Dışarıda toprak ve çamur vardır." Hamdi gülümsüyor ve göz kırpıyor Dîno'ya: "Melekler uçar. Onların takunyalara ihtiyaçları olmaz" diyor.

Odun sobasının yanında olan ve arada bir maşayla ateşi karıştıran Mem, babasının ve ikizi Dîno'nun konuşmalarına karşı çıkıyor:

"Baba, meleklerin takunyalara ihtiyaçları yoktur ve uçmazlar da" diyor.

Hamdi soruyor: "Peki, onlar evden nasıl çıktılar?"

Mem, üf püf ederek cevap veriyor: "Onlar evden çıkmadılar, baba. Melekler kapalı olan yerlerden dışarı çıkmazlar." "Peki, ama kapalı olan yerlere nasıl girerler o halde" diye soruyor babası. Çocuk sol omzunu alaylı şekilde kaldırıyor: "Onlar orada mevcutturlar baba, onlar orada mevcutturlar."

"Neden onlar kapalı yerlerde mevcuttur, Mem?" diye soruyor baba, biraz da hayret içinde kalarak. Çocuk cevap veriyor: "Açık yerlerde meleklere ihtiyaç yoktur, baba."

"Peki, siz ananızdan doğduğunuzda onlar kapalı olan evimize neden girdiler? Bizim onlara ihtiyacımız mı vardı?" diye soruyor Hamdi.

Çocuk cevap veriyor: "Onlar dışarıdan evimize girmediler. Onlar daha önce de evdelerdi zaten. Sen bu evi inşa ettiğin zaman da onlar burada vardılar." Bu arada Dîno'nun sesi yükseliyor, bu karşılıklı konuşmayı kesiyor ve yemin ederek: "Ben onların dışarıdan içeri girdiklerini de gördüm, dışarı çıktıklarını da." Mem, gözlerini yarı kapatarak soruyor: "Nereden girdiler ve nereden çıktılar?" İkizi basit şekilde cevaplıyor: "Kapıdan. Mem, babasına dönerek alaylı bir şekilde: "Kapı kapalıydı, baba" diyor. Bunun üzerine Dîno bağırarak onun sözünü kesiyor: "Orta yerde kapı falan yoktu baba." "Siz doğduğunuzda kapı kapalıydı" diyor baba. Mem de alaylı durumunu biraz hafifleterek babasının sözlerine destek veriyor: "Ey

Dîno, kapı kapalıydı, kapı kapalıydı." Dîno iyice kızıyor: "Kapı falan yoktu." Mem gülümseyerek soruyor: "Peki, melekler içeriye nasıl girdiler? Çünkü sen meleklerin kapıdan girdiklerini söyledin." Dîno cevap veriyor: "Ben evin kapısını kastetmedim. Bilakis babamın doğu tarafında kapatmayı unutmuş olduğu kapıyı kastettim."

"Doğudaki kapı mı?" Hem kendine hem de oğluna soruyor ve o kapatılmış olan kalın duvara bakıyor ve mırıldanıyor: "Yani bu duvarı mı diyorsun?" Neredeyse gülmek üzereyken oğlu Dîno cevap veriyor: "Evet, sen oradaki kapıyı kapatmayı unutmuşsun."

Karşılıklı konuşmalardaki alaylı ifadelere daha fazla dayanamayan Mem, ikizinin elbisesinden tutup çekiyor ve bağırarak; *"hadi gel de şu kapalı olmayan kapıdan geçelim"* diyor. Kardeşini o kalın duvarın yanına çekiyor ve onu bilerek duvara toslatıyor. Sonra bir iki adım geri çekilip, sessiz duvarın sessiz kireç beyazlığını göstererek sözlerini tekrarlıyor: "Haydi ilerle bakalım Dîno, ilerle." Kardeşini omzundan tutup iterek "haydi ilerle" cümlesini tekrarlıyor. Dîno, onları dikkatle izleyen babasına merakla dönerek "Senin bu oğlun melekleri hiç görmemiş" diyor.

Babası soruyor: "Senin melekleri gördüğünün kanıtı nedir?" Kulakları dik olan oğlu cevaplıyor: "Çünkü ben meleklerin buradan girdiklerini gördüm." Avcunu duvara yapıştırıyor. Baba, kabak tadı veren tartışmayı sonlandırmak için "zararı yok" diyor ve ilave ediyor: "Her ne ise her halükârda içeri girip çıkmak için meleklerin kapılara ihtiyacı olmaz."

Bu arada Mem babasının sözünü keserek:

"Baba, onlar içeri girip çıkmazlar." Baba yerinden kalkarak "Evet, onlar içeri girer ve çıkmazlar" diyor. Her iki çocuğuna bakıyor ve "Meleklerin özelliklerini başka bir gün söylersiniz" diyerek bu üçlü toplantıyı mutlu bir şekilde bitiriyor.

Her iki çocuk da analarından doğdukları zaman gördüklerini iddia ettikleri o görünmeyen kanatlı varlıklar hakkında

babalarına bir şey anlatamadılar. Allah'ın o latif varlıkları çocuklar analarından doğdukları anda onların yanına gelmişlerdi. Çocuklar, meleklerin kalabalığından yorulmuşlardı. Meleklerden birisi diğerine soruyordu:

"Bizim burada olmamız gerekli miydi?"

"Biz buradayız."

Anne ve baba ikiz bebeklerin gülümsemelerini dikkatle izliyorlardı. Annenin kullandığı sözcüklerle birlikte oluşan gürültü bebeklerin kulaklarında büyük bir uğultuya dönüşüyordu. İkizler, iyice kızarmış olan sobanın bulunduğu kapalı odada o görünmez varlıkların bulunma nedenlerini nasıl ürettiklerini görüyor ve çıkardıkları gürültü patırtıyı da hiç şüphesiz duyuyorlardı. Fakat melekler o çocuksu lakırdılarını zaman zaman bulundukları mekânla ve orada bulunmalarıyla ilgili hiç kimsenin cevaplamasını istemediği rahatsız edici yeni bir formdaki sorgulamayı yapacaklarını unutuyorlardı. Meleklerden birisi:

"Kanatlar ağırdır. Bu insanoğulları analarından doğdukları andan itibaren zekidirler, çünkü onlar kanatsız doğuyorlar" diyor. Bir diğeri ona cevap veriyor:

"Bunu tercih edenler kanatların kendisidir." Onun sağında olan melek onun sözünü keserek: "Hayır, buna ya da şuna kanatları seçen hikâyedir."

"Fakat o, insanoğullarına kanatları seçmiyor" diyor onlardan biri. Bir diğeri şöyle mırıldanıyor: "Hikâye hiç kimseye kanat seçmez. Çünkü hikâye kendi kendine seçmez." Diğer melekler gülmeye başlıyor: "Sadece kuşlar kanatlarını seçerler." Onun arkadaşı olan melek ona cevap veriyor: "Kuşların kanatları yoktur."

Onlardan bir diğeri ilk kez soruyor: "O halde kuşlar nasıl uçuyor?" İçlerinden birisi: "Kuşlar zaten uçmaz ki" diye cevap veriyor. Aynı melek diğerine "Ya biz" diye soruyor ve ekliyor: "Biz nasıl uçuyoruz?" Diğeri ona cevap veriyor: "Biz uçmuyoruz."

Bu serkeşçe cevapla birlikte melekler ilk kez birbirlerine istihzayla bakıyorlar. Sonra biri diğerinin kanatlarının yerinde olup olmadığını yakından incelemeye başlıyor, onları yerinde bulamayınca bir çakal gibi ulumaya başlıyorlar. Yaratıklardaki kanatların yokluğunu keşfeden sadece melekler değildi. İran'daki Şino, Mako ve Kutura gibi şehirlerde hakimiyetini sürdüren İsmail Sımko bir defasında küfrederek –ki o ağırbaşlı, vakur bir kimseydi– Allah'ın, uçabilmeleri için yaratıklarına neden kanat takmamış olduğunu sormuştu. Bunun üzerine Kürt külahı altındaki burma bıyıklı adam haykırmıştı: "Babam bulunduğu hapishaneden uçamadığına göre hiç kimsenin kanatları yok demektir."

Acılı oyun, Afrika'nın kuzeyindeki Trablus kentinde zindanda bulunan Sımko'nun babasının çıkmasına elvermiyordu. Çünkü 1906 yılında İstanbul İstihbarat Reisi Rıdvan Paşa'nın öldürülmesi olayına adı karışan birden çok Kürt'le birlikte Sımko'nun babası ve Abdürrezzak Bedirhan da sürgüne gönderilmişti. Sımko'nun babası kendisine yapılan işkence sonucunda ölmüştü. Fakat bu, diğer işkencecilerden biri olan Ali Şamil Paşa'nın Trablus'taki mahkûmların idamı için onları sorgulamak üzere gönderilmiş olan tahkik komisyonu başkanı Necmettin'i boğdurmasına engel olmadı.

Rıdvan Paşa'yı kim öldürmüştü? Oysa maaşları doğrudan sultan tarafından verilen görevlilerce korunmaktaydı. Buna rağmen Rıdvan Paşa öldürülmüştü.

Kürt ve Ermeni örgütleriyle sağlam ilişkiler kuran Abdürrezzak Bedirhan, İngiltere'den döndüğünde istihbarat başkanı Rıdvan Paşa'nın öldürülmesiyle kesinlikle bir ilişkisinin olmadığını söylediyse de fayda etmedi. Türk makamları onu sisler ülkesi İngiltere'den dönmesi için babası vasıtasıyla ikna etmişlerdi. Abdürrezzak Bedirhan istihbaratın kendi başkanlarının katilini bulmaktaki başarısızlıklarının âdeta kurbanı olarak seçilmişti. Dolayısıyla Rıdvan Paşa suikastında Ali Şamil ve

Sımko'nun babasıyla birlikte onun da parmağının olduğu iddiasıyla hepsi birden Afrika'nın Trablus'una gönderilmişti.

Türk makamları Kürt bölgesinde bir hoşnutsuzluğun olduğunu hissedince başka şeylerden şüphelenmeye başladılar. Sürgüne gönderilen söz konusu kimselerin amaçlarının sadece istihbarat başkanını öldürmekle sınırlı olmadığı, asıl amaçlarının Sultan'a karşı İstanbul'da ve Kürdistan'da taht varisi Yusuf İzzeddin'e yardım etmek olduğu şüphesi üzerine yoğunlaşmışlardı.

Öyle kimseler şüpheli görülüyor ve töhmet altında tutuluyordu ki bu kimseler ne İstanbul'da ne de Kürdistan'da bulunmuyorlardı. Bunlardan Kamil Bey Hayfa'da, Muhammed Bey'le Ali Bey ise Beyrut'ta tutuklanmıştı. Aynı şekilde Salih Bey ve epeyce ihtiyar olan Hüseyin Bey de Rodos'a sürgün edilmişlerdi. Bu insanlar ne kanatlarıyla ne de kanatsız olarak geri döndüler.

Bununla beraber işkence altında ölen Sımko'nun babası nasıl uçamamıştı? Bu, orada bulunan meleklerin Han İsmail Ağa Sımko'ya söylenmesini istemedikleri bir meseleydi. Evet, Sımko'nun babasının iki kanadı vardı, ama o uçmamak için kanatlarının tüylerini sigara izmaritiyle birer birer yakmıştı. Ne var ki o melekler Rıdvan Paşa'nın öldürüldüğünü gösteren bir fotoğraf çekmiş olabilirler. İstanbul İstihbarat Başkanı Rıdvan Paşa, Abdürrezzak Bedirhan'ın evine kadar bir yol açmayı denemek istemişti, ama bu yol açma çabasının insanlar arasında mı, yoksa taş, toprak ve ağaç türünden doğal engeller arasında mı tamamlanacağı konusunda herhangi bir şey söylenmemişti.

Rıdvan Paşa az sayıdaki süvarisiyle Kürt Abdürrezzak Bedirhan'ın evine doğru, üstü deriyle kaplı, iki bakımlı atın çektiği bir faytonla ilerliyordu. Britanya'dan döndükten sonra Sultan Abdülhamid'in sarayında teşrifat müdürü olarak tayin edilen Abdürrezzak Bedirhan'ın kibarca derdest edilmesiydi açıkça anlaşılan. Onun uzun süre sonra İngiltere'den yurda

dönmesinin asıl sebebiyse babasının isteği üzerine yurtdışına çıkmış olması ve Sultan Abdülhamid'in de onun böyle bir göreve getirilmesini vaat etmesiydi. Abdürrezzak Bedirhan on dokuzuncu yüzyılın doksanlı yıllarının başlarında Petersburg'daki Türkiye elçiliğinde ikinci sekreter görevinde bulunmuştu. Babıâli'ye muhalif olanlarla –örneğin Kürtler, Ermeniler ve Yunanlılar– ilişkisinin olduğu hakkında şikâyet ve ihbarlar yayılınca Bitlis'e kaçmıştı. Oradan da Erivan'a geçip Kafkasya'daki Kürt karargâhına yakın olma ümidindeydi. Petersburg'da birtakım dostları olsa da Sultan Abdülhamid'in Rus çarıyla olan iyi ilişkileri onun yardımını ve şefaatini engellemişti. Bunun üzerine Britanya'ya gitmek üzere yola çıkmıştı. Birkaç yıl sonra da gönülsüzce Türkiye'ye geri dönmüştü.

Her neyse, Rıdvan Paşa, rakibi Rus dostu ve Beyaz İmparatorluk'la olan iyi ilişkilerinden dolayı Stalin ödülü sahibi Abdürrezzak Bedirhan'ın evine yaklaşmıştı ki o rahat ve yumuşak koltuğunda birden gevşedi, başındaki fes dayandığı yastığın arka tarafına düştü. Homurdanarak birbirine giren atlar biraz ötede durdular. Rıdvan Paşa'nın beraberindeki muhafızlar kendi aralarında büyük bir şaşkınlık ve tedirginlik geçirdikten sonra arbede içinde bağrışarak atlarından yere atladılar.

Pek sevilmeyen Rıdvan Paşa hikâyeyi anlatan meleklerin kahkahaları arasında faili meçhul bir şekilde katledildi. Bunun üzerine Rıdvan Paşa'nın katilleri olarak itham edilen Abdürrezzak Bedirhan'la Ali Şamil Paşa'nın yanı sıra Simko'nun babası da ilave edilmek suretiyle topluca Afrika'nın kuzeyindeki Trablus'a gönderildiler. Burası güçlü bir hamiyete sahip olmasına rağmen eşine rastlanmayacak derecede tembel olan halkından bizar olmuşlardı. Söz konusu bu ayrıksı tavırlar şehrin polislerinde de sorgulamayı yapan görevlilerde de vardı. Bu tozlu şehirde hiç kimse işini makul bir şekilde sonlandırıp bitirmiyordu. Hatta İsmail Ağa da, Simko'nun babasının işinin bitirilmesini emreden sorgulamacı, işini tembelce yapmıştı.

Sorgulamacı, Sımko'nun babasına:

"Sen ağa mısın?" diye sorunca kibirli ve inatçı adam ona: "Peki, senin aslın nedir?" diye soruyla cevap vermişti.

Sımko'nun babasının sorusu sorgulamacıyı şaşırtmıştı. Biraz sessiz kaldıktan sonra kendine yemek istemişti. Ona, Trabluslu aşçının tencereyi akşam sönük ateşe koyup öylece unutmuş olduğu ve bundan dolayı da yemeğin gecikeceği söylendi. Sorgulayıcı, işkenceciye yemek hazır oluncaya kadar Sımko'nun babasına dayak atmalarını emretti. Yemek sabaha kadar kaynadığı halde öküzün budu hâlâ çözülmemişti ve Sımko'nun babası ölmüştü.

Babasının serencamını bilen Sımko "Hiç kimsenin kanatları yok" diye tekrarladı. Çünkü babası o ürkütücü Trablus zindanından uçamamıştı. O zamandan beri o ve Abdürrezzak Bedirhan Ruslarla iyi ilişkiler içine girmişlerdi. Ruslar Türklerin hâkimiyetindeki Kafkas bölgesini 1828-1829 savaşında kendilerine bağlamışlardı. Burası Kürt hareketi için oldukça elverişli bir bölgeydi. Bu her iki şahsiyet de Kürt halkı için Rus kültürüyle bağlantılı bir eğitim umut ediyorlardı. Bu münasebetle İran'ın batısındaki otuz bin nüfuslu Hoy şehrinde bir kısım Kürt zenginininin desteğiyle hedefi okullar açmak, gazeteler yayınlayıp dağıtmak olan bir eğitim cemiyeti kuruldu. Abdürrezzak Bedirhan 1913'te buradaki Rus konsolosuyla irtibata geçerek söz konusu cemiyetin resmi olarak imparatorluğun himayesinde olması için talepte bulundu. Bunun üzerine kendi ülkesindeki makamlarla yazışmalara geçerek böyle bir projenin desteklenmesinin yararlarını izah etmeye çalıştı. Bu sayede sadece "Kürtlerle Ruslar arasındaki manevi bağları sağlamanın ötesinde Rus-Kiril harflerini esas alan yeni bir Kürt alfabesinin oluşturulması sağlanacaktı." Bununla birlikte Abdürrezzak Bedirhan ısrarla Petersburg'da Kürt dili ve edebiyatı eğitimini esas alacak bir enstitünün açılmasını talep etti.

Hoy kentinde cemiyet tarafından açılan okulları Sımko tek başına idare ediyordu. Bu durum oradaki İran gümrük idare-

siyle Belçikalı görevliler arasında anlaşmazlığa sebep oldu. İranlı yetkililer "Sımko'nun Kürtler arasında Hıristiyanlığı yaymaya çalıştığı" propagandasını yayarak halkın cemiyete yardımlarını önlemek istediler. Sımko defalarca bu söylentilere gülmüş ve şöyle demişti: "Ben dinimiz konusunda İranlıların hamiyetini anlıyorum, ama ya şu Belçikalılar!" Hoy kentinde açılan ilk medreseye İsmail Ağa Sımko yirmi dokuz öğrenci getirmişti. Öğrenciler tek tip takım giysiler için başlarında beyaz Kafkas şapkaları olduğu halde kırk muhafız tarafından korunarak iki saf halinde dizilmiş İranlıların garip bakışları arasında şehri bir baştan öbür başa resmigeçit şeklinde turlamışlardı. O İranlılar ki Kürt çocuklarına "Dağ kurtlarının çocukları" adını takmışlardı.

Sımko, "Hiç kimsenin kanatları yok" cümlelerini, şimdi kuru halısının üzerinde dirseğine dayanarak uzanmış Hamdi Azad'la ilgili her bölümde tekrarlıyor. Uzaktaki Tırbespi tarlalarında bir çakal rolünde dolaşan oğlu Mem ise bu akşam karanlığında içinde bulunduğu hayvan sürüsünde ulumalarını biraz kesiyor ve kendi mağarasına doğru süzülen kuzey yıldızına bakıyor. Sanki şafağın aydınlığında artık gayri ahlaki bir harekette bulunamayacağını ona hatırlatıyor. Mem, bu durumdan ürküyor.

Yarı boş vagonlarla Kamışlı sabahında gürleyerek yola çıkan trenin uzaklardan yankılanan sesi Mem'in bulunduğu yerden çıkarak dört ayak üzerinde koşuşturmasına neden olmuştu. Bir taraftan ötekine geçerken bu hayvani rolü içinde ayaklarının artık kendisini güçlükle taşıdığını hissediyordu. Üzerine basarak geçtiği yabani dikenli otların ona bir hayli engel olduğunun farkındaydı. Dikenler çıplak ayaklarına takılıyor ve soyup kanatıyordu. Soluk semanın yıldızvari tırnaklara sahip elleriyle fecir iğinin ilk iplikleri onun kaslarına işliyor, ön ayaklarını kaskatı bırakıyordu. Anbean güçsüzleşen ön ayaklarının devre dışı kalması arka ayakları üzerinde kalkmasını zorunlu kılıyordu.

Çınar ve servi ağaçlarının bulunduğu o küçük ormanda yorgun düşen Mem, iki ayağı üstünde yönünü eve doğru çevirdi. Yumuşasın diye omuzlarını sağa sola hareketlendiriyor, konuşmaya hazırmış gibi yaparak daha önce çakallar arasında ulumaya mahkûm olmuş alt çenesini kımıldatıyordu. Etrafı yüksek duvarlarla çevrili evin demir kapısını itince kapı hemen açılıverdi. Babası sabah namazı için evden çıkınca kapıyı açık bırakmıştı. Evin avlusuna girer girmez merdivene doğru yöneldi ve soğuk yatağının serili bulunduğu dama çıktı. Orada sabahın gelişini tehdit eden gökyüzünün altında uyudu.

Ertesi gece batı tarafındaki tarlalardan duyulan kışkırtıcı çakal ulumalarına rağmen Mem damda uzanmış olduğu yatağın üzerinden aşağı inmedi. Dün gece sıtmaya benzer bir durumla karşılaşmış olduğunu hatırladı. Hafızasını tamamen kaybetmekten ve böylece eve hiç dönmeyeceğinden korktu. Babası ona birkaç gün sonra Kıbrıs'a gideceğini söylemişti. O, her gece babası Hamdi'nin rüyasını gerçekleştirmek için "Büyük Adam"la daha mükemmel tarlalarda buluşma düşüncesine kendini kilitlemişti, tıpkı bir marangozun su dolabını hazırlaması gibi.

Dört gece boyunca Mem'in damdan aşağı inmemesi gerçek bir sınavdı. Çakallar gibi ulumalarını gırtlağında hapsederek her gece pençeleriyle kendini yatakta tutması... Batı tarafındaki tarlalarda bulunan çakal grubunun ulumalarına uyumlu olacak bir uluma... Türkiye'yle Suriye'yi birbirinden ayıran sınırdaki tel örgülerin her iki tarafındaki çalılıklardan yüzlerini doğuya doğru çevirmiş arkadaş topluluğu çakallar... Lakin çalılıktaki ağaçların dalları; teller, ırmaklar ve su yolları iç içe girip karışıyor. Kimse tarafından cevap verilmeyen her daim Türkiye tarafından gelen sınır muhafızlarının silah sesleri... Çok geçmeden rüzgâr onları parçalıyor ve halkalar içinde üst üste yığılıyorlar. Kader onlar için, yırtılıp parçalanmış bir gömleği yeniden dikiyormuş gibi.

Mem, yolculuğunda geçirmiş olduğu eski günleri kimseye anlatmadı. Hüzünlü ve ürkek olmuştu şimdi. Zaman zaman

kendi kendine söyleniyor: "Neden Dîno değil de ben" diyordu. Alaycı bir dile sahip Dîno ise ebeveyninin ve altı kız kardeşinin kaldıkları odalardan ayrı olan bu odada ikiz kardeşini gördüğünde onu küçümsediğini gizlemiyordu.

Geriye kalan ayrıntılar o kadar önemli değildi. Mem, yarı argoyla karışık zayıf bir Yunanca'nın konuşulduğu adaya ulaşmıştı. "Büyük Adam" tarafından görevlendirilen ve adadaki işleriyle ilgilenecek olan adamlar onu karşılamaya gelmişlerdi. "Büyük Adam"ın bu yirmi bir yaşında, babasının zorlamasıyla ancak bir mektup yazabilen ve ona göndermeden önce de vazgeçip yırtıp atan elçiyi kabul etmek için boş zamanı oluncaya kadar adamları onunla ilgilenecekti.

Mem, bu adada hiçbir maharet göstermeden avcı olduğunu kanıtlamak için altı yılını büyük bir bekleyiş içinde geçirdi. Mem, evlerinin kuzeyindeki boş alanda kuşların babasının bağırışlarıyla uyarılmasıyla birlikte üzerindeki kapanlarla koşturması esnasında babasının: "Hey ahmak, biz avlamaya gelmedik, ben seni kaygılandırmak istedim" deyişini hatırladı.

Mem'in her durumda kaygılanmasına ihtiyaç yoktu. Mekân bütünüyle kaygılanmayı gerektirecek derecede değildir ki insan kaygılanmayı düşünmemiş olsun. Biber bitkisi büyür, okaliptüs ağacı büyür, mazı ağacı büyür, roka bitkisi büyür, buganfil ve geranium büyür. Batı yönündeki akasya ağaçları baykuşların yatağı olmuş. Mem'in evinin doğusuna düşen evin önündeki şefkatli incir ağacı günbegün büyüdükçe evin her tarafını örtüyor. Mevsimlik laleler bir ay için neşe içinde canlılıklarını tekrarlıyorlar, sonra ölçülü bir ağırlıkla bahçenin duvarından aşağı sarkıyorlar. Üzüm asmasının dalları rolünü güzel oynamıyor, kâh yapraklarla bezeniyor kâh yapraksız çıplak bir şekil alıyor. Her tarafta ekili zeytin fidanları kendi başlarına sessizce, sağlam bir şekilde etraflarındaki diğer bitkilerle uyum sağlamadan yatak odasının arkasındaki alanda limon ve portakal ağaçlarıyla iç içe girmişler.

Bu şekilde her şey tüm sadeliğiyle hayatın mevsimlere dağıttığı tekdüzelik içinde rahat görünmüyor. İşi daha da tahkim eden şey, o her iki tarla kuşunun Mem'in tuzağına düşmemesi ve onun da bu konuda başarısız kalmasıdır. O her iki kuş her bahar mevsiminde evin güneyine düşen boş alana gelip konarlar. Bir kararda durmayan bahar mevsiminde papatyaların tohumlarını hindibanınkinden ayırt edemezler. Dolayısıyla Mem, kendisiyle güney tarafı arasında bir yanlış anlamanın olduğunu düşünüyor. Aynı yanlış almama her iki kuş arasında da söz konusudur. Her defasında kuşlara yakışmayacak bir keyifsizlikle oraya konarlar. Diğer kuşların hareket ettikleri gibi hareket etmezler. Yeri de fazlaca gagalamazlar. Ya da ıslanmış tüylerini silkerler. Her defasında birbirlerine yakın dururlar. Göğüslerini ıslak kuma yapıştırarak Mem'in evine doğru bakarken kendi aralarında fısıldaşırlar:

Kuşlardan ilki, "o bizi görüyor" der. İkincisi cevap verir:

"Evet, görüyor."

Kuşlardan ilki "O aptaldır" der. İkincisi cevap verir:

"Ahmaklar ahmağı görür."

Kuşların ilki "Sen bizim ahmak olduğumuzu mu söylüyorsun?" diye sorar. İkincisi cevap verir:

"Hayır. Ahmak olan mekândır. Biz sadece yorumda bulunuyoruz."

Kuşlardan ilki arkadaşına: "Neyi yorumluyoruz?" diye sorar. İkincisi cevap verir:

"O gencin kendi kendine yorumlayabildiği şeyi."

Kuşlardan ilki: "Hayır, ahmak olan biziz." İkincisi cevap verir:

"Evet, çünkü oyunu her yıl tekrarlıyorsun."

"Ben mi?" diye soruyor yüzünü ekşiterek ilki. İkincisi cevap veriyor:

"Dediğim şu ki, biz bu gencin kuş avlama yönteminden doyduk artık. Dediğim..."

Kuşlardan ilki; "Henüz onun avlama yöntemleri bitmiş değil" diyor. İkincisi cevap veriyor:

"Ona daha yararlı bir yöntem öğretip bizi avlamasını mı sağlayalım?"

"Her halükârda o bizi avlamış zaten" diyor bıkkınlıkla birinci kuş. İkincisi cevap veriyor:

"O sadece seni avlamış."

"Bu delikanlı beni avlamışsa neden her yıl benimle arkadaşsın" diyor birincisi. İkincisi cevap veriyor:

"Seni kurtarmak için."

"Beni kurtarmak için, öyle mi?" diyor birincisi hoşnutsuzca.

Mem onların bu konuşmalarını kesiyor ve bu çölün güneyinden gelen çantasının dibinde görmüş olduğu tüyü elinde sallayarak titreyen bir sesle "Beni bekleyin" diyor her iki kuşu işaret ederek. Her iki kuş da Mem'in onlara, elindeki tüyün elbiselerinin arasında bulunduğunu söyleyeceğini beklemiyorlar. Mem onlara bu tüyün hangisine ait olduğunu sormak istiyor. O her iki kuş, kanatlarını hafifçe çırparak gölgelerini o boşlukta bırakarak göğe doğru kanatlanıp uzaklaşıyorlar.

Mem, onların yükselerek uçuşlarına uzun süre bakmıyor, bilakis konmuş oldukları yere bakıyor. O iki kuşun kondukları yere vardığında avcunu açıyor ve elindeki tüy yere doğru iniyor, orada da durmuyor, kum kabuklarının altına süzülerek karanlığa gömülüyor. Tam da Mem'in, kabrinin olmasını umduğu yerdir orası. Sanki tüy onun uzatılmış naaşına doğru yol alarak ondan da geçip daha derinlere inmek istiyor. Rüzgârın eşliğinde hareket eden tüy Allah'ın arşının altındaki durgun sulara doğru yol alıyor. Külrengindeki o küçük tüyün yukarıdan aşağılara doğru inerken beraberinde Mem'in kabrinin yumuşak kumlarından bir kısmını da taşıdığını gören melekler uğultular arasında sağa sola kaçışıyorlar.

Lakin, henüz ölmemiş olan Mem elindeki o külrengi tüyü çöle bıraktıktan sonra eve doğru dönüyor ve kendi kendine "Neden uçuyorlar?" diye soruyor.

Üçüncü Bölüm

Yeri bu bölümde olmayan
birçok serencamın teyidi veya Mem'in
muhtemel olmayan misyonu.

"Bu Alman Protestanları size yalan söylüyor." Paltosuna gömülmüş, avcunda tüy dolu kuş kanadı bulunan komşumun bana vermiş olduğu evrakta yazılı olan bu cümleyi defalarca kopya ederek ezberlemiştim. O benden bunun seksen bin nüsha kopyasını istemişti. Fakat beş gün boyunca bununla ilgilendikten sonra, evimin ön bahçesinin kuzeyine düşen evde bir araya geldiğimizde o yarı garip cümleyle ilgilenmeme pek fırsat tanımadı.

Hayır. Ben harfiyen ilgilenmemiştim. Bilakis üzüntü içindeydim; dolayısıyla ortalığa bir yere atılmış pantolonumun cebinde kalmış olan o cümlenin hikâyesini unutmuştum. Onu ancak dördüncü günün akşamında hatırladım. Kalkıp onu sıkılıncaya kadar birkaç kez istinsah ettim. Beşinci günün sabahında yazarak istinsah ettiğim o nüshaları komşuma götürerek münasip bir özür beyan etmeyi düşünüyorken ve de çoraplarımı arıyorken birden kapı zilinin boğuk sesi duyuldu. Daha ayakkabılarımın bir tekini giymişken kapıyı açtım, bir de ne göreyim? Güya beni "Büyük Adam"la görüştürecek o dört kişi elleri ceplerinde ve dudaklarında gizlenmeyen bir tebessümle kapı eşiğinde duruyorlar. Güler yüzle onlara dönüp:

"Hoş bir haber mi var?" diye sordum. Onlar da başlarını sallayarak;

"O, seni bekliyor" dediler.

Ben derin bir nefes alıp verdim. Hafif bir titreme hissettim kemiklerimde, henüz etime ulaşmamış olsa da. Çünkü ben diğer ayakkabımı da giydiğimde altı yıl boyunca beklediğim görüşmeyi içten içe umursamadığımın farkına vardım. Güya benim bu bekleyişimin bizzat kendisi usanç vermeye varan bir görüşmedir. Bununla beraber ben hikâyenin yönünü başka bir yola çeviremem. Fakat kapının eşiğinde duran bu dört adama "Büyük Adam"la görüşmekten vazgeçtiğimi açıkça söyleyebilirim. Fakat onlar benim bu isteğimi ciddiye alıp yine yüzlerindeki tebessümle geldikleri gibi geri dönüp giderlerse ne yaparım? Bu bekleyişten kurtulmuş olurum. Bunu biliyorum. Fakat bu merakımı gidermemiş olmam beni daima rahatsız edecek. Altı yıl boyunca beklediğim görüşme, merakımı bir defada sonlandırmış olacak ve en önemlisi babamı rahatlatacak, misafirleri de onun gür bıyıkları altından hikâyeyi her dinlediklerinde aferin diyecekler.

Arkamdan kapıyı kapatıp o dört adamın peşinden gittim. Sokağın dönemecinde bineceğimiz bir araba olduğunu ümit ettim, ama bir bisiklet bile görmedim. Kendi kendime "Büyük Adam"ın evi herhalde yakındır, dedim. Fakat yine de kaygılanıp hayıflandım. Çünkü babamın daima bana övgüyle bahsettiği böyle bir kimsenin misafirlerine büyük bir özenle sahip çıkması gerekirdi. Onların değil bir kilometre yürümelerini, hatta iki adım bile yürümelerine gönlü razı olmazdı. Bununla birlikte ben o dört adamla aynı hizada yürüdüm. Ben de tıpkı onlar gibi ellerimi kemeri düşük pantolonumun ceplerine koyarak.

Daha önce geçtiğim o kısa yollar bana nasıl da garip görünmüştü, bilmiyorum. Oysa ben bu yollardan altı yıl boyunca defalarca gidip gelmiştim. Fakat o yollar bu defa bana dar görünmüştü. Asfaltın her iki yanında dikenli keçiboynuzu ve nar

ağaçlarının dalları birbirine karışmış, kavisli kökleriyle zeytin ağaçlarının tekerleri altında ezilen zeytinlerden fışkıran yağlar lekeler halinde asfalta yayılmıştı.

Bir köşeden diğerine geçtiğimizde gözümüz kimseye ilişmedi, kendi aramızda da konuşmadık. Kurşuni ve sıcak bir hava hâkimdi sabah vaktinde. Evlere sessizlik çökmüştü. Soluk renkli bir kısım kumru asfalta konmuş, daha sonra kanatlanıp evlerin kiremitleri üzerine tünemişlerdi. Bir kısım serçe de uçtan uca elektrik tellerine konmuştu. Bir kırlangıç ise yükseklerden aşağılara doğru süzülüp kaldırımın yakınındaki yağmurdan kalan su birikintisine inmişti. Sonra arkasına aldığı havayı imtihan eder gibi kanatlarını çırparak göğe doğru yükselmişti.

O dört adam da benim gibi hafif giysiler giymişlerdi. Lakin bir köşeden diğerine geçinceye kadar kapımı çaldıklarında yüzlerinde gördüğüm o rahatlık ve tebessüm kaybolmuştu. Alınlarındaki kırışıklıklarda ve burunlarının etrafında parlayan ter damlalarını silmeden bırakmışlardı. Benim ise sadece pantolonumun cebindeki ellerim terliyordu. Etrafımızda da her bir köşeyi dönüşümüzde pek çok kanat çırpma sesi duyuluyordu. Kâh yavaşlayıp kâh hızlanıyor, ama nereden geldiği belli olmuyordu. Sanki onlara peşimize takılıp bize zarar ya da şüphe vermemeleri hususunda emir verilmişti.

Sokaktan sokağa geçerken tüm evler terk edilmiş gibi sessizdi. Her halükârda ben de bu adanın sessizliğine alışmıştım. Sadece yazları kuzey ülkelerinden turistler geldiğinde sahillerin kalabalık olduğunu söylüyorlar. Bu seyyahların sırtlarında büyük çantaları vardır. Uzun mesafeleri yürüyerek katediyorlar. Otellere para vermemek için de sahillerdeki kumlarda yatıyorlar. Çıplak dağlara çıktıklarında ise küçük çadırlarını yanlarında götürüyorlar. Bununla birlikte ada devleti onları seviyor. Ada devletinin kadınları analarından esmer tenli ve kernubi veya siyah saçlı olarak doğarlar. Ancak otuzlu yaşlarına vardıklarında Allah'ın takdiriyle saçları kumrala dönüşüyor.

Ada halkı tenleri mum renginde olanları seviyor. Onlara aşık oluyor adeta. Fakat benim ikamet ettiğim başkentte ne deniz ne ırmak ne balık ne merak ne kalabalık ne tedirginlik ne avcılık ne de saçları şakaklarına düşmeyen kadınları var. Ben bu adayı da bir kopya kâğıdı gibi sakinleriyle birlikte sessiz görüyorum. İsimleri aynı, yemekte kullandıkları baharatlar da aynı. Ne eksik ne fazla.

Ben onları gördüğümde daha da yalnızlaştım. Hatta bu adanın kimsesiz ve boş olduğunu zannettim. Çünkü her haliyle boş ve sakindir. İşte sokakları ve caddeleri geçiyoruz, ortada sadece kuşların kanat çırpmalarını ve kendi nefeslerimizi duyuyoruz. Ağaçlı, sessiz ve sakin bir caddeden yine ağaçlarla kaplı ve sessiz diğer bir caddeye geçiyoruz sadece. O dört adamın alınlarında parlayan ter damlaları birleşerek düğmelenmiş yakalarının altına doğru akıyor. Bu yüzden yürüyüşleri giderek ağırlaşıyor. Neredeyse ben onların önüne geçiyorum arada bir, sonra birden geri çekilip sıraya geçiyorum. Çünkü yol kılavuzu ben değilim.

Evler birbirinden ayrı ve müstakil olsa da birbirine benziyor. Oysa evler oturanların mülkü olduğuna göre örneğin evin pencereleri, etrafındaki çitleri, evin girişleri, balkonları veya binaların tüm tasarımları mühendisliğe bırakılabilirdi.

Evler sadece kübiktir, başka türlüsü yok. Bu adaya vardığım günden bu yana iki ay içinde onlara yeterince baktım, artık seyretme merakım kalmamış. Bu evlere girip çıkanların hiçbirini daha önce görmediğimi fark edince şaşkınlıktan öleceğim neredeyse. Günbegün giderek artan bu şaşkınlığım bir ölünün diğer bir ölüye randevu vaktini belirlemesi gibi bir şeye dönüşmüştü. Evlere girenler aynı kişiler, çıkanlar da aynı kişiler. Durum böyleyken altı yıl boyunca kapalı tuttuğum ahşap kapıdan esinlenerek babama ne yazmam gerektiği hususunda düşünmeye başlıyorum. Bu adayı ada yapan kayda değer şeyler burada denizin, nehrin, dağların, ağaçların, kuşların, meyvelerin, bahçelerin, ölülerin, meraların, ovaların, karın,

tuzakların ve beni her gün "Büyük Adam"a götürmek isteyenlerin bulunmasıdır. Fakat ben onunla görüşmemek için onlara özrümü beyan ederek babamın onun bana vereceği görevin ne olduğunu söylemesini bekleyeceğim. Bunun için de babama yazdıklarımı yırtıp atıyorum. Tabiatıyla onun vereceği cevap da bana ulaşmamış oluyor. Böylece "Büyük Adam"ın silueti de yırtılan kâğıdın üzerinde kalmış oluyor.

O dört adamla birlikte yürüdüğümde neden aklıma geniş bir pantolonun üstüne ceketinin altında yeleğinin sarktığı bir adamı görmek gelmişti bilmiyorum. Gördüğüm bütün insanların kısa gömlekler giymiş olsalar da onun da üstünde yeleklerinin olmasını hayal etmek düşüncesi bana ilginç geliyor. Karşılıklı, sağda ve solda dört cebi ne yapacaklarını bilmiyor olmama rağmen kadınları da bundan müstesna sayamam. Erkekler doğal olarak uzun zincirli köstekli saatlerini, kâğıt paraların sarf edilmesinden sonra geriye kalan madeni paralarını ve aynı şekilde sigara kâğıtlarını bu ceplerin birine koyuyorlar. Bazıları da bu ceplerden birine Allah'ın huzuruna varırken her namaz öncesi dişlerini ve ağzını temizlemek için kullandıkları misvaklarını yerleştiriyor.

Babam da yelek giyerdi. Evin duvarlarını sıvamada kullandığı tuz ve samanla karışık toprağı yoğurmak istediği zaman uzun keten pantolonunu giyer, duvarları öyle sıvardı. Saatinin zinciri göğsünden cebine kadar uzanırdı. Toprağı yoğurduğunda dizleri hareket ettikçe saatin zinciri adeta raks ederdi. Tıpkı bir leyleğin uçmaya hazırlanırken ayaklarının hareketlenmesi gibi. O saatin zincirinden büyük bir keyif alırdım. Onun içindir ki biraz boy attığım zaman babamın gömleğini getirip giyer ve saatin altın kaplamalı zincirinin bir ucunu göğsümün üzerinden uzatıp cebime ulaştırırdım.

Boyum uzadıkça sık sık babamın giysilerini ödünç almaya başladım. İkimiz de birbirimize hafifçe büyüklenerek bakardık. Derken ayakkabılarını ödünç aldım. Sonunda on dört yaşına basınca ıslak tütününü içinde muhafaza ettiği gümüş tabağına

talip oldum. Babam hiçbir yorum yapmadan antika tütün tabağını bana vermekten çekinmedi. Bundan sonra bazen sigaraları değiştiriyor ve bazen de birimiz diğerinin sigarasını yakıyorduk. Fakat onun çok sayıda kıymetli taşla ve gümüş nakışlarla süslü yüzüklerinden birini istemedim. Yüzüklerinin tümü gümüştendi. Çünkü babam erkeklere altını yakıştırmazdı. O bu yüzükleri itinayla Musul mendiline sararak muhafaza ederdi. Bazen özel bir kısım misafirleri huzurunda bu mendili açar, içinden yüzüklerden birini çıkarır, bakması için en yakınındaki misafirin eline verir, o da kendi yanındakine gösterir; yüzük bu şekilde toplantıdaki herkesin elinden geçtikten sonra babama geri dönerdi. Babam bu defa o pamuk mendilin içinden başka bir yüzüğü çıkarır ve misafirler arasında aynı seremoni tekrarlanırdı.

O dört adamla birlikte dairemsi caddelerde yürüyorken umursamadığım ve dikkatimi çekmeyen şeyleri hatırlıyorum şimdi. Paltosuna gömülmüş yeni komşumla karşılaşıp yüz yüze geldiğim o geceyi. Yani birkaç günden beri eşiyle birlikte ön bahçemin kuzeyindeki civar eve gelip yerleşmiş olan komşumu demek istiyorum. Sonra onun arkasından gelen bir grup insan hayvanlarını büyük garajdaki yerlerine yerleştiriyor, ardından iki sıra halinde evin köşelerine yerleştirilmiş soluk ışıklı mat lambaların aydınlığındaki uzun koridorda bekliyorlar.

Girdiğim gürültülü evin dış kapısında paltosu içinde kaybolmuş adam "Allahaısmarladık" demek için avcunun ucunda küçük bir kuş kanadının bulunduğu sağ elini bana uzattığında, caddenin yüksek direğine asılmış lambanın portakalımsı aydınlığında sol elinin parmağında yeşil kaşı kırık bir yüzük olduğunu fark etmiştim.

Yüzüğün kaşı gerçekten yeşil miydi? Lambanın portakalımsı aydınlığı gözümde onu yeşil göstermiş olabilirdi. Fakat o, dikkat çekici rengiyle babama ait yeşil kaşlı yüzüğe benziyordu. O anda bu yüzükle daha çok ilgilenmemi ve ona bu garabeti sormamı engelleyen şey ise adamın elinin bende meydana getirdiği sarsıntı oldu.

Paltosu içine gömülüp kaybolmuş o adamla karşılaşmamın üzerinden beş gün geçmiş olmasına rağmen hâlâ titriyorum. Sadece onun o tuhaf elinden dolayı değil, parmağındaki yüzüğün babamın yüzüğüne benzemesinden dolayı. O dört adamın refakatinde birlikte geçtiğimiz caddenin dönemeçlerinden her birinde, daha önce üzerinde bu kadar durmadığım bir soru geliyor aklıma. "Büyük Adam"la görüşmek için yola devam ederken duyduğum tedirginlikten bir an uzaklaşmışken bu kez babamın kardeşime bedel bu usanç verici yolculuk ve görev için beni tercih etmiş olmasının tatmin edici sebebinin ne olduğunu öğrenmemiş olmam beni rahatsız etmeye başlıyor.

Kardeşim yeşil gözlüydü. Annem yeşil gözlü bir çocuğa sahip olduğu için övünerek keyif alırdı. Morali bozuk olduğu zamanlarda ise bütün şanssızlığını ve uğursuzluğunu yine o gözlere bağlardı. Bahçede yan yana ekili kabak, marul, patlıcan, biber vesaire sebzelerin çoğu iç içe girmiş ve havasızlıktan boğulmuştu. Geriye sadece aradan sıyrılıp havaya doğru uzamış bazı dallar kalmıştı. Bahçesine isabet eden bu musibeti de annem yine o yeşil gözlerin uğursuzluğuyla yorumlamıştı. Sebzelerin hangi mevsimde ekileceğine pek kulak asmazdı annem. Ona göre bitkiler toprağa ekilir ve gerektiğinde sulanırdı. Hepsi o kadar.

Komşularımız ve akrabalarımız ise kardeşimin gözlerini cinlerin gözlerine benzetiyorlar ve Allah'ın yaratmış oldukları karşısında tarafsızlıklarını gösteriyorlarmış gibi uğursuzluklarından söz etmeden *Kuran*'dan ayetler okuyarak kendilerini korumaya çalışıyorlardı.

Kardeşimin gözlerinin yeşili alışılmışın dışında geniş yer tuttuğundan beyazı neredeyse görünmezdi. Dolayısıyla bakışları başkalarının gözüne iliştiğinde onları haliyle ürkütüyordu.

O gözlere bakanlar kendilerini derin bir tuzağa düşmüş farz ediyorlardı. Fakat benim için onlar hiç de cinlerin gözleri gibi sayılmazdı. Çünkü ben daha önce cin görmüş değildim.

Fakat komşularımız ve akrabalarımız cinleri görmüş olduklarını söylüyorlardı. Fakat bunu alçak bir sesle söylüyorlardı. Annem komşuların ve akrabaların söylediklerini arada bir duyduğunda, pörsümüş bir cercir yaprağını yahut biber çiçeğinin yarısının kemirilmiş olduğunu görse onu oğlunun göz renginin uğursuzluğuna bağlar, kabahati onun gözlerinde arardı. Kâfur fidelerinden biri pörsümüş olsa annem kalkıp babamı bir kenara çeker ve bakışlarımızdan saklanarak ona evin bahçesindeki sebzeleri korumak için Dîno'yu iyi gözlemek gerektiğini söylerdi. Çünkü Dîno'nun bitkilerin utanmasına aldırmadan bostanına dikkatle baktığını anlatırdı. Babam ise başını sallayarak, annemin bostanına değil, ama Dîno'nun durumuna acırdı.

Lakin biz ve yakın komşular görmeden cinler annemin bostanını talan etmişler. Komşularımız cinlerin keçiden böceğe kadar her şekle girdiklerini söylerlerdi. Hiç rüzgâr olmadığı zamanlarda kaynağı ne olursa olsun ağaç yapraklarının bir ıslıktan kıpırdanmasına kadar cinlerin girdikleri eşkâli tanırlardı.

Gölgelerimizde oturan o varlıkların vücudunu kanıtlamak için herhangi bir belgeye gerek yoktu bizde. Kaderin gerçek ağırlığını bizim teşkil etmediğimizi göstermiş olmak için Allah o mahluklarla yemin etmişti. Cinler de bizi düşünüyor, bizim için birbirleriyle kavga ediyorlar. O derecede ki onlardan bazıları kendi milletlerinden vazgeçip insanlarla birlikte oluyorlar. Muhtemeldir ki kardeşim Dîno da öyle yapmıştır. Bu da aydınlatılmaya muhtaç bir hikâyedir doğrusu. Aşikâr olan o ki annemin bostanını cinler talan etmişti.

Altı kız kardeşim de annemin kuşkusunu paylaşıyor. Onların Dîno'yla oynadıklarına hiç tanık olmadım. Benimle şakalaştıkları gibi onunla şakalaştıklarını da hiç görmedim. Onlardan birisi Dîno'yla yalnız kaldığında çok geçmeden yanından hemen ayrılırdı. Dîno günbegün ihtiyar bir yaşlı gibi gücünden düşüyor, zayıflıyor ve sessizleşiyordu. İyice hatırlı-

yorum o anı; ailem beni bu adaya uğurladığında Dîno kız kardeşlerimin ve anne babamın omuzları üzerinden yükselerek bana bakmış, gözleri yaşarmıştı.

Sahi ben de ondan kaygılanır mıydım? Hayır. Annemin ve kız kardeşlerimin hissettiklerini ben hissetmiyordum. Fakat çoğu kez bir kardeş gibi yaklaşmıyordum. Ona her baktığımda veya ayaküstü onunla konuştuğumda kendimi bizzat onda görüyordum. Kendi resmimi onun zayıf ve hafif bir kâbusu andıran o iki yeşil gözünde görüyordum. Beni ondan uzaklaştıran şey daha çok onun gülümsemesiydi. Çoğu kez uzak aralıklarla ona bağırarak "niçin gülümsüyorsun?" dediğimde, gözlerini kapatarak hafifçe "yoruldun mu?" diyordu.

Gülümsediğinde benim yorulduğumu nereden bilebiliyordu? Bilmiyorum. Fakat o bu cümlesini hafif perdeden her söyleyişinde bütün vücudumda bir acının yayıldığını hissediyorum. Ondan uzaklaştığımda çok defa onun bir tarafa doğru gidiyorken ağırlaştığını görüyorum. Yahut önüne bakan yarı açık gözlerini yerden kaldırdığında sanki geçtiği yerlerden dipsiz bir uçuruma doğru gidecekmiş gibi bir izlenime kapılıyorum. Çoğu kez o bu zayıflığı ve rahatlığı içinde bana ve tüm aileye bir sürpriz yapma hazırlığında olduğu intibaını veriyor. Fakat bizleri beklenen veya beklenmeyen bir sonuca götürecek hiçbir emare onda ortaya çıkmadı.

Sadece babam o yeşil gözlüyle olan ilişkilerinde bizim gibi düşünmüyor ve davranmıyordu. Kendi aralarında fısıltılıyla konuşur, sonra gözlerini yere çevirerek gülümserlerdi. Birbirlerine uzatmadan bakışırlardı. Öyle sanıyorum ki babam Dîno'ya karşı biraz mahcuptu. Çünkü ne zaman konuşsalar tedirgin görünüyordu. Çokça etrafına bakınıyor ya da bıyıklarını sıvazlayarak ikimizle konuşuyordu. Oysa babam konuşmasını uzatmakla ün salmıştı. Hatta başkalarının iki cümlesini dinlemeye tahammülleri olmayan kız kardeşlerimle bile uzun uzun konuşurdu. Annemle konuşmaya başladığında ise annem zaten uyurdu. Ne zaman, günün hangi saatinde olsa ba-

bam annemle konuştuğunda annem ya oturmuş ya da sırtını bir yastığa dayamış halde uyurdu.

Sahi şu zayıf ve sıska ikizim çocukluğumuzdan delikanlılık çağımıza kadar geçen süre zarfında babamla ne konuşurdu? Ben sadece kendime soruyorum bu soruyu. Çünkü ne kardeşlerim ne de annem bu konuyla ilgileniyor. Fakat şunu iddia edebilirim ki babam evin içinde, avlusunda yahut gece oturuşlarında, misafirleri özenle sigaralarını yaktıktan sonra her söylediği şeyle ilgili Dîno'nun bilgisi vardı. Çünkü babam alışılmışın dışında garip bir şeyden bahsettiğinde Dîno'nun bunu sanki daha önceden biliyormuş gibi başını salladığına defalarca şahit olmuşumdur.

Babamla Dîno arasındaki bu gizli anlaşmayı ilk kez, babam misafirlerine Feqiyê Teyran'dan bahsettiğinde öğrendim. Feqiyê Teyran miladi on ikinci yüzyılda yaşamış asıl adı Mahmut olan bir Kürt şairinin lakabıdır. "Siyah At" isimli ilginç birtakım şeylerin anlatıldığı manzum bir destanın yazarıdır. "Siyah At" Peygamber'i Arap yarımadasından Kudüs'e geceleyin götürmüş olan Burak-ı Şerif diye bilinen binektir. Babamın anlattığına göre Feqiyê Teyran atın bazı şeylerden dolayı bezgin olduğunu göstermek istemiş. Rüzgârın dokuz basamağına çıkmak için zorlanmış olsa da bunda ısrarcıdır. Bu dokuz basamağın ilki hayret, ikincisi dehşet, üçüncüsü nazar, dördüncüsü korku, beşincisi hems/fısıltı, altıncısı ağlama/feryat, yedincisi yanılma/şaşkınlık, sekizincisi rıza, dokuzuncusu ise gevezeliktir. Babamın rivayetine göre Feqiyê Teyran gevezelik basamağında uzunca süre duraklıyor. Sanki hikâyenin bitmesini istemiyormuş gibi. O insan yüzlü, aslan boyunlu ve kartal kanatlı siyah at miracında baykuşa rastladığında duraklıyor. Vakit gece olduğu için o insan yüzüne benzeyen kadri yüce atı doğal olarak görme fırsatı buluyor.

Babamın rivayetine göre Burak "kimsin sen" diye baykuşa sorar. Gece kuşu:

"Ben altınım."

Siyah At gülerek "O halde neden böyle karanlıksın?" diye sorar. Baykuş:

"Ta ki gece beni görmesin.

At yeniden gülerek: "Gece seni görse ne olur?" Kuş güven içinde cevap verir:

"O zaman gece zararlı çıkar."

At kurnazca sorar: "Gece zararlı çıkarsa sen ne kazanacaksın?" Kuş cevap verir:

"Gündüzü kazanacağım.

Siyah at homurdanarak: "Gündüz görme gücün azdır. Seni körleştirecek bir aydınlıktan bir şey kazanamayacaksın."

Baykuş:

"Gündüz benim elçimdir ki o benim avımı çok sayıda gözüyle gözetleyip korur, ben de avlamak için geceyi beklerim."

Babam hikâyeyi uzatarak devam ediyor: Burak, Peygamber'e dönerek "Bu kuş neden benimle alay ediyor?" diye fısıldıyor. Bunun üzerine Peygamber elini onun boynuna vurarak: "Sen ileri gidip durmadan kuşa sorular yöneltirsen o da seni sıkıştırıp galebe eder. Çünkü onun hilesi senin arzu ettiğin cevaptan daha küçüktür. Dolayısıyla sen huzursuz olursun."

Babamın rivayetine göre at da Peygamber'e fısıldayarak: "Neden bu kuş bana benziyor?" deyince Peygamber şöyle der: "Çünkü ikiniz de aynı imtihana muhatapsınız." Burak kişneyerek: "Hangi imtihan?" diye sorar. Babam konuşmayı keserek önce misafirlerine dönüyor ve hikâyesinin etkisini onların yüzlerinde arıyor. Sonra Dîno'ya dönerek uzaktan sesleniyor: "Dîno... Sen tamamla." İkizim şakağını kaşıyor, konuşma sırasını bekliyormuş gibi: "Onların gizlenmiş olmaları gerekir. Baykuşla Burak'ın imtihanları odur." Babam, oğlunun söylediklerini tekit etmeden önce susuyor ve bıyıklarını sıvazlıyor "Evet, asıl maksat budur" diyor ve misafirlerine bakıp sözlerinin kabul görmesini beklerken onlar da gülümseyerek "O halde öyledir" diyorlar. Fakat bazıları babama soruyorlar; "Neden baykuş altındır?" Babam Dîno'ya ba-

kar bakmaz cevabı yapıştırıyor: "Çünkü baykuş Burak'ı imtihan etmeye kalkıştı."

Oturanlar arasından bir misafir Dîno'nun cevabına şaşırarak: "Burak'ı kim imtihan edebilir?" diye soruyor. İkizim soruyu hemen cevaplıyor: "Ben."

"Sen?" diyor apışıp kalan misafir elini kaldırarak. Sonra oğlunun hezeyanlarını dinlemekten babamın bahtına sığınıyor. Babam Dîno'ya dönüp soruyor: "Sen, öyle mi?" İkizim tereddüt etmeden cevap veriyor "Evet, ben" diyor ve sözlerini kesmeden önce devam ediyor "Burak binicisiyle birlikte uçtuğu gece neredeydi?" cevabından hayrette kaldıklarını görünce ikinci bir soru ortaya atıyor: "Ve o geceden sonra nereye doğru gitti?"

Babam homurdanıp söyleniyor: "Dîno... Öyle sanıyorum ki sen haddini aşıyorsun." İkizim cevap veriyor: "Baykuşa o soruları sorduğunda Burak da haddini aşmadı mı, baba?" Babam kaşlarını çatarak "Bunda ne sorun var yani?" Kardeşim cevap veriyor: "Korkan bir kuşun diğer bir kuşu durdurup ona soru sorma hakkı yoktur." Babam biraz kızgınlıkla Dîno'nun sözünü kesiyor: "Burak-ı şerifi mi kastediyorsun?" Dîno cevap veriyor: "O korkmuştu baba. Kendisini geceleyin sonsuza kadar götüren bir kuştan korkmuştu. Burak'ın görevi de o bir geceyle sınırlıydı."

Oturanlardan biri konuşmalara katılarak serzenişte bulunuyor: "Sen Allah'ın atını nasıl imtihan edebilirsin?" Dîno: "Onun bulunduğu mekânla ilgili bir cevap alamadığımda imtihan ederim." Oturanlardan biri kızarak "O oradadır" diyor. Dîno soruyor: "Nerede?" Misafir: "Allah'ın arşının yakınında." İkizim biraz duruyor, sonra birden: "Rahatsız olduğunu mu söylüyorsun?" Soru soran apışıp kalıyor: "Neden beni hikâyeye katıyorsun?" Kardeşim cevap veriyor: "Çünkü Burak bu görevinin dışında başka bir şey beklemiyor."

Kardeşim Dîno'nun bu kabil konuşmayı ve babamın yarım bıraktığı bir kısım şiiri tamamlaması gibi şeyler ikisinin arala-

rında gizli bazı şeylerin bulunduğunu gösteriyordu. Bu durum dikkatimi çekmişti. Aynı şekilde Dîno'nun devamlı babamın anlattığı hikâyelerdeki noksan kısımları tamamlamak için müdahale etmesi de dikkat çeken hususlardandı. Üzerimde hafif bir hasretle birlikte gülümsüyorum şimdi: Ben babamla ikizimin arasındaki bu gizli sürece hiç müdahil olmadım. Sanki dilsizdim. Tabii ki dilsiz değildim. Ne var ki kardeşimin takındığı tavır konuşmaya başladığında o ince uzun parmaklarını yüzünün hizasına kaldırması ve onu asılı bir örümcek ağından kurtarıyormuş gibi el işaretleri yapması dikkatimi tamamen o noktaya kilitliyordu. Fakat o, babamın misafirleriyle konuşurken doğrudan bana bakıyor, o anda ben kendimi şüpheli mevkiinde görüyordum. Sanki tenim bir yaprağa dönüşüyor ve bende adeta uçma arzusu uyandırıyordu. Kardeşimin o yeşil bakışları altında her ne kadar kendimi bir kuş gibi uçmaya hazır hissetmiş olsam da yerden bir karış ötesine havalanıp uçamıyordum.

Her halükârda gönlüm yerden bir karıştan fazla yükselmeye razı değildi. Altımda yerdeki kurumuş otlara dokunurken hafifçe toz kaldırarak ve karşıma çıkan her türlü bitki gövdesine direnerek iki kısa kanadımla uçmaya hazırlanırken kardeşimin bakışları altında esir kalmış bir şaşkındım adeta. Ben ve Dîno ikimiz sanki keyifli bir takibin peşindeyiz: O bir çakal, ben ise bir turnanın zayıf kanatlarına ve bir kaz vücuduna sahibim. Fakat kardeşim o güçlü koşusuyla bana doğru yaklaşıyor. Bu keyifli durumdan sonra ağır bir korku hissi sarıyor her tarafımı. Tüylerimde onun sıcak solumalarını hissediyorum. Aynı şekilde etrafımdaki havayı yaralayan pençelerini de hisseder gibiyim. Bu durumda artık titriyorum. Zayıf kanatlarımın ağırlığıyla tıpkı boşluğun beni uzaklara fırlattığı gibi ben de onları yukarı kaldırarak korkunun üzerine atıyorum.

Kardeşim ulaşmamıştı bana, ben de kurtulamamıştım. Bu kör dolaşmayı garip karşılayan sadece tarlalarla bostanlar olmuştu.

Ve işte ben başkentin boş caddelerinde bu dört adamla birlikte ilerliyorum. Koltukaltlarından terler sızmaya ve kaşlarının üstünde dehşet belirtileri parıldamaya başlamış. Neredeyse ben de kardeşimin kokusunu alıyorum. Tıpkı bir hayvan hırsıyla bana yaklaşıyor. Fakat bu defa beni avlamak istemiyor. O "Büyük Adam"ın evini bulmamamız için bizi küçük bir labirentin içinde oyalamaya çalışıyor. Çoğu kez aklıma, bunları durdurup, bu kısırdöngüde bizi bir araya getirip tutan şeyin ne olduğunun açıklanmasını istemek geliyor. Fakat onları derin bir endişe içinde gördüğüm için bundan vazgeçiyorum.

Caddeler evleriyle, etraflarındaki surlarıyla ve ağaçlarıyla bir aynadaki görüntü gibi kendini tekrarlayıp duruyor. Saatlerimize bakmaya da gerek kalmıyor, çünkü zaman sanki durmuş gibi, hep aynı. Gölgeler de hep aynı koyulukta ve aynı uzunlukta, hiç kımıldamadan hep aynı yerde duruyor. Sadece üstümüzde hiç dur durak bilmeyen ve bize eşlik eden, kaynağını bilmediğimiz kuşların kanat çırpmalarından çıkan sesler giderek artıyor, tenimizdeki kılları ve alnımızın üstündeki saçları sağa sola dağıtıyor. Kesin olarak bilinmese de kanımca hüdhüd, leylek ve kırlangıç gibi kuşların ortak kanat çırpmalarının çıkardığı sesleri andırıyor. Özellikle bu kuşların kanat sesleri olduğuna dair kanaatim, onların hayalimdeki isimlerinin müzikal telaffuzuna dayanıyor.

Kuşların kanat çırpmalarının oluşturduğu rüzgârla sağa sola dağılan saçlarını bu dört adam da tıpkı benim yaptığım gibi ellerinin içleriyle ve parmak uçlarıyla düzeltmeye çalışıyorlar. Bazen muayyen evlerin önünde duraklıyorlar, sonra hatalarını anlar anlamaz hemen yollarına devam ediyorlar. Benden herhangi bir özür dileme ihtiyacı hissetmeden yüzleri daha bir buruluyor ve darmadağın oluyor. Tıpkı bir kumarcının hilesine maruz kalmış gibi oradan ayrılıp uzaklaşıyorlar. Saatlerle değil, ancak hayret ve şaşkınlıkla ölçülebilecek mesafeleri işte bu şekilde katettik. Şaşkınlığı ve üzüntüyü üzerlerin-

den atıp biraz rahatlayınca başka bir evi işaret ediyorlar. Kısa bir süre sonra tekrar geri çekiliyorlar. Ahşap olan bir eve varıncaya kadar bu şekilde yolumuza devam ettik. Önünde durduğumuz evin üzerinden yaseminler sarkmıştı. Birbirine geçirmeli tahtaların boş aralığından ince bir mazı ağacının dalı uzanmıştı. O dört adam şimdi kendilerinden emin görünüyorlardı. Yüzlerinden neşe ve mutluluk okunuyordu. Kendilerini takip etmemi işaret ettiler.

İlkönce kapının zilini aradılar, ama bulamadılar. Kendi etraflarında dönüp durdular, sonra kendi aralarında fısıldayarak istişarede bulundular. Sonra hafifçe kapıya vurmaya başladılar. Kapıya doğru ayak seslerini duydum. Kapının köşelerinden içeri baktığımda, üzerinde ince bir giysi olan bir kadındı. Sanki alelacele giyinmişti. Kapının sürgüsünü yukarı kaldırmak istiyordu. Bu arada kapının aralığından her birimizi ayrı ayrı incelemişti, derken kahkaha içinde kapıyı açtı.

Yaklaşık kırk yaşlarında bir kadındı. Saçlarını sarıya boyamıştı. Başının sol tarafındaki saçları sinmişti. Sanki başını bir yastığa dayamış gibiydi. Sağ tarafındaki saçları ise kabarık ve dağınıktı. Bir otomobilin bobininden ayrışmış ince sarı bakır telleri gibiydi. Kapıyı açtığında gülüşünü biraz hafifleterek bana doğru yöneldi. Küçük şehla gözleriyle beni süzdükten sonra göz kırpıp etrafındaki o dört adama bakışlarını çevirirken yeniden kahkaha attı.

Kadının neden kahkaha attığını öğrenmek için ben de o dört adamın gözlerine baktım. Baktım ki onlar başlarını önlerine eğmiş duruyorlar. Sonra kadın birden "Yoksa siz 'Büyük Adam'ı görmek mi istiyorsunuz?" diye sorunca adamların yüzü de neşelenmeye başladı.

Hepsi de çocuklar gibi evet anlamında başlarını sallayıp içeri girmek isterken neşe içindeki kadın onları durdurdu ve o ufak gözleriyle sordu: "Neden onu görmek istiyorsunuz?" Ben ona İngilizce cevap verdim: "Çünkü o bizi bekliyor" O da İngilizce: "Bunu zaten biliyorum. Fakat sen..." Yeniden bana bakıp

peşi sıra: "Sen daha önce de onlarla beraber değil miydin?" diye sordu.

Ben tebessüm ederek "hayır" dedim kadına, o da gülümsedi. Sözümü tamamlamak istedim: "Ben size ilk kez geliyorum. Kadın başını sallayarak "Bunu bir alışkanlık haline getireceksin" dedi. Ben "Ne demek istiyorsun yani?" dedim. O: "Yani her defasında bu senin birinci gelişin olacak."

Bir şey anlamadım. Zaten bunu söylemiştim: "Ben ne dediğini anlamadım." O da "Sen ne zamandan beri onlarla berabersin?" diye sordu ve göz ucuyla o dört adamı işaret eti. Onun sorusuna şaşırdım fakat "bugün" diye cevapladım. O ise her zamanki gibi kahkahasını attı ve ince dudakları arasından soluyarak "Buna alışacaksın o halde. Buna alışacaksın" dedi. "Neye alışacağım?" diye sordum kadına tedirginlikle. Bunu söylerken etrafımda çocuklar gibi umutla bir işaret beklercesine sessiz duran o dört adama baktım. Kadın: "Arkadaşların nasıl alıştıysa sen de onlar gibi alışacaksın" dedi. Ben ima ettiği şeyi yine anlamadım. O, benim alaylı sözlerinin içeriğini kaçırdığımı anlayınca bana tekrar göz kırparak o dört adama döndü. Elini güneşten değil de bulutlardan dolayı gözlerine perde yaparak sordu:

"Siz 'Büyük Adam'ı mı istiyorsunuz?" Dördü de evet anlamında başını salladı. Ufak gözlü kadın güldü: "Neden onu istiyorsunuz peki?" Onlar hemen bana döndüler. Ben de kadına hemen cevap verdim: "Çünkü o bizi bekliyor." Kadın üçüncü kez bana alaylı şekilde göz kırparak o dört adama sorusunu yöneltti: "Neden onu istiyorsunuz?" Onlar benim cevap vermemi bekler gibi yeniden bana yöneldiler ama ben konuşmadım. Ben sustukça onlar sarışın kadına dönerek benim söylediklerimi tekrarladılar: "Çünkü o bizi bekliyor." Kadın muzip şekilde "Dışarı çıktı" diyerek dördüncü kez bana göz kırptı. O dört adam şaşırarak sordular: "Peki nereye gitti?" Kadın "Sizin bildiğiniz yere" diye cevapladı.

Bu sabahın üzerinde sert bir havanın hüküm sürdüğüne kanaat getirirken, pek keyifli sayılmayan örgüsünü de o dört

adamla sarışın kadının arasında yaymaya devam ediyor. Ben ise daha fazla zarar görmeyeyim diye kendimi eğiyorum. Fakat bununla beraber hepsinden bu durumla ilgili bir açıklama yapmalarını istemem gerekecek galiba. Üzerimde bir sıkıntı ve moral bozukluğu vardı. Kızgınlığımı ve hiddetimi zapt ederek o dört adama: "Mesele nedir?" diye sordum. Onlardan biri bana değil de kadına bakarak "endişe etme... dedi. Kadın onun sözünü keserek "Büyük Adam endişelenecek" diye karşılık verdi. Bu kez adam kadının sözünü keserek: "Onun hakkında böyle konuşma" dedi. Kadın elinin içiyle saçının bir tarafını düzelterek: "Affedersiniz" dedi ve gülmeyi sürdürdü.

Ben de güldüm. Kapıya, kadına ve dört adama sırtımı dönerek, daha önce bakmadığım tozlu geranium ağaçlarıyla kaplı uzun ve basık surun bulunduğu diğer tarafa bakarak hafifçe güldüm ve uzun süre gülmeye devam etim.

Uzun avlunun duvarına paralel devam eden daha yüksekteki elektrik tellerine arıkuşları kasırgası konmuştu. Bu arıkuşlarına adada daha önce hiç rastlamamıştım. Her zamanki gibi o süslü siyah tüyleri içine büzülüp gömülmüş görünümleri insana bir sükûnet veriyordu. Diğer kaldırıma yaklaşarak elimle geranium duvarına dokunur oldum. Yukarıya doğru başımı kaldırıp baktığımda o kuşların birbirleriyle anlaşamadıklarını, onlardan bir kısmı elektrik tellerinden, komşu evin bahçesine inmek isterken diğer bazıları da bu bölgeye gelmelerindeki hikmeti daha çok düşünmek için bulundukları yerde kalmayı devam ettirmek istiyordu.

"Orası boştur" diyor onlardan biri. Beriki cevap veriyor:

"Meskûn yerler ilgimiz dışındadır."

Bir önceki: "Orası hem boştur hem de meskûn. İşte bu bizi huzursuz ediyor." Beriki: "Düşün bakalım hangisi daha çok hoşuna gidiyor." Önceki kuş kızıyor: "İşler birbirine karıştığında ben artık düşünmek isteme...?" Bir diğeri cevap veriyor: "O halde haydi gidelim."

O yuvarlak gözlü kuşların gözleri bana takılınca birbirlerine fısıldayarak: "Bu adam bizi dinliyor" deyip kendi aralarında sessizce gülüştüler.

Ben de sessizce güldüm. Yüksekteki tellerle önünde dört adamın bulunduğu kapı arasında gözlerimi gezdirdim. O dört adam hâlâ o kadınla konuşmalarına devam ediyorlardı. Adamlar yorulmuş görünüyorlardı. Kadınla karşılıklı sohbetten kurtulmak için fırsat kolluyorlardı. Kadın ise onların vereceği cevaplara pek aldırmadan ha bire soru soruyordu.

" 'Büyük Adam'... Ha... Demek siz 'Büyük Adam'ı istiyorsunuz?" Ufak gözlerini yumarak konuşmayan o dört adamı kestiriyor ve ekliyor: "Müsaade edin de onu neden istediğinizi tahmin edeyim." Adamlar utangaç bir şekilde: "Yani demek istiyoruz ki ..." Kadın gözlerini açabildiği kadar açarak: "Onunla görüşmek istiyorsunuz, çünkü..." diyor ve parmaklarını birbirine geçirerek adamların yüzüne bakıyor. Onlar: "Bu gençle görüşmeyi talep eden kendisidir" diyerek beni gösteriyorlar. Kadın uzun kafasıyla bana doğru dönerek: "Bütün bunlara sebep olan sensin" diyor. Ben ona karşı kaldırımdan tebessümle cevap veriyorum: "Ben sadece sebeplerden biriyim." Hiçbir sebep yokken kahkaha atıyor ve ekliyor: "Büyük Adam seninle neden görüşmek istiyor?" Ben: "Çünkü o çok sıkılmış durumda."

Tahta kapıya omzuyla dayanmış olan kadın o kadar güldü ki, neredeyse bayılacaktı. Biraz kendine gelince bir iki adım avlunun dışına çıkarak aynı caddenin güneyindeki mavi pencereli evi sağ eliyle gösterdi ve "Adamı orada bulursunuz." Peşinden arkasını dönüp "Büyük Adam" diye söylendi ve yavaşça kapıyı kapadı. Ahşap kapıyı beton sütun üzerinde yuvarlamadan önce yüzünün yarısı henüz görünüyorken yeniden bana bakarak: "Eğer bugün onu göremezsen yarın yine gel" diyerek dört köşeli kapının delikleri arkasında gülerek kayboldu.

Biz de kadının bize gösterdiği eve doğru yöneldik. Kuşların görünmeyen kanat çırpmaları da bize eşlik etmekteydi. Fakat kardeşim Dîno'nun hayali yakınımda görünmedi. Sanki biz o ufak gözlü kadınla konuşurken bizden ayrılmıştı. Biz kapısı açık ve etrafındaki demirden surları oldukça basık olan evin yanına vardığımızda onu da, kendi düşündüklerimi de unuttum. Evin karmakarışık olan bahçesine girmek için izin almak gerekmiyordu. Çünkü yaşlı bir adam eğilmiş, bahçedeki otları çekip ayıklamakla meşguldü. Ona yaklaştıktan sonra İngilizce sordum: " 'Büyük Adam'a, bizim burada olduğumuzu haber verir misin lütfen?" Üzerindeki yün ceketin altından çizgili gömleği sarkan yaşlı adam yavaşça doğruldu, önce bana sonra da o dört adama tebessüm ederek omzunu silkti ve "İngilizce, hayır." Yani İngilizce bilmiyor. Bunun üzerine dört adam söze karışarak Yunanca sordular: "Büyük Adam'la randevumuz var, bizi bekliyor." Adam "Hangi Büyük Adam?" dedi. Onlar elleriyle o ufak gözlü kadının evini işaret ederek onun kendilerini buraya yönlendirdiğini söyleyince yaşlı adam azıdişleri görününceye kadar güldü, sonra ağzında birkaç kelimeyi geveledi. O dört adam onun söylediklerini bana "O herkesi evime gönderiyor. Öyle zannediyorum ki, 'Büyük Adam' onun elbise gardırobunda saklanıyor" şeklinde tercüme ettiler.

Ben bir an şaşırdım. Ama o dört adamın çaresiz görünmelerine rağmen soğukkanlılıklarını korudukları aşikârdı. Caddenin dairemsi boş alanına geri dönmeye çalıştığımızda yaşlı adam onlara birkaç kelime söylediğinde onlar da buna karşı "evet" şeklinde cevap verdiler. Ben yaşlı adamın kendilerine neler söylediğini sordum. Onlar adamın "Siz daha önce de bana gelmemiş miydiniz?" dediğini zikrettiler. Bunun üzerine ben yürümeyi bırakıp: "Peki neden ona daha önceleri uğradınız?" Onlar: "Büyük Adam'ı sormak için" dediler. Ben onlara ikinci kez sordum "Peki daha önce kiminle birlikte geldiniz?" Hafif bir titreme aldı beni. Onlar soruma cevap vermeyip derin bir sessizliği tercih ettiler. Ben kızgınlıkla onları uyardım

"Bu soruma cevap vermedikçe buradan ayrılmayacağım" dedim. Bunun üzerine onlardan biri yorulmuşçasına: "Üzerimizdeki sorgulamayı azalt" dedi.

"Benim mi sorgulamayı azaltmam lazım? Nedir oynanan bu oyun?" İçlerinden biri cevap verdi:

"Bak, iyi dinle. Biz 'Büyük Adam'ın istediğini yapıyoruz. Mesele pek zannettiğin gibi kolay değil." Ben:

"Daha önceki aramalarınızda da bu caddedeki bir eve rastladınız mı?"

"Onun dediklerini tam manasıyla yerine getirirsek o bizi görecektir."

Ben bağırarak "Peki nedir onun talebi?" dedim. Onlar da kızarak cevap verdiler: "İşte şu anda gördüğün şeydir, şu anda gördüğün şeydir."

Ağır bir sessizlik içinde, ağır caddelerde, ağır bir dönüş içinde bezgin bakışlarla birbirimize bakarak ayrıldık. Onlardan uzaklaştığım birkaç adım sonra hep dönüp onlara bakıyorum, onlar da aynı şekilde dönüp bana bakıyorlar. Sanki daha önce bitirmemiz gereken bir gülmeyi saklıyormuşuz gibi ellerimiz ceplerimizde, artık gülmekten çekiniyoruz.

Eve vardığımda henüz sabahtı. Kapıya doğru bahçeden geçerken yapraksız kalmış biber fidanının, içine gömülmüş büzülmüşlüğüne, sonra darmadağın olmuş üç gül fidanına baktım. Sonra bilmediğim bir şeyden özür dileyerek kapıyı açıp onun hafif soğuk olan karanlığına daldım.

İçeri girip kapıyı kapatınca acayip bir şekilde daraldım. Kesinlikle bekleyişimden ebedi olarak kurtulacağımı zannetmiştim. Fakat kendi bekleyişime biber fidanının kendi köklerinin derinliklerinde parçalanmış kurtuluş fırsatından daha az bir şansla geri döndüm. Baş döndürücü ve bezdirici onca dolaşmadan sonra günün bu huzursuz sabahında üzerinde oturup dinlenmek bahanesiyle bir sandalye aramaya koyulduğumda kendimi mutfağın arka bahçeye açılan kapısında buldum.

Birkaç adım ötedeki boş alana bakmak için kapıyı açtım. Bulutlar daha yakın görünüyordu. Sanki yıkanmak üzere soyunmuşlardı.

Önümde duran manzaraya hafifçe bir göz attım: Boş alanın gerisinde çam ağaçları uzaktaki evlerin önünü bir duvar gibi örmüştü. Doğu yönünde ise, her cumartesi sabahı altı yıldan beri mikrofon bozuk olduğu için ilahi seslerinin alçaktan yükseldiği ilkokulun uzun bahçesi var. Batıda ise at yarışlarının yapıldığı hipodromun yüksek duvarları var ki, burayı da baykuşları kendine çekerek gizleyen akasya ağaçları örtmektedir. Önümde uzayıp giden boş alana gözlerimi çevirdiğimde kurmuş otların da içinde göründüğü o külrengi çakıl taşlarıyla kumlar arasında yeri gagalamakta olan o iki tarla kuşunu gördüm. Gagalamakta oldukları o yer ise benim defnedilmeyi temenni ettiğim yerdi.

Bir adam birbirine benzeyen binlerce kuş arasından iki kuşu nasıl ayırt edip tanıyabilir, bilmiyorum. Fakat ben onları tanıdım. Onları bu boş alana kondukları her defasında tanıyorum ben. Çünkü buraya ulaşmalarından hemen sonra bir halsizlik içine giriyorlar ve göğüs kafeslerini yere oturtuyorlar. Sonra da bana bakıp özlemimi tahrik etmeye çalışıyorlar. Babamın, atının üzerinde bir ceylanın peşinden bir dağ mağarasının içlerine kadar gitmiş ve oradan bir daha çıkmamış olan Behramgûr'un silueti civarında duran siluetine doğru giderken benim de daha sağlam iki kanat ve hileli şekilde birbirine bağlanmış tüylerle onların aldığı şekle benzer bir tavır içinde olmam gerekiyor.

Doğrusu ben bir kuş görünümünde ve şeklinde, bir dut ağacının altındaki iki taşın üzerinde oturmuş, mekânın sessizliği içinde sadece babamın sonu gelmez sorularını sorarken yükselen sesi esnasında onların (yani babamın ve mirinin) şüphelerini çekmemeliydim. Başında sarığı ve avcılara özgü deriden mamul göğüs önlüğüyle sakin duran atının yularını elinde tutan genç adam gülümser vaziyette başını öne eğmiş duruyor.

İlkönce ağacın üzerine, sonra o nazik kanatlarımla uçarak sakin duran atın toynaklarına yakın bir yere kondum. Daha sonra tıpkı bir serçenin inci gibi sıçrayışlarıyla onların tam karşısında durdum. Babam başıyla bana işaret ederek:

"Bu kibirli bir kuştur."

Behram bana bakıp düşündükten sonra olumsuz anlamda başını sallayarak "Zannetmiyorum" dedi.

"O halde neden bu kadar yaklaşıyor?" diye sordu babam. Genç delikanlı süzgün bakışlarla cevap verdi:

"Bizleri dinlemek için.

Babam öyle bir kahkaha attı ki neredeyse ben dut ağacının dallarına geri dönüyordum. Sonra gülmeyi kesti ve bana bakıp biraz düşündükten sonra "O benziyor..." dedi. Sonra durdu, beni bir şeye benzetmek için düşündü. Behramgûr onun sözünü keserek:

"O diğer kuşlara benziyor" dedi. Babamın bu cevaba inandığını görünce, peşi sıra her ikisi de biraz gülerek biraz da mahcup şekilde bana baktılar. Hayır, bana değil kendi hafifliklerine baktılar. Ne var ki yakındaki ormandan kaçıp daha sonra gidip kuru ve çıplak bir yerde durunca yanlış yaptığının farkına varmıştı. Oturan o iki adama bakınca kaçıp geldiği o ormana bir daha geri dönmedi. Bilakis yüzünü hızla bulunduğu çıplak alandaki dağın çıplak eteğine çevirdi. Beni ürkütüp korkutunca ben de kendimi kanatlarımın rüzgârına vererek yeniden dut ağacının dalına kondum. Behram da kalkıp kendi atına doğru koştu.

Ayağa kalkmış olan babam gözlerinde bir korkuyu gizliyordu. Hayır, her şeyden önce eliyle Behram'a işaret ederek seslendi. Genç adam dönüp ona baktı. Behram ayağını üzengiye koymuştu ki babamın sessiz kalmasını istiyormuş gibi eliyle ağzını kapattı.

Ben ikisinin de siluetini bulunduğum yüksek ağacın üzerinden görüyordum. Babamın şaşkın haldeki hayaleti sessizliğini gizlemiş olduğu bir tedirginlik içinde görünüyordu. Behram'ın

silueti ise, atıyla birlikte bir ceylanın peşinde olduğunu gösteriyordu. Onun acayip masallarını ve maceralarını dinleme merakım çocukluğumda olsun gençlik yıllarımda olsun onu gözümde büyütüyordu. Kanatlarım sayesinde o çevik atın peşine düştüm. Bu takip masalcıların hayaleti gibi mekanikti. Peşine düştüğüm atın ayakları altındaki taşlar aynı taşlar olduğu için tanıyordum. Ceylanın arkasında bıraktığı toz bulutu da bildiğim aynı tozdu. Behram'ın solumaları da masalda birçoklarının ağzından duyduğum aynı solumaydı. Koşup giden avın arkasından kopan rüzgâr da bizim evin avlusundaki rüzgârın aynısıydı. Ceylan dağın bir mağarasına girdiğinde Behram da atıyla beraber peşinden gitti. Tam bu sırada ben babamı bıraktığım dut ağacına geri dönmeyi tercih ettim. Bir kuşa yakışır kıvraklıkla geri döndüm. Yakınlaşıncaya kadar insanı aldatan o uzaklık sihrini kanatlarımda toplayarak biraz kanat çırptıktan sonra bir de baktım ki babamın bulunduğu yere varmışım. Babam aynı taşın üstünde oturuyordu. Her iki avcunda bulunan yeşil yaprakları emanet bir ceylana takdim ediyordu ki o ceylan da Behram'ın ceylanından başkası değildi.

İçimde herhangi bir soru taşımadan dut ağacının onlara en yakın duran dalına kondum. Sanki manzaranın da böyle olması gerekiyordu. Babam hikâyedeki ceylanı geri getiriyor, Behram ise mağarada kalıyor. Ne var ki beni bir sıkıntıdır bastı. Bunun üzerine yönümü mağaranın bulunduğu dağın eteklerine doğru çevirdim. Olanca gücümle fırlayıp yola çıktım fakat hiçbir kuşun çarpmayacağı kalın gövdeli bir dala çarptım. Bir tüy gibi havada savrularak yere ulaştığımda, evin arka bahçesindeki limon ağacının yanında duran Mem Azad –ki o benim– parmaklarıyla beni yakaladı. Sonra tanıdığı o iki tarla kuşuna yeniden baktı. Kuşlar ise benim gömülmeyi arzu ettiğim mekâna konmuşlardı.

Ben, çıplak yeri gagalayan o iki tarla kuşuna bakarken, sol elimin parmakları arasında külrengi tüyü de tutuyordum. Onlar gagalarıyla yeri eşeliyor, yerkabuğunun altına iniyor ve biri

diğerine yapıştıktan sonra, rüzgârın önüne kattığı kabarık tüyleri darmadağınık hale geliyordu. Yerin görünen kabuğundan –çokça gagaladıktan sonra– ikinci kata indiklerinde bir su gölüne düşüyorlar. Biraz kendilerini silktikten sonra çamura gömülüyorlar. Çamurdan da çıkıp yerin üçüncü katına geçiyorlar. Oradan da keçi kılı gibi kapkaranlık bir yere varıyorlar. O karanlıktan yoğun şekilde ağdalı, yapışkan ve oldukça derin bir yere ulaşıyorlar. Burada toprağı besleyen kör bitki köklerine çarpmamaları için kanatlarını daha dikkatli kullanmaları gerekiyor. O iki kuş tıpkı bir kursak gibi toplanmış topraktan da geçerek yerin altıncı katına iniyorlar. Ölü bedenimi orada mermer bir sekinin üzerine uzatmışlar. O iki kuş da oraya konmuş, sekinin mermerini gagalıyor.

Onların çıplak mermeri ısrarla gagalamalarına nerdeyse gülecektim. Fakat gagalarıyla cesedimde bir delik açmaya çalıştıklarını sezdim. O anda kendimi altın bir boşluğa düşerken buldum. Onlar da hızlı kanat çırpmalarıyla beni takip ediyorlardı. Benimle beraber bahçe, boş alan, bir kısım bulut, kuma gömülü kapan, kum, bahçenin gerisindeki asfalt cadde, dünkü olaylara teslim olmuş melekler, at koşularının yapıldığı hipodrom ve altı yıl sonra açtığımda dibinde bir tüyün ortaya çıktığı çantam... Bunların hepsi benimle beraber aşağı düştü.

Ben aslında kendi evime doğru, tarla kuşlarını beklediğim ve gözetlediğim mekâna, yani boş alana bakan arka bahçeme düşüyordum. Ki burası, güneyden darmadağınık çam ağaçlarıyla kaplıdır. Henüz ölmemişken, beni sesiz şehrin labirentlerinde dolaştıran dört adamla birlikte sabah gezintisinden sonra evde açık bırakmış olduğum çantanın yanına, yatağın üstünde serili bıraktığım giysilere bakmak için geri dönmeliydim.

O anda sadece babama yazacağım uzun bir mektubu düşündüm. Gerçi kafamda birbirine karışan o kadar düşünce vardı ki. Yazacağım mektubu kısa da kesmeliydim. Suyun tam ortasında kendisinin de nasıl bir adaya dönüştüğünü bilmediği bu adada altı yıl boyunca başımdan geçen birçok hikâye

var. Burayı ziyaret eden turistler de sadece turistlere benzemiyorlar.

"Baba, ben Büyük Adam'ın mektubuyla birlikte dönüyorum sana." Mektubuma böyle başlayıp şöyle devam etmek istedim: "O beni tanımadı. Kendisine senden bahsetmeme rağmen açıkça söylüyorum ki beni tanımadı. Fakat onun altı yıl bekleyişimden sonra sana birkaç kelime olsun yazması için takındığım kaba saba ısrarım karşısında tütün kutusundan çekip aldığı bir kâğıda kurşun kalemle 'Biz hiç kimseyi beklemiyoruz' diye yazmak zorunda kaldı. İşte o böyle yazdı, baba."

"O kimseyi beklemiyor." Ben böyle yazacağım ve bu yazdığım kelimelere uzun süre güleceğim. Babamın bu kısa mektubu okurkenki yüzünü gözlerimin önüne getireceğim. İşte önce mektubu okuyor, sonra onu katlıyor, sonra tekrar gözlerinin önüne seriyor ve mavi mürekkeple yazılmış harflere baktıktan sonra kendi kendine söyleniyor: "O halde ben Mem'i neden gönderdim?"

Babam bu kelimeleri aynen söylememiş de olabilir. Fakat bununla beraber o bu sözcükleri benliğinin bir yerlerinde tekrar edecek ve o uzun odada mazot sobasının yanında sabahlayan misafirlerine bakacaktır. Belki misafirlerine "Büyük Adam, oğlum Mem'i bekliyordu, ne var ki o aniden öldü" diyecek. Misafirleri ona soracak: "Kim öldü?" Babam "Mem öldü" diyecek.

Mektupta "hayır" diye haykıracağım: "Öldü derken neyi kastediyorsun baba?" Babam cevap verecek: "Demek istiyorum ki sen öldün. Ne eksik ne de fazla."

"Bu nasıl bir şakadır?" diye babama soracağım. Babam cevap verecek:

"Senin yaşadığına dair kanıt nedir?"

"İşte benim bu mektubumdur baba" diye büyük bir bezginlikle bağıracağım. Babam bıyıklarının altında mırıldanacaktır:

"Hangi mektup?"

"İşte elindeki bu mektuptur, baba. İçinde 'Büyük Adam'ın kimseyi beklemediğini yazdığım bu mektup." Babam bana ba-

ğıracak: "Ben seni ona hiç kimseyi beklemediği için gönderdim bre aptal. Artık onun bana yazmış olması gerekmez."

Ben babama bu mektubu böyle bir durumla karşılaşmayayım diye yazmadım zaten. Yatağımın üzerinde yumuşak hayaletler gibi duran giysilerime bakarken ona tam anlamıyla uzun bir mektup yazacağımı düşünmüştüm. O anda bahçemin kuzeyine düşen mevkideki eve gelip yerleşen yeni komşularım için istinsah edip çoğalttığım, bir halkın aleyhinde yalan beyanlarda bulunmuş Protestanlardan bahseden cümleleri ihtiva eden metinden birkaç nüshayı götürüp vermenin üzerime vacip olduğu aklıma geldi. Elimle ceplerimi yokladığımda kâğıtların pantolonumun ceplerinde biraz büzüşmüş olarak durduğunu gördüm.

Yatak odasından çıkıp bir sigara yakmak için mutfağa gittim. Daha ilk nefesi çekerken birkaç defa öksürmeye başladım. Sigarayı hemen söndürdüm. Ama gözlerimin yaşını silmedim. Hole doğru yürüdüm. Kenarları kırmızı bakır çerçeveli aynanın karşısında durdum. Özellikle gözlerime ve tıraş olmamış sakalıma bakarak gülümsedim.

Öksürdüğüm, hapşırdığım veya ağladığım zaman gözlerim yaşarınca aynaya bakıp babamın güldüğünde yaşaran gözleriyle benimkilerin arasında bir benzerliğin olup olmadığını yakalamaya çalışıyorum. Ben ve kardeşim Dîno, çocukluğumuzda babamızın gözlerinin yaşardığını görünce kendi gözlerimizi ovup kaşıyarak yaşartmaya çalışırdık. Bu alışkanlık bende delikanlılık yıllarında da devam etti. Dîno da benim gibi midir değil midir bilemiyorum.

Her halükârda benim gözlerim babamın kendi derin yuvalarında uykuya sarmalanmış gözlerine benzemiyor. Ben biraz patlak gözlüyüm. Birilerinin yüzüne yahut herhangi bir şeye gözlerimi dikip baktığımda insanların gülümsemelerine vesile olduğumdan onlardan hiç hoşnut değilim. Zamandan bahsedip de saatine her baktığında yahut Kürdistan'la ilgili hikâyeleri söz konusu olduğunda "Bu eğri duran heykel" cümlesini tekrar

edip duran babamla bu noktalardaki benzerliğimizi yakalıyorum. Zamanın, neden baş aşağı giden bir heykel olduğunu bilmiyorum. Keza heykelden maksadının insan mı, hayvan mı yoksa bir bina mı olduğunu da bilmiyorum.

O, bu cümleyi o kadar tekrar ediyordu ki insan, bunun üzerinde derin derin düşünmeye ihtiyaç duymuyor. Fakat şimdi gözyaşlarımın gerisinde gizlenmiş olan babamın gözlerini tanımak için kendi gözlerime bakmam gerekiyor. Sadece bir şey için değil, bilakis o iki kuşun büyük bir keyifle inebilecekleri şekilde açık olan mezarımın katlarına girip her şeyi nasıl gagaladıklarını; rüzgârın, suların, karanlığın, gürültülerin ve yeşil mantarların titrek kemiklerimde nasıl bittiklerini açıkça göstermek için de bunu yapmam gerekiyor.

Benim gerilere kadar gidip ikimizin arasında böyle bir benzerliği ortaya koyduğumu gördüğünde babam daha çok gülebilir. O kenarları bakırdan aynaya baktığımda neredeyse ben de gülecektim. Fakat acıkmış olduğumu hissettiğimden birden tekrar mutfağa döndüm ve bir parça ekmekle daha önceki yemekten artakalmış soğuk yemeği yedim. Sonra, etrafı kumaştan bağlarla bağlanmış demir bir sandalyeye oturdum ve bir zamanlar Batı Kürdistan'a geldiklerinde istinsah ederek çoğaltmış olduğum "Alman Protestanlarının Hilesi" yazılı kâğıtlardan birine bakıp düşündüm. Sanki beş gün sonra elinde küçük bir kuştüyü olan o gizemli komşumla görüşmeye hazırlanıyormuşum gibi.

Ön bahçemin kuzeyine düşen eve beklenmedik şekilde bir kısım davar ve kafesle birlikte gelen adamları ve özellikle de o gece beni kendi adımla çağıran ve biraz da utanarak ari ırkını bahane ederek kendilerine müttefik arayan sarı saçlı Protestanlarla ilgili o sıkıntılı cümleyi istinsah ederek çoğaltmamı isteyen o paltosuna gömülmüş adamı düşünmekten kendimi alamadım.

Daima onları düşünüyordum. Lakin beş gün içinde beklediğim bazı şeylerin neredeyse sonuna geldiğimi kesin olarak

biliyordum. Onun için de evden ayrılmadım. Evin yakınındaki dükkâna gidip oradan yiyecek içecek ve sigara gibi şeyler almak dışında evden çıkmadım. Beşinci günün sabahında beklediğim şey oldu. "Büyük Adam"ı aramak için şehrin sağır caddelerinde sağır bir şekilde dolaştıktan sonra benden yorulup tedirgin olan o dört adam yine ziyarete geldiler.

Beşinci günde yani mezkûr gezintiden sonra eve dönünce komşumun benden istemiş olduğu şeyi hatırladım; yazarak çoğalttığım evrakları götürüp vermeye karar verdim. Evin ön bahçesine bakan kapıyı açtığımda vaktin ikindiye yaklaştığını fark ettim. Oysa şu dört adamla dolaşmamızın öğle olmadan ve sabah bitmeden sonlanacağını zannetmiştim. Ben evin bahçesini ve sonrasındaki suru geçip yeni komşunun evinin duvarına doğru yönelmişken, bir de ne göreyim; o dört adam at yarışlarının yapıldığı hipodromun duvarına birkaç metre yakın bir yerde kırmızı toprak üzerinde yüzleri bana dönük olacak şekilde oturmuşlar.

Onlara doğru ilerlerken yüzlerine gülümsedim. Gözlerimde hem onlardan hem de kendimden özür dileyen bir bakış vardı. Ne bizim o mekânları ne de o mekânların bizi tanıdığı bir saklambaç oyunu içine düşerek kaybolmuştuk.

Neden dönüp evimin birkaç metre yakınına gelip biraz da gülünç olacak şekilde oturmuşlardı? Onlara doğru yürürken bunlar aklıma geliyor ve sebepsiz yere gülümsüyorum. Aynı zamanda bir tedirginlik de var içimde. Söylemek istedikleri bir şey olsaydı evime gelip kapımı çalacaklardı. Onlara yaklaştığımda ve sırtlarını verdikleri çitin arkasına düşen yüksek akasya ağaçlarıyla karşılaştığımda ellerimi pantolonumun ceplerine koydum. Önlerine varıp durduğumda bu ortama uygun düşecek bir söz gelmedi aklıma. Dolayısıyla doğaçlama bir soru sordum:

"Ne zamandan beri buradasınız?"

O dört adam kaşlarının altından yorgun ve tembel gözlerle bana baktılar, sanki herhangi bir cevap vermek umurlarında

değilmiş gibi uzun süre bakışlarını üzerimden ayırmadılar. Tedirginliğim daha da arttı. Ben de onlar gibi, yanlarına çömelip oturdum. Ben evime doğru bakarken onların da aynı yöne baktıklarını zannettim. Sonra yakınımda oturana "Neden bana geri döndünüz?" diye sordum. Bu sorumla onu rahatsız etmişim gibi, cevap vermeden önce sol gözü üstündeki kaşını silerek "Biz sana dönmedik" dedi. Cevabı beni daha da huzursuz edince bu kez lafı değiştirerek daha keyifli bir soru sormaya çalıştım: "At yarışları bahislerine mi katılıyorsunuz?"

Adam diğer üç arkadaşının kulağına bir şeyler fısıldadı ve sonra hep beraber gülüştüler. Sonra bana dönüp: "Biz atlardan hoşlanmayız" dedi.

Ben adama "Atları sevmeyen yoktur" dedim. Beni tatlı bir tebessümle dinledikten sonra yine arkadaşlarına dönüp kulaklarına bir şeyler fısıldadıktan sonra yeniden gülüşmeye koyuldular. Dönüp bana:

"Biz sadece bazılarının atları sevdiklerini zannetmiştik" dedi.

Ben kesin şekilde "Atları sevmeyen yoktur" dedim.

Adam bana değil de evime doğru bakıp gülümsedi. Ben, onun benim son söylediğimi teyit etmesini beklemiştim ama o bunu yapmadı. Tekrar onu ikna etmeye çalıştım:

"Atları sevmeyen kimse yoktur" dedim. Bunun üzerine diğer üç adam yavaşça bana doğru döndü.

Yüzlerinden rahatsız olduklarını hissedince ilk soruma geri döndüm:

"Benim için burada değilseniz neden oturmuş evimi izliyorsunuz o halde?"

"Biz senin evini izlemiyoruz" dedi yanımdaki adam ve ilave etti: "Şurayı izliyoruz." Eliyle yeni komşularımın yerleştiği evi işaret etti. Doğrusu iki ev birbirine yakın olduğundan, onların kesin olarak hangisine baktığını ayırt edemiyordum. Fakat onun bu cevabı beni ürküttü. Tuhaf karşılayarak sordum:

"Şunlar mı? Onlardan ne istiyorsunuz?"

Yanımda oturan cevap verdi:

"Onların bu evden ayrılmasını bekliyoruz."

Giysimin her iki ucundan tutup kendimi rüzgârdan koruyormuşum gibi yaparak "Ayrılmalarını mı?" ve peşinden ilave etim: "Neden gitsinler ki?"

Yanımda oturan: "Kira sözleşmesinin müddeti bitmiş çünkü."

Ben: "Hangi sözleşme? Onlar henüz birkaç gündür oradalar." Adam kesin şekilde "Sözleşmeleri bitti" dedi. Ben hayretimi gizleyemedim ve dönüp sordum: "Şayet sözleşmenin müddeti bitmişse insan onu yenileyebilir. Onlar bunu yapamıyorlar mı?"

Adam daha fazla konuşmamı istemiyormuş gibi elini omzuma koyarak konuşmayı bitirmek istedi, fakat ben devam ettim:

"Onların sözleşmesiyle ne alakanız var ki?"

Adam kaşlarını çatarak "Alakamız mı?" dedi ve ilave etti: "Onların sözleşmeleriyle hiçbir alakamız yok."

Ayağa kalktım. Ellerimi yine pantolonumun ceplerine koydum ve kâh orada oturan dört adama kâh evimin hizasına düşen o eve baktım. Ortama hâkim olan belirsizlik beni bir hayli endişelendirdi.

Duyulabilir bir sesle kendi kendime söylendim. "Yeni bir sözleşmeyle daha sonra başka bir evi kiralayacaklar." O dört adama da dönerek: "Siz de öyle görmüyor musunuz?" dedim ve ağır adımlarla eve doğru yürüdüm. Eve yaklaştığım sırada aklıma cebimdeki o kâğıtlarla yeni komşuma uğramak geldi, fakat birden kendi evime geçmeye karar verdim. Çünkü evin ön tarafındaki pencere işin sonu hakkındaki merakımı gidermek için beni beklemekteydi.

Eve girince küçük bir masayla sandalyeyi alıp ön bahçeye bakan pencerenin yanına koydum. Oradan hem at yarışlarının yapıldığı hipodrom duvarının kenarı görünüyor hem de o dört adamdan ikisi görülebiliyordu. Çünkü evin girişindeki kori-

dorda yükselen sütun diğer ikisinin görünmesine engel oluyordu. Önüme bir bardak içecek koyup bir sigara yaktım. Vaktin tümü benimmiş gibi neşe içinde oturdum.

Yeni misafirlerin konakladığı evin içindeki her şey sükûnet içinde görünüyor. İçeride ışık fark edilmiyor. Çünkü pencereleri iyice kapatmışlar. Elimdeki sigaranın ışığı cama vuruyor. Kısa bir dalgınlıktan sonra elektrik direğinin tepesinde beyaz ve sönük bir aydınlık dikkatimi çekti. Işık önce beyaz ve sönük bir tonda başlıyor, sonra çoğalıp artıyor, sarı bir renk alıp olgunlaşınca bahçeye tamamıyla portakalımsı bir aydınlıkla doluyor, sonra oradan da taşarak caddedeki asfaltı ve batı tarafındaki kumlu boş alanı da içine alıyor. Ancak aydınlık at yarışlarının yapıldığı hipodromun duvarına ulaşmıyor. Dolayısıyla görmekte olduğum o iki adam gözden kayboluyor. Daha sonra hipodromun duvarları da karanlığa gömülüp görünmez oluyor. Akşamın birdenbire çöken o kurşuni karanlığı oradaki tüm akasya ağaçlarını yutuyor.

Doğrusu ben akşam olunca bir hareketliliğin olacağını sanmıştım. Fakat o dört adam bulundukları o karanlık pusularından kımıldamamış ve benim hizamdaki ev de kendi sessizliğine gömülmüştü. Ben ise lambayı yakmadan bardağımı içecekle doldurmak için oturduğum yerle mutfak arasında gidip geliyordum. Caddedeki elektrik direğindeki lambanın portakalımsı aydınlığı bana yetiyordu. Sokak lambasının ışığı arka duvar üzerinden pencereden içeri sızıyor, odanın köşesine süs olsun diye koyduğum nakışlı bakır sininin üzerine vuruyordu.

Gecenin karanlığı yavaş yavaş sütunlarını dikip güç ve satvetini güzel ve ölçülü biçimde etrafa dağıtınca, adayı ikiye ayıran hattın her iki tarafından komutanların emrindeki askerlerin sesleri yükselmeye başlıyordu. Her iki tarafta olanlar birbirlerine küfürler savuruyorlardı. Alışılmış olduğu üzere her gece sabaha kadar gırtlaklarını yarıştırıyorlardı.

Yalnızlığımı gideren ünsiyet ettiğim tek şey o akasya ağaçlarının ve batıdaki hipodromun duvarları arkasındaki koyu

karanlıktaki bağrışmalardı. Kendi adıma böylece devam eden bu manzaraya aşina olmuştum. Demek istediğim, komşu evden ne bir hareket vardı ne de orada bekleyen o dört adamdan evi inceleme durumu. Soğuktan dolayı tenimle giysimin arasına hafif bir ürperti sızdı, ardından da gemlenmiş bir sabırsızlık geçti üstümden. Yerimden ayrılmamayı tercih etim. Caddedeki lambanın ışığında neredeyse eriyecektim. Çünkü sandalyemle birlikte biraz geriye çekildiğimde lambanın aydınlığı bir şelale gibi üzerime düşüyordu. Birkaç dakika sonra gerçekten de bedenimin eridiğini hissettim. Vücudumun tüm organları eridikten sonra toza dönüşüyor, o aydınlıkla birlikte pencerenin camından geçerek caddedeki elektrik direğinin tepesindeki lambanın etrafında bir gölge gibi toplanıyordu. Şayet gecenin karanlığından gelen hafif yağmur serpintisi olmasaydı vücudumun tozunu önüne katacak, onun bir kısmı evin yanındaki nar ağacının yaprakları üstüne, birazı da buganvil ağacının yaprakları üzerine düşecekti. Diğer bir kısmı da evin etrafındaki çitin yakınında bulunan küçük iki hurma ağacının etrafındaki zambak ve gül ağaçlarının yapraklarına konmuş olacaktı.

Bazı damlalarla birlikte önce yaprakların üstünde dağılıyordum sonra peşinden gelen damlalar beni çıplak yerin üzerine yuvarlıyorlardı. Ben ise yerin soğuk derinliklerine kaymayayım diye ya otlara ya kumlara ya da çimentoya tutunmaya çalışıyordum. Tıpkı sandalyeye tutunduğum gibi. Yarı uykulu halde lambanın portakalımsı ışığıyla birlikte pencereden dışarı çıkmayayım diye yapmalıydım bunu.

Sandalyeye oturduğumdan bu yana ne kadar zaman geçmişti bilmiyorum. Fakat ben sigara küllüğünü dört kez çöp kutusuna boşalttığımı biliyorum. Yani küllük sigara izmaritleriyle dört defa dolmuştu. Bir oturuşta belki de bir paket sigarayı bitirmiştim. Oturduğum sandalyeden kalkıp biraz gerindim, etrafıma dikkatlice göz gezdirdikten sonra yüzümü pencerenin camına yapıştırdım. Öyle ki, pencerenin camı nefesimden

buharlanmıştı. Ve komşu evin misafirlerinin gelişinden bu yana ilk defa onların hayvanları üzerine düşünceye daldım. O hayvanların bir kısmı iriyarı eşeklerden ve öküzlerden ibaretti. Onları evin arkasındaki, üstü kalın kumaş ve madeni halatlarla kaplı olan boş alana sürmüşlerdi.

Komşu misafirlerin bu eve gelişinden sonra geçen sayılı günler boyunca hayvanların sesini hiç duymadım. Bu hayvanları hangi amaçla şehrin ortasına getirmiş olduklarını da kendimce sorgulamadım. En iyisi dışarı çıkıp üzüm çardağının altından komşu evin arkasında hayvanların bulunduğu yere bir göz gezdireyim dedim.

Bu iki komşu evi birbirinden alçak bir çit ayırmaktadır. İnce tellerden örülmüş ve zaman içinde iyice paslanmış olan söz konusu telleri fare kulaklarını andıran sapları mavi, sert yaprakları birbirine dolaşan ve dört mevsim yeşil kalan bir bitki türü yapışıp her tarafını örtmüştür.

Evin kapısından çıkıp merdivenden iki basamak indim, sonra sağa doğru eğildim, omzumla hurma ağacının yapraklarına dokunarak birkaç adım ötede yukarıda dalları birbirine dolanmış yılanlar gibi duran çıplak üzüm çardağının altına girdim. Sonra o paslı çite doğru gidip parmaklarımı dokundurarak onun üstünden evin arkasına düşen karanlık alanda bulunan garaja bir göz attım. Komşu evin güney duvarı ve mukabilindeki üzüm çardağı portakalımsı aydınlığın buralara gelmesini engellese de bu alandaki eşya gözle görülür şekilde ortadaydı; otomobile ait bir teker, tahta kalasları, dairemsi bir köşede oldukça büyük bir ayna, rastgele yere atılmış urganlar ve aylardır süpürülüp atılmamış ıslak yaprak yığınları...

Bu küçük çaptaki incelemeyi bitirdikten sonra tekrar o portakalımsı ışığa doğru geri döndüm. Elektrik direğinin yanına varınca ellerimi gözlerime siper ederek hipodromun dibinde oturan o dört adamı görmeye çalıştım, fakat koyu karanlıkta onlardan herhangi birini ayırt edemedim. Elimi aşağı doğru indirdim. Başkasına aitmiş gibi yukarıdan baktım.

Aynı anda acaba kardeşim Dîno da elini gözlerine siper ediyor muydu? Şimşek hızıyla geldi aklıma bu. Öyle inanıyorum ki o, denizin diğer tarafında benim içinde bulunduğum mevkii tanımaya çalışıyor. Ve yine öyle sanıyorum ki misafirleriyle beraber oturmuş biraz da eğlenceli tarzda altı yıl öncesinde beni uğurlarken Şêro Baban'ın vermiş olduğu ziyafetin methini yapıyor.

Adı geçen kişi kendine bir itibar kazandırmak istemişti. Babam ve misafirleri için üç yüz kırk sardalye kutusu balık ikramda bulunmuştu. Öyle ki boş balık kutuları birbiri üzerine atılınca küçük bir piramit oluşmuştu adeta. Her tarafa, her şeye yağ kokusu sinmişti. Hatta bugün bile ellerimi kokladığımda parmak kemiklerimde Şêro Baban'ın vermiş olduğu ziyafetteki o yemeğin kokusunu bulurum. Kardeşim Dîno, her akşam sanki o yağı içecekmiş gibi hâlâ methedip duruyor. Kokuyu o kadar methediyor ki onu evin duvarlarında hapsetmek istiyor sanki. Ben yolculuğa çıkıncaya kadar o öyle kalmıştı. Ben hâlâ onun kısık sesini duyar gibiyim. Her hatırladığımda önce sesini duyar sonra da simasını görürüm. Ali Zêri'nin buğday tarlasına girdiğinde daha ilk günde çalışamaz hale gelen Şêro Baban'ın o kocaman patozunu çeken iki merkebin arkasından fısıltı halinde seslenen Dîno'nun sesi kulaklarımdadır.

Babanların bahtı karaydı. O ve sakallı ustalarıyla birlikte John Deere patozunun yakınında kurulmuş bir çadırda, makinenin bazı parçalarını değiştirip yenilemek, paslanmış mafsallarını yağlamak ve boğuk sesini duyup çalışır vaziyete getirinceye kadar bir ay boyunca uğraştılar. Bu yeşil canavarın bakımını yapmakla altı büyük tarlanın biçilmesini üzerine aldı. Fakat daha ilk imtihanında patozu stop etti. O henüz iki çuval biçmiş, terzi de çuvaldızla onun ağzını dikmişti. Patozu tamir için garaja götürmek için bir traktör aradıklarında ikizim Dîno'nun gözü o iki eşeğe ilişmiş ve onları alıp Baban'ın yanına götürmüştü. Dîno biraz da dargındı ona. Çünkü o, pikabını tamir edecek olursa Dîno'yu onun şoförü yapacağına

söz vermişti. O da bu pikapla buğday çuvallarını çöldeki depoya taşıyacaktı. Hasat mevsiminde şoförlük en kolay işti. Çünkü toplam iş iki aydan fazla sürmezdi.

Patozu iki merkebe koşturmuşlar, Dîno da onların sürücülüğünü üstlenmişti. Evimize pek uzak olmayan "Baban"ların evinin yakınında onunla karşılaştığımda o eşeklerin arkasından bir şeyler fısıldıyordu ama ben ne söylediğini anlamamıştım. O ise kendinden emindi, ikna olmuş eşekler bizim alaylı gülüşlerimize aldırış etmeden, başlarını bile kaldırmadan yollarına devam ettiler. Akşam olunca "Baban" biçim aracını satışa çıkardığını bildirmek için babamın evin avlusundaki toplantısına katıldı. Benim yol hazırlığı içinde olduğumu duyunca ve bunun aile için ne büyük bir dert olduğunu da bildiği için kendi evinde hepimize bir ziyafet vermek istedi. O ziyafet, üç yüz kırk sardalye kutusu balık ziyafetiydi. Nedenini bilmiyorum ama bu sayı ne eksik ne de fazla oluyordu.

Her halükârda bu adada eşekler büyük bir bolluk içinde olma şansına sahiptir. Çünkü ben adaya vardığımda bazı müşterilerinin benim dilimde konuştuğu küçük bir lokantada yemek yemeye başlamıştım. Bütün konuşmalarımızda, anlatılarımızda ve küfürlerimizde ya dolaylı ya dolaysız şekilde eşeklere göndermeler vardı. Oysa biz şöhretleri her meslek ve üründen daha çok yayılmış olan bu hayvanlarla hiç karşılaşmadık. Bütün turistik posterlerdeki Afrodit'in kırık resimleri adanın kadınlarından intikam alırcasına onlarla olan rekabetini sürdürüyordu. Tarihin apaçık bir sıkıntıyla kabul etmiş olduğu az bir kısım sütunla, kabul etmiş olduğu az bir kısım sütunun bulunduğu adada miladi takvimin tatil günleri su gibi akıp gidiyor. İsimlere özgü tatiller, azizlere has tatiller, sularla ilgili tatiller, doğum günleri tatilleri, paskalya tatilleri, ramazan ve kurban bayramı tatilleri ve bunlara ilave olarak anında ilan edilen (ya da bize öyle görünen) tatiller. Sonra tatil halkası o kadar genişliyor ki, komşuları Yunanlıların bayramlarını da kapsıyor. Öyle ki turistler yaz tatilinde deliler gibi kendi etraf-

larında dönerek yemek yiyecek lokanta arıyorlar. Özellikle de ağustos ayında. Ki, bu ay tüm bir halkın dinlenme mevsimidir.

Bu adaya geldiğimden bu yana ilk kez komşu eve gelen misafirlerin beraberlerinde getirdikleri eşeklere tanık olmuştum. Fakat şimdi evin arkasındaki o boş alana baktığımda artık onların izine bile rastlamıyorum. At yarışlarının yapıldığı hipodromun dış duvarı önünde karanlıkta oturmuş o dört adamdan birinin siluetini caddedeki lambaların portakalımsı aydınlığında göreyim diye gözümün üstünde tuttuğum elimi indirdiğimde o gün başımdan geçen tüm olayları bir kenara bırakıp içeriye girmek gerektiğine inandım. Yönümü iki küçük hurma ağacıyla gül ağaçlarının arasındaki asfalt yola çevirdim. O geçen yıldan kalma kurumuş cansız yapraklarına tutunmuş gül ağaçlarının yanına vardığımda durdum. Üzerlerine hafifçe eğilerek o güven verici sessizlik içinde artan nabızlarına ve uyuklamalarına kulak verdim. Gecenin sessizliğinde gül ağaçlarını dinlemek benim de hoşuma gidiyor. Çünkü öyle inanıyorum ki şeytan, Allah'ın kimseyi kendi kapısından geri çevirmeme konusunda insanlara deliller sunduğu ve her bir tur atışından sonra bu ağaçların altında yan gelip uzanıyor. Benim bundan rahatsız olduğumu bildiği için de özellikle benim bahçemdeki gül ağaçlarının altında uzanmayı tercih ediyor. Bu da şeytanın içinde teselli bulduğu bir haldir.

Tabiatıyla ben bu sessizlik içinde gül ağaçlarının nefes alışverişlerini ve elbiselerin çıkardığı hışırtıları duymuyordum. Her halükârda bu duruma alışmıştım. Benim için benim inlemem yeterlidir, şeytan için de orada olmadığını doğrulaması yeterlidir. O benim dinlediğimi biliyor, ben de onun orada olduğunu biliyorum. Gül ağaçları ise sessizce eski yapraklarını zorlukla ısırarak yeni yapraklarını açıyorlar. Bunları dökünceye kadar da sessizlik içinde kalıyorlar.

Gül ağaçlarına yaklaştığımda evin arka kapısına bağlanan iki basamaktan ikincinin biraz sallandığını fark ettim. Aşağı inip sonra yeniden sınamak için üzerine çıktığımda ikinci ba-

samağın fiilen sallandığını gördüm. Elimle onu kıpırdattığımda nerdeyse yerinden çıkacaktı. Kendi kendime, ev sahibine söyleyeyim de onu yanlarından çimentoyla tuttursun diye söylendim. Çünkü onun her defasında sallanması insanı daraltıyor doğrusu.

Lambayı söndürüp evin kapısını açık bırakmıştım. Ev tıpkı bir çanta gibi göründü bana. Hayır. Bir perdenin üzerindeki geniş bir yarık gibiydi. Ben onun arasından geçip sol taraftaki duvarın üzerinde elektrik lambasının düğmesini aradım. Uzun koridor birden aydınlandı. Bunun üzerine kapıyı arkadan kapayıp yatak odasına doğru ilerledim. Günlerdir elbiselerim yatağın üzerinde serili duruyordu. Çantamın yerinde olup olmadığından emin olmak için etrafında yarım daire şeklinde döndüm. Çanta bıraktığım yerde duruyordu. Onu kendime doğru kaldırdım ve eğilerek dibinde tüyün olup olmadığına baktım, ne yazık ki tüy orada değildi.

Ben o tüyü elbiselerimin arasından parmaklarımla çekip almıştım, fakat onu tekrar çantanın dibine geri koydum mu yoksa metrelerce uzaktaki o iki kuşu gözetlerken evimin arkasındaki bahçede onu düşürdüm mü, hatırlamıyorum.

O tüy bana bir şey hatırlatmıyor, fakat onun giysilerimin arasında bulunması beni tedirgin ediyor. Bununla beraber onun çantamda bulunmasına göz yumabilirim. Zaten bir kimsenin, yol çantasında bir tüy gördüğünde böyle davranması doğaldır. Hikâye tümüyle şudur; varsayalım ki, herhangi bir yerden herhangi bir şekilde kasıtlı veya kasıtsız olarak giysilerimin arasına bir tüy düşmüş olsun; bu durumda bana düşen çantanın karanlığında görmüş olsam da onu orada bırakmalı mıydım, yoksa parmaklarımla kavrayarak alıp küllükte sigaranın ateşiyle yakıp, aynı anda yavaş yavaş büzüldüğünü, acı çekip boyun eğdiğini gördükten sonra yanık kokusunu alarak eğlenip teselli mi bulmalıydım? Fakat, acı çekip boyun eğdiğini içindeki giysileri ve diğer bir kısım şeyleri teker teker bildiğim, altı yıl boyunca kapalı olan o çantanın içindeki tüy

hesapta yoktu. Onun için o tüyün intihar etmeye tembel bir şekilde karar verdiğim süreçte beni haksız yere rahatsız ettiğine inanıyorum. Beni temaşa edip düşündüğü o mezkûr anın yerini tam olarak belirleyemiyorum fakat yüz hatlarımı daha yakından görebilmesi için yatağımın biraz daha üstünden bir yerden baktığını tahmin edebiliyorum. Ki altdudağım sivri çenemin üstünden sarkmış, yanaklarım çökmüş, alnıma düşen saçlarım tel tel olup dağılmış durumda.

Bir felakete doğru gitmeden önce bana meraklı ve mahmur ve birazda bitkin gözlerle bakıyordu. Bense hareketsiz duran çantamla meşguldüm. O meşguliyet de sanki durmuş bir görünüm arz ediyordu. Çünkü ben öyle bir zaman diliminin dışındaydım ki ancak kendi zamansal gücüyle harekete geçebilirdi. O benim dışımda, benim bulunduğum mekândan ayrılmış durumdaydı, şaşırmıştı. O şaşkınlık hafızamın yeniden yaratılmasının giriş kapısıydı. O dipsiz sessizlikte ben de hayrette kalmıştım. Öyle bir sessizlik ki hafızamı sınırlı bir mesafede tutmuştu. Tıpkı uzaktan darbe almış bir camın çıkardığı bir ses gibi. Fakat ben hayattaydım. Yaşadığım o zaman dilimi de hayattaydı. Ve o külrengi küçük tüy de bizim aramızda kendine bir yer bulabilir. Çantayı açıp da içinde tüyü bulamadığım o geceye birkaç metre uzaklıktaki bir yerde tüy hafif bir titreşimle sükûnet içinde kucağını babama açan hikâyeye doğru iniyor.

Çantamı yere indirdikten sonra yatak odasından ayrılıp duvarın bir tarafını kaplayarak iple tavana asılmış iki sarmaşığın bulunduğu koridora çıktım. Oradan da içinde birtakım mobilyanın bulunduğu geniş oturma salonuna geçtim. Pencereden yine o komşu eve baktım ve kendi kendime: "Baba, neden Dîno değil de ben" diye söylendim.

Bu soruyu kendime sorduğum zamanlarda kardeşimin böyle bir imtihanla karşılaşmasını temenni etmekten de utanıyordum. Fakat Dîno burada benimle beraber olsaydı ne olurdu? Hiç şüphesiz onu, o dört adamın hipodromun duvarının

dibinde hâlâ oturup oturmadığını öğrenmesi için gönderecektim. O da benim gitmemi isteyecekti. Bu her zamanki halimizdi. O benim yapmamı ister ben ise onun ve hiçbir zaman birimiz diğerinin dediğini yapmazdık. Böylece aramızda herhangi bir arbede yaşanmamış olurdu. İkimiz de hangimizin anamızdan daha önce doğduğunu unutmuştuk. Bunu bilmiş olsaydık iki doğum arasındaki bir dakikayı, küçük kardeşin büyüğün sözünü dinlemesi için bir bahane olarak gösterebilirdik. Fakat ailemizde hiç kimse diğerini dinlemezdi. Ben ve ikizim Dîno, kız kardeşlerim ve bizlerden de önce babam ve annem hepimiz inatçı olarak doğmuşuz galiba. Şayet Dîno altı yıl benimle birlikte olsaydı ev, evin kapıları, evin her iki bahçesi, caddedeki lambanın portakalımsı ışığı ve oturduğum yerin aptal havası, hasılı her şey paramparça olacaktı. Fakat belki de birbirimizle iyi geçinecektik. Örneğin o bana:

"Burada kalmamızın bir lüzumu kalmadı Mem, artık geri dönmeliyiz" diyecek.

Ben de ona "Nereye?" diye soracaktım. O ise:

"Evimize dönelim" diyecekti.

Ben "Peki, şimdi ne yapmalıyız?" diye soracaktım ve o ise şöyle diyecekti:

"Eşyalarımızı çantalara yerleştir."

Bu varsayıma göre ben söz dinleyen konumunda olduğum için elime geçirdiğim her şeyi; elbiseleri, küflü duvarları süslemek için kullandığımız bakır kapları, kültablalarını, sinileri ve anlaşmazlık durumlarında çokça müracaat ettiğimiz çaydanlıkla bardakları toplayacağım. Ve tabii ki, yatak örtülerini, yastıkları, kibrit kutularını ve iki kez yaktığımız büyük mumu da unutmuyorum. Nerdeyse ekmek torbasını da çantanın birisine yerleştirecektim ki, Dîno'nun göz ucuyla bana doğru bakarak öyle yapmamam gerektiğini ima ettiğini anlayınca o fikirden vazgeçtim. Ben o kabarık deri çantaları bağlamayı bitirince onları birer birer evin dışındaki mermer sekiye doğru çekeceğim ve kardeşimin atacağı ikinci adımı bekleyeceğim. Bir de

baktım ki bana, üzüm çardağına doğru kendisini takip etmemi işaret ediyor, ben de onun arkasına düşüyorum.

Dîno, dikkatle üzüm çardağına bakarken yavaş yavaş kendi etrafında dönüyor. Sonra dallarında henüz yeni açmış küçük narin yaprakların bulunduğu incir ağacına bakıyor. İkisi arasında gidip gelerek elini kaldırıp rüzgârın hangi taraftan estiğini anlamaya çalışıyor.

Hangi kâsenin daha gölgeli ve daha nemli olduğunu, hangisinin güneşe açık ve kuru olduğunu anlamak için aşağıya doğru eğiliyor. Bütün o ölçümleri ve tahminlerini bitirdiğinde kulağıma fısıldıyor; eliyle iki ağacın arasındaki küçük bir boşluğu işaret ederek "burası" diyor. İşaret ettiği yerin arkasında da eğri büğrü birkaç granium ağacı bulunmakta. "Çantaları getir buraya indir" diyor. Ben çantaları o tertemiz mermer sekiden alıp bu rutubetli, çerçöp içinde ve salyangozlarla dolu yere hikmetini sorgulamadan kan ter içinde alıp taşıyorum. O dokuz çantayı dediği yere birer birer getirip halka şeklinde koyuyorum. İşimi bitirdikten sonra rahat bir nefes alıyorum. O esnada Dîno biraz da kızarak "Ben dönünceye kadar gözün çantalarda olsun" diyor ve arkasını dönüp gidiyor. Ben sessizce arkasından sesleniyorum:

"Ne zaman döneceksin Dîno?"

"Sonra döneceğim, sen çantalara mukayyet ol Mem." Elleri arkasına doğru gidiyor, ben yine ona sesleniyorum:

"Ya mobilyalar, onları ne yapacağız? Ev sahibine de biz gidiyoruz demeyelim mi?"

Dîno sorularımı cevaplamadığı gibi dönüp arkasına bakmıyor bile. Ve ben yakınımdaki bir çantanın üzerinde bir altı yıl daha oturuyorum. O altı yıl içinde üzerimde birikmiş pek çok üzüm ve incir yaprağı, etraftan tozlar, granium ağaçlarından dökülen kurumuş çiçekler, kuş pislikleri, örümcek ağları, saçlarıma ve giysilerime zamk gibi yapışmış ölü salyangozlar... Ben ve çantalar işte böyle çerçöpten bir piramidin altında gizlenmiş kalmışız.

Altı yıl boyunca zeytin ve incir ağaçları arasında, ağır bir karanlık ve rutubet altında sabrım gittikçe tükeniyor. Oturduğum yerden biraz kımıldıyorum ve yüzümü yapraklardan ve tozlardan temizlemek için rüzgâra tutuyorum. Gözlerimi açamıyorum. Bu arada kardeşim Dîno'nun inekler gibi böğürdüğünü ve her şeye küfrettiğini işitiyorum. Gözlerimi açtığımda hırstan her tarafımın titrediğini görüyorum. Dîno'nun dikkatini çekmek için hafifçe öksürüyorum. Bana dönüyor, ellerini açarak, daha önce başlamış bir konuşmayı devam ettiriyormuş gibi yapıyor:

"Görmüyor musun? Hipodromu buradan kaldıracaklar."

"Neden" diye soruyorum ve saçlarımın arasındaki yaprakları, kaşlarıma yapışmış örümcek ağlarını silkip atıyorum. Dîno cevap veriyor:

"Onlar hipodromun adayı ikiye ayıran hattın yakınında olduğunu, dolayısıyla atların her iki tarafta yapılan askeri manevra esnasında ürktüklerini söylüyorlar."

Ben, "Meydanı başka yere taşısalar da taşımasalar da, bunun bizimle ne ilgisi var ki?" diyorum. O kızarak cevap veriyor:

"Onlar meydanı başka yere taşırlarsa biz buradan nasıl çıkabiliriz?"

Ona "ne dediğini anlamıyorum" diyorum. Küçümseyerek bana bakıyor ve yavaşça fısıldıyor:

"Ey ahmak görmüyor musun, şayet onlar bunun yerini değiştirirlerse biz buradan gidemeyiz."

"Onlar hipodromu başka yere taşıyacaklar, yeri değil" diyorum. Bunun üzerine o daha da bağırıyor:

"Haydi sen şimdi dön de çantalara mukayyet ol Mem.

Ben de çantalara geri dönüyorum. Altı yıl boyunca üzerime birikmiş olan yaprakların altında saklanıyorum. Artık hiçbir şey benden görünmüyor.

Olacak olan buydu. Tahminime göre, kardeşim Dîno ile olan ilişkilerde ben söz dinleyen itaatkâr biri olsaydım ve o bu-

rada benimle beraber olsaydı... Fakat Dîno itaatkâr biri olsaydı durum ne olurdu? Bu durumda ona örneğin şöyle diyebilirdim:

"Dîno sen niçin evlenmedin?" O da bana:

"Ya sen?" diye cevap verecek. Bunun üzerine ben ona:

"Senin benimle ne işin var? Sana soruyorum, neden evlenmedin?" Dîno cevap verecek:

"Sen kimseyi tanıyor musun?"

"Hûûû" deyip göz kırparak ilave ediyorum: " 'Askeri ayakkabılı' olan kız" diyorum. Dîno'nun yüzünde aynı anda hem merak hem de hoşnutluk belirtileri peyda oluyor. "Askeri ayakkabılı" kız Arapça konuşuyor ve bizim gibi kimsesizlerin bir araya geldiği lokantaya geliyor. Her defasında ya tabaktaki yemekten ya da bardaktan bir şeyleri masaya veya pantolonunun üzerine döküyor. O bunu her yaptığında biz de ellerimizde kâğıt mendillerle ona yardıma gidiyoruz. Küçük balrengi gözleri, tarak işlemez sık ve kıvırcık saçları, tasalı ve keyifsiz bir hali var. Uzuna yakın boyuyla çizme üzerine pantolon giyiyor. Ayakkabıları askerlerin çizmelerini andırıyor. Uzun olan parmakları kabın içindeki yağlı yemeğe battığında hemen pantolonuna silerek temizliyor. Kelimeleri ağzından üflüyormuş gibi konuşuyor. Sesi kısa dişlerinin arasından diliyle itilip dudaklarına değerek çıkıyor sanki. Konuşmalarının çoğu Buda ve Krişna gibi Doğu'nun tanınmış diğer isimleri etrafında dönüyor ki, bu ona bir iç huzuru veriyor. Hindistan'a seyahat etmeyi seviyor. "Ne kadar da güzeldir Hindistan!" diyor. Ona oraya gidip yerleşmesini tavsiye ediyoruz, o da bunu düşündüğünü söylüyor. Hindistan'a gittiğinde ineklere saygılı davranmasını, Ganj nehrinden su içmesini, bakır kaplarda yemek yemesini, fakir biriyle evlenmesini ve çok çocuk yapmasını söylüyoruz. Neden olmasın, onun için önemli olan evleneceği kişinin motosikletine karışmamasıdır. "Askeri çizmeli kız" son zamanlarda motosikletini satmak zorunda kalmış fakat demirden kaskını alıkoyduğu için lokantaya her gelişinde koltu-

ğunun altında onu da getiriyor. Askeri çizmeli kızla biraz şakalaşmak istiyorum:

"Sana bir motosiklet almama ne dersin?"

Kız bana bakıyor. Hayır, aslında o teklifimi düşünüyor.

"Neden bana motosiklet alacaksın?" diyor. Ben gülerek, kardeşim Dîno'yla evlenirsen diyorum. Gözlerimdeki mizah dışındaki ciddiyetin farkına varan "Askeri çimeli kız", yeşil gözlerinin arkasına gizlenmiş Dîno'ya dönerek soruyor "Bunu benden niçin Dîno istemiyor?" diyor. O anda ben yerimden kalkarak, yerime otursun diye Dîno'ya işaret ediyorum: "Gel de kızın yanında otur, onunla kendin konuş." Dîno yerinden kalkıyor ve yerlerimizi değiştiriyoruz. Ben kızı görebilmek için uzun boylu kardeşimin yanından biraz öne çıkıyorum. Yeşil gözlü kardeşimin kızı ikna etme gücü olmadığı için konuşmalarında ben de kızla muhatap olmak istiyorum.

"Orta halli bir motosiklet seç istersen. Çünkü bütçe bundan fazlası için müsait değil" diyorum. Eliyle masadaki ekmek kırıntısıyla oynuyor "Yanımdaki mobilyaları ne yapacağım?" diyor. Ben "Onları da yanında getirirsin" diyorum.

"Askeri ayakkabılı" kız kiraladığı küçük bir dairede yaşıyor. Ne iş yaptığını da henüz sormuş değiliz. Ailesi Akdeniz'in doğusuna düşen başka bir şehirde yaşıyor. Dolayısıyla ailesinden uzaktır. Evde tek başına yaşadığından fazla bir mobilyası yoktur. Hepsi; küçük bir masa, iki deri koltuk, bir elbise çantası, bir tava, tek gözlü bir gaz ocağı, bir elektrikli soba ve içinde kırmızı bir balığın yaşadığı küre şeklinde küçük bir akvaryumdan ibaret. Tabiatıyla o kendi mobilyasını bizim eve getirecek ve bizim mobilyamıza katacak. Cam küre içindeki balığını ise mutfağın penceresine yakın duran tabakların bulunduğu dolabın üstüne koyacak, oraya koymasını da balıkların ışığa olan ihtiyacı şeklinde açıklıyor. Elbiselerini de kardeşimin yatak odasındaki elbiselerinin içine katacak. Pamuk yatağını da onun yatağının yanına serecek. Tıpkı somyası bulunmayan evindeki gibi yatağını yere serecek. Dîno ona yatakla somya

arasında bir boşluk bırakmasını söylüyor. Ta ki o da yerde değil de yatakta beraberce uyusun. Kız ona somyanın üzerinden indiğinde ayaklarıyla yere basmak istemediğini söylüyor. Buna karşılık Dîno da ona, somyadan yere indiğinde ayağına bir terlik giymesini tavsiye ediyor. Kız ise, ayakkabısını yatakta giymenin daha uygun olduğunu söylüyor. O terlik giymeyi sevmiyor zaten. Böylece onun ağır ayakkabılarının sesini duyuyoruz odada. Her on dakikada bir de yere düşen demir kaskının sesini. Kuru çıplak yere düşüp yuvarlanan kaskı demir bir top gibi ses çıkarıyorken onunla birlikte şakaklarımızı da titretiyor. Biz, demirden kaskı koltuğunun altında taşımasını değil de başına takmasını istiyoruz. Ki o siyah kaskın ön tarafında bulanan lastik cildinin soyulmasını önlemiş olsun. Bu önerimizi kabul ediyor.

"Askeri ayakkabılı" kız, banyodan yahut yatak odasından başında kaksıyla veya geceliğiyle çıktığında ürküyorum. Ben Dîno'ya, kızın demirden kaskla birlikte uyuyup uyumadığını sorduğumda, omzunu silkiyor ve "önemli değil, önemli değil. İnsan isterse başındaki kaskla da kaskı olmadan da uyuyabilir" diyor. Ben onun bu duyarsızlığından dolayı duyduğum üzüntüyü içime gömüyorum. Askeri çizmeli kız, kendisine motosiklet alacağımız konusunda verdiğimiz sözü her defasında hatırlattığında ben de ona, büyük bir ev kiralayıp, evin geniş yatak odasında motosikletini rahatça koyabileceği güne kadar sabırlı olmasını söylüyorum, o da buna razı oluyor. Dîno'ya motosiklet bahanemi söylediğimde, "motosikletin odamızda asla olmayacak, başındaki kask yeterlidir" diyor. Bunun üzerine kız şaşkın bir halde bana dönüyor: "Önemli değil Mem, bu evdeyken de motosikleti satın alabilirsin, ben onu üzüm asmasının bir yerine yerleştirebilirim" diyor.

"Ben herhangi bir motosiklet satın almayacağım. Kararım budur" diyorum. Kızın konuşması da Hindistan'dan Bolivya'ya geçiyor. Artık uzun uzun orada yaşayan lamaların niteliklerinden bahsetmeye başlıyor. Neredeyse üzerlerindeki semerleriy-

le uzun boyunlarına takılı çıngıraklarıyla evin bir odasından diğerine geçerken göreceğiz onları. Bazen şaka yollu ona neden Peru'dan bahsetmediğini soruyorum. O bu soruma, Bolivya'nın isminin Mezopotamya'nın isimlerine daha yakın olduğu şeklinde cevap veriyor. Onun için bu ülkeyi diğerlerine tercih ediyor. Hoşlanmadığım hususlardan birisi de onun birdenbire işini bırakmasıdır. Bir şeye üfürür gibi çıkardığı sesiyle askeri çizmeli kız: "Evlilikle işi bir arada götüremem" diyor ve ilave ediyor: "Dîno uykudayken horluyor ve uyumayı bana haram ediyor. Onun için sabahları uykumu tamamlamak istiyorum." Çünkü "Askeri çizmeli kız" öğleye kadar uyuyor. Sonra her yeni evlenmiş kadın gibi yemekle uğraşmaya başlıyor. Bol suyla yıkadığı sebzeleri ocağa koyuyor. Tuzsuz makarna, mantar kutuları, enginar, tavuk çorbası, iyice kızarmış ekmek, sarı peynir ve ağzının sol kenarından düşmeyen sigarasından dökülen küllere bulanmış tabaklardaki diğer sıvılar. "Askeri çizmeli kız" sigarasını her çekişinde yüzünü kaplayan dumandan ötürü gözünü kapatınca sigarasının külü her tarafa dökülüyor. Yataklarda, ötede beride, tuvalette, çamaşırhanede, yemek masasında, sandalyelerde, sandalyelerin ayakları arasında, lavaboda, koridor tarafında tavana asılı iki sarmaşık saksısında, velhasıl her tarafta sigarasının külleri var.

Öyle sanıyorum ki, yemek masasına ikinci bir kişiyi konuk etmemle başından beri yanlış yaptım. Bir işte çalışmayan Dîno'yu ve askeri çizmeli karısını tek başıma yedirip içirmeye çalışıyorum. Bütün bunları da "Büyük Adam"ın bana düzenli şekilde ulaştırdığı o azıcık maaşla yapmaya çalışıyorum. Fakat ben durumu düzeltmek istiyorum. Bunun üzerine kardeşimi bir kenara çekerek:

"Durumun nasıl?" diye soruyorum. Dîno bana kuşkuyla bakıp:

"Herşey yolunda" diyor.

"Ya hanımın?" diye soruyorum. Onun için de "tamamdır" diye cevap veriyor.

"Ben sana katılmıyorum" diyorum. Dehşete kapılarak:

"Ne konuda?" diye soruyor. Ben:

"Her şey yolunda, demene" diyorum.

"Yolunda olmayan bir şey mi var?" diye soruyor. Ben:

"Hikâye tümüyle yolunda değil" diyorum.

Tekrar soruyor:

"Hangi hikâye?"

"Senin bu evliliğin" diyorum. Omuzları ağır bir yükün altındaymış gibi düşüyor.

"Bu senin fikrin değil miydi?" diyor. Ben:

"Evet" diyorum ve onu ikna edecek bir kelime arıyorum. "Kardeşim... Dîno... Sen hazır değilsin...

Sözümü kesiyor:

"Neye hazır değilim?"

"Yani..." diyorum ve tamamlıyorum: "Yani biz hazır değiliz." Bu defa o kekeleyerek:

"Fikrini tam açıkla Mem" diyor.

"Neyi açıklamam gerekiyor ey Dîno?" diye bağırıyorum kardeşime. Sonra ilave ediyorum: "Bu kadın yanımızdan gitsin." Bu esnada ikizim gülümsüyor, beni sakinleştirmek ister gibi elini yukarı kaldırıyor:

"Yoksa korkuyor musun ondan?"

"Kimden korkuyorum? Şu " boğuk bir sesle diyorum. O benim sözümü kesiyor:

"Sen ondan korkuyorsun. Ayıp değil bu."

"Ben ondan korkuyorum ha?" diyerek, cümlemi tekrarlıyorum, duyduklarıma inanmayarak. "Ondan korkayım ha?" diyorum ve gülümseyen Dîno'ya iyice bakıyorum. "Söyle bakayım bana, ondan neden korkacakmışım?" O yeşil gözleriyle bana bakıyor:

"Çünkü o seni görmüyor."

"O beni görmüyor?"

Beni kızdıran bu alay edişine gülüyorum. "O beni görmüyor?" O beni görmüyorsa neyi görüyor? Kızgınlığımdan dolayı

gözleri donup kalmış kardeşime soruyorum, o da sakin bir şekilde cevap veriyor:

"O her şeyi görüyor, sadece seni görmüyor."

Bakışlarımı Dîno'nun üzerinde kilitliyorum. O beni anlamsız bir diyaloğa sürüklemek istiyor. Onun için ben konuşmamızın bu bölümünün devam etmesine kulak asmayarak diyorum:

"Dinle kardeşim, annene ve babana geri dönmen için senin biletini alıyorum." O, hiç tepki vermeden cevap veriyor:

"Sen kendine bir bilet al. Ben burada kalacağım."

Kardeşim bu sözleri söylerken kendimi "askeri ayakkabılı kız"ın tepsiler arasında dolaştığına inandığım mutfağa doğru yönelmiş buluyorum. Ne var ki onu orada bulamıyorum. Bunun üzerine doğrudan pencerenin yakınındaki sekinin üzerine konulmuş kristal küreye doğru gidiyorum ve elimi kürenin içine daldırıp sebepsiz yere neşeli olan o kırmızı balığı çıkarıyorum. Aynı balık bu kez önceki neşesi gitmiş şekilde titriyor elimde. Sonra onu canlı canlı yiyecekmişim gibi dişlerimi gıcırdatıyorum.

Kardeşim Dîno'nun yanımda olduğunu ve rolleri değiştiriyor olduğumuzu hayal etme noktasına ulaştığımda güldüm ya da bana gülüyormuşum gibi geldi. Ben oturma odasındaki pencerenin yanında oturmuş, portakalımsı bir aydınlığa boğulmuş bahçemle birlikte komşu eve bakıyorum.

Yavaşça paketimi çıkarıp bir sigara yakıyorum. Sigaramın ateşi bana, benim kadar sakin görünüyor. O anda geceyi geçirmeye hazırlanmış birisi gibi gömlek ve pantolonum üzerimde olmasına rağmen bütün meraklarımdan kurtulmaya karar veriyorum. Sigara paketimi cebime geri koyduğumda bir zamanlar birilerini yalanlayan Alman Protestanlarıyla ilgili yazılmış ibareyi istinsah ederek çoğaltmış olduğum kâğıtların hışırtılarını duydum. Birden aklıma, iki ev arasındaki birkaç metrelik mesafeyi katedip bu kâğıtları elinde tüy olan o adama teslim etmek geldi.

Ve hiç tereddüt etmeden kâğıtları cebimden çıkarıp bir avcumda topladım. Nerdeyse parmaklarım birbirine ulaşmıyordu. Kendimi öyle hazırladım ki kapıyı kim açarsa kâğıtları ona verecektim ve şöyle diyecektim: "İşte evrakınız. Kusura bakmayın ancak bu kadarını yazabildim." İçeri girmem için ne kadar ısrar etmiş olsalar da içeri girmeyecek, özür dileyip geri dönecektim.

Kapıyı kapatmadan çıktım. Sonra bir basamağı sallanan merdivenden aşağı indim, gül ve iki hurma ağacının arasından geçip asfalt yola çıktım, oradan alçak kapıya kadar yürüdüm, oradan da kapısını açık gördüğüm komşu eve doğru yöneldim.

Zannediyorum ki evin bahçesine doğru giderken aşağıya sarkmış kolum nar ağacının bir dalına çarptı. Fakat ben oradan üç basamak yukarı çıkıp evin eşiğine vardım. Önümdeki çimento sütununa dolanmış, kurumuş bir sarmaşık gölgemi ikiye böldü. Sonra kapının ziline basıp kulağımı evin karanlığından gelecek sese vermek için tahta kapıya dayadım. İçeriden herhangi bir yankılanma duymadım. Yeniden zile basıp bu kez yanağımı kapının üstüne dayadım, aynı şekilde herhangi bir ses yoktu.

Ben herhalde zil bozuktur dedim. Bu kez elimle kapıya vurup soğuk tahtaya kulağımı dayadım, içeriden gelebilecek ayak seslerini dinlemeye çalıştım ama nafile. İçeride kimsecikler yok diye düşündüm. Bu defa kuvvetlice kapıya vurmaya başladım, sonra birden durdum. Kapının bir tarafı içeriye doğru çökmüştü. Anlaşılan kapı açıktı. Kapının aralığından gözüme ilk çarpan şey loş bir aydınlık oldu. Bu arada boynumu caddeye doğru çevirip kimsenin beni görüp görmediğini kontrol etmeye çalıştım. Baktım ki, yasemin ağacı siper olup önümü kapatmış. O zaman biraz içeri doğru itince kapının iki kanadı da açıldı.

Kendimi toparlayıp yüzümü dirseğimle mi korudum yoksa kapıdan uzaklaşarak kendimi duvara mı dayadım tam olarak bilmiyorum. Bu kabilden bir şeyi içgüdüsel olarak, sürü halinde içeriden çıkan bu korkunç kuş selinden kendimi korumak

için yapmışım galiba. Kanatlarını amansızca çırpan kuşlar gecenin yoğun beyazlığında kaybolmadan önce matlaşmış bedenleriyle loş karanlığı dağıtıyorlardı. Evden öyle çıkıyorlardı ki, kendilerini görme mesafemden uzaklardaki bir aydınlığa atıyor gibiydiler.

Kalbim yerinden çıkmış gibiydi. Bu şaşırtıcı olaydan sonra o anda bütün bedenimde hissettiğim tek şey, her iki şakağımın korkudan hızla atan nabzımın altında kasılıp durmasıydı. Bir iki dakika içinde ev içerideki kuşlardan tamamen temizlenmişti. Kendimi toparlayıp boynumu içerideki uyuşuk aydınlığın sıktığı sessizliğe doğru uzattım. Sonra cesaretlenerek bir adım daha ileri gidip iki sıra halinde dizilmiş misafirleri gördüğüm o geniş olan salona girdim. Fakat hiçbiri yoktu orada. Bir hizada dizilmiş yemek tabakları yerde duruyordu. Öyle anlaşılıyor ki yemekten henüz kalkmışlardı. Dört bir tarafta duvarlara bitişik şekilde düzenli olarak konulmuş yorganlar, deri çantalara yerleştirilmiş kadın abâyeleri, sarmalanmış bazı eşyalar, halılar, boş kafesler, işlemeli sigara kutuları, iğler, ayakkabılar, su tasları, paltolar, evin bir köşesinde üstü örtülü bir sepetin içinde solgun ışığın altında parıldayan kemik taraklar... Sanki bu evde oturanlar bütün eşyalarını sergilemişler.

Ben o boş evde fazla durmadım, hemen çıktım. Kapının dışına çıktığımda ellerimin boş olduğunu fark ettim. Elimde taşıdığım evrakların evin eşiğinde, merdivenlerde, nar ağacının yakınlarında, dış kapının girişinde hatta bir kısmı portakalımsı aydınlığın altındaki caddenin kaldırımında, velhasıl her tarafa saçılmış olduğunu gördüm.

Kuşların gözden kayboldukları batı tarafına döndüğümde akasya ağaçlarının kapattığı ufukta bazı siluetlerin hareket ettiğini gördüm. Portakalımsı ışıktan kendimi koruyarak görünen o siluetleri sayabilmek için elimi gözlerime siper ederek baktım. Kesin olarak dört kişi olduklarına kanaat getirdim. Ağır adımlarla hipodromun yanından güneye doğru ilerliyorlardı.

İkinci Kısım

Birinci Bölüm

Dîno, kendisini bekleyen role hazırlıklıydı
Hikâye de mekâna hazırdı.

Mem, bahsedilen adaya iddia edilen yolculuğundan birkaç gün önce, çakalların ulumalarına karşı dayanacağından şüphe etmediği gecenin sabahında onların aralarına katılmak için önceki akşam yaptığı gibi yine yatağından kalkmadı. Hamdi Azad, bebek saçlı küçük kızı Rohat'a seslendi: "Merdivenden dama çık ve kardeşini uyandır." Rohat bir oyuna koşar gibi fırlayıp gitti. Merdivenin geniş basamakları üzerinden sürünerek ve biraz da kayarak yukarıya çıkmaya çalıştı. Merdivenin sonuna ulaştığında biraz durdu. Mem'in yatağına şöyle bir göz gezdirdi, yatak boş görünüyordu. Damın üstüne adımını atmak için son bir hamle yaptı. Yatağa iyice yaklaştı, ince yorganı evirip çevirdi, derken ne olur ne olmaz yastığı da eliyle kaldırdı. Mem yatakta yoktu. Hızla geri döndü, merdivenin basamaklarından sürünerek aşağıya indi. Yere ayak basar basmaz babasına doğru koştu. Avlunun ufak taşlarına ayakları takıldığından biraz tökezliyordu. "Orda değil" dedi küçük kız ve kolunun tersiyle akan burnunu sildi.

Haki pantolon üzerine haki bir gömlek giymiş ve evden çıkmaya hazırlanmış Hamdi Azad yüzünü ekşitti. Elinin ayasıyla bir sarık gibi başına bağladığı başörtüsünü hafif tertip aşağı indirdi. İçinde gizlediği bir kızgınlığı açığa vurur gibi,

kekeleyerek dudaklarından şu sözler döküldü: "Ben ona bu sabah benimle birlikte çarşıya çıkmasını söylememiş miydim?" Sonra oğlunun durumunu unutmuş gibi görünerek geri döndü. Evin kapısından adımını atarken gövdesinin yarısı henüz dışarıdaydı. O sırada karısı Kesbo boş çay bardaklarını düzene koyuyor, sabah kahvaltısında etrafa saçılmış ekmek parçalarını toplamaya çalışıyordu.

Çocukların kargaşaya ve kızgınlığa vardıracak derecede bağrışıp çağrışmaları içinde geçen bir sabah kahvaltısı. İşte Hêvîn çaya süt karıştırıyor, Welad kaşıkla yiyeceği yoğurda ekmek doğruyor, Eyşan ise aynı sofrada Welad'la birlikte yemek istemiyor; o yoğurda Hama helva karıştırılmasını istiyor. Rohat'a gelince, o da ekmeğine pekmez sürmek istiyor, bunu yaparken pekmezden birkaç damla Rahîme'nin türbanına sıçrıyor, onun çığlık atmasıyla yanında duran Hêlan da çayını döküyor. Âdet olduğu üzere böyle anlarda Mem'in ya da Dîno'nun sesi yükselir ve böylece ortalık biraz sakinleşmiş olur, fakat çok geçmeden tekrar eski haline dönerdi. Mem'le Dîno kız kardeşlerinin uzağında oturuyorlar şimdi. Çünkü sabahları uykudan geç uyandıkları için biraz dinlenmeleri gerekiyor. Liseye gittikleri günlere kadar böyle devam ediyorlardı. İkisi beraber liseyi bitirdiğinde gerekli resmi evrakları olmadığından üniversiteye kayıt yaptıramıyorlar. Çünkü babanın vatandaşlığı tam değil. Yani nüfus cüzdanında vatandaşlık hanesi boş bulunuyor. Onun için onlar üniversiteden ümitlerini kesmişler. Babalarının sahip olduğu büyük kumaş mağazasında birlikte çalışmaya karar vermişler. Yaz mevsiminde ise mevsimlik bir işte çalışmayı tercih ediyorlar. Örneğin buğday ve arpa tüccarlarının yanında, patoz yardımcısı olarak veya muhasebeci olarak çalışıyorlar. Ayrıca Mem, talihsiz Şêro Baban'ın pikabında şoför olarak çalışmak için ondan söz almıştı.

Mem tabiatıyla o sabah kız kardeşlerini susturmak için Dîno'yla birlikte olamamıştı. Çünkü kahvaltı sofrasına gelmemişti. Hamdi Azad vücudunun yarısını kapıdan içeri soktu-

ğunda karısı Kesbo muşamba sofranın üzerine dökülmüş şeker ve pekmez izlerini bazı kızlarının yardımlarıyla silmeye çalışıyordu. Kahvaltıya henüz başlamış Dîno'ya dönerek sordu: "Mem'i görmedin mi?" Damda yatmayı sevmeyen Dîno başını olumsuz anlamında salladı.

Hamdi Azad, "Nerededir o?" derken, burnundan soluyordu. Bakışlarını bir şey üzerinde sabitlemeden etrafında dönüp durdu "Ben ona bugün benimle birlikte çarşıya gideceğini söylememiş miydim?" diye söylendi. Bu sırada Dîno aniden kahvaltıdan kalktı ve babasının kızgınlığını hafifletmek için "İstersen ben seninle geleyim" dedi. Babası başını olur anlamında sallayınca birlikte yola koyuldular.

Hamdi Azad çift dalgalı, ahşap kaplı, açıldıktan yarım dakika sonra ekranı tekrar yeşile dönen irikıyım radyosuna tutkundu. Alt tarafında farazi sayılar üzerinde sağa sola hareket ettirilince dünyanın her tarafıyla bağlantıyı sağlayan ibresi vardı. Sierra marka kusursuz bir radyoydu. Hamdi Azad'ın on bir yıl boyunca ondan daha iyisini bulabileceğini düşünmemiş olması bunun kanıtıydı. Ne var ki ibrenin her bir rakam üzerine gelmesiyle birlikte o kadar parazit oluyordu ki çocuklar onun rahatsız edici sesi yüzünden kulaklarını elleriyle tıkıyorlardı. Değişik dillerdeki yayınların birbirine karışmaması ve rahatsız edici cızıltının önlenmesi için oğlu Mem'le birlikte gidip güçlü bir anten almaya karar vermişti. Mem radyoyu alıp eve getirecek, o da dükkânda çalışmak için kalacaktı.

Hamdi Azad, evle dükkân arası kısa bir mesafe sayılmasa da yürümeyi âdet edinmişti. Hızlı adımlarla yürümeyecek olursa bu kırk beş dakikayı buluyordu. Her halükârda o sabah oğlu Dîno'yla birlikte yola çıktıklarında hızlı yürümeleri gerekmiyordu. Yol boyunca karşılaştıkları insanlara selam verdiler. Sırtındaki kırbayla meyan şerbeti satan Halepli satıcıya rastladıklarında birer tas meyan şerbeti içtiler. Kumaşçıların bulunduğu kapalıçarşıya girdiklerinde insanlarla selamlaşma hızlandı. Karşılıklı dükkânların önünde insanlar hasır kürksülerde

iki büklüm oturmuşlardı. Çarşının bitimindeki güney tarafında yerden birkaç basamak aşağıda kalan bir depoya varılıyor. Hamdi Azad mahzenin demir kapısındaki kilidi anahtarıyla açıyor. Buzlu cam takılı duvardaki birkaç küçük pencere sayesinde deponun içi aydınlanıyor. Her tarafta kumaş toplarının konulduğu raflar var. Raflara sığmayan kumaş topları ise deponun köşelerinde ve yerde başları kesik hayaletler gibi sıralanmışlardır.

Hamdi Azad masanın üzerine uzunlamasına indirilmiş kumaş numunelerini eledikten sonra masanın çekmecesinden çizgili bir defter çıkarıp sayfalarını hızla çevirdi. Sanki dün okumuş olduğu satırların sonuna nokta koyuyormuş gibi. Sonra Dîno'ya kendisini takip etmesini işaret etti. Beraberce depodan ayrılıp kapalıçarşı alanına girdiler. Orada elinde çay dolu bardaklar bulunan tepsiyle hızla hareket eden çaycı çocuğa rastladılar. Hamdi ondan kurtulmak istedi: "Az sonra döneceğim" dedi. Çaycı çocuk, kepengini gürültüyle açan her bir dükkâna çay vermek için koşturuyordu. "Emrin olur, sen döndüğünde gelirim" dedikten sonra yarım daire şeklinde kendi etrafında döndü ve sıcacık çay bardaklarıyla dükkânını yeni açan müşterilerine yöneldi. Hamdi Azad o sırada komşusuna seslenerek: "Birisi sorarsa birazdan döneceğim" dedikten sonra Dîno'yla birlikte sabah serinliği içindeki kapalıçarşıdan, sessiz bir yaz sıcağını hızla dokuyan güneşin hâkim olduğu caddeye çıktılar.

Henüz iki caddeyi geçmemişlerdi ki, vitrininde arkaları kırmızı ışık saçan siyah bataryalar bulunan bir mağazanın önünde durdular. Hamdi Azad gözünü vitrindeki bir radyodan diğerine kaydırırken tebessüm ederek oğlu Dîno'ya bakıyor, oğlu da beğendiğini ve hoşuna gittiğini belirtmek için başını sallıyor. Baba oğul vitrini dışarıdan gözlemleyip inceledikten sonra elektrikli cihazları satan dükkândan içeri girdiler. Onları beyaz saçlı, üzerinde muhtemelen elbiselerini temiz tutmak için mavi renkli ince bir önlük olan adam karşıladı. Onları, hoş geldiniz anlamında buyur ettikten sonra oturmalarını söyledi. Onlar da üzerinde anahtarlar ve bazı vidalarla küçük bir jeneratörün

bulunduğu masanın etrafında karşılıklı şekilde oturdular. Sonra adam raflarda duran malları gösterdi. Eliyle işaret ederek: "Bunlar hem elektrikle hem de pille çalışıyor. Bu antensizdir ama içinde parazitleri önleyen bir düzeneği vardır. Şunun ise kumaşının altında iki mikrofonu vardır. İki yıl garantilidir. Bak Hamdi kardeşim eğer benim tavsiyemi dinlersen şu Alman malını alırsın." Dedikten sonra rafta uzun bir kutu içindeki radyoyu eliyle gösterdi: "Bu sana henüz kurulmamış radyo istasyonlarını da sunar." Bunu söylerken adam ağzının her iki yanındaki et bezeleri sallanıncaya kadar gülmüştü. Hamdi ve oğlu da gülmekten kendilerini alamadılar. Bu neşelendirici sözlerinin ardından dönüp söylediklerini şöyle teyit etti: "Bu radyo, sesiyle bütün şehrin başını ağrıtabilir. Bu Alman malıdır. Almanlar bir alet yaptıklarında onu beraberlerinde mezara kadar götürmek isterler." Bu esnada Hamdi oğlu Dîno'ya bakıp "Sen ne dersin Dîno?" diye sordu. Sesli cihazlar hakkında bir tecrübesi olmayan Dîno "Hangisini iyi biliyorsan onu tercih et baba" dedi.

Raftaki uzun kutuyu çevik bir hareketle masanın üstüne indiren yaşlı adama "Haydi senin Alman malını bir deneyelim" dedi Hamdi Azad. Adam kutudan cihazı çıkarıp onun bazı püf noktalarını müşterilerine anlattıktan sonra kutuyu kapattı ve "Hayırlı olsun, hayırlı olsun" dedi. Hamdi de teşekkürlerini bildirdikten sonra hiç pazarlık yapmadan cihazın parasını ödedi.

Sesli cihazlar satan dükkândan çıktıklarında Hamdi Azad ile oğlu Dîno birbirlerinden ayrıldılar. Hamdi kumaş mağazasına dönerken Dîno da yeni satın aldıkları radyoyu koltuğuna alarak evin yolunu tuttu. Aynı zaman diliminde Hamdi'nin karısı Kesbo da evin girişindeki merdivenin beton basamağında oturmuş radyoyu beklemekteydi. Kesbo, evin sabah faslındaki işini bitirmişti. Çocukları da etrafı duvarla örülü bahçede tavuklar gibi dolaşıp, ellerindeki yastık yüzlerini çekiştirerek oynuyorlardı.

On sekiz yaşına basmakta olan Hêvîn yalnız başına içerideydi. Defalarca okumuş olduğu küçük kitabın sayfalarını çe-

virip kapattı. Uzun çizgili giysileri içinde gelişigüzel örülmüş saçlarıyla dışarı çıkıp annesinin yanına gidip oturdu. Tembel elini yeşil benekli tütün kesesine uzattı. Kesbo gözaltından çaktırmadan ona bakıyordu. Fakat onu engellemeye kalkışmadı. Hêvîn annesine bakmadan sigarasını yavaşça sardı, annesiyle tartışmaya yol açmadan yakıp kız kardeşlerinin onu babalarına şikâyet etme ihtimalini de göz önünde tutarak yavaşça içeriye geri döndü.

Kısa bir süre sonra Kesbo'nun beş kızının da yorulduğu görüldü. Yastık kılıflarını çekiştirmek ya da akşamları üzerlerine kalın ve ağır yün yatakların serildiği kalın ahşap tahtların üzerinden kaymaları onları bir hayli yormuştu. Söz konusu tahtalar Mem ve Dîno'nun yatak odasından çok ailenin odasına yakındı. Bunlar yaz mevsiminde evin avlusuna çıkarılıyor ve kızların oyun alanı oluyor. Üzerinde itişip kakışıyorlar ve yemek yiyorlar. Güneydeki evin ve iki büyük kâfur ağacının gölgeleri üzerlerine düşünce küçük kızlar; on iki yaşındaki Rahîme, dokuz yaşındaki Rohat, beş yaşındaki Hêlîn tebeşirle bir dört köşe çizip sıçrayarak atlıyorlar. On dört yaşını dolduran kız kardeşleri Eyşan ise her akşam, üzerlerine kalın döşekler serilmeden önce o tahtları ıslak bir bezle iyice silip temizliyor.

Beş kız da nefes nefese annelerinin yanına geldiler. "Hêvîn"den sonra dünyaya gelmiş olan "Welad" dışında hepsi sessizce annelerinin etrafında halka şeklinde oturdular. "Welad" annesinin geniş giysisinden çekerek "Mem nerede?" diye sordu. Annesi, "Bu vakitte nerede olabilir sence hanım kızım?" dedi. Kız "Ben onu görmedim ya" diye söylendi. Ağzında bir şeyler çiğneyen kendisinden küçük kız kardeşi Hêlîn, sözünü keserek "Ben onu gördüydüm" dedi. Fakat Welad çokça gevezelik yapan kız kardeşini susturdu: "Sen ayakkabını bile görmemişsin. Hêlîn bu sözden rahatsız oldu. Ayağını işaret ederek "İşte ayakkabım" dedi. O sırada Rohat kız kardeşinin elbisesinden çekerek bağırdı: "Otur artık ağustosböceği." Beş yaşındaki Welad kızarak "Ben böcek değilim" dedi. Annesi,

bunun üzerine müdahale etmek zorunda kaldı: "Rohat, kızım sen neden Welad'a otur diyorsun?" Sonra şefkatle küçük kızının elini tutarak: "Gel yanıma sevgilim, sen böcek değilsin, sen bir aysın" diyerek onu kucağına oturttu.

Dîno, ağır adımlarla ağaçlı cadde boyunca yürüyerek batıya doğru gidiyordu. Caddenin doğuya doğru uzanan bitim noktasında ise ortası delikli betondan dökülmüş şelale tarzında, içinden suların fışkırdığı bir kürenin yer aldığı, küçük çocukların onunla oynamamaları için de etrafı üst tarafında demirden mızrakların bulunduğu bir çitle çevrilmiş küçük bir meydan vardı.

Yeşil gözlü delikanlı yürüdüğü her elli metre sonunda koltuğunda taşıdığı radyonun yerini değiştiriyor, teri gömleğinden dışarı vurmuş bir koltuğundan diğerine alıyordu. Bir defasında kendini bir çam ağacının altına atarak durdu. Koltuğundaki sandığı hudayinabit otların üzerine koyarak ağacın gölgesinde dinlendi. Ellerini zayıf kalçasına dayayıp, bir zamanlar batısında futbol sahasının bulunduğu boş alana meraksız gözlerle baktı. Gollerin atıldığı kaleler beyaz boyalarıyla duruyordu. Batı tarafında parkın duvarları yokken bu alan boştu. Parkın hızla büyüyen ağaçları sayesinde şimdi yeşillenmiş bulunuyor. Birkaç yıl sonrasında doğu tarafında beton yığınları görülmeye başlandı. Duvarları parlak olduğundan sokak lambaları onları güzelce aydınlatıyordu. Buraya postane adını koydular. Zaten bunun yeri daha önce de eski postaneydi. Kırtasiye dükkânlarının duvarlarında asılı duran az sayıdaki posta kutusunu halk nadiren kullandığı için yeterliydi.

Dîno, babasının radyosunu yeniden koltuğuna alarak yürümeye başladı. Mem'in önceki sabahtan bu yana ortadan kaybolması etraftaki merakı artırdı. Tembelliğiyle bilinen Mem'in sabahın erken saatinde evden çıkması normal değildi. Özellikle de kahvaltı yapmadan çıkmıştı. Aslında Mem her zamanki gibi şikâyetlerini Dîno'ya duyurmalıydı. Kendisine kulak asmayan annesine bir göz atıp Dîno'ya "Bu ekmeği kınaptan mı

yapmışlar? Allah aşkına onu dişlerinle kopar bakayım, koparabilir misin?" diyecek ve ekmeği Dîno'ya uzatacaktı. Dîno aynı ekmeğin kendisinde de olduğunu göstererek "Bende de var Mem, o ekmekten bende de var" diyecekti. Mem bu defa berrak çay bardağını göz hizasına kaldıracak ve "Dîno, bardakta benim gördüklerimi sen de görebiliyor musun? Toprağı da bu çayla birlikte kaynatıyorlar galiba" diyecek. Fakat Dîno onu hafife almaya çalışacak,"Bulanık değil Mem, mübalağa ediyorsun" diyerek bardağını dışarıdan gelen ışığa doğru kaldıracak ve "Bardağını ışığa doğru tut Mem, işte görüyorsun o berraktır" diyecekti. Mem onun konuşmasını keserek: "Sen ağzının tadını bilmiyorsun. Zaten gözlerin de zayıflamış." Dîno gülümseyerek mırıldanacak: "Böylesi daha iyidir. En azından şikâyet etmeden yiyeceğim."

Ne var ki, Dîno'nun kendisi de sabahları bazen keyifsizdir. Aile tümüyle aynı dertten yakınıyor. Güne huzursuzlukla başlayan aile, bunu açıkça besleyen bir neden de bulamıyor. Genel olarak kısa ve uzun dönem için şimdilik her şey yolunda görünüyor. Lakin gayb ceplerdedir. Herkes elini ceplerine sokup birazını çıkarıyor: Hamdi, Mem, Dîno, Kesbo, Hêvîn... Geriye kalan diğer kızlar da gelecekte buna benzer bir durumda olacaklar. Anne çoğu kez babanın tekrarlamadığı şu sözleri tekrarlayıp duruyor: "Çok gülmeyin, çünkü fazla gülmek bela getirir." Mem kıs kıs gülerek "Gel... Gel ve bir lisans diplomasını da Halep Üniversitesi'nden getir" diyor ve facianın getireceği boşluğu göstermek için keçi kılından yapılmış bir ipi gösteriyordu.

Yarının doğuracağı şeyler hiç şüphesiz bugün için meydana gelecek olan şeylerdir. Ne var ki geciktirilmişlerdir. Bu onların teshir edici uyarılarıdır. Hamdi, ailenin huzursuzluğuna başka şeyler de ilave ediyor: "Üç şey vardır ki insanı hayrette bırakıyor. Vallahi..." Sigarasını kızgınlıkla ve aynı zamanda sakince içen karısına söylüyor: "İnsan, evren ve ölüm." Ümmi bazı fakihlerin yanında bazı bilgileri hafızasına almış birisi ona cevap veriyor: "Burada hayret edilecek bir şey yok Hamdi. Ölüm,

Allah'ın takdiri ve kazasıdır, evren onun mucizesi, insan ise bildiğin gibi makatının son kılına kadar hesap verecektir." Oturanlar hep birlikte gülerken Hamdi, cümlesini yineliyor: "Bununla beraber bu beni hayrette bırakıyor."

Dîno radyoyu fazla dinlemek istemiyor. Ona göre elli tane bunun gibi başka radyo olsa da Hamdi Azad'ın gecelerinin bir tanesinin merakını gideremez. O, radyonun ibresini her bir istasyonun üzerinde götürüp getirirken haber bültenlerinin yetersizliğinden ötürü söylenip duruyor. Mem de babasının o konuşan cihazına fazla aldırış etmiyor. Fakat Hêvîn... Eve doğru yavaşça ilerleyen Dîno gülümsüyordu. Kız kardeşi nefes almadan Kürt şairi Ahmed-i Hanî'nin birkaç yüzyıl önce yazmış olduğu bir aşk hikâyesi olan *Mem-û Zîn*'i okuyor. Babasına yardım ederek onun birlikte unutulmuş olan bir haber istasyonunu o küçücük rakamlar arasında bulmaya uğraşıyor. Tıpkı babası Hamdi'nin yaptığı gibi o da bacaklarını karnına doğru çekip iki eliyle onları kavrayarak oturuyor. Arada bir babasının sözünü keserek ne fazla ne eksik şu soruyu soruyor: "Onlar Kürdistan'dan bahsediyorlar mı, baba?" Haber spikerlerini kastediyor. Baba üzüntülü şekilde "Henüz değil, henüz değil" diye cevap veriyor. Dîno, kız kardeşinin böyle bir soruyu niçin sorduğunu bilmiyor. O henüz babasının radyolarında Kürdistan adını duymamış. Bununla beraber kız kardeşinin sorusundaki bu gönül yakınlığı ve umutlu bekleyiş Dîno'nun hoşuna gidiyor. Hêvîn, bu umudu gün boyunca, hatta rüyasında bile beraberinde taşıyor. Tıpkı Dîno'nun hayal ettiği gibi. Dîno'nun, sigara içmemesine rağmen kız kardeşine sigaraları gizlice vermesi belki de bu umudu daha da güçlendiriyor. Ve bu umutlu bekleyiş kız kardeşinin ıslak gözlerinde sessiz bir mahcubiyete dönüşüyor. Dîno, Mem'in annesi gibi çokça sigara içmesinden rahatsız oluyor. Çünkü Mem, kız kardeşinin parmaklarında sigarayı gördüğünde ona karşı çıkıyor. Bunun üzerine Dîno onun yanına varıp şakayla karışık onu *Mem-û Zîn* okumaya tahrik edip güldürüyor. Çünkü hikâyede Mem'in başına gelen

belalar ve çektiği acılar kız kardeşinin rahatlaması için yeter. Olabilir ki Dîno, kız kardeşi gülmekten bayılıncaya kadar şakalarına devam etmiş olsun: "Sen babana teşekkür et ki onun adını Mem koymuş. Böyle olmasaydı gönlün rahat etmeyecekti." O bazen çabucak küçük kitabı eline alıp sayfalarını hızla çeviriyor ve komik şekilde diyor: "Hani mumu nereye indirmişler? Hani, hani... Ha buradaymış." Dîno elini kaldırarak kızmadan yüzünü biraz ekşiten Mem'in omzuna koyuyor: "Burası. Evet. Etinde mum koymak için bir yer oymuşlar." Mem, Dîno'nun boynundan çekiyor: "Bırak da biraz yanmış et kokusunu alayım" ve "Hêvîn gel" diye sesleniyor. Kız kardeşleri gelmeden gülüyor. Dîno ise oyununa devam ediyor: "Bir sigara getir de sönmeden bu mumu yakalım.

Tabiatıyla Dîno bu hafif mizahı arasında aslında kız kardeşi Hêvîn'den bu hikâyeyi okumasının nedenlerini sormak istiyor. O hikâye ki Hamdi'ye oğluna o adı vermeyi ilham etmiştir. Dîno "Mem'in kahrından ötürü mü okuyorsun?" diye soruyor. Kız kardeş cevap veriyor:

"Oh. Ben Mem'in kendisini seviyorum, fakat ismini sevmiyorum." Dîno tebessüm ederek:

"O halde ismine kızdığın için okuyorsun" diyor.

Hêvîn "Çoğu kez Zîn'e kahırlandığım için okuyorum.

"Zîn'e kızgınlığından mı?" Dîno, bunu açıklamasını istercesine ellerini havaya kaldırıyor:

"Ne yapmış ki zavallı?"

Kız kardeşi dudağını bükerek:

"Zavallı ha?"

"Onu zavallı görmüyor musun?" diye soruyor Dîno kız kardeşine ve ilave ediyor: "O kadar zavallıdır ki Memo adındaki o maymunu seviyor." Hêvîn onu durduruyor:

"Bak gördün mü? Seni de kandırmış?"

Peki kardeşim, bütün bu hileleri onda gördüğün halde, neden hâlâ bu hikâyeyi okumaya devam ediyorsun?" diye soruyor Dîno. Hêvîn cevap veriyor:

"Sana dedim ya, Zîn'e kızgınlığımdan okuyorum."

Bu noktada Dîno kız kardeşiyle olan diyaloğunu şakaya yakın bir tarzda sürdürmek istiyor.

"Sen onun hilebaz olduğunu ne zaman anladın?"

Hêvîn cevap veriyor:

"Memo tarafından sevilmeyi seçtiğinden beri."

"Zîn'in Memo gibi birini sevmesi, aldatma neresindedir bunun?" diye soruyor Dîno ve kız kardeşi cevap veriyor:

"Yani, doğrusu o Memo tarafından sevilmiyordu ama Memo sıradan birisi olduğundan Zîn onu kendi tuzağına düşürmüştü. O biricik kimsedir ki, Zîn'in gözleri için bu kadar azap çekmeyi kabullenmiştir."

"Böyle bir hikâyeyi yazmak Ahmedê Hanî'nin hakkıdır, kardeşim" diyor Dîno.

Hêvîn cevap veriyor:

"Kendi adıma Zîn'e hatırlatıyorum ki, ben onun nasıl bir oyun oynadığını biliyorum."

Gülüyor Dîno, yine de neşe içinde kız kardeşinin havasında gidiyor:

"Onun hilesini bilmen onun açısından bir şey değiştiriyor mu?" Kız kardeşi sözü şöyle kesiyor:

"Gönlü daralır... Zîn'in gönlü daralır."

Gerçekten de Hêvîn, aldatmaların ve oyunların bitmediği hikâyenin her aşamasında cezp edici takıları ve giysileri içinde ağır ağır ilerleyen o küçük aşık olan Zîn'in gönlünü daraltabilir. Fakat koltuğunda taşıdığı babasının radyosuyla eve doğru ilerleyen Dîno, üstlendikleri rollerden ötürü üç kişinin rahatsız olduğunu görüyor. Bunlar, hikâyedeki Memo ile Zîn ve kız kardeşi Hêvîn'dir. Babasının radyosunu bir koltuğundan diğerine aktararak taşıyan Dîno'nun, kısa bir dinlenme esnasında aklı kardeşi Mem'e takılmıştı. Bir defasında geceleri evlerinin müdavim misafirlerinden olan Kadir Hemo, Hamdi Azad'a oğlu Mem'in yirminci yüzyılın başlarında Şıkaki kabilesinin reisi İsmail Ağa Sımko'ya benzediğini söylemişti.

Baba ise oğlunu, birden çok elin taştan bir leğende yoğurduğu, Kesbo'nun tarzında bayram çöreği için bir yumurta gibi çırptığı başka bir kadere hazırlıyordu.

Kadir Hemo ceketinin iç cebinde daima rengi solmuş ve beyazı siyahına karışmış bir fotoğrafı saklıyor. Fotoğrafta üç adam var. İkisi ayakta duruyor, bellerinde tam teçhizat kurşunluk kemerler var. Üçüncü kişi ise toprak bir sekinin üzerinde oturmuş, paltosunun içinden dışarı çıkmış dizinin birini iki elinin avuçlarıyla kavramış, başında, sağında ve solunda ayakta duran iki kişinin başlarındaki serpuşlara benzemeyen kıllı bir Kırgız kalpağı var: İşte o Sımko'dur. Fotoğraftaki adamın yüz hatları, onun arkasında beyazlıkla neredeyse bütünleşmiş olduğuna göre, onunla Mem arasında iddia edilen benzerliği, oturanların her birisi rahatlıkla teyit edebilir. Tabiatıyla Hamdi de diğer kimselerin teyit ettiklerini teyit ediyor: "Alın... Evet. Bükülü kaşlar. Evet. O burundaki eğim. Evet. Ve dudaklar..." cevap tam da budur. Yani Sımko'nun bıyıklarının üstdudağını örtmesine ve o bıyıkların gölgesinin altdudağının üzerine düşüp de birbiriyle karışmış olmasına rağmen ikisinin de yüzlerindeki mimikler müşterektir.

Ve daha başka neler var? Hamdi Azad, oğlu Mem'in yüz hatlarına her gün dikkatle bakıyor. Onunla İsmail Ağa Sımko arasındaki benzerlik giderek karmaşık ve belirsiz bir hal alıyor. Sert tabiatlı Sımko, Kadî Muhammed'in Mehabad Cumhuriyeti'ni kurmaya kalkışmasından yaklaşık yirmi beş yıl önce Kürt devleti olgusunu dile getirmiştir. Fakat o önce etrafındaki bölge devletleriyle hesaplaşmasını bitirmeyi tercih etti. Bunun için de Ruslarla, Türklerle, Aşurilerle ve İranlılarla çatıştı. Bazen galip bazen de mağlup oldu. Sanki her şeyi istiyormuş gibiydi. Ancak 1931 yılında tuzağa düştü. Ve şimdi de boyun eğmek üzere büyük bir kırılmayla İran'a doğru gidiyordu.

Fakat Hamdi Azad, Sımko'nun sonunu kesin şekilde görmezden geliyor. O Sımko ki, Rıza Han Pehlevi'nin ordu komutanı Abdullah Tahmas ile Azerbaycan Türk kabilelerinin

yardımlarıyla elden kaçırılmış bir kurda dönmüştü: "Onu Eşnob'a davet ettiklerinde kendisine teşrifatta bulunmuşlardı." Hamdi Azad kendi açısından bunu söylese de aslında hikâyenin teşrifatla falan ilgisi yoktu. Fakat Sımko'nun boyun eğmesini ve kendine geri dönüşünü kabul eden devletin maksadının ona tuzak kurmuş olması, Hamdi Azad'ın, devletin Sımko'dan korktuğu iddiasını güçlendiriyor. Bu kadar heybet sahibi birisi gidip baş eğdiğini ilan etmez ve af dilemez.

Hamdi Azad, oğlu Dîno'nun radyoyu taşıyarak eve dönmesinin ardından kumaş mağazasına geri döndü. Kapının tam da karşısındaki duvara hızla bir göz attı. Kurşun kalemle çizilmiş bir resim asılı duruyordu. Sımko oturuyordu, iki arkadaşıysa ayakta duruyorlardı. Resim tamamen Kadir Hemo'nun ceketinin iç cebinde taşıdığı resme bakılarak kopya edilmişti. Hamdi sağ tarafa dönerek kalın ve uzun masasına gidip oturdu ve diğer küçük dükkânlara satacağı kumaşların numunelerini evirip çevirdi. Hamdi, Musul, Halep ve Beyrut'tan getirttiği kumaşları toptan diğer mağazalara satıyordu. Fakat o köşeli tahtalara sarılı kumaşların büyük bir kısmının, malın çıkış yerinden belli müşterilere verileceği beyan ediliyordu. Çünkü o kumaşlar dağlık bölgelerden; İran Tebriz'inden ve Suriye'nin kuzeyindeki ormanları aşarak Türkiye'nin Diyarbekir ve Adana'sından gelmekteydi. Yol boyunca malların devir tesliminin yapıldığı her aşamada teslim edenlerle, teslim alanların simaları değişiyordu. Suriye'nin kuzeyindeki Türkiye sınırına gelinceye kadar bu işlem devam ediyordu. Mallar buraya ulaşınca sınır boyunca dizilmiş olan köylerde belli evlerde saklanıyordu. Sonra geceleri katırların sırtlarına yükleniyor ve yolda tavukları bile ürkütmeyecek ve köpekleri de havlatmayacak bir sessizlik içinde, satışını ve dağıtımını yapacak olan mağazaların sahiplerinin evlerine ulaştırılıyordu.

Hamdi, çizgili kumaşlardan ağır bir topu raflardan aşağı indirip bir tarafından tutarak masanın üzerine yuvarladı. Deponun tavanındaki yüksek yarıklardan sızan ışığın aydınlığında

sargıları parıldayan kumaşlardan dalgalı bir nehir akıyordu. O kalın top yavaş yavaş açıldı ve Hamdi onu ölçmek için demir metreyi kaldırıp indirdiği her defasında kumaş topu kendi etrafında dönmeye başlıyordu. Kumaşın topu inceldiğinde masanın üzerinde gelişigüzel bir şekil alıyordu. Öyle ki o kumaş denizi insanın yüzme iştahını kabartıyordu. Tıpkı Hamdi'nin küçük kızlarının, annelerinin kuruması için avluya sermiş olduğu yünlerin üstünde yüzmeye çalıştıkları gibi. Kızlar tıpkı suya atlar gibi kendilerini serili yünlerin içine atıyorlardı. Anneleri henüz pamuğu güneşte kurutup hallaçlamamışken kar topu yapıp birbirlerine fırlatıyorlardı. Anneleri yünü yıkayıp, kurutup hallaçladıktan sonra, döşeklere dolduruyor ki döşekler hem kalın hem de şişkin kalsınlar. İşte bu da insanın suda yüzme isteğini tahrik ediyordu. Hamdi, demir metreyi ahşap masada tınlatarak bir veya iki defa kumaş ölçümüne ara verdi. O sabah aniden ortadan kaybolan oğlu Mem'i düşündü. Oğlunun gece vakti merdivenden inerken ayak seslerini duymuştu, ancak ağır basan uykusu yastıktan başını kaldırıp onu izlemesine izin vermemişti, hanımı Kesbo'nun rahatsız etmeyen horultusuyla yeniden uykuya dalmıştı. Her halükârda Hamdi, kendisine herhangi bir huzursuzluk vermeyecek o düşünceden vazgeçebilirdi. Fakat o sadece bir meraktı, başka bir şey değil.

Masasının üstündeki kumaş yığını önünde Hamdi Azad, kendi kendine söylenip duruyor: "Kürdistan için pasaporta ihtiyacı yok." Kürdistan'da Barzani'nin devriminin suikasta uğramasından sonra artık Mem, parçalanmış olan o iklime doğru neyin hazırlığını yapacaktı. Sanki at kuyruğu kıllarından mumyalanmış bükümlü bir ipi ona verip: "Haydi oğlum göreyim seni, parçalanmış havayı dik" demesi yetiyormuş gibi.

Neden hayır? Bu yeryüzünün herhangi bir yerinde işler bu şekilde başlamıyor mu? Herkes ya bir sözle ya da bir mermiyle işe koyulmuyor mu? O halde Mem'in onlardan ne eksiği var? "O öğrenim görmüştür, hem de zekidir." Hamdi söylediklerini tekrarlıyor ve ilave ediyor: "Kürdistan'ın pasaportlara ihtiyacı

yok." Ve sanki Kürdistan ona, kayıt için bazı resmi belgeler sunulması gereken Halep Üniversitesi'nden daha yakınmış gibi. Oysa Hamdi Azad'ın nüfus dairesinde payına düşen bir kayıt bulunmuyor.

Her iki oğlu liseyi bitirdikten sonra, istenilen bu belgelerin ağırlığını üzerinde daha çok hissetmeye başlamış. Onların, mahalledeki bazı komşuların yaptığı gibi yurtdışına gönderilmeleri ancak ormanları ve dağları aşarak mümkün olacaktı. Bundan kurtuluşun tek yolu vardı o da pasaporttu. Babasının planına dahil olan Mem'in ise bütün bunlardan haberi yoktu. Bunlara kulak asıp ilgilenmiyordu zaten. Bu konularda babasını bir masal dinler gibi dinliyordu. Babasıyla kardeşi Dîno arasında yahut annesiyle kız kardeşleri arasında bir tartışma çıksa tarafsız kalmayı tercih ediyor ve bütün bunlara kendisinin sebep olduğunu düşünerek nefesi kesilmiş şekilde duruyordu "Baba sen benim Kürdistan'a gitmemi gerçekten istiyor musun" diye soruyor, baba ise biraz ürkerek cevap veriyordu: "O halde biz neyin etrafında bu kadar konuşuyoruz ki?" Mem babasının sözünü kesiyor "Ben sadece öğrenmek istemiştim" diyor ve gülümsüyor. Mem, kendisiyle ilgili tartışmalarda bir tarafa çekilip ilgisiz kaldığında yüzünü asan Dîno, kendisinden emin olan babasıyla hafif bir tartışmayı başlatıyordu:

"Baba, Mem Kürdistan'a gidip ne yapacak?" Hamdi Azad Dîno'ya cevap veriyor:

"Ne mi yapacak? Münasip gördüğünü yapacak."

"Münasip gördüğü şeyi burada yapamaz mı?" diye babasına yeniden soruyor Dîno.

Kalın bıyıklı babası:

"Zaten bundan dolayı orada da münasip bir şey yapabilecek."

"Ama buradaki işlerle oradaki işler birbirinden farklıdır baba."

Baba, Dîno'nun söylediklerine katıldığını başını sallayarak ifade ediyor:

"Evet. Biliyorum. Sen de biliyorsun. Mem de biliyor; annen de biliyor..."

Dîno babasının sözünü kesiyor:

"Kız kardeşlerim de biliyor. Ama baba, benim kastım...

Bu defa babası onun sözünü keserek Mem'e sesleniyor:

"Mem, gel de kardeşine Kürdistan'da ne yapacağını söyle."

Mem öne doğru bir adım atıyor yahut oturuyorsa yerinden kalkmadan: "Ben orada çok şeyler yapacağım" diyor.

Baba da bu cevabın yeterli olduğunu görüyor ve "Gördün mü Dîno? Duydun mu?" diyor.

Dîno, koltuğunda taşıdığı radyoyla eve doğru gidiyordu. Özellikle de konu Kürdistan'a yolculuk olunca kardeşi Mem'in alışılmadık sükûnetini kendi kendine sorguluyordu. Her şeye sebepsiz yere kızıp bir anda parlayan Mem'in sinirli olduğunu ve onun bu şekilde kızdığı kişinin bazen annesi ve bazen de Dîno'nun bizzat kendisi olduğunu biliyordu. O bunu bazen tatlı bir oyuna çevirip yapıyordu. Fakat hikâye yavaş yavaş büyüdü ve derken bütün evi kendisiyle meşgul etmeye başladı. Hatta beş yaşındaki Hêlîn bile Mem her dışarı çıkmak istediğinde yanına gelip duruyor ve ona soruyordu: "Kürdistan'dan bana ne getireceksin?" Mem de onun kısa saçlarını okşadıktan sonra "Sana çok uzun bir toka getireceğim kardeşim" diyordu. Bunun üzerine gülümseyen Hêlîn'in düşmüş ön dişleri görünüyordu. Küçük kız Dîno ile babası Mem'in Kürdistan'la ilgili meselesini konuşurken tombul vücuduyla Hamdi'nin omuzlarına çıkıyor ve ıslak ağzıyla "Oyuncak bebeğimi de onunla Kürdistan'a göndereceğim" diyor. Hamdi koluyla onu hafifçe itip kenara attıktan sonra Dîno'yla olan diyaloğunu sürdürüyor. Ne var ki küçük kız babasının omuzlarına yeniden çıkıp "Baba oyuncak bebeğimi de onunla gönder" diyor. Baba ona dönüp bakmadan "Bebeğini onunla göndereceğim. Haydi otur" diyerek küçük kızının gönlünü alıyor. Hêlîn, babasının sorularına cevap vermesinden cesaretlenerek bu kez "Beni de gönder baba" diyor. Babası, onu yeniden kendisinden biraz uzaklaştırarak, "Peki seni de gönde-

receğim." Hêlîn bu kez "Ben ona ekmek pişireceğim" diyor. Baba "Evet pişirirsin" diyor. Hêlîn babasını itip sallayarak "Baba haydi sen de bizimle gel" diyor. Baba dayanamayıp ona kızıyor: "Haydi omuzlarımdan in, yeter beni tekmelediğin." Bunun üzerine küçük kız darılıp babasının sırtından inerken poposu üstüne düşüyor ve peşinden ağlama sesi yükseliyor. Sabrı tükenen baba etrafına bakınıyor ve "Bu cini buradan uzaklaştıracak kimse yok mu?" diyor. Bir köşede oturan annesi kızını yanına çağırıyor ve tatlı bir dille "Gel canım benim. Babandır cin" diyor. Küçük kız yerden sürünerek annesine gidiyor. Kendini annesinin kucağına atınca hıçkırığı tutuyor.

Sigarasını bitirdikten sonra dışarı çıkan Hêvîn, evin holüne yakın köşede anneleriyle birlikte küçük bir halka oluşturarak oturmuş kız kardeşlerinin yanına giderek: "Radyo hâlâ ulaşmadı mı?" diye soruyor. Küçük Hêlîn hemen bağırıyor: "O senin için değil." Annesi onu susturuyor: "O senin için oluyor da başkası için olmuyor mu tatlım.

İki büyük kâfur ağacının gölgesi, baba Hamdi'nin ailenin evinin damı kadar geniş olan tahtının uzağındaki ahşap yatağının üstüne düşüyordu. Yatağının serili olan tahta ancak dört geniş basamak merdivenden çıktıktan sonra ulaşılabiliyordu. Pek çok serçe de buğday çuvallarından etrafa yayılmış buğday tanelerini çalıyordu. Avlunun batı tarafındaki duvarın önünde elli küsur buğday çuvalı istif edilmişti. Komşularının bir tavuğu da onların üstüne çıkmış duruyordu. Çünkü Hamdi'nin evinde tavuk yoktu. Evin hanımı Kesbo onun için, "Bizim tavuklarımız –kızlarını kastediyordu– bize yeter" demişti. Bir kısım taşla ve kamış çitlerle çevrili Kesbo'nun çiçek bahçesi bal arılarının uğultularıyla çınlıyordu. Özellikle sabah güneşi etraftaki evlerin yüksekliğini aştığında arıların vızıltıları giderek çoğalıyordu. Hem sonra bu bahçe de doğrusu tam anlamıyla bir bahçe sayılmazdı. On metre uzunluğunda, iki metre genişliğinde olan küçücük bir alandı. Avlunun kuzeyine düşüyordu. İçinde değişik türden gül ve çiçek fidanı vardı. Açık ve koyu renkli çiçekler olduğu gibi tek renkli

ve çok renkliler de vardı. Kesbo kimseyi onlara yanaştırmıyordu. Çünkü bunların hepsi onun arıları içindi.

Kesbo'nun altı kış önce satın almış olduğu üç adet kovanı vardı. O dönemde içlerinde az sayıda bulunan arılar kendileri için bırakılmış az miktardaki balı yiyerek soğuk mevsimleri geçiriyorlardı. Bahçe duvarının güneybatısına düşen köşesinde basık kapısı olan topraktan bir kulübe yapmıştı. Kulübenin büyük penceresinden arı kovanlarının uçları görünmekteydi. Kışın bitiminde gelen baharda kuzeni Comerd, kulübenin bitişiğinde dört metre karelik alanı kazarak çiçeklik bahçesi yapmaya çalışmıştı. Yaz mevsiminde kovanlarının sayısı beşe, yaz sonunda ise bu sayı yediye yükselmişti.

Kesbo, kışları kovanlarını hurmayla dolduruyor, sonra da açıkta kalan küçük menfezlerini –arılar kendi mumlarıyla bu delikleri kapatmış olsalar da– çamurla sıvayarak kapatıyordu. Her gün kulağını kovanlara dayıyor, içerideki uğultuları dinliyor ve orada tatlı hurma kabukları arasında hayatın devam ettiğini teyit ettikten sonra mutlu oluyordu.

Her yaz bal arılarının kovulmuş kabileleri salkımlar halinde kâfur ağaçlarının dallarında asılı duruyorlardı. Kesbo da yeni kovanlarını buraya yakın yere yerleştiriyor, kovanların ağızlarını da arı salkımlarına doğru çevirdikten sonra, kalın kumaşa sarılmış elleriyle onları öbekler halinde kovanlara sürüyordu. Çoğu kez, kovulmuş arı sürüsü evin avlusunda, örneğin kâfur ağaçlarına konmadan bir kasırga şeklinde dönüp duruyordu. Zaten amaç da onların uzak bir mekâna gitmelerini önlemekti. Kesbo, kızlarıyla beraber tencerelere vurunca arı sürüleri nerede olsalar hemen sesin geldiği yere doğru yanaşıyorlardı. İster bir ağaç dalı ister yere uzatılmış bir tahta parçası olsun gelip onların üzerinde toplanıyorlardı. Böylece mutluluktan gözleri parıldayan Hamdi Azad'ın karısının emrine amade oluyorlardı.

Kesbo, üç yıl sonra arıların evini daha da genişletti. Çünkü onun kendi elleriyle saman ve kıl karışımıyla kırmızı topraktan yapmış olduğu kovanların sayısı yirmi üçe ulaşmıştı. Onla-

rı bir piramit gibi üst üste koymuştu. Bütün bu kovanlardan tek başına bal üretmek onun için kolay değildi. Balı kovanlarından çıkarmak için arıları dışarı kovmaya çalışırken verilen dumandan nefesi kesiliyor, daralıyordu. Dolayısıyla dumanın yoğunluğunun daha çok yayılabilmesi için hayvanların kalın plaklar şeklindeki dışkılarını yakmak zorunda kalıyordu. Böylece onların sokmalarından ve kızgın vızıltılarından emin şekilde kovanlarından çıkmaları sağlanmış olacaktı.

Kesbo'nun kuzeni Comerd, teyzesinin arılardan yana sıkıntısını hissetmişti. Ona kovanları Herem Reş köyüne götürme teklifinde bulundu. Onlara bizzat bakma karşılığında baldan bir pay alacaktı. Kesbo da bu teklife razı olmuştu.

Kesbo'nun satın almış olduğu kovanların üzerinden üç kış geçtikten sonra mevsimin soğuk bir sabahında bir at arabası gelip çuvallara sarılmış yirmi üç kovanı yüklenerek Kamışlı'ya fazla uzak sayılmayan Herem Reş köyüne doğru yola koyuldu. Böylece arılar, giydiği beyaz cellabiyesinin üstünden beline enli ve düz bir kemer bağlayan, boynundan omuzlara doğru sarkan bir mendili daima taşıyan ve sağ gözünü ışıktan rahatsız olmuş gibi yarı kapatmış olmadan konuşmayan, henüz yeni evli olan gencin uhdesine girmiş oldular.

Dördüncü kışta baldan Kesbo'nun payına düşen az sayılmazdı ama yine de beklenen miktarda değildi. Buna rağmen herhangi bir şikâyette bulunmadı. Çünkü Comerd onun kuzeniydi. Fakat beşinci kışta kendisine gönderilen iki kutudaki balı tattığında onda ucuz bir pekmez ve şeker tadını hissetmişti. Balın asıl tadı neredeyse kaybolmuştu. Bu olay teyzeyle kuzenin arasındaki ortaklığın sonunu getirmişti. Bunun üzerine Kesbo sadece ona teslim ettiği yirmi üç kovanının geri gönderilmesini istemişti. Kuzeni Comerd ise büyük yeminler ederek arıbeylerinin birbirlerini kovalayarak Türkiye sınırını aştığını ve dolayısıyla kendisinin de bunların peşinden gidemediğini söylemişti. Kesbo, kızlarıyla beraber yeni radyoyu beklerken –yani o güzelim arılarının geri getirildiği altıncı kışı takip eden yazda– avlu-

nun köşesindeki büyük pencereli topraktan yapılmış çocuk evi gibi olan kulübeden gözünü ayırmamıştı. O arı evinden sessiz sedasız yirmi üç sütun formunda embriyo peyda olmuştu. Onlardan her birinin etrafı mumlu bir gözü vardı; arılar Kesbo'nun gözetiminde oraya girip çıkıyorlardı. Sanki onu hoşnut etmeye çalışıyorlardı. O da haliyle bu durumdan hoşnuttu.

Kesbo, bal arılarının kulübesine ve yanı başındaki çiçek bahçesine büyülenmiş gözlerle bakmayı sonlandırdığında yakınında olan kızını dürterek duvarın üstüne çıkmış tavuğu işaret etti: "Şu kancığı kov bakayım" dedi. Uzun bacaklı Rahîme merdiven gibi birbiri üstüne dizilmiş buğday çuvallarının üstüne çıkarak tavuğu kışkışladı. Tavuk, korkusundan duvarın üstünden bir karış yükselerek boğuk bir sesle yere indi. Tavuğun duvarın diğer tarafına düşüşünün çıkardığı ses Kesbo'nun kulağına kadar geldi.

Kesbo, on altı yaşındaki kızına bakarak "Welad, bugünden itibaren kovanlardan balı toplamada sen bana yardım edeceksin" dedi. Welad, kıskandıklarını belli etmeyen kız kardeşlerinin arasındaydı. Dalgalı kıvırcık saçlarını başörtüsünün altından arkaya doğru kaydırmış olan Welad, kız kardeşleri arasında daha sakin ve utangaç görünüyordu. Geçireceği maceranın büyüsüyle gülümsedi. Kesbo sözlerine şunları da ilave etti: "Göreceksin, bal toplamak tıpkı nakış işlemek gibidir. En güzel tarafı ise balı toplarken peteği kırmadan almaktır." Kızını daha çok tahrik etmek için: "Arıların sokmasından korunabilmen için sana deri bir eldiven de alacağım." Gevezeliğinden vazgeçmeyen Hêlîn her zaman olduğu gibi lafın arasına girdi: "Anne ben de eldiven istiyorum." Kesbo onu üzmemek için kucağına alarak "Evet canım, senin küçük ağzını kapatmak için de bir tıkaç alacağım" dedi. Küçük kız annesinin elinden kendisini kurtararak onun Musul malı kırmızı başörtüsünü çekiştirmeye başlayıp kafatasını ikiye ayıran iki büyük bukle halindeki saçından sıyırdı.

Balın kokusu, güneş ışığının altında kalmaya başlayan alanın genişlemesi ve günün öğle öncesindeki ısınmış havasıyla

birleşmesiyle birlikte giderek artıyordu. Aynı zamanda oldukça güçlü ve etkileyici bir kokuydu bu. Öyle ki balın kokusu evin dört bir yanına, ahşap çatı aksamına, yataklara, kâfur ağacının yapraklarına, evin girişindeki kuyunun taşlarına, iri tahta kovasına, çiçeklerin saplarına kadar siniyor, oradan da cırcırböceği gibi sıçrayarak odalara, katlanmış yorganların arasına, üzerlerinde aslan, turna ve tavuskuşlarının birbirlerine girmiş kılıçların ve rengârenk güllerin nakşedildiği yastık yüzlerine kadar ulaşıyordu. İşte her tarafı kaplamış bu koku içerisinde Kesbo daha yükseklere havalanabilecek ve evin işlerini yukarıdan daha bir evirip çevirebilecekti. Fakat Hamdi'nin oğlu Mem'i Kürdistan'a ne amaçla göndermek istediğinin hikmetini anlamıyordu. O Kürdistan ki Kesbo için tanıdık olmayan, gizemli bir yerdi. Hamdi'nin işaret ettiğine göre, 1946 yılına kadar giden bir haritada binlerce kasırgayla muhatap olmuş Mehabad Kürt Cumhuriyeti'nin kurucusu Kadî Muhammed'in etbaının çizdikleri haritaya göre Kürdistan bir yer değil, her yerdir.

Kadın, kocasının yüzüne baktıktan sonra soruyor:

"Mem, Kürdistan'da ne yapacak Hamdi?"

Hamdi biraz düşündükten sonra cevap veriyor:

"Bak çocukların annesi, dinle, bugünlerde çok soru soruyorsun. Ben doğrusu açıkça şunu söyleyeyim ki bu mesele hoşuma gitmiyor."

Kesbo, yalvarmakla ümit arasındaki bir tonda yine sorusunu soruyor:

"Bak Hamdi, ne bizim semtimizde ne de başka uzak semtlerde çocuğunu Kürdistan'a göndermiş biri var..." Kocası eşinin sözünü kesiyor:

"Sen bilmiyorsun, sen bilmiyorsun.

Kesbo, "Ben neyi bilmiyorum Hamdi?" diye soruyor kocasına yeniden... Hamdi dirseğini yastığa koyduktan sonra yüzünü evin bir köşesine doğru çevirip düşünüyor:

"Hanım sen sonra göreceksin."

Kesbo, kocasının, neyi göreceği konusunda izah getirmesini bekliyor. Bir sigara yakıp üflüyor, başı önünde:

"Hamdi, orada onunla kim alakadar olacak?"

Hamdi bunun cevabını şöyle veriyor:

"O kendi kendisiyle ilgilenecek Kesbo. Kürdistan'da herkes kendi nefsiyle ilgilidir. Oğlunun orada önemli bir misyonu olacak. Ben bunun emaresini onun burnunun kamburunda görüyorum."

Birkaç gün önce Latince harflerle Kürtçe yazılmış bir şiirden ezberlediği beyitleri hatırlamaya çalıştı. Sımko Ağa'nın resmini daima ceketinin cebinde taşıyan Kadir Hemo Latince alfabesiyle Kürtçe yazımını Hamdi Azad'a ve onun gece misafirlerine gizlice öğretmeye çalışmıştı. Çünkü Kürtçe yasaktı. Dilbilgisi ve tefsirle ilgili Kürtçe kitaplar kendisinde yakalandığı için Remo, Kiriv Heseke'de hapisteydi şimdi. Ülkeyi yöneten partinin üyesi olan Süryani komşusu tarafından ihbar edilmişti. Şüpheli niyetlerini gizleme töhmetiyle tutuklanmış Kürt siyasi mahpuslarını devlet genellikle Kamışlı bölgesinden Türkiye sınırına uzak olan Heseke'ye naklediyordu. Çünkü bir kısım Arap bedevinin iskân edilmesine, Kürtlerin ve diğerlerinin faaliyetlerini kontrol etmek ve mantar gibi her tarafı saran özgürlük akımını önlemek için durumları daha iyi olsun diye Süryanilerden büyük bir kesimi burada tutmalarına rağmen sınır bölgesi daima şüpheli ve rahat olmayan bir yerdi.

Evin holünün kenarında babalarının radyosunun gelmesini bekleyen kızları arasında, Hêlîn'in küçük yüzüne konmuş sineği eliyle kovan Kesbo, "Mem nerede?" sorusunu da aynı şekilde zihninden uzaklaştırmaya çalışıyordu. Kocası Hamdi'nin ne kadar da itinalı şekilde ambalajlanmış bir kısım eşyayı başka torbalara yerleştirip misafir odasında muhafaza altına almaya çalıştığı andaki görüntüsü gözlerinde canlanıyordu. Taşınan torbaları gören ve meraktan neredeyse patlayacak olan hanımına "Ola ki Mem bunlara ihtiyaç duyar" diyor. Hanımı Kesbo pek de ikna olmamış şekilde başını sallayarak

"Onları kim taşıyacak Hamdi?" diye yanıtlıyor. Kocası ona göz kırparak "Üzülme biz onu hallederiz" diyor. Fakat Kesbo hâlâ ikna olmuş değil. Onu kuşkulandıran şey Hamdi'nin sınır tanımaz şekilde eve yığdığı onca kumaştır. "Bütün bunlar kimin için be adam? Kürdistan'da yaşayanlar, hepsi çıplak mı?" diye soruyor Kesbo. Hamdi hanımına merhametli gözlerle bakarak diyor: "Bir insanın bol kumaşa ihtiyaç duyması için çıplak olması gerekmez hanım."

Kesbo'nun parmakları istemeyerek önlüğüne dokundu. Peşinden gözleri de parmaklarına gitti; kumaşın üzerinde ölçülü bir şekilde ortaya çıkan güllerin yapraklarındaki gümüşten çizgilere dalıp düşündü. Derken gözlerini kaldırıp evin avlusuna baktı. Kumaşların dışarıdan yılanlar gibi nasıl da parıldayarak hışırtıyla misafir odasına doğru aktığını gördü. Hamdi oğluna birçok şey hazırlamaya uğraşıyordu. Avludaki çakıl taşlarına sürtünerek her iki kâfur ağacının gövdesine dolandıktan sonra o çiçekli, üç köşeli, dört köşeli, yuvarlak çizgili ve halkalı kumaşlar evin avlusunda bulunan her şeyin, hatta büyük ahşap yatağın, merdivenin, avlu duvarının, odaların dış duvarlarının, kuyunun etrafının ve arıların kulübesinin üstünü de örtüyordu. Her tarafı örten kumaş Kesbo'nun bostanına yaklaşınca kızlarının ortasında bulunan kadın bağırdı: "Hayır, hayır." Kızlar annelerinin sesinin geldiği yöne bakarak "Orada ne var?" diye sordular. Baktığı yönde kumaş falan görmeyen annelerini uykudan uyandırmış gibi oldular. Anneleri önce gülümsedi sonra kendine geldi. Küçük kızı Hêlîn'i kucağına alarak bu kez şaka yollu "Hayır, hayır" diye söylendi. Küçük kızını severken sesi sanki biraz önceki sesin tıpkısıydı. Kızlar ise kendi aralarındaki birbirinden kopuk tartışmalara ve bağrışıp çağrışmalara geri döndüler. İçlerinden sadece Hêvîn avcunun içinde sakladığı sigarasıyla yavaşça içeriye daldı.

Hamdi Azad, kullanırken tınlayan demir metreyle kumaşların ölçümünü henüz bitirmek üzereyken sert bakışlı iki polis memuru ona ve masanın etrafından birbirinden biraz uzakta

kürsülerde oturmuş üç adama selam vererek geçtiklerinde Hamdi onları oturmaya buyur etti. Etrafında kürsü ararken o üç ziyaretçiden ikisi kalkıp polislere yer verdiler. Kendileri de kumaş raflarının altında, gelen müşterilere kumaşları göstermek için kullanılan biraz yüksekçe tahta masanın üstünde oturdular. Herkes yerli yerinde oturup ayak ayak üstüne atarak hal hatır sorup günlük geçim etrafında sohbete koyuldu. Tam o sırada, yüksek tavanıyla gölgelik olan çarşının giren çıkanını takip eden kahveci çırağı içeri girdi. Daha önceki ziyaretçilere getirdiği çayların boş bardaklarını topladı. Hamdi iki çay daha söyledi. İki polis memurunun Hamdi'ye bir şey tebliğ edeceği anlaşılıyordu. Fakat misafirlerin yanında bunu söylemekten çekiniyorlardı. Hamdi, polislerin bir kendisine bir de misafirlere ikide bir dönüp bakmalarından ve çay bardaklarına bakmadan sıcak çayı yudumlamalarından işin farkına varmıştı. Öyle anlaşılıyor ki, Hamdi'nin üç misafiri, konuşmanın sessizliğe bürünmesinden, hafifçe öksürmelerden ve ikide bir birbirlerine sigara ikram etmelerinden durumu anlamış değillerdi. Hamdi, her iki polisin yükünü hafifletmek için "Bunlar benim kardeşlerim gibidir" dedi. Oturan üç misafiri göstererek "aramızda sır yoktur" diye ilave etti. Onlar da rahatça konuşabileceklerini anladılar.

"Hamdi Bey..." haki renk resmi kıyafetleri içinde biraz terlemiş her iki görevli bunu aynı anda söylediler. Sonra aynı anda aynı ses tonuyla konuştuklarını anlayınca biri sesini keserek sözü diğerine bıraktı. O da Hamdi'ye tebliğin içeriğini tamamlamaya çalıştı. Bir eliyle başındaki şapkayı sağa sola çevirmeye çalışan, diğer eliyle de çay bardağını tutan zayıf olanı:

"Dün gece senin adına gelmekte olan yük şimdi karakoldadır" dedi.

Yavaşça bıyıklarını sıvazlayan Hamdi o iki polisin fal taşı gibi açılmış gözlerine bakıp gülümseyerek sordu: "Onlar malın kime ait olduğunu biliyorlar mı?" Polisler gülümseyerek başlarını biraz da alaylı şekilde salladılar. Zayıf olanı:

"Üçü de tek kelime etmediler."

"Üçü de?" diye sordu ve gülümsemesi geri çekildi. Zayıf olanı suni bir ağırbaşlılıkla:

"Hamdi bey, maksadımız her iki katırla bir eşektir."

Hamdi ve üç misafiri anda kahkaha attılar. Sonra sadede döndüler. Hamdi zihnini meşgul eden bazı sorular sormaya başladı: "Kimseyi tutuklamadılar... yani..." Zayıf polis onun gönlünü almak için "Hayır kimseyi almadılar" dedi ve sonra kendini bu meseleden beri tutuyormuş gibi "Bu, yuvarlak kavşaktan geçerek havaalanı tepesine giden anayoldaki ilk baskındır" dedi. Yarım yamalak oturduğu yerden kalkmışken elindeki çay bardağını Hamdi'nin masasına bıraktı ve peşinden ekledi: "Mesele tesadüf değildir. Devriyelerin gözleri daima sınıra yakın ormanın, kuzeydeki ve kuzeybatıdaki yolların üzerindedir. Fakat anayol!.." Biraz durakladı, Fatiha okur gibi ellerini kaldırdı, sonra devam etti: "Şehri havaalanına, havaalanını devlete, devleti de Allah'a ulaştıran anayol!.." Yolda yakalanmayla ilgili olarak karakolda hiç kimsenin aklına gelmeyecek bir yorumda bulunması konusunda ondan yardım istiyormuş gibi arkadaşına dönüp baktı. Fakat onun da şaşırmış şekilde Hamdi'nin gözlerinin içine baktığını gördü.

Hamdi, kumaş yükünün kendisine ait olduğunu nasıl anladıkları konusunda onlara bir şey sorma ihtiyacı duymadı. Çünkü onlar da kendisi gibi malın herkesin gözü önünde yalnız bu yoldan Hamdi'ye geldiğinin bilincindeydiler.

Hamdi de kumaş satıcılarıyla, geceleyin mal yüklü katırları asfalt yola koymalarını doğru bulmamalarına rağmen bu şekilde anlaşmıştı. Peki hangi yoldan? Her arabanın ve her yayanın geçebileceği yoldan tabii ki. Onlar kendisine katırların toprak yollardan gelmeleri halinde örneğin Hileli köyünün yakınından yahut Türkiye sınırını takip ederek şehrin mahallesine kadar devam eden çalılıklardan geçmeleri halinde yararlı olabileceğini söylemelerine rağmen o, kumaşların katırlarla asfalt yolda taşınmasında ısrar etmişti. Oysa kumaş-

lar arabalarla asfalt yolda taşınmış olsaydı o kadar dikkat çekmeyecekti. Sonuç olarak bütün bu çabalar boşa çıktı. Katırlar son partideki gibi beraberlerinde bir merkep olmadığı halde kuzey sınırındaki köyleri takip ettikten sonra güneye doğru inerek bir yay çizip buğday tarlalarının içinden geçtikten sonra güneydeki yüksek tepenin arkasına düşen havaalanını şehre bağlayan anayola varıncaya kadar ilerlemiş, sonra etraftaki solgun ışıklı sokak lambalarının aydınlığında dar yollardan geçerek Hamdi'nin evinin kapısında durmuşlardı. Daha önce katırları hafifletmek için geceleyin bir eşekle birlikte gelip yükünü bıraktıktan sonra kaçan o iki kişi kumaş dolu bohçaları ve yükleri öncelikle içeriye taşımak için katırlardan indirmişlerdi. Sonra ceketlerinin altından bellerine dolamış oldukları kadınların başlarına örttüğü çok pahalı Musul mamulü ipek kumaşı açmaya başlamışlardı. Kumaş o kadar ince ve hafifti ki iki metresi rahatlıkla bir kibrit kutusuna sığabilirdi.

Yüzlerinde mazeret ifadesi okunan Hamdi'nin o üç misafiri ayağa kalktılar. Çay bardağının altında kalmış soğuk çayı yudumlayan Hamdi onlara mizah yollu: "Her halükârda bu yükü karakola hibe edecektim" dedi. Peşinden o iki görevliye dönerek "Feda olsun size" dedi ve sordu: "Bir çay daha içmez miydiniz?" Her ikisi de oturdukları yerden kalktılar. Yeteri kadar çay içtiklerini, bildirimde bulunmaları gerekeni bildirdiklerini ve karıları ve çocuklarının giysileri de artık Hamdi'nin katırlarında olduğuna göre bu kadarının da yeterli olduğunu söyleyerek beşi de –üçü misafir, ikisi de polis– daha fazla üzüntülerini artırmadan sessizce ayrıldılar. Çünkü kuzeyde daha başka birçok toprak yıllar vardır, uçsuz bucaksız çöller vardır, sınır boyundaki tel örgüler içinde de güvenli yollar vardır. Ve günün birinde bütün şehirleri katırlara yükleyip bir yerden başka bir yere götürecek kılavuzlar da vardır. Hamdi'nin uğradığı az miktardaki zarar aslında kâr edenlerin uğradıkları sıradan bir zarardı. Dolayısıyla gür bıyıklı adam elinde tınlayan demir metreyle yeniden kumaşlarını ölçmeye geri döndü.

Dîno, koltuğunda taşıdığı radyoyla ağaçlı yolun ortasından saparak uzun taşlarla döşeli parkın duvarına paralel olan kaldırıma çıkıp yürümeye devam etti. Henüz birkaç adım atmıştı ki bir ses duydu. Bir otomobilin motor sesine karışmış, isminin harflerini yumuşak şekilde terennüm eden bir sesti bu. Dîno geri dönüp baktığında, başını ve sağ elini dolmuş gibi çalışan taksilerin penceresinden çıkarmış durmadan kendisine doğru sallayan tek gözlü Corc Qiryakas'ı gördü. Bütün amacı Dîno'nun dikkatini üzerine çekmekti. Corc, Dîno'dan iki yaş büyük bir gençti. Bir gözünü av tüfeğinin dokuz milimlik namlusuna dayamışken küçük kardeşinin yanlışlıkla tüfeğin tetiğine dokunmasıyla birlikte kanla karışık siyah bir sıvı her tarafa yayılmıştı. Bunun üzerine boş kalan göz yuvası temizlenerek etrafına dikiş atılmıştı. Çıkan gözünün orta yerinde ise kırmızı bir yarık kalmıştı. Birkaç ay sonra uzman bir doktor tarafından o kırmızı yarığı kapatacak şekilde camdan bir göz yerleştirilmişti. Yapay göz sağlam olan gözden haliyle büyük ve patlak görünüyordu. Kirpikleri hareket etmiyordu. Fakat her halükârda bu şekliyle de o çıkmış gözün şeytani çukurundan daha iyiydi.

Şehirde dolmuş taksilerin sayısı azdı. Henüz yeni çalışmaya başlamışlardı. Doğudaki ve batıdaki semtleri birbirine bağlayan iki hat üzerinde çalışıyorlardı. Kalkış yerleri ise şehrin ortasındaydı. Daha önceleri taksilerin çalışma alanı sınırlıydı. Taksi durağıyla trene yüklenmek üzere bekleyen piramit büyüklüğündeki buğday ve arpa yığınlarının bulunduğu mevki arasında gidip gelmekteydiler. Zaten bu taksilere sadece buğday ve arpa tüccarlarıyla onların komisyoncuları binebiliyordu. Fakat söz konusu taksiler az bir ücret mukabilinde halkın diğer kesimlerine de hizmet verince onların tembel müşterilerinden biri de Corc Qiryakus olmuştu. İşte o Dîno'ya hararetle el işaretiyle seslenirken aslında arkadaşlığın ve dostluğun dürtüsüyle bunu yapmıyor, taksiye binmiş olduğunu göstermeye çalışıyordu. Taksinin camlarını aşağı ve yukarı kaldırıp indirebildiği pencerenin arkasında üzerinde oturduğu eskimiş deri koltuk

ikide bir pantolonunu çekiştirip onu yerinden hoplatıyordu. Taksinin hızlanmasıyla dışarıdan gelen sıcak hava yüzüne çarpınca sağlam olan gözünü yarım şekilde kapatan Corc, cam takılı diğer gözüyle etrafa sertçe baktığında sanki rüzgârın içindeki bir delikten gizlice Allah'ı temaşa ediyor gibiydi.

Dîno dolmuş taksiye daha önce hiç binmemişti. Dolmuş taksilerde insanlar yan yana dizilmiş şekilde oturuyor, sigaralarını tüttürüyor, şişman olanlar zayıf olanları iyice sıkıştırıyordu. Zaten taksiler onun ilgisini çekmiyordu. Çünkü o şehir merkezinde oturuyordu. Merkezde oturanlar evlerine yürüyerek gidip gelirlerdi. Daha önceleri güzel at arabaları vardı. Asfalt üzerinde çıkardıkları tempolu seslerle geçip giderlerdi. Arkalarında bıraktıkları dışkıları ise gidip geldikleri güzergahı gösterirdi.

Bazı idareciler, görevliler ve polisler bisiklet kullanırlardı. Azınlıkta kalan bir kısım tüccarın ise cipleri yahut pikapları vardı. Bu araçların binek dışında da kullanılacak yerleri vardı. Diğerleri ise adalelerini kullanmak zorundaydı. Dîno, dayısı Şemso'nun daima evinin arka tarafında park ettiği pikabını sürmeyi öğrenmişti. Her halükârda Dîno'nun bu kadarlık şoförlüğü, talihsiz diye bilinen büyük patoz sahibi Şêro Baban'ın onu hasat mevsiminde şoförü olarak istihdam etmesi için yeterli olacaktı. Fakat hasat mevsimin yarısı bittiği halde Dîno henüz işinin başına gitmemişti. Çünkü Şêro'nun patozu bir çuval kadar ekini bile biçmemişken bozulmuştu. Oysa Dîno o bir çuvalı tarladan pikaba yükleyip üstü açık ambara götürecekti.

Dîno, henüz parkın duvarını geçmemişti ki, bazı çocukların zıplayarak kaçtığını gördü. Arkalarından bahçe bekçisinin bağırmaktan kısılmış sesi duyuldu. Bahçe, meraklı gözlerden uzak olup sigara içenler için sakin bir yerdi. Dîno ve bazı arkadaşları burayı yüksek sesle ders çalışmak için kendilerine güvenli bir yer olarak seçmişlerdi. İmtihanlardan önce bahçedeki gölgelik yolda binlerce defa gidip gelerek derslerini tekrar ediyorlardı. Dîno'nun halk bahçesinde geçirdiği en uzun zaman, babasının radyosunu eve doğru taşıyıp götürdüğü zamandı.

Çünkü onun kırk gün içinde liseyi bitirme imtihanına hazırlanması gerekiyordu. Semanın kızgın ateşinden kendini korumak için bu süre içinde başına beyaz bir mendil geçirmişti.

Her halükârda o yıl Dîno'nun tahsilinin son yılıydı. Herhangi bir üniversiteye girebilmesi için kendini vatandaş olarak gösterebileceği gerekli evraka sahip değildi. O yıl biraz heyecanlı geçmişti. Çünkü iktidardaki tek partinin ortakları başkentte birbirlerine düşmüşlerdi. Baas Partisi'nin üyeleriyle, Dîno'nun da önündeki kapıların açılması için okuduğu okulun Baasçı hocalarıyla, okulun yönetimi nezdinde istihbarat görevi yapan Arap asıllı bedevi öğrenciler üzerindeki huzursuzluk giderek artmıştı. Yeni haber etrafa yayılınca Baasçılar bir araya gelip protesto gösterisi yapmak istediler: "Kahrolsun İnkılapçılar." Ayrı ayrı gruplar oluşturup yüksek sesle: "Yaşasın filan yoldaş..." "Kahrolsun filan yoldaş.... diye bağırmaya başladılar. İçlerinden bir grup karakola gitti. Oradaki sorumlular ise olaydan haberlerinin olmadığını ve bu hususta bir şey bilmediklerini omuzlarını silkerek ifade etmeye çalıştılar. Her halükârda karakol, hükümete hâkim olan Baasçıların kendilerine karşı olan hizipçilerin aleyhinde yaptıkları protestoların muhatabı değildi. Her şey yerli yerindeyse, yapılanlar polislerin umurunda değildir. Birkaç saat geçmemişti ki muhaberatın adamları işe el koymuştu. Problemi çözmeye ve etrafı ikna etmeye gücü yetecek merci ancak onlar olabilirdi. Kravatsız gömleği boğazına kadar düğmeli olan zayıf ve ufak tefek görünümlü bir adam çıkageldi. Kısa gömleğinin altından tabancası görünüyordu. Bıyıkları ağzının her iki yanından aşağıya doğru sarkıktı. Adam, önce okulun kapısı önünde toplanmış kalabalığa baktı. Sonra gözünü okul kapısının karşısındaki kaldırıma yakın yerde halka şeklinde bir araya gelmiş diğerlerine çevirdi. Durumdan hoşnut olmadığını mırıldanarak, hızlı adımlarla koridoru geçip idare odasına doğru yürüdü. Çok geçmeden bütün öğrencileri okulun bahçesine toplayan müdürle birlikteydi. Bahçede karşılıklı iki beton sütun ve ona bağlı huni şeklinde bir ağ vardı.

Ağın üst kısmı geniş, altı kısmı ise dar yapılmış ki top oradan rahatça geçebilsin. Burada oynanan oyunun adı basketboldu.

Okul müdürü henüz toplanmaya devam etmekte olan kalabalığın karşısında durdu. Sonra elini kaldırarak hafifçe öksürdükten sonra "Lütfen beni dinleyin" dedi. O anda nereden geldiği bilinmeyen bir ses müdürün sözünü kesti: "Kahrolsun hiyanet." Muhaberat elemanı sinirinden titreyerek parmakları üzerinde dikildi. Korkudan çökmüş gözleriyle etrafı iyice süzdü ve bağırdı "Kimdir o terbiyesiz? Kim... kim?" dedikten sonra ayaklarını yere bastı. İki karış olmuş müdürün yüzüne bakıp, görevini istenilen şekilde yerine getirmiş gibi başını sallayarak "Devam et... devam et..." dedi. Öğrencilerin yüzlerine değil de, okul duvarının üstündeki tel örgülere bakan müdür sözlerine devam edip "Yoldaşlar sizin için bu elçiyi göndermişler" dedi. Peşinden o ufak tefek adama dönerek başını önüne eğdi. Buna karşılık müdürün söylediklerini pekiştirircesine öğrenciler ve öğretmenlerden oluşan kalabalığa karşı o da başını salladı. Müdür, konuşmasına devam etti: "Yoldaşlar sizin karmaşa çıkarmanızı iyi karşılamıyor. Rejimde ve devlette eksik ve kusur vardır fakat bütün bunlar düzeltilecek. Mesele bitmiştir." Başını yine o ufak tefek adamın önünde eğdi. O da elini uzattı ve müdürle tokalaştılar.

O tokalaşmadan sonra bir sessizlik oldu. O ufak tefek adam yine ayak parmakları üzerine durup yakındaki ve uzaktaki yüzleri kontrol etmeye çalıştı. Sonra arkasını dönüp hızlı adamlarla yürüdü. Arkasından müdür de hızlı adımlarla ona yetişip seslendi: "Yoldaş... Gömleği içinde kaybolmuş ufak adam arkasına dönünce müdür sağ elini elleri arasına alarak hafifçe eğildikten sonra kulağına bir şeyler fısıldayınca ufak adamı bir gülmedir tuttu.

Suriyeli bedevilerin lehçesiyle kullandığı kelimeleri telaffuz ederek o ufak tefek adamı güldüren müdürün ne söylediği önemli değil. Çünkü tüfeklerinin dipçiklerini kırmadan önce kırılan kemiklerin takırtıları arasında yeni parti grubunun se-

vinç içinde yükseldiği günlerde okullar kahkahaya boğulmuştu. Artık müdür öğrencilere sabahları sınıflarına girmeden önce iktidardaki eski grupla ilgili güldürücü anekdotlar anlatmaya başlamıştı. Düğmelenmiş ceketlerinin koltuğunda parti gazetelerini taşıyan öğretmenler yine aynı gazeteleri taşıyorlardı ama gazetelerin manşetleri bir hayli değişmişti. Manşetler artık "Dünkü azgınlık", "istibdat" ve "küçümseyici, hakarete varan sloganlar" etrafındaydı. Öğretmenler daha çok birbirleriyle kaynaşıyorlar, her hareketlerinde gülümsüyorlar, gülüyorlar, birbirlerine kin beslemiyorlardı. Sadece ihbarcı öğrenciler birbirlerini ispiyonlamakla idare önünde yarışıyorlardı. Kısa bir süreliğine de olsa Baasçı olmayan talebeler bu durumda biraz olsun rahatlamış oldular. Sonra durum hızla yeniden eski haline geri döndü. Daha önceki yüzler eksiksiz olarak okulun bahçesinde ve havasında görünmeye başladılar. Fakat bu defa kendilerine daha çok dikkat ederek ve başkalarından da kuşku duyar şekilde davranarak.

Dîno, gelecekte tahsil hayatıyla ilgili konuda zihnini meşgul etmeden babasının radyosunu koltuğunun altında taşıyarak parkın duvarı önünden ilerliyordu. Çünkü müstakbeldeki öğrenim hayatında kesinlikle aynı serüvenlerle karşılaşacaktı. Ki bu serüvenler ihbarcı öğrenci grupları arasında tarafsız bir havada eşit şekilde dağıtılacaktı. Müdürler hapishane amirleri gibi davranacak, öğretmenler de partinin işlerini ikiyüzlülük içinde mesai saati dışında da sürdürsünler diye kendi aralarında yarışacaklardı. Dîno parkı geçmeden önce batı tarafına düşen iri kavisli kapının bitişiğindeki daha basık ve düz olan duvarın üzerine radyoyu bıraktı ve alnında birikmiş teri gömleğinin koluyla sildi. Sonra gömleğinin üstten iki düğmesini açtı ve gömleğinin iç tarafından serinlesin diye çıplak göğsüne üflemeye başladı. İstemeden, birdenbire burnunu sol koltuğuna götürerek kokladı. Burun deliğini bir kokudur doldurdu. Damağıyla gırtlağı arasından kalan bir gülmeyle güldü. Birden bu kokunun sardalye kokusu olduğu aklına geldi. "Mem..."

diye kekeledi. Kendi kendine kardeşinin her zaman tekrarladığı espriyi söylememek için gayret etti. Dîno kardeşinin espri-nin bahtı kara Şêro Baban'la ilgili hale gelmesini istemiyordu. Ki Mem onun üç yüz kırk kutu sardalye balığıyla kendilerine davet verdiğini iddia ediyordu.

Üç yüz kırk kutu sardalye! Mem neden Şêro Baban'la bu şekilde alay etmek istemişti? Dîno kendi kendine soruyor bunu. O, kardeşi Mem'i sadece bir ağaçkakan gibi veya yuvasında durmayan iki gagalı hüdhüd gibi görüyor. O önce gagasını yere vuruyor, başını kaldırdığında ise havaya vuruyor. Fakat Mem "İki gaga hiç yoktan iyidir" diyor ve Dîno'ya dönüp ciddileşerek: "Onun ayaklarından daha büyüğünü bulamazsın ey aptal. Bir kızın ayaklarının büyük olmasının ne anlama geldiğini bilmiyor musun?" Dîno, kızın balrengi ufak gözleriyle, dalgalı kıvırcık saçlarıyla, kısa dişleri arasından üflüyormuş gibi çıkardığı sesiyle kendisini cezp etmediğini söylese de, Mem'in "Askeri ayakkabılı kız" diye adlandırdığı o komşu kızını beğenmediğini aralarında geçen her konuşmada dile getirmeye ihtiyaç duymadığını biliyor.

Dîno, Mem'e "yüzü ince ve hüzünlüdür" diyor. Mem hoşlanmayarak başını sallıyor: "Giydiği ayakkabı gibisini bulabilirsin belki ama o ayakkabıya uygun düşen bir kız ayağını bulamazsın, Dîno." Dîno'nun doğal olarak kardeşine kızın neden taraklı ayaklarına önden açık çizmemsi bir ayakkabı giydiğini sorması gerekiyor. Fakat Mem onu tahrik etmeye devam ediyor: "Bunu kendin keşfet, aptal."

"Askeri ayakkabılı kız"ın her şeyi aşikârdır. Dîno da bunu yeniden keşfetme ihtiyacı duymuyor. Kız pantolon giyiyor. Bu ise mahallede nadir görülen bir şeydir. Hatta Aşuriler ve Süryaniler arasında da yoktur bu. Babası Kürtçe konuşuyor ama Kürt değil. Arapça konuşurken aksanı Mısırlıları andırıyor. Annesi öleli çok oluyor. Babası ise yeniden evlenmemiş. Genç kardeşleri var. Onlar da emlak bürolarında veya inşaatlarda ustabaşı olarak çalışıyorlar. O ise ailenin tek kızıdır. O daha

çok ikiz kız kardeşleri olan Hêvîn'e gidip, gizlice sigara muhabbeti yapıyor. Gerçi babası kızına hoşgörülü davranıyor. Henüz lise ikinci sınıfta olan kızını Sovyetler Birliği'e kristalografi okuması için göndermeyi düşünüyor. Bu vızıltılı kelime yani kristalografi, Hêvîn ve kız kardeşlerinin kulaklarında sinek gibi vızıldayıp duruyor.

Her ne şekilde olursa olsun "Askeri ayakkabılı" kız liseyi bitirdikten sonra, bazı bölgelerinde altı ay boyunca güneşin çıkmadığı bir ülkeye gitmeye karar vermişti. Hemen o yıldan itibaren kendi eliyle yün kazaklar ve eldivenleri örmeye ve eğik olan boynuna üç kez dolanacak uzun kaşkollar ve baldırlarının ortalarına kadar varacak uzun çoraplar hazırlamaya başlamıştı bile. Ve tabii ki dokurken kullanacağı yumakların renginin çoğunlukla kırmızı olacağını da unutmadan. Düğmelerin enli ve saç tokalarının da kırmızı olmasını ihmal etmedi. Bu arada birkaç poşet kırmızı kına da tedarik etmişti ki onları enternasyonalizmin atmosferi altında kullanmayı düşündü. Sonra, hazırladıklarını özel bir valizin içine yerleştirdi. Aralarına bir iki parça beyaz naftalin de koyduktan sonra artık onlara hiç dokunmayacağına yemin etti. Ayrıca birtakım başlıkları –ki bunlar onun ördüğü şeyler değildi– bunlardan ayrı tuttu. Bu başlıklar Ermeni komşularından birine aitti. Kullanırken kendisini hatırlaması karşılığında ona hediye etmişti. Evlerinin üzerinde ne zaman bir bulut parçası görünse "Askeri ayakkabılı kız"ın başında keçi kılından örülmüş bu başlık olurdu. Hêvîn ona; bu başlığı takmanın mevsimi gelmedi dediğinde, egzersiz yapmak için bunu taktığını söylüyordu. Çünkü insan kendini alıştırmadan birdenbire bunu takarsa baş ağrısı yapar. O ise Bolşeviklerin ülkesinde başının ağrımasıyla kristallerin ve kristal biliminin safiyetini bulandırmak istemiyordu.

İçorganlarının derinliğinden gevşek ve kayıtsız gözlerine kadar "askeri ayakkabılı kız"ın her şeyi aşikârdı. Dîno da kardeşinin, komşularının kızına büyüleyici bir şey atfetme konusunda pek ustaca olmayan girişimlerine kulak tıkayabiliyordu.

Bunun için Mem'in ani buluşlarla yaptığı şakalar onu rahatsız ediyordu. Dîno'ya "Motosiklet sürmek ona yakışır, değil mi?" diye soruyor. Dîno ise buna cevap vermiyordu. Mem diyaloğunun bu şekilde sonlanmasından hoşnut değildi. Evin avlusunda kız kardeşi Hêvîn'le beraber oturan "askeri ayakkabılı kız"a sesleniyor: "Motosiklet sürmeyi sevmez misin?" Beklemediği bu soruya karşı omzunu silken kız sonra homurdanıyor: "Bilmiyorum, belki. Ben..." Mem kızın sözünü kesiyor: "Ben kardeşime, senin günün birinde bir motosiklet sürücüsüyle evlenebileceğini anlatıyorum." Kız gülüyor ve biraz da utanarak cevap veriyor: "Neden olmasın?" Kız Mem'in aşırı ısrarından kurtulamıyor. Mem dönüp tekrar soruyor: "Baban neden sana bir motosiklet satın almıyor?" İşte o anda kız bakışlarını Dîno'ya çeviriyor. Bu muğlak sorular karşısında ondan yardım ister gibi. Kız yeniden homurdanıyor: "Yoksa sen motosiklet tamir eden bir işyeri mi açmayı düşünüyorsun?"

Parkın duvarı önünde terlemiş gömleğinin açık düğmeleri arasından serinlemek için göğsüne ve karnına üflerken yeniden güldü. Evet, Mem'in motosiklet tamiri için bir dükkân açması iyidir. Fakat babasının, oğlu için acil planları karşısında vakit buna elvermez: Dîno'nun kafasında kaynayan düşüncelerdi bunlar. İkizinin yola çıkacağı vakte kadar henüz Hamdi'nin kimseye açıklamadığı çok neşelenmelere ve sevinmelere zaman vardı. Mem'in "askeri ayakkabılı kız"ı da buna katacağı fırsat olacaktı. Dîno'yu evlerinin içinde her gördüğünde "Benim yardımıma gelecek" diyor. Dîno kardeşine cevap veriyor: "Sen daima yardıma muhtaçsın." Hikâye şu ki, Mem yakında gideceğiyle ilgili zaman zaman şakalar yapıyor. Mem, askeri ayakkabılı kıza, Hamdi Azad ile misafirleri arasında sürekli tartışma konusu olan bozuk kaderini onarması için bir fırsat vermek istiyor. "O, Kızıl Meydan'dan Kürdistan'a kadar benim yardımıma gelecek" diyor Mem. Şayet babası bunu duymuş olsaydı şaka saymayacaktı. Çünkü o, Sovyetler'in, birinci Mehabad'ın oluşmasında Stalin'in başarısızlığa uğra-

masından sonra ikinci Mehabad'ın kurulması konusunda Kürtlere borçlu olduğuna inanıyor.

Hamdi Azad kendi kendine ya da Kürdistan'ın altın dönemi olan 1946 yılında yaşanan olaylardan kendisi gibi haberdar olan misafirlerine "Biz Kızıl Ordu'ya atlarımızı vererek yardım etmiştik" diyecekti. Evet, Mehabad'da bulunan Ebdellayef, Tebriz'deki Kızıl Ordu birliklerine Kürt kabilelerinden tek başına at temin eden bir Rus'tu. Aynı şekilde Kürt kabileleriyle Rus ordusu arasındaki dayanışmayı sağlama görevi de ona verilmişti. İngiliz ordusuyla beraber İran'ın her tarafına dağılmış olan Rus ordusu Kafkas ve Azerbaycan cephesinde geri çekilmeye başlayan birliklerini korumaya çalışıyordu. 1941-1942 yılları arasında cereyan eden olaylar sırasında aynı şekilde Haliç Körfezi'nden kuzeye uzanan hat üzerinde Amerikan mekanizmalarının sevkiyatını kontrol altına almak için de çalışılıyordu. İngilizlerle Ruslar İran üzerindeki nüfuz alanlarını kendi aralarında paylaşmışlardı. Britanya, Kürdistan'ın güneyine düşen ve Irak'a bağlanan hat üzerindeki Kirmanşah'tan sonra Senendec bölgesini de kendi nüfuz alanına katmaya çalışıyordu. Mehabad ise Sovyetler'in nüfuz alanına düşmüştü. Sovyet ordusu Kürtleri kendi yanına çekmek isteyen mihver devletlerine karşı onlara özgürlük kapılarını ardına kadar açınca Kürtler de kendi heybetlerini ve saygınlıklarını yeniden elde etmek için harekete geçtiler. Rıza Şah'ın sürgün ettiği kabile reisleri kendi bölgelerine geri döndüler. İran ordusu da ülkenin güneyine doğru dağılarak kaçıyorken geride bıraktığı birçok ganimet ve silah da "dağların kurtları" diye adlandırdıkları Kürtlerin eline geçti.

Dîno, "Bizim Kızıl Ordu'ya borcumuz o kadar çok muydu ki onlara bir sürü at vermiştik, baba?" diye kendi kendine soruyor ama bu babasına ulaşmıyordu. Mesele, Hamdi Azad ile oğlu Dîno arasındaki küçük bir tartışma konusu olan atlar meselesi değildi. İnsana, doğru olduğu konusunda güven veren şey, herhangi bir halk gibi zaman ve mekânın münasip olduğu bir anda, Kadî Muhammed'in kendi kaderini tayin etme hak-

kına sahip olan Kürtleri 22 Ocak 1946'da yapmış olduğu kısa bir konuşmayla bir Kürt Cumhuriyeti'ne kavuşturmuş olmasıdır. Kadî Muhammed uzun kaftanını üzerinden sıyırınca, kendisi için Tebriz'de diktirilen Sovyet modeli askeri üniforma görünmüş oldu. Rivayet edilir ki, Kadî Muhammed başına askeri bir serpuşu da geçirmek istemiş ama danışmanları ona dini bir lider için beyaz sarığın daha münasip olacağı konusunda tavsiyede bulunmuşlardı.

Kışın ortasında denizden dört bin beş yüz metre yükseklikte Mehabad'da güneşli ve sıcak bir gündü. Bir gün sonrasında yoğun bir şekilde yağan kar o vakur duruşlu Kadî Muhammed'i desteklemek için şiddetli yağışını o güne ertelemişti. Çok sayıdaki arıkuşu sabahın erken saatlerinde çok rüzgârlı ve kasırgalı bir güne hazırlanmak için rızıklarını toplamaya çalışıyorlardı ama tahminleri boşa çıkmıştı. Sablağ nehri kıyısındaki taştan evleriyle maruf Mehabad kentinde kuşluk vaktinde toplanan insanlar ellerinde taşıdıkları renkli bayraklarla "Çıhar Çıra" meydanına yürümüş, oradan da içlerinden bir heyet Kadî Muhammed'in kiremitten yapılmış konutuna doğru giderek kendisini alıp beraberinde mezkûr meydana getirmişti. O da meydanın bir köşesindeki yüksek bir sekinin üzerine çıkıp o kısa konuşmasını yapmıştı. Kısa konuşmasını ardından her birinden beş merminin atıldığı üç yüz tüfekten çıkan kutlama sesi duyuldu. Aslında bu, tarihte açılmış öyle bir gediğin ilanıydı ki, bundan böyle artık Kürtler keselerini, bohçalarını, her türden altın ve ziynet eşyalarını, koçlarının yünlerini, düğün ve davet davullarını oradan güvenli ve emin bir yere koyabileceklerdi.

Kadî Muhammed, Rusça'yı ve Azeri Türkçe'sini bilen bir topluluğun ortasında ve Kürdistan Demokrat Partisi'nin merkez karar heyeti huzurunda, Kürtçe'sinin olanca belagatiyle Moskova'nın rızası çerçevesinde konuşmasını yaptı. Sovyetler'in örtmüş olduğu çelişkilerin her an başkaldırma olasılığını bildiği içindir ki, Kadî Muhammed konuşmasında özellikle Kürtlerle Azeriler arasındaki kardeşliğin zaruretine

vurguda bulundu. Gerçek o ki, Azerbaycan Cumhuriyeti Mehabad Cumhuriyeti'yle bir rekabet içine girmişti. Çünkü her iki cumhuriyetin sınırları dahilindeki köyler ve yollar iç içe girmiş durumdaydı. Fakat her iki cumhuriyetin arasındaki asıl mesele fikri farklılıklardı. Sovyet Azerbaycan'da komünistler yönetime hâkim oldu. Sosyalistlerin birçok hayali vardı. Mehabad Cumhuriyeti'ndeki Kürtler ise dinlerine bağlı Müslümanlardı. Dolayısıyla kızıl Azeriler –ki bunlar Demokrat Azerbaycan Partisi'ne dönüşen Tudeh Partisi'nden kalma kimselerdi– "gericilerin" halkın yükselişini engellemeyi teminat altına almak için ihbarcıları ve gizli polisleri her tarafa yaymalarından hoşnut değillerdi.

Kadî Muhammed, işlerin yolunda olduğunu söylese de henüz Kürt Cumhuriyeti'nin kuruluşu üzerinden çok geçmemişken iki halk arasındaki anlaşmazlık yeniden gün yüzüne çıkmış oldu. Biri diğerine şüpheyle bakmaya başladı. İki tarafı tatmin etmiş olmasa da, Sovyetler bir barış anlaşması hazırladı. Fakat bu her halükârda her iki tarafın kaderinde aynı zararlı sonuçları doğurdu. Sovyetler buradaki işlerini bitirip İran sınırlarından ayrılınca İranlılar hemen Kızıl Azerbaycan'a girdiler. Bunun hemen ardından ari ismini taşıyan Mehabad Cumhuriyeti de çökmüş oldu. Tıpkı Sablağ nehri üzerinde olup Mehabad'ın ikizi olan Deryaz bölgesinin de daha önce Şia ismiyle Sünni Kürtlere saldıran Safevilerin mancınıkları altında düşüşü gibi.

Stalin'in Kızıl Azerbaycan Cumhuriyeti'nden nasıl vazgeçtiğini gördükten sonra Kadî Muhammed kendi cumhuriyeti için artık ne yapabilirdi ki? Arkadaşlarını toplayıp "savaş divanını" kurdu fakat İran ordusunu beklemekten başka hiçbir savaş aracı yoktu.

Daha sonra Barzani'ye bağlı savaşçılar da Mehabad'dan kuzeydeki Bukan beldesine doğru çekildiler. Kadî Muhammed ise general Humayunî ile görüşerek ondan nizami ordunun şehre girmesi sırasında talan ve yağmacılıktan korunması için intikam peşinde olan kabileleri şehirden uzak tutmasını isteyecekti.

Her halükârda İran ordusunun Mehabad'a girmesi ilk kez vuku bulmuyordu. 1921 yılında İsmail Ağa Sımko Mehabad'a girmiş ve şehirdeki altı yüz kişilik İran garnizonunu kırıp geçirmişti. Çoğunluğunu Ermenilerin teşkil ettiği altı yüz kişilik Hıristiyan aileleri ve elli civarında atarlıkla ve içki satımıyla uğraşan Yahudi aileleri de kucaklayan Mehabad'da yükselen Kürt ortamında verimli bir zemin bulabileceğini hep hayal etmiş olan Amerikalı misyoner Fossum ve yönetimindeki misyoner heyete de pek merhametli davranmamıştı. Fossum'un bizzat kendisi Kürtçe dilbilgisiyle ilgili şimdi pek bulunmayan bir kitap da yazmıştı. Fossum'un yönetimindeki heyetten kurtulanlar da ülkelerine geri dönünce, Mehabad'ın tek fotoğrafçısı olan Ermeni Bogos'un çektiği fotoğrafta görüldüğü gibi Dal adındaki Norveçli kız asil bir Kürt ailesine mensup olan Habibi'yle evlenip burada kalmayı tercih etmiş ve değişik bir yöntemle misyonunu sürdürmek istemişti. Böylece eriyip giden o misyoner heyetten geriye kalan biricik eser olmayı da hedeflemiş oldu.

Her zaman Dîno'nun aklına ikizi Mem'e şaka yollu şu soruyu sormak geliyordu: "Temenni ederim ki sen de Kürdistan'a sana benzeyenin yapmış olduğu gibi yapmazsın." Üstü kapalı bir şekilde kastettiği Sımko Ağa'ydı. Kadir Hemo, ceketinin cebinde taşıdığı fotoğrafa bakarak Mem'in Sımko'ya benzediğini her defasında tekrarlamaktaydı. Mem de yeşil gözlü kardeşine cevap veriyordu: "Aralarında askeri ayakkabılı kızın bulunduğu bir heyete rastlarsan hiçbiri kurtulamaz benden." Dîno soruyor: " Onun misyoner bir heyet içinde Kürdistan'a geleceğine dair seni kuşkulandıran şey nedir ki?" İkizi ona cevap verîyor: "Gönderilecek misyoner bir heyetle değil Dîno, bilakis yeni kurulacak Kürt Cumhuriyeti'ne Sovyet heyetiyle birlikte gözlemci olarak katılacak." Dîno alaylı bir şekilde onu tehdit edip korkutuyor: "Kristalografi dışında yeni bir cumhuriyet yoktur azizim."

"Askeri ayakkabılı kız" Kürt değildi, fakat Mem ile Dîno onu Kürt listesine kaydetmişlerdi. Sovyetler Birliği'ne gittiğin-

de Hejar Zendi'nin hayaletine yakın olsun diye. Hejar Zendi ondan önce Sovyetler Birliği'ne gitmiş –belki de– ilk Kürt kızıdır. 30 Mart 1947 yılında Kadî Muhammed ve kurmaylarının idam edilmesiyle yıkılan Mehabad Cumhuriyeti'nin gönderdiği heyetle o ülkelere gitmişti. Hejar Zendî oralara gittikten sonra Bakü'de kalmayı tercih etmişti. Kürt öğrenciler uzman birer subay olarak Kadî Muhammed'in cumhuriyetine dönsünler diye oraya gönderilmişlerdi. Sovyetler'deki Azerbaycanlılarla da uyum içindeydiler. Fakat Mem'in dediğine bakılırsa "askeri ayakkabılı kız" orada dört gün ve iki saatten fazla kalmayacak. O iki saat ancak onun binlerce karşılıklı deliği bulunan uzun ayakkabısının kaytanını bağlamasına yeter. Fakat o dört güne bir anlam veremiyor Mem: "Bana göre dört gün onun için yeterlidir. Nasıl ki bazılarına da kırk sene yeterliyse. Mesele zekâ meselesidir." Sonra parmağıyla başını işaret ediyor: "Burada, zekâ burada. Kafasının sağ tarafında." Dîno onun konuşmasını kesiyor ve şaka yollu: "Her halükârda Rus alfabesini öğrenmek için bu süre yeterlidir."

Mem cevap veriyor: "Neden harfler ve neden dil?" Kristalografi göz bilimidir, azizim." Dîno, başını yapmacık bir şekilde sallayarak soruyor: "Dört gün sonunda döndüğünde babası görünce ne diyecek?" Mem cevaplıyor: "Kıza bir şey söylemeyeceksin hayranın olayım, Dîno. Çünkü o dönmeyecek." Dîno, güya şaşkınlık geçirdiğini gösterircesine "Şayet o, Bolşeviklerin memleketini terk ederse kesin Hacı Ömer'in memleketine gelir" deyip eliyle bakkalı gösteriyor. Mem "Buraya dönmesi zaruri değil" deyip çocuksu bir sevinçle kaşlarını oynatıyor. Dîno, keyifle ona bakıp cevap veriyor: "Senden önce Kürdistan'a ulaşacağını sanmıyorum." Mem, Dîno'nun sözünü keserek: "Algılaman zayıftır senin, azizim." Dîno alaylı şekilde ona yalvarıyor: "Rica ederim bana bunu izah et." Mem göz kırparak diyor: "Sen kendin bunu anlayacaksın, Dîno. Onun ayaklarının taraklı olmasının sihrini anladığında anlayacaksın."

Ola ki kız kendi kristalleri içinde kaybolmuş: Bu tek başına Mem'in parça parça olan ilintisiz biricik yorumudur. Fakat Dîno bu kabilden bir şey üzerinde kesinlikle düşünmüyor. Çünkü kimse kristaller içinde kaybolmamıştır. Dolayısıyla bu sert ve mütecanis şeffaflık inatçıdır, başka vücutlara "askeri ayakkabılı" gibi sığınmayı kabul etmez. Hatta bizzat kendisi eşyayı dönüştürmeye kadir olan ruhuna bir şekilde nüfuz etmek suretiyle diğer tarafından renkleri birbirinden ayrışmış bir ışık demeti şeklinde ortaya çıkması için bir prizmaya dönüşmeye karar vermiş olsa bile.

Şayet Dîno, herhangi bir şekilde kızın saf kristal bir cismin içine yerleşmiş olduğunu farz etse soracağı soru şudur: "Kızın ayağındaki ayakkabı hangi boyutta ondan ayrılır?" Ve ne vakte kadar onun soluk rengi, hilesini huzur içindeki diğer renklere de verebilir? Ve kristal cisimciklerin zerreleri hangi dikey ve yatay boyutlardaki görünümlerinde Kesbo'nun arılarının vızıltılarından daha çok kendilerinden emin olduklarının gösteri törenini hazırlayabilecekler?

Dîno, bu kabilden bir şeyi kendine dert etmiyor. Fakat "askeri ayakkabılı" kız kendinden emin şekilde ikizlerin bu şakalarının aralığından kendini kristallerinin derinliklerindeki soğuk parıltıya bırakmak için yönelecek ve nasıl da süratle yanıp etrafındaki muntazam ışık huzmelerini, mürtetleri, zındıkları dağıtarak sağlam bir şeffaflığa dönüştüğünü gülerek gösterecek. Bilakis o henüz ebediyetten yeni çıkmış bir hatibin renkli bir nasihatına dönüşecek.

Radyoyu parkın geniş duvarına indiren Dîno, göğsüne ve koltukaltına ağzıyla üfledikten sonra terinin biraz olsun kuruduğunu hissedince sağlam bir karton kutuya yerleştirilmiş radyoyu dönüp yeniden koltuğunun altına aldı ve hızlı adımlarla altı kavşak mesafedeki eve doğru yürümeye başladı. Alnındaki hafif kırışıklıkların arasına yeni ter damlaları dolduğunda annesi Kesbo, evin bahçesine düşen gölgenin çekilmesinin ardından başlayan yağmur az kalsın önünde otur-

makta oldukları kapının eşiğini yalayacakken kızlarıyla birlikte içeri dalıyordu. İçeri girer girmez üzerinde henüz sabah serinliğinin devam ettiği rutubetten korunmak için tahta kalasların üzerine dizilmiş un torbalarıyla dolu mutfağa doğru yöneldiler. Un torbalarının yanı sıra kapıları cam değil de tel fileli olan iki tahta dolap vardı. Dolapların telden ağlarına tembel bir kısım sinek yapışmıştı. Sanki o tel ağların deliklerinden ejderha resimleriyle süslü çok sayıda bardağı ve tepsiyi temaşa ediyorlar. Sineklerin ciğerleri ağzı kapalı olan bal dolu kaplardan hafifçe yükselen kokudan yanıp tutuşuyordu.

Kadınla altı kızı birlikte o ince uzun hasırların üzerinde bağdaş kurup oturdular. Aralarına büyük bir siniyi koydular. Üzerine de uzun süre suda bekletilerek hamur haline gelmiş bir bulgur kümesini oturtmuşlardı. Sonra bol miktarda soğan doğradılar. Kızlardan biri de bir aletle et çekiyordu. Eti aletin üst tarafındaki kısmına koyunca alttaki süzgeç gibi olan diğer ağızdan ince iplikler şeklinde çıkıyordu. Et yeterli miktara ulaşınca Kesbo onu soğanla karıştırıyor, içine baharat, tuz ve kıyılmış maydanoz da ilave ediyordu. Kesbo arada bir Hêlîn'e kızıyor. Çünkü küçük kız çiğ bulgur yemeyi seviyor.

Makinede çekilmiş et soğanla iyice karıştırıldıktan sonra bir tavada pişirilmek üzere Eyşan'ın kontrolünde ocağa konuluyor. Bu arada Kesbo eliyle havada daireler çizerek işaretlerde bulunuyor, kızına "İyice çevir, karıştır" diyerek ikazlarda bulunuyor. Sonra parmaklarını radyonun düğmesini çevirir gibi yaparak "Ateşi biraz kıs, yanık kokusu sana gelmiyor mu?" diye uyarıyor kızını. O ince hasır üstünde oturmuş Kesbo yerinden hiç kımıldamıyor. Kızı ise o dar yerdeki uzun dikdörtgen masanın yakınındaki üç gözlü gaz ocağındaki eti soğanla kavurmakla meşgul. Aşağı tarafta paslı gaz ocağının hortumu görünüyor. Kesbo sonunda elini kaldırdığında tava bakır sininin içinde hamur halindeki bulgurun kenarında yerini buldu. Küçük Hêlîn merakından boynunu uzatarak vücudunun yarısıyla bakır sininin yanına sokuldu. Fakat annesi göğsüne hafif-

çe vurarak onu geriye itip oradan uzaklaştırdı. "Tavanın içine mi düşmek istiyorsun? O hâlâ kaynamakta olan ateştir ateş" diyerek kızının parmaklarından birini kavrayarak dumandan siyahlaşmış tavanın kenarına dokundurunca küçük kız hemen elini annesinin elleri arasından çekerek bağırmaya başlıyor. Kesbo ise kızmadan "Haydi bakalım, istiyorsan şimdi tavanın içinde oturabilirsin canım benim" diyor.

Eşit hacimde koparılan hamur, ıslak parmakların hareketleriyle yavaş yavaş oyuluyor, sonra oyulan boşluğun içi soğan ve baharatla kızartılmış et harcı doldurulup birbirine yapışsın diye ağzı kapatıldığında bu kez her bir yuvarlak köfte Kesbo'nun kızlarının avuçları arasında uçlardan hafifçe sıkılınca ortası şişkin silindir şeklini alıyor. İşte tam da bu aşamada içliköfteler kaynatılıp pişirilmeye hazır hale gelmiş oluyor. İçliköfteler bir tepsi üzerine daire şeklinde yahut düz sıra halinde yerleştiriliyor.

Ailenin yemeği, kaynayan tencerenin kapak aralığından sızan buharın halka halka etrafa yayıldığı bir ortamda aralarında birdenbire tartışma başlatan Kesbo'nun kızlarının mutfaktan çıkıp başka bir odaya çekilmelerinden sonra sükûn içinde hazırlanırdı. Sonra kızların arasındaki tartışma nasıl birdenbire başladıysa aynı şekilde birdenbire de durmuş olurdu. Derken kızlar evin avlusuna birbirleriyle yarışarak çıktılar. İçlerinden evin caddeye bakan penceresinin yakınında oturanı Dîno'nun geldiğini görünce "Radyo, radyo" diye bağırdı.

Kesbo'nun kızları kendi aralarında kapıyı önce ben açayım diye birbirleriyle itişip kakışırken kardeşleri koltuğundaki radyoyla onlardan önce avluya girmiş oldu. Kızlar radyonun içinde bulunduğu karton kutuya elleriyle dokunmak için birbirleriyle yarışırken az kalsın kutuyu yere düşüreceklerdi. Durumdan bunalan Dîno soluğunu "yaaaah" diyerek boşalttı. Bunun üzerine kızlar sakinleşip ona yol açtılar. O da radyoyu en yakındaki tahta yatağın üzerine indirerek yorgun düşmüş kolunu rahatlattı.

Bu arada Kesbo da dışarı çıkmak istedi fakat evin eşiğini geçmedi. Bulunduğu yerden tahta yatağın üzerine yerleştirilmiş uzun karton kutuya tebessümle bir göz attı. Kardeşlerinin yeşil gözlerine bakmaktan korkup sesiz kalan kızlarına baktı. Bir eliyle gözlerini gölgelerken diğer eliyle radyoyu işaret ederek oğluna seslendi: "Onu güneşte kaynatacak mısın?" Dîno alaylı, cevap verdi: "Bu yeni bir cinstir, güneş ısısıyla çalışıyor anneciğim." Kızlar gülmüş olmasa nerdeyse inanacaktı.

O gün birçok kişi Hamdi Azad'ın dükkânı önünden geçmişti. O, güneş tepeye yaklaşıp öğlen vakti geldiğinde her gün mutat hareketlerini yapmaya başlıyordu. Örneğin, içinde makasların, defterlerin, kumaş numunelerinin, zarfların ve çizgili kâğıtların vesairenin bulunduğu masanın çekmecelerini iyice kapatıyor, demir metreyi arkasındaki rafa kaldırıyor, başına sarık gibi doladığı poşuyu eğilmiş olmasa da düzeltiyor, daha sonra bir şeyi unutmadığını kanıtlamak için eliyle tütün kutusunun cebinde olup olmadığını kontrol ediyor. Evlerine gitmemiş olanlar Hamdi'nin bu hareketlerinden onun dükkânını kapatmak üzere olduğunu anlıyorlar.

Hamdi, zemin kattaki dükkânının kapalıçarşının önündeki boş alana çıkan kapısının bakır kilidine anahtarı sokup kapatmadan önce gömleğinin geniş cebini eliyle yokladı. O, bu hareketiyle zarfın içindeki mektubun sol kaburgasının yakınındaki cebinde durup durmadığından emin olmak istemişti. Söz konusu mektup, masasının başında müşterilerin gelip gittiği esnada belli aralıklarla Latin harfleriyle yazmıştı. Her halükârda satırlar çok sayılmazdı. Ama Kürtçe yazmayı az da olsa öğrendikten sonra İran'daki herhangi biriyle yazışmayı isteyen Hamdi için yeterli sayılırdı. İçinde mektubun bulunduğu zarfın üzeri ise zaten hatırı sayılır pahada pul ve damgayla süslenmişti. İran'a mektup göndermek için pul fiyatlarını sorduktan sonra o pullardan çok miktarda satın alıp masasının bir çekmecesine koymuştu. Mektup göndereceği zaman kâfi miktarda pulu çekmecesinden alıp zarfın üzerine yapıştırıyordu.

Ne var ki İranlı postacıların hiçbiri uzak bir beldeden, kayıtlarda bulunmayan bir adrese düzenli şekilde bu kadar mektup gönderilmesinin hikmetini anlamış değildi. Postacıların ülkesinde zarfın üzerinde adı yazılı olan böyle bir vezir yoktu. Hatta Kisra döneminden son Şah dönemine kadar geçen tarihi dönem içerisinde Hamdi Azad'ın adresine mektuplar gönderdiği böyle bir vezirin adını hiç kimse duymuş değildi. Ne var ki Hamdi için mektupların gönderildiği adres yanlış değildi. Çeyrek asır öncesinde cadde ve sokaklarına henüz isim verilmemiş, aile isimlerine atfedilerek bilinen dar sokakları ve patika yolları bile orada ikamet edenlerden daha kıdemli olan bir şehirde postacıların zarfın üzerindeki adrese ulaşıp ulaşamaması Hamdi'nin umurunda değildi.

Hamdi mektuplarını yazacaktı. Sigaradan sararmış bıyıklarının altından sesinden bir parçaymış gibi çıkan harflerle Kamışlı'nın dükkânlarındaki mürekkeplerin son damlasına kadar birisini muhatap alarak mektuplarını yazmaya devam edecekti. Hamdi Azad, Kadî Muhammed'in mağdur hükümetinin Eğitim Bakanı'na günlerce yazmaya devam edecekti. Mektuplarını herhangi birine yazabilirdi ama o yazdığı mektuplarda bir bakanı muhatap almayı tercih etmişti. Her halükârda bakanların bir saygınlığı ve heybeti vardı. Hamdi'nin nitelemek ve söylemek istediği çok şey vardı tabii ki. Evet. Hamdi yazacaktı; Tropen marka dolma kaleminin altın ucu ikiye yarılıncaya kadar, harfleri iyice belirginleşsin diye bastırarak yazacaktı. Sovyetler'le Mehabad Cumhuriyeti arasına eğitim heyetlerinin gönderilmesine ağırlık verilecekti. İşte onun yazdığı mektuplarda muhatap aldığı bakan doğrudan bu işle ilgiliydi.

Hamdi şöyle yazacaktı ona "Sayın vezir, hizmetçiniz Mem eğitim görmüş biridir" yazacak, biteviye yazacak ve karısı Kesbo'ya gösterecekti. Bu mütevazı girişiminden gurur duyarak yazacaktı ama hanımı Kesbo ise sevincini ısrarlı şekilde gizli tutacaktı. Hamdi çizgili kâğıtlara art arda yazacaktı. Dükkânına gittiğinde yahut eve döndüğünde postaneye uğra-

yacak, kaba duvarları olan binanın etrafını dolaşarak kapının bir tarafında duvara raptedilmiş demirden posta kutusuna giderek onun karanlık ve kör boşluğuna mektubunu bırakacaktı. Sonra da içine attığı aralıktan içeri doğru üfleyerek mektubun kutunun o esrarengiz dibine ulaşıp ulaşmadığından emin olmaya çalışacaktı. Sonra ona merhametli bir göz atacak, emin olmaya çalışacaktı. Sonra ümit dolu bir bakışla ondan hatır isteyerek ayrılacaktı. Eve gidinceye kadar yol boyunca mektubun hafifçe düşüşünü kalbinin en uzak noktasında Sablağ nehrinin her iki yakasındaki yüksek çam ve ardıç ağaçlarının tepelerine doğru nasıl da indiğinin sesini duyacaktı. Mektup, ağaçların üstünden düşmeden rüzgâr Hamdi'ye yardım ederek mektubu iki metre uzağında, Nehabad'ın ilk sıradaki evlerinin bulunduğu bir yere bırakacaktı. O zaman mektubun nerede duracağı pek önemli olmayacak. Çünkü artık o elden ele geçecek, mektubu okuyabilsinler ya da okuyamasınlar fark etmeyecekti. Sonunda hayır sahibi birisi onu alacak ve götürüp vezirin evinin kapısını çalacaktı. Kapıyı ya bir kız ya bir delikanlı ya bir kadın ya da bir çocuk açmış olacaktı. İyilik sahibi kimse gülümseyecek, evin kapısını açmış olan kimse de gülümseyecekti. İyilik sahibi olan kişi elinde tuttuğu mektubu kapıyı açana uzatacak, kapıyı açan da mektubu almak için elini uzatacaktı. Mektubun yarısı mektubu taşıyan hayır sahibinin parmakları arasında, diğer yarısı ise kapıyı açmış olanın parmakları arasında kalacaktı. Hayır sahibi ince zarfı tutan parmaklarını gevşetecek, diğeri ise zarfı parmakları arasında sıkıca tutacaktı. Hayır sahibi olan geri dönüp kendi yoluna koyulurken, arkasından kapatılan kapının sürgüsünün çıkardığı sesi duyacaktı.

Hamdi, postanenin önündeki taş döşemeli yolda elindeki yeni mektubu madeni posta kutusunun derinliklerine bırakmak için yürüdü. Aynı gün bir radyo satın almıştı. Kızgın bir sac üzerindeki darı taneleri gibi etrafa saçılmış öğle sıcağında yolunu tamamlamaya çalışan Hamdi, aynı yolda radyoyu bir

koltuğundan diğerine aktararak taşıyan oğlu Dîno'nun nefes alışverişlerine de şahit olmuştu. Demir kapıdan geçip evin bahçesinden sola dönüp aile odasına doğru yüzünü çevirdiğinde yer sofrasında silindir şeklindeki içliköfte tepeciğinin etrafında halkalanmış aile efradıyla karşılaştı. Her birinin önünde ayran dolu birer tas da duruyordu.

Hamdi ayaklarını rahatlatan fileli deri ayakkabıları çıkardı, Welad ile Rahîme'nin kendisine açtığı yere oturdu. Sofrada, sevdiği yemeğin kokusundan mest olduğunu gösterir gibi yüksek sesle derin bir nefes çekti. İki eliyle ayran dolu gümüş tası alıp bir defada kafaya çekti. Tası yerine koyduktan sonra usturaya vurulmuş başındaki poşuyu çıkarıp, yüzünde ve göğsünde birikmiş teri onunla sildikten sonra omzundan sırtına doğru saldı. Eliyle içliköftelerden birini alıp ağzına götürürken "Mem nerede?" diye söylendi.

Sofradakilerin sessiz kalması Mem'in nerede olduğunu onların da bilmediğini gösteriyordu. Hamdi kaşlarını çatıp yüzünü ekşitmişti. Ne var ki sofradakiler yemeğe devam ediyorlardı. Hamdi hafifçe sofradan geri çekildi. Sofradaki yemek sinisine bakıp bir anlık düşünceye daldı. Sonra yeniden yemeğe döndü ve durumdan hoşnut olmadığını gösterircesine başını salladı. Yemeği bitirip kalktıktan sonra aile fertlerinden her biri yemeğin ve öğle sıcağının verdiği uyuşukluk içinde bir tarafa çekilip sırtüstü uzandı. Uzanmayan sadece Kesbo'ydu. Kalkıp boş kapları, nakışlı ayran taslarını ve yarım bırakılan içliköftelerin parçalarını topladı. Boğaz harbinin üzerinden birkaç dakika geçmemişti ki aile fertlerinden her biri eline bir yastık geçirerek evin hasırları üzerinde yan gelip uzanarak çoktan öğle uykusuna dalmışlardı. Kesbo'ya gelince o da pamuk bir örtüyü alıp mutfağın serin zeminine serdikten sonra yıkayacağı yemek tabaklarının yanı başında uykuya daldı.

Dışarının kavurucu sıcağından korunmak için pencereleri örtülmüş ve perdeleri çekilmiş evin içini huzurlu bir sessizlik sarmıştı. Evin avlusu da öğle vaktinin yakıcı yaz sıcağına teslim

olmuştu. Öyle ki esen sıcak rüzgârın etkisiyle iki kafûr ağacının dalları büzüşüp aşağı sarkmış, serçeler ağaçların dalları arasındaki gölgeli bölgelerde bir arada toplanmışlardı. Evin avlusunun kuzeyinde bulunan Kesbo'nun bostanının durumu da iç açıcı değildi. Çiçekler uyumak için gözlerini kapatmış olsalar da nerdeyse ansızın uykudan sıçrayıp patlayacaklardı. Çünkü bal arıları uyuşuk çiçeklerin tıpkı bir peteğin hücreleri gibi açık vadilere doğru yuvarlanacaklarını görüyorlardı. Yaz sıcağının şiddeti onların arzusunu besleyip şeytanın salyasını akıtmaya başlayınca bal arıları adeta kudurup çiçeklere dadanırlardı. Kulaklarında, vızıltıların onlara anlattığı nasihatler vardı. Onlara "her şey başıboştur" diyerek kıyametin müjdesini veriyorlardı. Ki balmumundan küçük yıldızların etrafında arı kümeleri dolaşmaktaydı. Kesbo'nun bostanındaki çiçeklerin elinden o nasihatleri işitmekten başka bir şey gelmiyordu. Şayet Kesbo kendi bostanının şikâyetini duyabilmiş olsaydı, uykudan uyanıp kalkacak, içi acıyarak kovanlara doğru gidecek, havanın kavurucu sıcağından korunmak için gözlerini kısacak, sonra kovanların karşısına geçip duracak ve elini kalçasına vurarak "Ey arılar utanmıyor musunuz?" diyecekti.

Hiç şüphesiz arılar Kesbo'nun çiçeklerinin oyunundan yakalarını kurtaramayacaklardı. Fakat bunun için bir bahane bulmaya çalışacaklardı. Çünkü havanın sıcaklığı arttığında onlarla mücadele etme isteği de artmış oluyor: "Kesbo Hanım, görüyorsun işte, senin çiçeklerin artık açık ve net değiller." Kesbo onlara cevap verecek: "Bilakis açık ve netler. Ben onları öyle görüyorum. Benim bostanımdaki her şey aşikârdır, açıktır." Bal arıları onun bu cevabına karşı üf püf edip: "Onlar bu yaz açık değiller Kesbo Hanım." Kesbo, arılarının sözünü keserek "Benim çiçeklerimin neyi açıklamaları gerekiyor söyleyin bakalım!" diyecek. Arılar ona cevap verecekler: "Onlara sor istersen." Kesbo biraz kızarak: "Ben size soruyorum." İşte o zaman arılar havada daireler çizerek uçacaklar. Biri diğerinin ardından fikrini parlatacak:

"Senin bostanından ne topladığımızı zannediyorsun?"

Kesbo: "Rüzgâr topluyorsunuz."

"Hayır, kendi düşüncemiz olan şeyi topluyoruz."

"O halde sizin düşünceniz rüzgârdır."

"Evet ama Kesbo Hanım, biz rüzgâr toplamıyoruz, biz...

"Siz lahana topluyorsunuz zannediyorum."

"Senin bahçende lahana yoktur, Kesbo Hanım.

"Peki balın dışında ne topluyorsunuz!"

"Şaka yapmıyoruz Kesbo Hanım."

"Doğrusu ben arılarımın bu derece serseri olduklarını bilmezdim."

"Serseri olan senin bahçendir Kesbo Hanım.

"Bizim bu meselenin sonunu getirmemiz lazım. Siz ne topluyorsunuz ey arılar!"

"Senin darmadağınık olan resmini topluyoruz."

"Benim resmim mi?"

"Evet."

"Benim darmadağınık resmimi nerelerden topluyorsunuz?"

"Senin çiçeklerinin hayalinden topluyoruz."

"Onları toplamanıza gerek yok. Bırakın benim resmim onların hayallerinde kalsın."

"Bu andan itibaren kendini tanımayacaksın Kesbo Hanım.

Kesbo, bahçesindeki çiçeklere dönecek ve arı kovanlarının önünde beklemekten bizar olduğunu gösterecek, sonra durduğu yerden bağıracak: "Ey çiçekler, arılarım söyledikleriyle ne demek istiyorlar sizce?" Avlunun kuzeyindeki bostanda Kesbo'nun bağırışı yükselecek: "Dikkatli ol Kesbo Hanım, arıların kaçıyor."

Kesbo, bostanındaki sesi rüyasında hayal meyal duyduğunda sıcak ve derin bir uykudaydı. Sesten çok çınlama ve vızıltı vardı. Boynunu mutfağın yarı açık kapısından dışarı uzattı. Uykudan uyanıp oturdu, sonra sese kulak kabarttı ve diğer arıbeyinin de ona tabi olanlarla birlikte kaçtığını anladı. Hemen çıplak ayak avluya koştu. Arılardan büyük bir salkımın kâfur

ağacının dallarından birinde sallandığını gördü. Kesbo bir saniye bile kaybetmeden önceden hazır olan topraktan yapılmış bir kovanı getirdi, başındaki örtüyü eline sardıktan sonra arıları indirdi ve onları avuç avuç alarak kovana koydu. Arı salkımının tamamını yeni kovana koyduktan sonra, onu ağacın gövdesine dayandırdı ve üstünü kapattı. Sonra bahçenin toprağından bir miktar alarak kovanın ağzını sıvamak için çamur hazırladı. Kovanın ağzını o çamurla iyice sıvadı, sonra onu piramit şeklinde yerleştirilmiş kovanların en üstüne yerleştirmek üzere kuruması için orada bıraktı.

Kesbo, ellerine yapışmış çamurları yıkamaya çalışırken oğlu Dîno nefes nefese odanın kapısından çıkıyordu. Sıcak öğle uykusundan gözleri kızarmıştı. Avlunun batı tarafındaki köşeye baktı önce. Orada aradığını bulamayınca mırıldanıp söylenmeye başladı: "Ana, su küpü nerede?" Kadıncağız suyla ellerini yıkarken bir an durup oğluna cevap verdi: "Onu mutfağa taşıdım." Oğlunun, her yaz sıcaklar başladığında kesinlikle avluda güneş altında bırakmadıkları su küpünü sorma nedeni üzerinde durdu bir an. Yazları suyu soğuk tutan küp yüksek ayakları olan demirden bir halkanın ortasına oturtulmuştur. Yaz gecelerinde suyu soğuk tutması için avluda bırakılır. Şafağın ilk ışıklarında ise içeriye ve genel olarak kapıya yakın bir köşeye taşınıp yerleştirilir.

Oğlunun, su küpünü evin avlusunda araması Kesbo'nun ilgisini çekmişti. Normalde onun su küpünün bu saatte mutfakta yahut evin bir odasında olduğunu bilmesi gerekirdi. Annesinin anlamlı bakışından yolu şaşırmış olduğunun farkına vardı. Hemen odaya geri dönüp mutfağa doğru yöneldi. Islak olan su küpünün yanına varınca uzun bir ipe bağlı tası alıp içine daldırdı, ağzına kadar dolmuş tası çeker çekmez ağzına dayadı. İçerken suyun bir kısmı çenesine, boynuna, oradan da göğsüne doğru akıyordu. Bir tas suyu midesine indirdikten sonra, derin bir nefes aldı. Sonra yeniden bir tası daha kafasına dikti. Susuzluğunu giderdikten sonra, tasta kalanı da sol

eline döküp yüzünü gözünü yıkadı. Sonra ağzını açıp derin bir nefes aldı.

Genel olarak ev halkı öğle uykusundan sonra susamış olarak uyanırdı. Fakat Dîno'nun susamış olması sadece sıcaktan veya yağlı yemekten değildi. Çünkü içtiği su tasını yerine koyduktan sonra etrafına bakınıp birkaç dakika öncesinde gördüğü rüyayı tabir edecek birini aramıştı. O rüyasında kaçtığını görmüştü. Oysa insanın rüyasında koştuğunu görmüş olması merak edilecek bir şey değildi aslında. Hemen herkes rüyasında hafifçe uçar gibi koştuğunu görürdü. Yahut korkudan dizleri üzerinde ağır ağır sürünerek görünebilirdi.

Dîno, pantolonuyla kemeri arasından gömleğinin ucunu çekti, eğilerek onunla yüzünü sildi. Eğilmişken dizlerinde hissettiği acının ne olduğunu anlamak için pantolonunu sıyırıp parmaklarıyla dokundu, dizinde ve cildinde bazı sıyrıkların olduğunu gördü. Söz konusu sıyrıklar ve soyulmalar ayaklarının üstüne kadar inmiş görünüyordu. Birden dikildi ve sıcaktan kavrulan avluya açılan mutfak kapısına doğru yönelirken mırıldandı: "Asla beni geçemeyeceksin Mem!" Fakat doğal olarak bu tehdidinden emin değildi. O bu yarışını dört ayak üzerinde yapıyordu, iki ayak üzerinde değil. Kendisi ve ikizi geçilecek gibi olmayan çalı çırpı içindeki, bodur ağaçların ve su arklarının bulunduğu yerlerde yolu göğüsleriyle açıyorlardı. Yorgunluktan nefes alıp vermekte zorluk çekiyorlar, arada bir dillerini dışarı çıkarıp soluyorlardı. Dikenli bitkilerin tomurcuklarından çıkan beyaz kabukları kokluyorlardı. Dîno tam da dönüp mutfaktan çıkacakken küpten su içmeye gelen babasıyla nerdeyse çarpışacaktı. Birden olduğu yerde durdu.

Hamdi küpten bir tas su alıp içti ve içinde kalanı da ıslak kalsın diye küpün çevresindeki örtüye döktü. Sonra Dîno'ya dönerek "Mem nerede?" diye sordu.

Dîno, babasının sorusuna cevap vermedi. Gömleğinin düğmelerini çözüp pantolonundan sıyırdı, tam da o esnada kayışının arasından külrenginde küçük bir tüy havalandı, havada

uzun süre sallandı, sonra derin bir yere düşüyormuş gibi bir eğilim gösterdi. Bu arada Dîno, "Mem nerede?" sorusunu tekrarlayıp duran babasının mutfaktan yavaşça çıkmasını istedi.

Tüyün yere inmesiyle birlikte üzerine iyice eğildi ve onu işaretparmağıyla başparmağı arasına aldı. Tüye dikkatle baktı. Sonra parmaklarını gevşetince tüy yeniden aşağıya doğru inişe geçti. Sanki görünmeyen bir ağız ona hafifçe üflüyormuş yahut gizli bir el onunla oynuyormuş gibi. Dîno, gömleğini pantolonundan çekmeye devam etti. Çıkardığı gömleği oradaki bir çuvalın üzerine atacakken babasının sesi yeniden yükseldi. Ses evin kapısına yakın bir yerden geliyordu ve kuşkusuz yine Mem'in ortalıktan kaybolmasından şikâyet etmekteydi. Her gün ikindi vaktinde evden çıkıp çarşıdaki dükkânına doğru yol aldığı için giderken söylediği kelimeler iyice anlaşılmıyordu. Dîno da aile efradının öğle yemeğinde bir araya gelmiş olmalarından bu yana ilk kez kardeşi Mem'in kayboluşunu kendi kendine sormuş oldu. Pamuklu kolsuz beyaz atletiyle, bahçede arılarını sadakatle dinleyen annesine doğru yöneldi. Kesbo'nun arıları için yeni bir kovanın ağzını sıvamak için hazırlamış olduğu toprağın artakalan kısmına ayağıyla bastı ve gelişigüzel, meçhul birine küfrettikten sonra kâfur ağaçlarından birinin gerisindeki yoldan annesine doğru yaklaşmışken sordu: "Mem ne zamandan beri evde değil anne?"

Kesbo'nun yüzündeki o harika mutluluk görüntüsü birden kayboldu. Oğluna baktı, altdudağı aşağı sarktı "Hatırlamıyorum" dedi. Başını önüne eğip biraz düşündükten sonra: "Ben bilmiyorum, kız kardeşlerine sor istersen. Ben sabahleyin uyuyordum, çıktığını görmedim. Onlardan biri çıktığını görmüş olabilir." Sonra dönüp oğlunun yeşil gözlerine baktı: "Geceleyin onu merdivenden inerken gördüm. Sanıyorum önceki gece de onun merdivenden indiğini duymuştum. Gün ağarırken de elinde bir ibrik su ile dama çıktığının farkına varmıştım. Lafını fazla uzatmadı. Mem işemek için helaya gitmiş olabilirdi. Çünkü ikisi de Mem'in işemek için aşağıya kadar

inmeye üşeneceğini ve uykusunu dağıtmayacağını biliyorlardı. İhtiyaç olduğunda hemen pijamasını indirir caddeye doğru işerdi. Evin arkasındaki sert asfalta dökülen çişi oluktan dökülen su sesi gibi duyulurdu.

Dîno, kız kardeşlerine Mem'le ilgili sorular sorduğunda anlattıkları hikâyelerle kulaklarını patlattılar. Ağızlarından çıkan kelimeler kızgın bir sacın üzerine düşen taneler gibi ses çıkarıyor, çıkan ses kelimeleri boğuyordu. Kelimeler birbirine karışıyor, iç içe giriyor, birbiriyle kesişiyor ve çatışıyordu. Sanki konuşanlar insan türünden değildi de kâfur ağacının gölgesi altında serinlemek için gagalarıyla yeri eşelemeye çalışan tavuklardı. Genç delikanlı kendini bir av konumuna düşürmesini kınayarak, sandığın üstüne konulmuş, ön yüzü dışında her tarafı telli bir örtüyle çepeçevre sarılmış radyonun yanında duran sukurbağalarının arasından kendini kurtardı.

Kızlar herhangi bir istasyonda durmadan radyonun ibresini şuraya buraya gezdiriyor, ha bire çalgı sesi ve şamata arıyorlardı. Hamdi'den başkası onları radyonun başından uzaklaştıramazdı. Hamdi sigarasını sarıp yaktıktan sonra uykulu gözlerle radyoyu dinliyor, kızları da onunla birlikte dinlemeye koyuluyorlardı. Dîno, bir keresinde babasının öğle yemeğinin ardından yeni radyosunun yanı başında uzandığında; "Bu aletin spikerleri öğle yemeğini henüz yememişler. Hançereleri kurudur, yumuşamamış" dediğini hatırlıyordu. Sonra radyonun sesini kısmıştı.

Aile fertlerinin bu öğle uykusundan akşama kadar geçen saatleri bazıları için ağır ve yavaş geçiyordu. Kuşların gölgeleri, kâfur ağaçlarının gölgeleri, iri tahtadan yapılmış sedirlerin gölgeleri, evlerin duvarlarının gölgeleri, kavurucu sıcakların çekilmesiyle yuvalarından çıkmaya başlayan siyah karıncaların, duvarın ötesinden sahibi tarafından kovulan tavuğun tek başına üzerine tünemiş olduğu duvarın gölgesi çekildiğinde Hamdi'nin dört bir yanını büzüşmüş kâğıtlar gibi testereli gölgesiyle bir huzursuzluk kaplamış olurdu.

Aile efradı karpuzla peynir ekmek yedikten sonra her biri avlunun bir yerinde dinlenmek üzere dağılmıştı. Bir kısmı tahta sedirlerin üzerinde oturmuş, bir kısmı da avluda serilmiş uzun keçeler üzerinde oturmuşlardı. O esnada yanlarından geçen Hamdi tek tek sayıyormuş gibi onlara baktı. Sonra üzüm, peynir ve ekmeğin bulunduğu sininin yanında oturdu. O arada kızı Hêlîn de gelip babasının yanına sokuldu. Hamdi üzüm salkımından bir tane koparıp küçük kızın ağzına koydu. Kızmamak için kendini zorla tutarken mırıldanarak söylendi: "Öyle zannediyorum o ölmüştür." O anda hemen yanındaki Kesbo boynunu uzatarak sordu: "Kim ölmüş?" Kocası ağzındaki bir parça ekmeği çiğnerken cevap verdi. "Ancak ölmüş eve gelemez." Kesbo, onun Mem'den söz ettiğini anladı. Hem kendi gönlünü hem de onun gönlünü rahatlatmak için "Hamdi, o gençtir, bir şey olmaz" dedi. Onun bu sözleri kocasının öfkesini daha da artırdı, önündeki siniyi eliyle itti, üzerindeki üzümler sağa sola dağıldı. Küçük kız babasının ses tonundan korktu ve ona yapıştı: "Gün boyunca gelmemesi normal mi Kesbo?" "Bize, cehenneme gideceğini söylemiş olsaydı, onun cehenneme gitmiş olduğunu bilmiş olurduk" dedi. Siniyi yeniden önüne çekti, üzümden bir tane daha koparıp Hêlîn'in ağzına koydu.

Yemek Hamdi'nin boğazına dizilmişti. Birkaç lokmayı zorla yuttuktan sonra evin o sessiz avlusunda esen akşam rüzgârında bir sigara yaktı. Fakat bu sessizlik uzun sürmedi. Hamdi'nin misafirleri demir kapıdan birbiri ardına içeri girdiler. İçeriye ilk giren, yazlık ceketinin cebinde Sımko Ağa'nın fotoğrafını taşıyan Kadir Hemo'ydu. İkincisi, üstü yeşil kutularda satılan madeni yağ kokan Şêro Baban, onun peşinden gelenler ise Mevla Can, Xıdır Şêxo, Mecid Mirvan, Baki Reş, Keftar Hasan ve kırmızı yüzlü Sofi Recep'ti. Gelenlerin hanımlarıyla birlikte komşuların hanımları da geldiler. Onlar da erkeklerin uzağında Kesbo'nun yanında oturup sac ekmeği kadar ince günlük olaylar üzerinde sohbete daldılar.

Hamdi'nin, oğlu Mem'le ilgili üzüntüsü ve endişesi nedeniyle, Kesbo'nun da korkusundan kelimeleri ağzında gevelemesi dışında evin avlusunun değişik köşelerindeki sohbetler sakin ve sessiz devam etmekteydi. Çocukları da onlar gibi tahta sedirler üzerinde toplanarak sessiz ve ölçülü, günlük hayatlarıyla ilgili konuşuyorlardı. Dîno ise erkeklerin tarafındaki toplantıdaydı. Küçük kertenkeleler de lambaların etrafında uçuşan pervaneleri yakalamak için çıkmışlardı. Bulundukları yerde donmuş gibi duruyorlar, sadece şimşek gibi hareket eden uzun dilleriyle tembel böcekleri yakalıyorlar. Avlunun üstünde palyaçolar gibi uçuşan yarasaların üstündeki dipsiz karanlıkta gündüz uykusundan uyanmış küçük yıldızlar büyük kız kardeşlerine yol açıyorlar, saçlarındaki aydınlığı galaksiler şeklinde etrafa dağıtıyorlardı. Kesbo, misafirlerine alçak sesle anlatıyor: "Yıldız kümelerini düzeltmekle melekler görevlidir. Akşamdan sabaha dek süren dairevi dönüşlerini de onlar tanzim ederler. Allah'a karşı olan tesbihlerini bitirince diğerlerinden önce kayboluyorlar." Kesbo tam da bu konuşmayı misafirlerine yaptığı anda alev içinde bir göktaşı hızla gök kubbenin karanlığını yarıp çıktı. Kesbo: "Bismillah, işte bu taş İblis'e atıldı" dedi ve tebessüm ederek şeytanların en gizli piramidinin yıkılışını duyuyormuş gibi kulaklarını kabarttı. Şeytanlar birbirlerinin sırtına basarak büyük bir merdiven oluşturuyorlar. Sonra İblis gelip en üste tırmanarak birkaç karış kalacak şekilde arşa yaklaşıyor, Allah'tan haber çalmaya çalışıyor. İşte tam da o anda her gece olduğu gibi alevli bir mancınıkla geri püskürtülüyor.

Kesbo, misafirlerine "Şeytana alevli bir göktaşı yeterdir" diyor ve ilave ediyor: "Lakin Allah peygamberine vahiy indirdiğinde, Cebrail'in güzelliğini kıskanan İblis'i ondan uzaklaştırmak için iki göktaşıyla onu her defasında recmederek esfeli safiline gönderir." Allah'ın kelamının emanet edildiği o meleğin güzelliğini vasfetmek ondan istenmezdi. Cebrail peygambere vahiy getirdiğinde Dihyetü'l-Kelbî adındaki dünya güzeli sahabinin suretinde gelirdi. Kesbo'nun ve misa-

firlerinin bildiği rivayete göre bu sahabi yeterince varlıklıydı. Yermuk savaşında bazı askeri birlikleri yönetmiş, Şam fütuhatında da maddi katkısı olmuştu.

Dirseğiyle bir yastığa dayanmış Hamdi Azad ise, uzun keçeler üzerinde radyo dinlemek için belini yastıklara dayamış misafirlerine ilk söylediği şey şu oluyor: "Spikerlerin saçları hoşuma gidiyor." İçlerinden birisi soruyor: "Sen spikerleri görüyor musun?" Hamdi "Onları görmeme hacet yok, ben onların saçlarına zeytinyağı sürdüklerini biliyorum" diye cevap veriyor. O bu yolla dinleyenlerin merakını tahrik ediyor. Ardından onlara şu yorumu yapıyor: "Baksanıza ne parazitten ne gürültüden eser var. Neden? Çünkü rüzgâr onların saçlarına zeytinyağı sürdükleri için yumuşak dokunuyor, hışırtı yapmıyor. Rüzgâr tökezlerse radyo dalgaları birbirine karışır ve parazit yapmaya başlar." Bu pek sağlam olmayan fikrini daha çok savunmamak için tebessüm içinde homurdanarak şöyle diyor: "Dîno böyle iddia ediyor." Dîno iddiayı reddetmek anlamında başını sallıyor: "Jöle ..kurum..is. Kim saçına zeytinyağı sürer? Bu haliyle hangi yastığa başını koyup uyuyacak? Kendini hangi tozdan nasıl koruyacak?"

Oturanlar Hamdi'nin zeytinyağı ve saç ilacıyla ilgili son konuşmasını kale almadılar. Çünkü o esnada Şêro Baban'ın üzüm pekmezi tenekeleriyle hurma çuvalları etrafındaki sözlerini destekliyorlardı. Hamdi, yaptığı konuşmayla Mem'in nerede olduğu konusunu saklamaya ve ötelemeye çalışıyordu. İçtiği sigaranın dumanının ardından Mem'in sorununu gizliyor, gizlediği huzursuzluğu içtiği sigarasının dumanıyla dışarı atıyordu. Elini apse yapmış dişinden dolayı şişen yanağının üstünden ayırmayan Kadir Hemo birden kısılmış sesiyle "Ey Hamdi, Mem nerede?" diye sordu. Hamdi, konuşmasını başlatsın diye sabırsızlıkla bekleyen birinin hayreti içerisinde kendine geldi ve "Cehennemde" dedi. Kadir Hemo, Hamdi'nin beklenmedik öfkesinden ne diyeceğini şaşırdı "Mem iyi bir delikanlıdır" dedi. Hamdi onun sözünü keserek "İyi bir deli-

kanlı cehennemde de olsa cehennemde olduğunu ailesine bildirebilir" dedi. Oturan diğer misafirlerden bazıları araya girerek sordular: "Hayırdır, ne var ki Hamdi?" Hamdi: "Sabahtan beri eve gelmemiş." Misafirlerden bazıları mırıldanarak "Sabahtan beri?" sözcüğünü tekrarladılar: "Bu üzülecek bir şey değil. Bazıları var ki günlerce kendilerinden haber alınamıyor Hamdi. Sonunda ya Diyarbekir'de ya Beyrut'ta ortaya çıkıyorlar. Gençler mazurdur."

Hamdi, oğlu Mem'in gözden kayboluşunu "sabahtan beri" ifadesiyle sınırlarken bunun üzerinde yeniden düşündü. Hayır. O, oğlunun o günün sabahından beri evden ayrıldığına pek inanmıyor. Çünkü Hamdi erkenden uyanıyor. Mem'in evden çıktığını görmemiş. Öyle anlaşılıyor ki her halükârda o sabah ezanında evden çıkmış olmalı. Evet. Fakat o bundan da tam emin değil. Olabilir ki o bu meseleyi önceki akşam olanla kıyaslıyor. Oğlu Mem sabah ezanı vaktinde dışarıdan geliyormuş gibi merdivenden dama çıkarken ona görünmüştü. Fakat Hamdi kendi kendine soruyor: "Uykunun bu tatlı anında onun dışarıda ne işi olabilir ki?" Sonra bu yorumundan dolayı affedilmesini istiyormuş gibi kendi kendine diyor: "Aslında ben yarı uykuluydum, bu durumda onun evin dış kapısından gelmiş olduğunu nereden bilebilirdim ki?" Hamdi, oğlu Mem'in tam olarak ne zaman evden çıkmış olduğu konusunda burada duruyor.

Avlunun, taş olan diğer tarafındaki Kesbo, Mem'in önceki gece hangi saatte evden çıktığını daha iyi bilebilirdi. Fakat o söz konusu gece dışarıdan eve dönmüştü. Küçük Hêlîn, kardeşinin merdivenden dama çıkarken çıkan sesini duyduğunda uykudan uyanıp annesini uyandırmış ve hoş bir uykulu sesle "Korkuyorum" demişti. Annesi tek gözünü açıp bakmış sonra başını yeniden yastığa koyup "O Mem'dir canım benim" demişti. Kesbo bütün bunları kendi sessizliği içinde onaylıyordu. Fakat o şundan da iyice emindi ki, oğlu geceleyin damdan inmiş, evin demir dış kapısından çıkıp ardından hafif bir ses bırakmıştı. Bununla beraber her halükârda onda gün boyunca

Hamdi'de görülen huzursuzluk ve endişeden eser yoktu. Misafirliğe gelen arkadaşlarıyla geçirdikleri gecede de uzun uzadıya suyun sırlarından bahsetmişlerdi. Sakin ve huzur içindeydi. Kesbo da misafirlerine, sohbet ederken şöyle demişti: "Her şey nehrin suyuna dayanır. Ömür, hayat, Allah'ın verdiği nimetler, kader, annelerinden doğan çocuklar, ölümler, gök, yer, rüzgâr, bütün bunlar yan yana bir dizi halinde nehrin suları üzerinde dizilmiştir." Oturan kadınlardan biri "Cağ Cağ nehrinin suları üzerinde yani" deyince Kesbo ona alaylı bir şekilde cevap veriyor: "Orada yüzenlerin içine işedikleri nehir nerede, yere temas etmeyen ve hiçbir mecraya sığmayan Allah'ın nehri nerede? Cağ Cağ nehri sadece Kamışlı değirmenini döndürmesi için yaratılmış bir nehirdir ey büyük akıllılar!"

Hamdi de konuşmasına başlamadan önce su konusuyla meşgul oldu. Gece arkadaşları ise Rojawa'daki yeni patoz fiyatları üzerinde konuşuyorlardı. Söz konusu yeni patozlar samanı diğer patozlar gibi kar taneleri şeklinde dağıtmayıp, otomatik olarak balyalıyor. Misafirlerden bazıları da gündemdeki son hikâyelerden, çöl muhafızları olarak bilinen "Heccana"lardan konuşuyorlardı. Devlet onları Suriye'nin kuzeyindeki Kürt bölgesine yerleştirmişti. Bunlar yaptıkları gasp ve talandan ötürü halk arasında korku yaratmıştı. Şayet hükümet kafasına esip de onları uzaktaki kumsal bölgelere göndermemiş olsaydı nerdeyse küçük şehirleri ve köyleri de talan edeceklerdi.

Hamdi oturduğu yerden eğimi biraz artmış olan aile odasının damına bakarken gözü öncelikle su oluğuna ilişti. Nerdeyse onun üstünden akan sular da evin avlusuna akacaktı. Otomatik olarak yüzünü duvarı alçak olan kuyuya çevirdi: Kuyunun üstünde iki demir sütunun ortasında onları birbirine bağlayan bir üçüncü demir, çubuğun ortasında ise su çekmek için kullanılan bir çıkrık vardı. Su çekmek isteyen, kovayı kuyuya her defasında daldırıp çektiğinde cır cır diye ses çıkarıyor. Havadaki lastik kova Hamdi'nin gözüne gövdesinden koparılmış kesik bir baş gibi göründü.

Hamdi'nin evinin bahçesinin kuzeydoğusunda bulunan kuyu oldukça derindi. Suyu çıkarıncaya kadar, temellerin kazı işlemi uzun sürmüştü. Hamdi'nin evi inşa edildiğinde temellerinin önünden küçük bir su kanalı geçmekteymiş. Bu su arkının nereden kaynaklandığını öğrenme konusunda adam hiç de başını ağrıtmamış. Hamdi'nin o mevkide istikrar bulmasından birkaç yıl sonra su arkının her iki yakasında biten yabani naneler sayesinde suyun kaynağı kurumuş. Fakat onun hatırası hem Hamdi'nin hem de karısı Kesbo'nun gönlünde uzun süre devam etmiş. Çünkü o mekâna hem tatlı bir görüntü sağlıyor hem de özellikle yaz gecelerinde insana bir rahatlık ve aşinalık veriyordu. Evin avlusunun yüksek duvarı yapılmadan önce bu böyleydi. Aslında Hamdi'nin, evin avlu duvarını bu şekilde yükseltmesi, günden güne etrafta mantar gibi yapıların çoğalmasına karşı bir tepkiydi. Belki yapılan bu yeni binalar, taşların üzerinden yumuşak şekilde akışına, Hamdi'nin ve karısı Kesbo'nun gönül derinliklerindeki hatırasına yabani naneler, su örümcekleri, kırmızı toprak kurtçukları ile su böcekleri arasında Mem'in ve Dîno'nun çocukluklarının yolunu açan ortamına son verecekti. Özellikle akşam namazı için o su arkından abdest almak Hamdi'nin hoşuna gidiyordu. Kendisini taklit etmeye çalışan ikizlerin çamura batıp üstlerini başlarını su içinde bırakmamaları için arkın her iki tarafına uzun beton kalıpları koyuyordu. Ne var ki her iki çocuk da itişip kakışarak üstlerini başlarını su içinde bırakıyorlardı. Arkın suyu günden güne azalıyordu. Gittikçe kuruyan ve incelen o arkın her iki yakasında küçük taşlar ve toprak yığınları giderek genişliyordu. O iyice incelmiş su o kadar güçsüz düşmüştü ki önüne çıkan küçücük kurtçukları bile geçmekte zorlanır hale gelmişti. Daha sonra o incecik su da yumuşak kumda mundar bir rutubet ve bazı hayvan kabuklarını bırakıp tamamen kayboldu. Mem ve Dîno o kabukları ceplerine doldurarak yataklarına kadar taşıyorlardı.

Dîno, üst üste öksüren babasına "su ister misin?" diye sordu, karşısında oturan Keftar Hasan'ın sarıp kendisine takdim

ettiği sigaradan dolayı öksüren Hamdi, Dîno'ya evet anlamında başını salladı. Oğlu dizleri üzerinde sürünerek iki sıra halinde oturmuş gece misafirleri arasında duran kovaya gidip, suyun üzerinde gördüğü buz parçasını bir kenara ittikten sonra bir tas su alıp aynı şekilde geri dönüp babasına sundu. Hamdi su tasını örfe uyarak önce misafirlerine takdim etti. Misafirler de ona afiyet olsun dedikten sonra suyu yudum yudum içip tası oğlu Dîno'ya verdi. Dîno da tasın dibinde kalmış artığı çakıl taşları üzerine döktükten sonra tası soğuk su dolu demir kovaya bıraktı. Hamdi çay hazırlatmayı unutmuş gibiydi. Bunun farkına varan Dîno çaysızlıktan helak olmuş misafirlere bir demlik çay hazırlamaya koyuldu. Dîno, avlunun diğer köşesinde kadın misafirleriyle beraber belini sert bir yastığa dayamış olan annesinin oluşturduğu halkanın arasından geçerek mutfağa doğru yöneldi. En büyük yeşil çaydanlığa su doldurup ocağa koydu. Sonra bardakları hazırladı. Su kaynayınca içine kuru siyah çayı atıp demlenmeye bıraktı. Sonra bir eliyle çaydanlığı, diğer eliyle de çay bardaklarını ve şekeri bir tepsiye koyarak taşıdı.

Sıcak çayları yudumlarken çıkan sesler kâfur ağacının bulunduğu taraftaki lambanın ışıkları altında henüz uyumamış ağustosböceğini harekete geçirmişti. Peygamber atı olarak adlandırılan yeşil bir haşeratın kendini çay tepsisinin üzerine attığı esnada çıkardığı ses Dîno'yu güldürmüş ve ona "çaydan payını istiyor" dedirtmişti. Sonra onu parmaklarıyla alıp arkasına fırlatmıştı. Böcek yerdeki taşların üzerine düşerken hafif bir ses çıkarmış sonra oradan başka bir tarafa fırlamış, kimse onunla alakadar olmamıştı. Avlunun loş olan diğer yönünde oturan kadınlar ise anlaşılmayan nedenlerle kavgaya tutuşmuş Hamdi'nin kızlarına kahkahalarla güldüler. Sonra birden sesleri kesildi. Aynı şekilde erkeklerin konuşmaları da kesildi. Bütün bunların ardından avluya huzurlu bir sükûnet hâkim oldu. Çünkü o anda avlunun semasında ateşböcekleri beklenmedik bir gösteri yapmaya başlamışlardı. Tıpkı yıldız kümeleri gibi

gâh bir araya geliyor, gâh ayrılıyorlardı. Gecenin karanlığı kavisli asasıyla ışıktan bir koçun yününü hallaçlıyordu sanki.

Işık saçan kanatlara sahip bu ateşböcekleri normalde evlerin avlularında tek başlarına yavaşça uçuşurlar. Çocuklar geceleri bunları rahatlıkla avuçlarının içine alırlar. Çok geçmeden bu narin varlıklar hayata veda ederler. Arkalarından kalp atışları gibi kesik kesik ışık saçan ateşböceklerinin Hamdi'nin evinin avlusunda bu geceyi gündüze çeviren şovları normal değildi. Hamdi'nin küçük kızları da bu manzara karşısında ilk kez sessiz kalmışlardı. Oysa onlar ateşböceklerini her gördüklerinde ellerine süpürgeleri alıp onların ardına düşüp yakalamaya çalışırlardı. Şimdi ise yataklarında oturmuş alıp verdikleri nefeslerin bir karış ötesinde uçuşan ve her tarafa ışık saçan bu mahlukları sadece dikkatli bakışlarıyla seyre dalmışlardı. Ağır uçuşlarıyla güven içinde olan o ateşböcekleri de sürü halinde Hamdi'nin evine geliş hikmetini kendilerine sormuyorlardı. O kadar yakından uçuyorlardı ki, neredeyse mutlu olmak için, oturan misafirlerin yüzlerini okşayacaklardı.

Kesbo'nun misafirleri geciktiklerini söyleyip izin isteyerek art arda evden çıkarken ateşböcekleri avlunun loş ve karanlık ortamında gösterilerine devam etmekteydiler. Fakat erkek misafirlerin hepsi bir defada kalkıp evin demir kapısından çıktıklarında bir kısmı birbirlerinden ayrıldılar. Geriye kalanlar ise kaldıkları yerden Dîno'nun yatağına gidişini ve keçesi üzerinde sigarasıyla beraber yalnız başına oturan Hamdi'yi gözetlemeye koyuldular. Hamdi içtiği sigaralarının izmaritlerini avlunun çakıl taşları üzerine attığı her defasında kıvılcımlarıyla parlayıp etrafa dağılıyordu. Nihayet Hamdi de bir hasırın üzerinde tedirgin şekilde uykunun boşluğuna dalınca geriye kalan ateşböcekleri de ortalıktan çekildiler.

Gerçekten ateşböcekleri avluyu arkalarında bırakıp gitmişler miydi? Kimse bilmiyor. Orada kalmış olsalar bile, duvar yarıklarına ve her iki kâfur ağacının kabuklarına yapışıp kalmışlardır. Sabah, güneş ışınları karanlıkla birlikte onları dar-

madağın etmiştir. Hamdi avluda uyuyanların arasında herkesten önce uyandı. Dün akşamki o ateşböcekleriyle ilgili bir şey kalmamıştı hafızasında. Çünkü o sadece, keçenin üzerinde elbisesiyle yatmış olmasının sebeplerini araştırıyordu zihninde. Erkeklere layık o güzel yataklardan uzakta, açık havada üstünü namazlıkla örterek uyuduğu için sabaha karşı gecenin soğuk havası yüzünden bağırsaklarını üşütmüştü. Hamdi, kendisini hanımının yanında yatmaktan alıkoyan sebepler üzerinde derin bir düşünceye dalmışken art arda uyanan aile efradından bazısı su içmek için su küpüne doğru yöneliyor, bazısı da mesane yollarının sıkıştırmasıyla tuvalete doğru gidiyorlardı. Fakat onların hepsi de araştırma ihtiyacı hissetmeden Mem'in damın üzerindeki yatağında bulunmadığından emindi.

Kimse kimseyle konuşmuyor, zaruri sözcükler dışında çıt çıkmıyordu. Sabah kahvaltısı oldum olası madeni tepsi üzerinde hazırlanmış şekliyle hep aynıydı ama, ekmek parçaları, şeker kırıntıları, pekmez veya bal damlaları, etrafa yayılan çay buharı ve içinde kurumuş peynir taneciklerinin yüzdüğü zeytinyağı etrafında koparılan her zamanki kargaşadan eser yoktu. Hamdi ve hanımı Kesbo birlikte kalktılar. Bir süre birbirlerine baktılar. Hamdi, alaca renkteki poşusunu küçük bir sarık gibi başına dolayınca Kesbo onun evden çıkmak üzere olduğunu anladı ve gömleğinin ucundan tuttu. Hamdi kesin olarak ne için olduğunu bilmeden olur anlamında başını salladı. Sonra mağazasına gitmek üzere kapıdan çıktı.

Güneş ağır ve güçlü bir şekilde yükseliyordu. Gölgelerin yavaş yavaş kendi dar alanlarına çekilmeleri gibi Kesbo da kızlarıyla birlikte avludan evin içine çekildi. Birbirlerine gergin bakışlarla bakıyorlardı. Babasının evden ayrılışından yaklaşık bir saat sonra Dîno da bir erkek olarak Mem'in kaybolma olayıyla yakından ilgilenmek üzere kumaşçılar çarşısına doğru yola çıktı. Babasının dükkânına vardığında babasının bir şoförle konuştuğunu, şoförden Halep, Şam, Amude, Dırbêsi,

Tırbêspi ve Heseke'ye yolcu taşıyan otobüslerin yazıhanelerinden Mem'le ilgili araştırma yapılması konusunda yardımcı olmasını istediğini duymuş oldu. Ola ki Mem bilinmeyen bir sebeple bu şehirlerden birisine gitmiş olsun.

Dîno ve babası, Mem'in evden veya kendisinden kaçmasını gerektirecek hiçbir sebebin bulunmadığını bilmelerine rağmen istifade edilebilecek en ufak bir araştırmanın sonuna kadar yapılması da elzemdi. Mem söz konusu şehirlerde ne yapabilirdi? Buralarda boyacılık mı yoksa çaycılık mı yapacaktı? Oysa Hamdi hem çocukları hem de kendisi için harcayacak mali güce sahipti. Fakat onun asıl derdi her iki oğlunu da yüksek tahsil yapmaları için ülke dışına gönderemiyor olmasıydı.

Mem'in nerelere gitmiş olabileceğini araştıran seyahat acente görevlileri Hamdi'nin dükkânına eli boş döndüler: Mem, madeni yağ kokan seyahat acentelerinin herhangi bir bürosuna uğramadığı gibi, şehrin zindanlarından hiçbirinde de kaydı yoktu. Yani bu durumda Hamdi'nin önünde durumu askeri karakola bildirmekten başka bir seçenek kalmamıştı. Hamdi, Dîno, Mercedes şoförü Maruf Gopal, Humus'ta mahkeme kâtibi olan yeğeni Velid el-Neşşab ile birlikte, Suriye'nin Türkiye sınırında hafif ormanlık içindeki yüksek bir tepe üzerinde geniş bir arazide bulunan taş yapılı binaya doğru yola koyuldular. İçeride yirmi dakikadan fazla kalmadılar. Hamdi ve oğlunun verdiği bilgileri kaydeden subay mahkeme kâtibi Velid'in elini tutarak konunun üzerinde olağanüstü şekilde duracağını söyledi. Gerçekten de o gün karakol olağanüstü şekilde konuyla ilgilenmişti. Bir polis görevlendirilerek Hamdi'nin evine gönderildi. Polis evin kapısına varınca şiddetlice kapıyı çaldı. Kapıyı Hamdi'nin kızlarından birisi açtı. Polis başını kapıdan içeri sokarak yavaşça "erkek biriyle görüşmek istiyorum" dedi ve ekledi: "Baban evde mi?" Kız çocuğu evet anlamında başını salladıktan sonra gözden kayboldu. Az sonra Hamdi görünmüştü. Bir polisin neden kapıyı çalmış olduğunu merak eden bütün kızları da peşinden gelmişti. Görevli, Hamdi'ye tek

başına görüşmek istediğini söyledi. Hamdi, kızlarını içeriye gönderdikten sonra devlet memuruyla yalnız kalmış ve aralarında kısık bir sesle konuşmuşlardı.

Kızlar, babalarının attığı adımların önde yürüyen polisin adımlarının gölgesinde kaybolduğunu izlerken hayret içindeydiler. İkisi de önde duran askeri cipe bindiler. Cip, şehrin merkezine doğru uzanan geniş yolda hızla gözden kayboldu. Rohat dışında kızların hepsi avluya geri döndüler. Rohat hangi yöne gittiğini öğrenmek konusundaki merakını gidermek için cipin peşinden koşmuştu. Sonra akşamın alacakaranlığından daha net olmayan bir kanaatle geri dönmüştü.

Birkaç dakika sonra Dîno, talihsiz Şêro Baban'ın, Hamdi'nin evinin avlusundan iki misli büyük olan patozların tamir atölyesinden evin avlusuna girdiğinde kızlarla annelerinin korkunç bir sessizlik içinde oldukları bir manzarayla karşılaştı. Oysa böyle bir vakitte yemek sofrasında kaşık seslerinin duyulması, omuz omuza vererek bedenlerin yemek tepsisinin üzerine sarkması gerekirdi. Dîno'nun annesi içeri girer girmez "Komşulardan birini de yanına alıp karakola gidin" dedi. Dîno sordu "Karakola mı?" "Babama ne yapabilirler ki. Hepsi de onun kumaşını yiyorlar ana!" dedi ve annesiyle kız kardeşleri gibi endişe etmeden dönüp dışarı çıktı. Sonra komşuları Süryani Cebbûr Murqus'un evine doğru yöneldi. Cebbûr tatlı dilli olduğu gibi kaymakamlıkta da tanıdıkları olan birisiydi. Adam bu haberi duyar duymaz ayağa kalkarak "hiç üzülme" dedikten sonra beraberce çıkıp evin kuzeyindeki kestirme yoldan yürüyerek karakolun yolunu tuttular.

Ortada bir yanlışlık vardı. Karakoldaki polisler onlara Hamdi'yi kendilerinin çağırmadıklarını, bilakis hastanede bulunan bir cesedin kime ait olduğunu araştırıp öğrenmeleri için onu çağırdıklarını söylediler. Polislerden birinin ağzından buz gibi çıkan ceset kelimesi Dîno'nun içine kumtaşı gibi oturdu. Birdenbire şaşırmış şekilde şakakları zonklarcasına "Kimin cesedi?" diye sordu. Bir eliyle gözlerinden birini ovalayan polis:

"Bilmiyoruz. Bize hastanede bir cesedin olduğunu haber verdiler. Siz de bize kaybolduğunu söylediğiniz bir gencin haberini vermiştiniz. İşte onun için ona bakmanızı istedik. Ola ki... Kim bilir?"

Dîno ve komşusu Cebbûr hastanenin koridorunda sessizce yürüyorlardı. Sadece bir öksürük sesi ve mermerin üzerinde ayakkabıların topuk iniltileri vardı. Genç adamın üstündeki düğmeleri açık beyaz önlük dizlerinin etrafında öne doğru uçuşuyor ve ikisine kılavuzluk ediyordu. Hatta öyle ki gencin varlığı sanki o önlüğün varlığına bağlıydı. Yavaş çıkan sesiyle her iki metrede bir "buradan... buradan" diyordu. Sonra uzun ve karanlık bir koridora vardıklarında Hamdi'yi, üzerinde kırmızı bir lamba yanan kapının önündeki tahta bankın üzerinde oturmuş gördüler. O kırmızı lambanın altında da koyu bir levha üzerinde beyaz harflerle "morg" yazılıydı.

Dîno'yu babasının yanına doğru götüren onun adımları değildi, ayakları altında tıpkı incir ağacına doğru ilerleyen kurtçuklar gibi dalgalanan soğuk mermerdi. Dîno babasıyla yüz yüze geldiğinde, babasının ona tıpkı bir çocuğun kendisine birilerinin kızmış olduğunu gösterircesine umutlu ve yakarışlı gözlerle baktığını gördü. Yalnız Süryani komşuları Cebbûr tepkisini, sorgulamalar için "neler oluyor?" diye ifade etti. Hamdi'ye gelince adeta dili tutulmuş gibiydi. Onun için Cebbûr, kendilerine kılavuzluk eden beyaz önlüklü adama dönerek "İçeriye bir göz atabilir miyim?" dedi ve üstünde kırmızı ışık yanan kapısı kapalı odayı gösterdi. Genç delikanlı başını sallayarak "Şimdi değil, şu anda cesedi inceliyorlar, bitirmelerine az kalmış" dedi.

Cebbûr'la üzeri penisilin kokan, beyaz önlüğü içinde melek görünümlü genç adam arasındaki soğuk konuşmanın üzerinden bir saat geçmemişti ki, birisi teşrih odasının kapısını açarak dışarı çıktı. Oturduğu yerde darmadağınık görünen Hamdi'ye ve onun hizasında duran Süryani komşusu Cebbûr'a anlamsız bakışlar attı. Öte yanda belini duvara dayamış, ağzı açık, dizleri

çökmüş, avını bekleyen bir avcı gibi duran Dîno'ya baktı. Morgdan çıkan adamın boynuna elini attığında adam neredeyse yere kapaklanacakken birden kendini toparlayan Hamdi "bana ne yapmak istiyorsunuz?" dedi. Bakışlarından deneyimli olduğu anlaşılan doktor "Sana mı? Kim sana bir kötülük yapmak ister ki?" dedi sessizce. Bunun üzerine Hamdi elini doktorun veya sözde doktor sayılan kişinin boynundan geri çekti. Bu arada Cebbûr kararlı bir ses tonuyla "İçeridekini görebilir miyiz?" diye sordu. Doktor ve onların kendisini doktor kabul ettikleri adam "Elbette, onun hısımlarısınız" dedi. Cebbûr cevap vermeden Hamdi'yle oğlunun üzüntülerini hafifletmek adına onlardan evvel hemen teşrih odasının kapısından içeri girdi.

Hamdi içerideki cüssenin oğlu Mem'e ait olup olmadığını henüz bilmiyordu. Çünkü polis onu kendi otomobiline alarak hastaneye ulaştırdığında olduğu yerde yığılıp kalmıştı. Beyaz önlüğü kendisinden önde giden genç sağlıkçı, doktorlar cesedin teşrihini yapıncaya kadar beklenmesi gerektiğini ona yalvarırcasına söylemişti. Hamdi tıpkı bir günahkâr gibi o gencin dediklerine uymuş ve bulunduğu o tahta bankın üzerine yığılmış kalmıştı.

Dört ayağı demirden uzun mermer bir masanın üzerinde beyaz bir örtüye sarılı duran ceset Mem'in ta kendisiydi. Yanı başında ise göğüs önlükleri kanlı iki kişi duruyordu. Bir üçüncüsü de çıkıp hemen saatine baktı. Masanın üzerinde uzatılmış gencin yüzü sararmış, saçlarının telleri ise alnına yapışmıştı. Sadece yüzü görünüyordu. Beyaz bir çarşafa sarılı olduğundan cesedindeki kan ve diğer lekeler görünmüyordu. Herhalde teşrih masasına yatırılmış cesedin temiz bir kumaşa sarılması da gerekmezdi.

Cebbûr cesedin yanından ayrılarak Hamdi'nin yanına geldi. Onu kuvvetli şekilde kucakladı. O anda kardeşine mersiyeler düzen Dîno'nun boğuk sesi yükseldi. İki beyaz önlüklü yanına gelerek onu sakinleştirmeye çalıştı. Peşinden olayı hızlandırmak için bazıları gelip cesedin bulunduğu masayı kori-

dordan çekerken, masanın tekerlerinden çıkan cızıltılı sesler kapıya kadar baba ile oğlun hıçkırıklarına karıştı. Kapıda bir ambülans, naşı, Hamdi'yi, Dîno'yu ve Cebbûr'u bekliyordu. Cebbûr nereye doğru gideceklerini şoföre söyledi. Sigarasını ağzının kenarında tutan ambülans şoförü "Şimdi uçacağım" dedi ve ambülansın o şeytani sesini çalıştırdı.

O gece Hamdi'nin evinin avlusunda ve dışında toplanan halk sanki bu büyük şakayı kalkıp dağıtacak birini bekliyorlarmış gibi sessizce toplanmışlardı.

O gece her şey birbirinden kopuktu. Aniden yükselen hıçkırıklar yine birdenbire sönüyordu. Aniden parçalanıp etrafa dağılan çığlıklar yine aniden bir araya gelebiliyordu. Oturanlar fazla dayanamayıp ayağa kalkıyor, ayakta olanlar da hemen çömelip oturuyorlardı. Sadece guslü ve defnedilmesi konusunda ulemanın tutumuyla kuyunun yakınında beyaz ve tertemiz bir örtüye sarılı olan Mem'in cesediydi her şeyiyle hazır duran. Oğlunun başucunda oturan Kesbo ikide bir eğilip onu öpüyor sonra geri çekiliyor ve baygınlık geçiriyordu. Yanında bulunan iki kadın düşmemesi için onu tutuyorlardı. Kesbo'nun kızlarını ise komşuları olan diğer kadınlar evin odalarından birine götürmüş, kısılmış zayıf seslerini yas tutanlardan uzak tutmak istemişlerdi.

Orada toplanmış olanların yüzlerinde gecenin ıslaklığı vardı. Dolayısıyla insanların çoğu kapıdan çıkıp evlerine gittiler. Sadece kadınlardan ve erkeklerden az bir kısmı kaldı. Sonra bunlardan da azalmalar oldu. Geriye Kesbo'nun yanında iki kadın, Hamdi ile Dîno'nun yanında da Kadir Hemo kalmıştı. Ayrılıp gidenler her halükârda mazurlardı. Çünkü yedikleri akşam yemeği midelerinde henüz erimemişken geldikleri yerde matem çığlıklarıyla karşılaşmışlardı. Kapıdan çıktıklarında yarın taziyeye gelecekleri konusunda kendi kendilerine söz vermişlerdi. Oğlunun cesedinden biraz uzakta perişan halde oturmuş olan Hamdi'nin ne yarına ne de taziye için gelip avluyu dolduracak misafirlerin tesellisine ihtiyacı vardı. Çünkü

adam oğlunu geri almaktan başka bir şey istemiyordu. Ne evine gelenlerin ne de evine polis gelip de kendisini hastaneye çağırdığında oradan ayrılanların sözünü kesmesini istiyordu. Oğlunun kaybolmasının nedenlerini araştırmak ve bütün hesapların altüst olması çocuğunun cesedinin ortaya çıkmasından daha az iğrençti.

Hamdi, Mem'in ölümünden önce senelerin, günlerin ve saatlerin parçaladığı bir ihaneti açıkça hissediyordu. Fakat bunun ne zaman gerçekleşeceğinin teminatını vermek ve bunu kesin olarak belirlemek Hamdi'nin gücünü aşıyordu. Çünkü bu bir vakit değil de bir alışveriş olabilecekti. Örneğin bir tütün yahut kumaş alışverişi olabilecekti. Veya Şêro Baban'ın talihinden daha delice olan patozların pazarlığı olabilecekti, Kadir Hemo'nun cebinde giderek solan Sımko Ağa'nın fotoğrafı olabilecekti, yahut yaralı bir gönüle hışımla girip çıkan arılar üzerindeki bir pazarlık olabilecekti.

Her halükârda zaman neden bir alışveriş olmasın ki? Her neyse Hamdi, alışverişle zamanı asla birbirine karıştırmayacaktı. Çünkü zaman Mem'in cesedinin çıkarılmasından sonra morgda geçmişti. Bununla beraber soyut bir inanç olarak alışveriş ise Hamdi'nin iç benliğinin yüksek bir yerinden neşvünema bulmak için çıkmıştı. Tıpkı bir çocuğun dışarı fırlamış dişleri gibi.

Kesbo'nun yanında uykusuzluktan arada bir şekerleme yapmaya başlamış olan iki kadının üzerinde gecenin ıslaklığı vardı. Keza Hamdi'nin yanı başında arada bir uyuklayan Kadir Hemo ile onun tam karşısında keçe üzerinde oturmuş Dîno'nun üzerinde de gecenin ıslaklığı vardı. Dîno'nun gözlerinin yeşilliği Mem'in boğulurken yudumladığı ırmağın suyuyla karışmıştı sanki. Hamdi oturduğu yerden oğlunun alnına veya omuzlarından birine bakıyordu. Oğlunun sihirli gözlerinin kendi içindeki boş alanla birleştiği yere göz gezdiriyordu. Sanki Dîno babasına art arda sorular soruyormuş gibi. Mem'in kendini suya bırakmasıyla ilgili sihirli soruyu sona bı-

rakmıştı. Ama neredeki suya? Suyu alçak seviyede akan Cağ Cağ ırmağı ki Mem gibi bir delikanlı onun kaynaklandığı yerden döküldüğü yere kadar üzerinden yüzüp gider de peş peşe yakıp içtiği sigarası bile ıslanmazdı. Fakat Hamdi'yi, Kadir Hemo'yu ve Cebbûr'u şaşırtan şey Mem'in bacakları üzerinde tilki kapanı izlerinin bulunmasıydı. Cebbûr, hastanede doktorlardan, balık karnını yarar gibi Mem'in göğsünü yarıp da akciğerinin su toplamış olduğunu görünce şöyle dediklerini duymuştu: "Bu genç suda boğulmuş ama bacaklarından da bayağı kan akmış."

Şimdi Dîno, babasının yüzünde neler görebileceğine bakabilecek mi? Mem'in cesedini Cağ Cağ nehrinin kıyısında Fransızlara ait harabelerin yakınından geçen köşesinden, meçhul kimseler çıkarıp hastaneye nakletmişlerdi. O harabelik yer ise; dizanteri ve trahom salgınından ve terk etmiş oldukları hanımlarının muhtemel hıyanetlerinden şüphelenerek kaçan Fransız askerlerinin arkalarında bıraktıkları nehrin kenarında betondan yapılmış eski bir rıhtımla etrafı kapalı bir havuz kalıntısından ibaretti.

Çağdaş tarih kitaplarının zikrettiğine göre o zafer zamanında bölge milletleri arasında masum bir birliktelik muhafaza edilirken Suriye halklarının da kendi aralarında eşitliğe riayet etmeleri gerekirken Kürtler yanlışlıkla unutulmuşlardı.

Mem'in cesedini hastaneye taşıyanlara hiç kimse bir şey sormamış, onlar da ellerini ve kollarını sallayıp çekip gitmişlerdi. Askeri karakol cesedin etrafında ailesinden birinin olmadığını görünce, bir polisi Hamdi'nin evine gönderme emrini verdi. Polis Hamdi'nin evine giderek onu evinden aldı ve beraberce hastaneye geldiler. Polis Hamdi'ye "Eğer cesedin senin oğlun olduğu anlaşılırsa ben yarın yanına gelir ölüm sebebini senden alıp kayda geçiririm" dedi ve ayrılıp gitti. Hamdi'nin yarın o polise söyleyeceği ölüm sebebi Hamdi'yi ikna etmeyecek: "Boğulmuş." Tabiatıyla polis bu arada birkaç kelimeyle taziyesini bildirirken sadece o cümleyi yazmakla yetinmişti.

Mem'in tilki kapanının dişlerine takılarak parçalanmış cesedi ne zaman rüyasına girse babasının ruhu evin odalarında ve avlusunda gezinip duracaktı. O günün sessiz akşamında Dîno önce babasına baktı sonra kendini toparlayıp "Mem'in bacakları üzerindeki tilki kapanı izleri meselesi nedir baba?" diye sordu ve babasının cevabını beklemeden başını önüne eğdi. Sonra başını kaldırdı, çenesi göğsüne yapışmış olan Kadir Hemo'ya baktı, babasıyla arasında bir iki karış kalacak şekilde yaklaştıktan sonra sessizce "Baba" dedi. Karanlıkta iyice görünmeyen gözleri birden açılıp parlayınca Dîno geri çekildi ve anlatmaya başladı: "Birkaç gün önce iki defa üst üste Mem'i rüyamda gördüm. Her defasında da gördüğüm rüyayı unutuyordum. Şimdi hatırlıyorum. Eliyle alnını sildi, kuyu tarafına baktı, kız kardeşi Hêvîn ağlıyordu." Sonra iki kadın arasında kaybolan annesine doğru gitti, sonra dönüp babasına baktı: "İkimiz de Kıbrıs'taydık." Hamdi, "Kıbrıs mı? Sanıyorum bu ismi daha önce duymuştum" dedi. Dîno anlatmaya devam eti: "Biz coğrafya kitaplarında onunla ilgili okumuştuk elbette. Şekli acayip bir adadır o. Bizim sahillerimize yakındır." Hamdi yavaşça sordu: "Adadır, öyle mi? Yani dört bir tarafı sudur?" Dîno "evet" dedi. Babası "Ürkütücü bir şey" dedi. Dîno babasının konuşmasını böldü: "Ürkütücü olan nedir?" Hamdi sigarasının dumanını üflerken "Yani karanın her tarafını suların kaplamış olması" dedi.

Dîno bir an sessiz kaldı. Belki de babasını yahut kuyruklu bir balığı anımsatan adanın harflerini düşünüyordu ki babası biraz da sarsıcı bir sesle sordu: "Orada ne yapıyordunuz?" Dîno, yadırgayan birisi gibi ellerini yukarı kaldırarak: "Neden o adadaydık tam olarak ben de bilmiyorum, fakat işte oradaydık baba. Mem benim evlenmemi istiyordu. Nerdeyse gülecekti: "Buna inanabiliyor musun? Beni evlenmeye ikna etmeye çalışıyordu." Sonra durdu. Sanki bir şeyi saklıyormuş gibi rüyasında tekrar ettiği "askeri ayakkabılı kız"ın ismini saklıyordu. Babasının kendisini dinlediğini fark edince Dîno rüyasının geri kalan kısmını tamamlamaya devam etti: "Tam olarak ha-

tırlamıyorum, acaba gördüğüm bu rüya bir ilk miydi yoksa ellerimle ve ayaklarımla Mem'in ardına düştüğümü gördüğüm başka bir rüya mıydı?"

"Evet. Ellerim ve ayaklarım üzerinde hafifçe koşuyordum. Ben konuşmak istiyordum ama konuşamıyordum. Fakat mutluydum baba." Su kovasına döndü, tası daldırıp bir tas suyu yudumladı. Ağzını koluyla sildi ve geri çekildi: "Mem dört adamla birlikteydi. Evlerin kapılarını çalıyorlar ve bir şahsın adını soruyorlardı. Ben de..." sözcüğünü söyledi ve yadırgarcasına altdudağını uzattı: "Ben ellerim ve ayaklarım üzerinde yürüyordum. Rüyalarımda Mem'le birlikte ellerimiz ve ayaklarımız üzerinde yürüyorduk baba. Fakat bu ada..." Dönüp başını salladı: "Onun dışında rüyalarım yok mu?"

Hamdi, Dîno'nun rüyalarını nasıl yorumlamalıydı? Mağazasındaki raflardan biri üzerindeki beyaz kumaş toplarından birisi gibi yerde uzatılmış olarak duran cesede bakmakla yetindi. Çenesi göğsüne değinceye kadar başını salıverdi. Öyle ağladı ki, Kadir Hemo'nun etrafındaki havayı harekete getirip onu uykudan uyandırdı. Hamdi birkaç dakika içinde başındaki poşuyla ağzını ve yanaklarını sildi ve yüksek bir ses tonuyla yakarışta bulundu. "Ya Rab... Ya Rab..." Önce yüzünü oğlu Dîno'ya doğru kaldırdı sonra Kadir Hemo'nun tarafına çevirip dedi: "Öğleden sonra bu radyoyu dinlerken bir iç sıkıntısı hissettim..." Durdu ve onu kötülemek için bir sıfat aradı, sonra bu isteğinden vazgeçip kendi kendine konuşuyormuş gibi söylendi: "Öğle uykusuna yatmadım. Spiker çokça sudan bahsetti. Konuşması başımı döndürdü. Filanca bitkinin suya çokça ihtiyacı var ve filancanın ihtiyacı yok. Filanca ağaç sadece suya yakın yerde gelişip büyür, filan ağaç da suya yakın olursa boğulup ölür..." Sigarasını yaktı ve Arapça birkaç sözcüğü Kürtçe aksanıyla yumuşatarak ağzında tekrarlayıp durdu: "rükn'et-tebi'a."[1] Bununla radyoda her gün anahaber bültenin-

1. Tabiat köşesi. (ç.n.)

den önce kamu spotu olarak yayınlanan kısa programa işaret etmek istemişti. Sonra Hamdi dönüp yeniden o programın adını tekrarladı: "rükn'et-tebi'a" öksürdü: "Ben o programı asla dinlemem ama ne var ki haber programından hemen önce yayınlanıyor. Başımı döndüren o spikerin etrafında daima bir vızıltıyla dolaşan mavi bir sinek var. Ben o mavi sineğin vızıltısını diğerlerinden ayırt edebiliyorum. Belki de adamlar programa girerken ceplerinde sığır dışkısı taşıyordur." Hamdi yanındaki iki kişinin onu dinleyip dinlemediğine aldırış etmeden düğmeleri açık gömleğinin altında göğsünü kaşıdı ve: "Neden bu ahmak spiker evlerimizin avlularını bostana çevirmemizi istiyor? O zaman nerede uyuyacağız? Nerede dolaşacağız? Kesinlikle Kesbo'nun arıları da hiç şüphesiz o zaman başıboş kalacak. Biz de belki küçük böceklere dönüşüp bir yerden diğerine gidebileceğiz." Gözlerini kapayıp kafasının içinde daha çok ses çıkaracak kelimeleri gözünde canlandırarak "Bahçeler... bahçeler" dedi ve sonra kızgınlıkla ellerini Dîno'ya doğru çevirerek: "Söyle bakayım bana ne istiyor bizden bu?" Dîno yavaş bir ses tonuyla "Bizden bir şey istemiyor baba. Onun işi sadece bahçelerden bahsetmektir, başka bir şey değil" diye cevap verdi. Hamdi işaretparmağını sallayarak "Hayır o iş değil, o halkın işine çılgınca bir müdahaledir." Kaldırmış olduğu elini indirip "Başka bir işi yok mu onun?" dedi. Dîno mırıldanarak "Baba, onun işi odur" dedi.

Baba ile oğul arasındaki bu kısa konuşmadan sonra uzun bir sessizlik oldu. Bu arada Mem'in cesedinin etrafında oturanlar arasından değişik ağlama sesleri ve hıçkırıklar duyuldu. Sonra sanki seher vaktinin evin avlusuna rahatça girmesi için yol açıyorlarmış gibi birden sesler kesildi. Peşinden gelen bir saat içinde –ki tan vaktinde, uyuklayan erkeklerin yanı başlarındaki kâfur ağaçlarının gövdelerine yapışık duran cırcırböceklerinden birinin ötüşüyle kendilerine yol açmak için hazırlık yapmaktaydılar– gözlerini kapatıp şekerlemeye dalmış Hamdi'nin ruhu hummaya tutulmuşken Mem'in yattığı

damın üzerinden konuşmacılar (spikerler) merdivenden o şık elbiseleri içinde biri diğerinin ceketinin kenarına basarak aşağıya inmeye başlamış, evin avlusunda toplanmışlardı. Ellerindeki kâğıtlarla Hamdi'nin yarı uykulu kırık rüyasına girmişler ve yalvararak "Allah aşkına ne olursun bu kâğıtları al" demişlerdi. Sonra ceketlerini çıkarıp avlunun taşları üzerine attıktan sonra dönüp Kesbo'ya seslenmişlerdi: "Kesbo Hanım, biz senin arılarını asla rahatsız etmeyeceğiz. Allah'a yemin ederiz ki istediğimiz tek şey sadece uyumaktır." Ve o büyük tahta yataklara doğru hızla yöneliyorlar. Onları birbirinden ayırıyorlar, tıpkı Hamdi'nin güz mevsiminde birbirinden ayırdığı gibi. Onları toplayıp evin demirden olan dış kapısına doğru gidiyorlar. Hamdi'ye işaret ederek "Merak etme az sonra onları geri getireceğiz" diyorlar. Gerçekten de az sonra Hamdi'nin rüyasında geri getiriyorlar. Sonra misafir odasının bitişiğindeki odaya yöneliyorlar. Tıpkı bir oyuk gibi açık olan kapısından kumaş toplarını atıyorlar, bohçaları atıyorlar. Açılan bohçalardan Musul marka kadınların başörtüleri havada uçuşuyor ve kâfur ağaçlarının altından birdenbire eti çok pişmiş bir at ayağa kalkıyor. Rengi toprak rengidir. Öne doğru birkaç adım geldikten sonra yere yığılıyor ve bağırtı içinde parçalanıp etrafa dağılıyor. Hamdi ne olduğunu bilmeden bağırmaya yeltendi. O konuşmacılardan (spikerlerden) birisi ona altın sarısı renginde yenidünya meyvesini sunuyor ama o bunu istemiyor ve mırıldanıyor: "Bu Sımko Ağa'nın sevmediği meyvedir." Spiker durduğu yerden koşarak Mem'in cesedinin yanına doğru gidiyor ve onları bir tarafından ölünün başının göründüğü o beyaz kumaşın altına koyup saklıyor. Ölünün başı ıslak bir çuvalla sarılmıştı. Kesbo da ona bir tasla su döküyor ve gelerek: "Kalk Hamdi. Kalk, geciktin." Hamdi o uyuklama halinden kendine gelip uyanınca, omzunu iki yüksek yastığa dayamış olduğunu, Dîno'yu da üstü açık bir şekilde bir keçenin üstünde uzanmış olarak buluyor. Aynı şekilde Kadir Hemo da sabahın soğuğundan korunmak için büzüşüp uyumuş. Yorgun bir bakışla kuze-

yine doğru, kuyunun yakınında uzatılmış ceset tarafına bir göz attığında Kesbo ile yanındaki iki kadının bir tek yorgan altında olduklarını görüyor. Fakat yorganın altında kıpırdanışları onların da hafif bir uyuklamadan sonra uyanmak üzere olduğunu gösteriyordu.

Hamdi'nin gözleri önünde görünerek avluya dalmaya başlayan aydınlık ağır ve belirsizdi. Sanki sabah, ciğeri yanmış adamın radyosunda ince teller arasında uyuyan spikerlerin diliyle gösterişli bir lügatle gevezelik yapıyordu. Elini sigara kutusuna uzattı ve bir sigara yaktı. Sigarasının dumanı ciğerlerine ve böbreklerine kadar ulaşsın diye dumanını derince içine çekti. Sonra o büyük tahta yatakların yere sabitlenmiş ayaklarının kenarlarında biten kurumuş otlara baktı. Uykudan uyanıp yatağında oturarak etrafına bakınan küçük Hêlîn dikkatini çekti. Her zamankinin aksine sakindi. Sonra küçük kız kalktı, uyuyan kız kardeşlerinin bacakları üzerinden geçerek büyük yatağın ucuna geldi, iki basamaklı merdivenden aşağı inip su küpüne doğru yürüdü. Parmakları üzerine dikilip su tasını küpün içine daldırdı, suyu çekip içti. Suyun bir kısmı göğsüne döküldü. Su tasını yerine bıraktıktan sonra ağır adımlarla Mem'in cesedine doğru gitti. Tıpkı Hamdi gibi uyuklamalarından yeni kendine gelmiş oradaki üç kadının omuzları üzerinden cesede dikkatlice baktı. Sonra geri döndü. Aynı ağır adımlarla, kendisinden gözünü ayırmayan babasına doğru gitti. Uzun, kolsuz, mavi, keten giysisiyle babasının tam da karşısına geldiğinde ayağıyla uyuyan Dîno'nun ayaklarına dokunacakken sabaha özgü fısıltılı bir sesle "baba..." dedi. Hamdi "ne var, söyle sevgili kızım" deyince küçük kız boynunu büküp babasının içeri çökmüş gözlerine bakarak sordu: "Mem niçin öldü?"

İkinci Bölüm

Başka bir yerden diğer serencamların gölgelerinin evin avlusuna vurması etrafında Dîno'nun şüpheleri.

Bugün ikinci defadır içinde okul kitaplarımızı sakladığımız altı sert ve kaba olan bu çantada giysilerimi topluyorum. Ailemizde doksan kilometreden fazla uzaklara seyahat etmiş kimse yoktur. Ve ben ikinci kez elbiselerimi topluyorum. Çünkü bu sabah babam dükkânına gitmeden önce onları iyice dağıttı ve bana bağırarak "Nereye Dîno!" diye sordu fakat ben buna bir cevap bulamadım. Babam bu sorusunu tekrarladı: "Nereye gidiyorsun? Sana şayet yardım edebileceksem yardım edeyim. Sen her şeyden önce bana nereye gideceğini söyle?" Sorusuna cevap verdim: "Hangi tarafa gideceğim konusunda henüz düşünmedim. Ben sadece çantamı hazırlıyorum o kadar baba." Daha önce havada uçuşmuş olan o külrengi küçük tüyü çantanın dibindeki karanlık yerine iade ediyorum.

Bu tüyün giysilerimin katlı bulunduğu çantanın içine nereden, nasıl düştüğünü bilmiyorum. Fakat babam çantayı kızgınlıkla açıp içindekileri yatağın üstüne ve yere dağıttığında birden gözlerimin önünde havalandığını gördüm. O havada uçuşurken ya da etrafımızda bir yerlere düşerken elbiseler dikkatimi çekmiyordu. Fakat babam gibi kızgın olan odanın tedirgin havasında sağa sola yalpalayarak aşağıya doğru inmesi dikkatimi çekti. Ben o tüyü yere düşmeden önce yakalamaya

çalıştım fakat parmaklarımın arasından sıyrılıp kaçtı. Sonra sarı bir hasırın üzerinde sessiz bir işveyle karar kıldı.

Kardeşim Mem'in defin merasiminden birkaç gün sonra evimizden ayrılmanın zaruri olduğunu hissettim. Belirli bir yere gitmeyi düşünmemiştim. Belirli bir ülke ya da belirli bir şehir kafamda yoktu. Sadece onunla beraber yattığımız bu odadan biraz uzak kalmak istedim. Çünkü ben henüz nereye gideceğimi belirlememişken kendimi şiddetli bir seyahat arzusu içinde buldum. Bunun üzerine öncelikle en azından çantamın hazır olması gerektiğini düşündüm. Az sayıdaki giysimi topladım ve giymiş olduğum elbise günlerce üstümde kaldı. Bunun farkına varan babam "pantolonunu ve gömleğini neden değiştirmiyorsun?" diye sordu. Cevap olarak "giysilerimi toplayıp kaldırdım" dedim. Yerinden sıçrayarak "toplamış mısın? Nerede toplamışsın onları?" dedi. Ben "çantada" diye cevap verdim. Bunun üzerine babam odasından çıkıp benim odama doğru yöneldi, ben de arkasından gittim. Çantayı açtı ve içinde ne varsa hepsini darmadağın etti. Elbiselerin her biri odanın bir yerine dağıldı. O ikide bir soruyordu: "Nereye? Söyle bana nereye gitmek istiyorsun?"

Annem pantolonumu ve gömleğimi yıkadığında pijamamı giyerdim. Kuruduğunda tekrar onları giyerdim. Arada bir yatağımla duvara bitişik içi boşaltılmış dolap arasındaki çantama şefkat ve sevgiyle karışık duygularla bakardım. Ailem Mem'in dolabındaki giysileri, kâfur ağaçlarının dallarından birine asılı durduğuna inandığım ruhunu arındırmak adına akrabalara bağışlamışlardı. Ben çantamın kendi hacmi ölçüsünde Mem'in cesedinin gömüldüğü, şehrin batı sınırındaki Hilaliye köyü mezarlığındaki tanıklar arasında bir yönüyle önde gelen bir tanık olduğunu söyleyebilirim. Burada insanlar mezarın baş ve ayak tarafına sıradan birer taş dikiyorlar. Ölünün kimliğini gösteren bu mezar taşları dikdörtgen şeklinde geometrik bir yapıya sahip. Üzerinde silinmiş hatla yazılı olan Fatiha suresi ve ölünün isminden ibarettir. Fakat ben öldüğümde yazları neredeyse mezarların içlerinden ölülerin cesetlerinin görünmesine yol açan

yer çatlaklarının çoğaldığı ve tıpkı mazotla çalışan soba tamircilerinin kullandıkları demir aletlerle kemiklerin düzeltildiği bu mezarlıkta gömülmek istemiyorum. Ve ben kendi kendime soruyorum: Neden kabristan? Neden insanlar ölülerini ortaklaşa kömürleştiriyorlar. Kimse yerkabuğunun altındaki karanlıkta onların kavgalarını ve çekişmelerini bilmiyor. Ben Hilaliye kabristanına gömülmek istemiyorum. Tanımadığım ölülere karşı saygılıyım. Çünkü onlar hakikatin kendilerini topladığı o geniş dairedeki adalet koridorlarında ne kadar karşı karşıya gelirlerse fitne zamanından çok birbirlerine yardım ederler. Parçalanmış olsalar bile kendilerini hayatta olanlara feda ederler. Fakat bu saygıma rağmen ben her ölünün yerinin kendisine yakın olan bir yerde olması taraftarıyım. Mesela, şehrin genel mezarlığında değil de kendi odasında gömülmesi. Ben de doğrusu evimizin bahçesindeki arı kovanlarının yakınındaki duvarın önünde gömülmeyi arzu ederim. Orada annemin kovanlarından birinde arıbeyleri bir araya geldiklerinde birinin diğerini nasıl kovduğunu görebileceğim. Ve ben yine oradaki kâfur ağaçlarının dallarında tünemiş serçelerin gözlerinde sersemleşmiş arıları yakalama iradesinin parıltısını görebileceğim. Ve yine komşu tavuklarını, kız kardeşlerimin bunu önlemek için onları her saat gözetlemelerine rağmen evimizin duvarına çıkmalarına iten şeyin ne olduğunu da anlamak istiyorum. Ve yine ben kabukları soyulup aşağıya sarkmış olması durumunda sessizliğini koruması kendisine hiç de yakışmayan o iki kâfur ağacının yanında olmayı isterim. Fakat onların kötü görüntüsü o iki ağacı, geceleyin evin avlusunun karanlık aynasından göğü, boğulmak üzere olan bir insanın kıvranması şeklinde göstererek daha çok güçlü kılıyor. Ayrıca ikizim olan Mem'in hayaletini de gözetleyebilirim. Çünkü onun, babamın Kürdistan yolculuğu için saklamış olduğu kumaş toplarını bulundukları yerden çalacağından da şüphe duyuyorum.

Ben günün birinde kabrimden uyanıp da yeryüzündeki hayvanların kemiklerimle oynadıklarını ve onları başkalarının

kemiklerine karıştırdıklarını görmek istemiyorum. Baş ağrıtacak bir kavga ve mücadele istemiyorum. Ölülerden birisi diğerine "Bu benim bacağımın kemiğidir veya bu parmağımın lülesidir" dediğinde çelişkilerle karşılaşmak da istemiyorum. Ben kendi inancımı düzeltmekle meşgul olacağım, etrafımda kendi halinde bırakılmış karanlığı uzaklaştırmakla meşgul olacağım. İşte bütün bu sebeplerden dolayı evimizin avlusunda gömülmek istiyorum. Zira nesilden nesle intikal eden derin temeller bu şekilde daha çok korunacak ve gelecek kuşakların korkularının yerini ölülerin güven duygusu alacak.

Bundan sonra da ölümle olan birlikteliğimden dolayı korunmuş olan kabrimin içine endişeli başka kemikler sızmamış olacak.

Öyle ümit ediyorum ki, Mem'in defnedilmesinin üzerinden birkaç gün geçtikten sonra babam onun yerine artık Kürdistan seyahati için beni gönderir. Ancak ben bu konuyu daha önce düşünmemiştim. Mem'i mizah konusu yapıyordum kendime. Kendimi babamın yerine koyarak mektup kâğıtlarının üzerine şekillerle onun maceralarını çizmeye çalışıyordum: "Mağaralara dikkat et çocuğum, çok acımasız güveler vardır oralarda ve senin yükün de kumaştır tabi ki." Mem de gülüp geçerdi bu söylediklerime.

Hayır. Onun yerine Kürdistan'a gitmeyi düşünmemiştim. Kadir Hemo dün babamın gönlünü hoş etmek için bunu ima eden bir söz attı ortaya: "Sayın Hamdi Bey artık senin bir Dîno'n vardır. Evinin bir erkeği vardır." Babam uzamış kırmızı sakalının üstünden beni dikkatlice süzmüştü ki ben hemen misafirimize cebinde taşıdığı Sımko Ağa'nın fotoğrafını bana göstermesini istedim. O da fotoğrafı çıkarıp gösterdi bana. Ben fotoğrafa küçük bir göz attıktan sonra dedim: "Bu mudur Mem'e benzeyen? Hiçbir kimseye de benzemiyor." Kadir Hemo benim cevabımı hoş ve rahat bir şekilde karşıladıktan sonra fotoğrafı bana yaklaştırdıktan sonra Sımko'nun burnunu göstererek "Buradan aşağısına doğru bak bakalım Dîno"

dedi. Parmakları arasında tuttuğu çöpü Sımko'nun burnundan çenesine kadar indirdi. Ben, sözünü keserek "Onun ayakları Mem'inkine benziyor" dedim. Kadir Hemo gözlerini Sımko'nun fotoğrafta olmayan ayaklarına bakmak için aşağı doğru gezdirdi ve bana bakarak ona şaka yaptığımı anladı. Gözlerini bana dikerek söylemek istediklerini bir an gözden geçirdikten sonra kalkmasıyla birlikte parmağıyla bana işaret ederek "Sen anlamıyorsun" dedi.

Babam dünden beri sakin görünüyor. Bugün düşünüyorum da Kadir Hemo'ya sinirlenmekle haksızlık yapmışım. Babamın sakin olmasını da düşünüyorum. Acaba beni Kürdistan yolculuğu için hazırlamamış olmasından ötürü kendini ayıplıyor muydu? Benim o yolculuk için neye ihtiyacım olacak ki. Oysa bana "Dîno, filan gün sen de kardeşin gibi Kürdistan'a gideceksin" demesi yeterliydi. O zaman ben de kendimi buna hazırlamış olacaktım. Hayal, korku ve meraklarımla birlikte öncelikle Türkiye sınırını geçecek, sonrasında yol kılavuzları sayesinde yönümü doğuya doğru çevirecektim ve bir de bakacaktım ki kucağımı mesafeleri manzara manzara Kürt ipliğiyle ören havaya açmışım. Fakat babam kendi yanında benim yolculuğumla ilgili bir konu açmadığı gibi ben de kendi kendime aynı şekilde bu bahsi açmamıştım. Ve işte ben bezginliğini ayan beyan gördüğüm çantanın kilidini elimin içiyle ovalıyorken, kesik kesik bir konuşmanın odama doğru yaklaştığını duyuyorum. Sonra gözlerimin önünden yüzünün benzi solmuş kız kardeşim Hêvîn geçiyor, onun ardından yüzündeki hüzün daha artmış olan "askeri ayakkabılı" kız geçiyor.

İkisi de hasırın üzerindeki iki yastığın üzerine oturmuş sırtlarını duvara dayamışlar. Ben de geriye dönüp kendi yatağımın kenarına oturuyorum. Kız kardeşim ilk defa sanki yeni çalmış gibi entarisinin cebinden bir avuç dolusu tütün çıkarıyor. Buruşmuş sigara kâğıtlarından birini nazik bir şekilde düzeltip tütünü eşit biçimde üzerine yaydıktan sonra sigarayı güzelce sarıyor. Parmakları arasından ince sarılmış kalem gibi

bir sigara ortaya çıkıyor. Sigara kâğıdının kenarını diliyle ıslattıktan sonra hafif bir ısırık atıp uçlarını birbirine yapıştırıyor. Sarma işini bitirdikten sonra onu "askeri ayakkabılı" kıza sunuyor. Sonra aynı şekilde kendine de bir tane hazırlıyor. Ve sonra her iki sigarayı tek bir kibritle yakıyorlar.

Ben kız kardeşimin sigara tiryakisi olduğunu biliyorum. Çok kere onun için sigara sarmıştım ve o da bunu gizlice içmişti. Fakat hiç kimsenin kızmasına aldırış etmeden ilk kez bu gizli sırrını açığa vuruyordu. Ondan biraz tütün ve sigara kâğıdı isteyerek, yedeklemesi için ona sigara sarmayı düşündüm ama oturuşunu bozmak istemedim. Her ikisinden bir şeyler söylemelerini bekledim. Çünkü onlar bu şekilde sadece oturmak için içeriye girmemişlerdi. Bakışlarım onların her ikisinin de üzerindeydi. Ayaklarında yaz ayakkabıları olan ve arasından ayak parmakları görünen "askeri ayakkabılı" kız göz ucuyla bakışlarını üzerimden eksik etmiyordu. Bunun üzerine ben önüme bir yastık çekip dirseğimi dayadım ve yüzümü de avuçlarımın arasına aldım. Kaba şekilde çıkmış sakalım beni rahatsız etti. Kendimi doğrultup tekrar yatağın kenarında oturdum ve ellerimi bağrıma bastım. Bakışlarımı kızlardan çevirip pencereye doğru bakmak isterken birden "askeri ayakkabılı" kızın ellerine ilişti gözlerim. Elleri arasında bir tomar kâğıtla oynarken kâğıtların hışırtısı dikkatimi çekti. Bunun üzerine ona dikkatlice bakarken kısa dişlerinin arasından çıkan şu sesi duydum: "Bu kâğıtları kime vereceğim?"

"Askeri ayakkabılı" kız kâğıtları sessiz bir şekilde bana doğru kaldırarak cümlesini tekrarladı: "Bunları kime vereyim?" Ben büyük bir merakla gözlerimi açarak sordum: "Nedir bu evraklar?" Sorumu yanıtladı: "Onlar Mem'indir" Fakat ben kalkıp onları elinden almadan bir soru daha sordum: "Ne var o kâğıtlarda?" Askeri ayakkabılı kız gözlerini kâğıtlara dikip dedi: "Bir şey yok. O, Sovyetler Birliği'nde bunları kendisine teslim etmemi istemişti." Nerdeyse tebessüm edecektim: "Sovyetler Birliği mi? Bundan emin misin?" Başını sallayarak "Evet

eminim" dedi. Ben kendisine: "Mem oraya gitmemişti ki" dedim. O yine bundan emin olduğunu göstermek için başını salladı ve ilave etti: "O önce Kürdistan'a geçip oradan Sovyetler Birliği'ne gidecekti."

"Askeri ayakkabılı" kızın hüzünlü yüzü sakin görünüyordu. İkimizin yanında da bunları Bolşeviklerin ülkesine götürmek istemiş olmasını kanıtlayacak hiçbir şahsi belge yoktu. Galiba bunu unutmuş gibiydi "askeri ayakkabılı" kız. Doğrusu bu husus ona şu soruyu sormamı teşvik etti: "Sovyetler Birliği'nde Mem ne yapacaktı ki?" Soğuk bir mırıldanmayla cevap verdi: "Benimle buluşacaktı."

Bilmiyorum, acaba "askeri ayakkabılı" kız bu cevapları verirken benimle alay etmek mi istiyordu yoksa doğru mu söylüyordu. Ne var ki bunları söylediğinde yüzünde ne bir tekellüf ne de bir tereddüt seziliyordu. Hatta ben bir an için,

"Mem neden seninle buluşacaktı ki?" diye sordum ona. O, bu soruma utanarak cevap verdi:

"Öyle kararlaştırmıştık."

"Kim, ne karar vermişti?" dilim birbirine karışarak, sordum. Cevap verdi:

"Biz Mem'le şöyle karar vermiştik; o ne zaman Kürdistan'daki işini bitirirse o zaman Sovyetler Birliği'nde buluşacaktık."

"Askeri ayakkabılı" kıza sormadan önce kendi kendime sordum: "Hangi iş?" Ben ne babamdan ne de Mem'in kendisinden bir misyon için Kürdistan'a gidip döneceğini işitmiştim. Gözlerimde belli olan bir hayretle kızın yüzüne baktığımda kız şu izahatta bulundu: "Mem bu...la buluşacaktı." Gözkapaklarını kapatarak bir saniye içinde bir isim aradı, sonra harfleri açık şekilde telaffuz etti: "Behram... Behramgûr."

Gözlerimi kız kardeşim Hêvîn'in yüzüne çevirdiğimde onu dalgın buldum. Bizim konuşmalarımızdan haberi yoktu. Sonra basık olan pencereye doğru baktım. Yatağın üzerinde bulunduğum yerden, pencereden güney yönündeki gökyüzünü

görüyorum. Kendi kendime "Behram... Behram" diye mırıldanıyorum. Benimle bu şakayı yapması için sanki birinden yardım bekliyormuşum gibi. Sonra birden boynumu "askeri ayakkabılı" kıza çeviriyor ve soruyorum:

"Behramgûr'un kim olduğunu biliyor musun?"

"Mem bana ondan bahsetmişti" dedi. Ben bu defa sorumu alaylı şekilde sordum:

"Sanmıyorum. O sana Behram'ın bir veya iki yaş kendisinden büyük olduğunu söylemiştir, değil mi?"

"Askeri ayakkabılı" kız soruma cevap vermeden bana baktı. Ben sorumdaki hafif şakanın yerinde olmadığını hissettim. Sonra biraz sinirlendim. Kelimeler hızla ağzımdan çıkmaya başladı: "O, Behram'la nasıl karşılaşacak ki? Mem sana, aralarında asırlar bulunan birisiyle nasıl buluşacağını söylemedi mi?" "Askeri ayakkabılı" kız bana bakan gözlerini kucağında duran kâğıtlara çevirerek mırıldandı: "Fark etmez Dîno, Mem'in görevi Behram'la buluştuğunda bitecekti, onunla buluşamazsa daha çabuk bitecek."

Gözlerimi "askeri ayakkabılı" kızın üzerinden bir anlığına geri çektim ve sanki onda kardeşimin yüzünü sorgulayacakmışım gibi yüzüne baktım. Kardeşimin kendi karihasından ilham alarak meşhur hikâyelerden birinin kahramanıyla buluşacağını –o kahraman Behramgûr adında biridir ki bir ceylanın peşine düşerek ceylanla birlikte bir mağaraya girmiş ve bir daha da oradan çıkmamış– bu kıza söylemiş. Onun zekâveti bu misyonunu üstlenebilecek başka bir şahsiyeti seçme imkânı varken "askeri ayakkabılı" kızı seçmiş olması dikkatimi çekmişti. Kıza sordum:

"Mem'in Behramgûr'dan istediği şey neydi?"

"Hiçbir şey."

Hayret içinde "Hiçbir şey mi" diye tekrarladım.

"Evet, hiçbir şey.

"O halde Mem neden onunla buluşmak istiyor" dedim, hoşnutsuzluğumu ima ederek. "Askeri ayakkabılı" kız, kucağındaki kâğıtlara bakarak cevap verdi:

"Mem asla onunla görüşmeyecek Dîno, Mem onunla görüşmeyecek. Yüzyıllardan beridir Behram bir mağarada gizlenip kaybolmuş."

Ben güldüm. Gerçi konum gülmeyi gerektirmiyordu ama güldüm. "Behramgûr'la buluşacağını söylediğinde sen ona ne söyledin?" diye sordum. Cevap verdi: "Bir şey söylemedim. Biz, yani ben ve Mem Sovyetler Birliği'nde buluşacaktık. Ama onun Kürdistan'da yapacağı ne varsa o onun bileceği bir işti."

Ben onu kızdırmak istiyormuşum gibi yeniden sordum:

"Mem, Behram'la buluşacağını sana söylediğinde seninle alay etmiş olduğunu anlamamış mıydın?" Altdudağını aşağıya doğru uzatarak mırıldandı:

"Hayır. Hikâye pek hoşuma gitmedi." Biraz durakladıktan sonra gülümseyerek "Doğrusu hikâyeyi sevmiştim" dedi.

Kız kardeşim Hêvîn, "askeri ayakkabılı" kızla konuşmalarımız devam ederken durmadan sigara sarıyordu. Sardığı her bir sigarayı hasrın üstünde bulunan fişeklikteki kurşunlar gibi yan yana diziyordu. Odadaki konuşma bitince Hêvîn o sigaraları bir demet halinde avcuna aldı. İçlerinden birini kendisi için diğerini de arkadaşı için yakıp kalktı. "Askeri ayakkabılı" kız da kalkıp bana doğru yaklaştı. Elindeki kâğıt tomarını kucağıma bıraktıktan sonra ikisi de eskiden gizlice içtikleri sigara günlerine allahaısmarladık dercesine arkalarında ince uzun bir dumanı bırakarak odadan ayrılıp evin avlusuna çıktılar.

Bir bakıma o iki kızın bu cüretleri hoşuma gitmişti. Çünkü büyüklerin sert bakışları üzerlerinde olacak ve onları ellerinde sigarayla görmek istemeyeceklerdi. Kim bilir? Belki de artık büyük oldukları için kimse onları ayıplamayacaktı.

Bu arada benim dikkatim onların üzerinden elimdeki kâğıt tomarına kaymıştı. Ben onları kâğıt paraları sayar gibi birer birer açtım. Çünkü özellikle düzgün şekilde uzun ebatta kesilmişlerdi. İlk sıradaki kâğıdın üzerinde bir tek cümle vardı ki bana pek anlamsız göründü: "Şu Alman Protestanları size yalan söylüyorlar." İkinci kâğıdı çektim, üçüncüsünü, dokuzun-

cusunu sonra hepsini karıştırdım. Sonra onları önüme serdim, sonra onları ters çevirdim. Beyaz zemin üzerinde aynı cümleyi gördüm: "Şu Alman Protestanları size yalan söylüyorlar?" Dağınık duran o kâğıtları toplayıp elime aldım ve odanın kapısına doğru yöneldim ve onları öğle vaktinin kavurucu sıcağında avluya fırlattım. Kâğıtlar havaya uçuşarak her iki kâfur ağacının gölgesine kadar ulaştılar. Nefes nefese odama dönüp daha önce oturduğum yatağın kenarında oturdum. Fakat bir iki dakika geçmeden kalkıp kendi içine büzülmüş çantama doğru yöneldim. Onu hızla kendime doğru çekerken içindeki giysilerin inlemelerini duyar gibi oldum.

Hafif adımlarla odanın ortalarına doğru yürüdüm, sonra pek ağır olmayan çantayı hasrın üzerine indirdim. Kendi boyuma göre ona baktım. Fakat o, Hilaliye kabristanında daha önce görmüş olduğum mezar taşına benzemiyordu. Ben diyeyim ki o bir çantadır. Ondan fazla değil. Kahverengi bir çanta. Madeni olan sapının boyası silinmiş, derisinin üzerinde kurşun kalemle çizilmiş derin çizgilerin izleri var. Onun müsebbibi ben de olabilirim, ikizim Mem de olabilir. İkimiz de küçüklüğümüzde çizmiş olabiliriz. Fakat ben bu çantanın evimize hangi tarihte gelmiş olduğunu kendime hiç sormamıştım. Benim o duraklama anında aklımı karıştıran şey odanın içinden dışarıya çıkmak için ikide bir pencerenin ince madeni ağına çarpıp vızıldayan bir bal arısıydı. İnatla pencerenin ağına art arda çarparak avlunun sarhoş aydınlığına çıkmak istiyordu. Ben ona doğru yaklaşıp hırpalamadan avcumla onu kavradım. Avcumun karanlığında bir müddet sessiz kaldı ama az sonra elimin içinde bir yanma hissettim. Elimi sokmuştu. Onu rahat bir şekilde pencerenin sekisine bıraktım ama uçamadı. Ölüm darbeleri yemiş gibi sersem şekilde dolaştı. Bense yeniden çantama döndüm. İçindeki giysileri adil bir şekilde çıkarıp etrafa dağıtmak için eğildim. Fakat daha önce elbiselerimin arasında bulup da onu yeniden elbiselerimin arasına iade ettiğim o külrengi tüy birden önümde sağa sola sapmadan

yukarıya doğru yükseldi. Sonra yavaş yavaş, sessiz fakat titrek şekilde nazikçe aşağıya doğru indi. Sanki efsunlu tesadüfünü tekrarlamak için benim de onunla birlikte yuvarlanarak düşüşe geçmeme yol vermek istiyormuş gibi.

Üçüncü Bölüm

Dîno, randevusuna doğru gidiyor.

Göğün, kurşuni bulutlarla yılın sonbaharına girmek için kendini zorladığı günün sabahında hafif bir rüzgâr Hamdi Azad'ın evinin avlusu üzerinde yelpazesini çalıştırdı. Welad, mutfakta yemekle meşgul olan annesinin ısrarlı seslenmesi üzerine avluda ipe asılı olan ıslak çamaşırları toplamak üzere bulunduğu odadan dışarı fırladı. Sonbahar yağmurunun ölçüsüz olan ilk damlalarının yazdan kalma havada asılı kalmış çamur parçacıklarını beraberinde getirmek suretiyle ıslak çamaşırları kirletme riski vardı. O çamur damlacıkları bir kısım beyaz çamaşıra zarar vermişti bile. Oysa Kesbo bütün maharetini göstererek onları yıkamış ve kendi elleriyle ufalayarak kumaşlarının daha çok parlamasını sağlamıştı. Beyaz çamaşırların üzerine konan o çamur tanecikleri Hamdi'nin karısı Kesbo'nun, hançeresini yırtarcasına kızına bağırmasına neden olmuş ve onu annesinin kendisini ihmalle itham etmesinden kurtaramamıştı. Oysa Welad o uzun ellerinden ne gelmişse yapmıştı. İpin bir ucundan diğer ucuna koşturarak ahmakça bir renge bürünmüş çamaşırları tek tek toplayıp indirmişti.

Kesbo'yu kızdırıp çileden çıkaran mevsimin ilk yağmur damlaları Mem'in ölümünden yaklaşık bir buçuk ay sonra gelmişti. Göğüslerinin alt tarafı dar, geriye kalan kısmı geniş ve uzun olan entarisi içindeki Welad, ipte asılı çamaşırları topla-

yıp bir çarşafın içine doldurup büyük bir tahtın üzerine koydu. Sonra düğümlediği o büyük bohçayı alıp evin içerisine koşturdu. Ardından yağmur boşaldı.

Yağmurla beraber inen çamur tanecikleri avludaki taşların üzerine düştükçe taşların üzerinde bir parmak boğumu miktarında birikmiş toz yukarı doğru kalkıyor ve sonra havada kayboluyordu. Rüzgâr hafif olmasına rağmen o sakin günün üzerine çökmüş olan yerkabuğunun ince tabakası altındaki ölülerin ve bitkilerin toprağa ve toza karışarak havada bırakmış oldukları kokuyu keskin burun sahipleri rahatlıkla alabiliyorlardı. Fakat daha sonra toprağın ince kabuk tabakası eriyince her iki kâfur ağacının yapraklarına ve avludaki çakıl taşlarıyla büyük yatakların yüzeylerine güçlü bir tutkal kokusu yayarak daha güzel bir görüntü vermiş oluyordu.

Tam da o sırada Kesbo, kardeşlerinin okul defterlerini mavi renk kâğıtlarla kaplamakla meşgul olan Dîno'ya seslendi: "Baban eve geldiğinde bu yatakları artık söküp kaldırmak gerekiyor." Sihirli yeşil gözlerini annesine çeviren Dîno şöyle cevap verdi: "Babam yorgun olmazsa akşamleyin onları bir saat içinde söküp kenara koyarız. Benim yatağıma gelince, onu başka bir zamana erteleyelim." Defterleri kaplamaya dönerken ilave etti: "Çünkü içeride uyuyamıyorum. Odalar benim için boğucu olmaya devam ediyor." Kesbo başını eğerek sustu. Aslında o, gece yağacak yağmurdan Dîno'nun ıslanacak olan yatağının yününü güneşin önüne serip havalandırmak zorunda kalacaktı. Aksi halde ıslanan yün küflenecek ve kumaşı da çürüyecekti. Kesbo'nun çocukları sabahları tembellik edip yorganları altında uzun süre kaldıklarında sabahın kuvvetli güneşi kumaşların rengini bozup çürütüyordu.

Hamdi akşama doğru eve döndüğünde kız çocuklarının gürültü patırtıları artmıştı. Defterler kaplandıktan sonra artakalmış selefonları kime vereceklerini bilmeyen kızlar birbirleriyle çekişip duruyorlardı. İkindiden akşama kadar defterleri ve kitapları kaplamakla uğraşan Dîno, bunları eğitim yılı boyunca

yaramaz çocukların onlara satışıp zarar vermesinden korumak istemişti. Hatta temiz tutmaları halinde ertesi yıl Dîno bunları başkalarına da satılabilecekti. Babalarının içeri girmesiyle birlikte çocukların sesleri biraz hafiflemişti ama tamamen kesilmemişti. Sınıflarında öğretmenler tarafından sabah teftişinin olacağından bahisle babalarına şikâyette bulunuyorlardı. Hamdi, canı sıkkın şekilde kızlarına bakarken söylendi: "Çarşı pazarda selefonun sonu mu geldi?" Yerine iyice oturduktan sonra, saçları kulaklarını örtecek şekilde uzamış olan Dîno'ya bakıp yeniden sordu: "Şeytanın bu kâğıtları memlekette kalmamış mı yani?" Dîno buna cevap olarak: "Senin kızların acele ediyorlar yahu! Oysa ben onlara yarın iki metre daha alırım dedim." Rohat sesini yükselterek "Öğretmen yarın defterlerimi kontrol edecek" dedi. Peşinden "Yarın, yarın" diye tekrarladı. Bunun üzerine sigarasını yakıp akşam yemeğini bekleyen babası soğuk bir sesle mırıldandı: "Okula gitme yarın." Bu Hamdi ile kızları arasında son konuşma oldu. Kızlar babalarının bu tavrına razı olmadıklarını göstermek için el kol işaretleri yaparak yerdeki defterleri sağa sola tekmelediler. Fakat babaları onların yaptıkları hareketi görmezden gelerek Kesbo'nun yavaşça söylediklerine kulak verdi: "Yemeğe şimdi mi oturmak istersin yoksa Dîno ile birlikte şu yatakları söküp kaldırdıktan sonra mı?" Hamdi birden kaşlarını çatıp sordu:

"Bu meselede daha önce anlaşma mı yapmıştık?" Kesbo,

"Yağmur yağıyor" dedi ve parmağıyla avluyu işaret ederek kocasına cevap verdi. Kocası:

"Önemli değil, varsın yağsın" dedi. Kesbo:

"Görmüyor musun yağmurda çürüyecekler."

Hamdi hanımına cevap verdi:

"Sabaha kadar yağmur altında kalsalar da bir şey olmaz. İsterse dedemin kemiklerinin de yağmuru üstüne yağsın, yine bir şey olmaz, Kesbo!"

Doğal olarak o gece aile içeriye yer yataklarını serdi. Gecenin durgun havasında dışarıda ne kadar sivrinsek varsa hücu-

ma geçtiler. Dîno'ya gelince o yatağının avludaki tahtın üzerine serilmesini tercih etti. Yağmur ilk günkü gibi şiddetli yağmadığı için yorganını ve yastığını derinden ıslatmadı. Çünkü yağmur kesik kesik çiseliyordu sadece. Yağmur damlaları düşmeye başlayınca delikanlı yorganı başına çekiyor ve yağmurun aralıksız darbelerini zevkle dinliyordu. Yağmur durduğunda ise yorganı başından sıyırıyor, gökyüzündeki bulutların yer yer yoğun ve yer yer açık olan bölgeleri üzerinde tefekküre dalıyordu.

Arada bir gökteki bulutlar hareket ettikçe en uzaktaki galaksiler arasında geniş yahut dar alanlar meydana geliyor ve o kadim boşluktaki siyahlık nakışlı titrek yıldızlarıyla parlıyordu. Sonra kendini toparlayıp gizleniyor ve yerini yeniden bulutların devamlı olmayan büyülü gösterilerine terk ediyordu.

Fakat bu arada o sesli ortamda Dîno'nun yorganına düşen yağmur damlalarının şıp şıp diye ses çıkarmaları dışında kulağına başka sesler de gelmekteydi. O sesler özellikle kuzeydeki Suriye-Türkiye sınırına yakın olan ve ailelerin meskûn olmadığı boş alanlardan ve tarlalardan geliyordu. Akşam vaktinden gece yarılarına kadar devam ediyordu.

Hamdi'nin misafirlerinin aralarında yağmurun faydalarından, zararlarından, sebebiyet verdiği kayıplarından, tuzaklarından, cüretinden ve çılgınlığından bahsedip dağılmalarından, Dîno'nun uyumak için yatağına gitmesinden sonra bile çakalların ulumaları durmamıştı. Tedirgin insan seslerini andıran yabani hayvanların sesleri, sonbaharın nemli ve ıslak havasının Dîno'nun üzerinde oluşturduğu o hoş dinginliği dağıtmaya çalışıyordu. Yatağında uzanmışken dirseği üzerinde kalkıp boynunu yastıktan kaldıran Dîno uzaktan gelen bu sesleri dinlemeye başlamıştı. Çakallar zifiri karanlıktaki inlerinde kendilerinden öncekilerin hançereleriyle onların taklidini yapıyorlardı. Bu durumda Dîno da kendi cinsinden olan ataları gibi bütün derinliğiyle yanlışlarla dolu ses benzerliğini düşünmeliydi. Aslında bu, insanların pek farkında olmadıkları anlardan biriydi. Çünkü insanoğlu hayvan sesine benzeyen

sesten ürktüğü için kendi sessizliğinde kalmak için gayret sarf eder. Dîno daha sonra dönüp yine başını yastığa koydu. Biri alnına diğeri de gözkapaklarına düşen yağmur damlalarından uzaklaşmak için gözlerini kapattı. Yağmur iyice bastırınca yorganı tamamen başına çekip örttü. Yağmur damlaları giderek sıklaştı. O anda yorgan, yüzünü açıkta bırakacak şekilde başından yavaşça çekildi. Dîno farkında olmadan yorganı yeniden başına çekmek isterken yatağın kenarındaki başının yakınından hafif perdeden duyduğu bir sesle titredi: "Neden beni görmek istemiyorsun?" Dîno'nun, yatağının yanı başında durup kendisine bakanın Mem olduğunu görmek için başını kaldırıp bakmasına ihtiyaç yoktu. O da herkes gibi ölülerin evlerine böyle yumuşak, dengeli ve gerçek bir sesle dönmelerinin imkânsız olduğunu biliyordu. Önce şaşırdı, sonra bunun bir hayal olduğunu düşündü. Sonra emin olmak için kalkıp oturdu. Bir de ne görsün, ikizi olan Mem tebessüm ederek kendisine bakıyor (Yahut Dîno öyle zannetti). Donuk bir sesle sordu: "Sen Mem misin yoksa?" Ölü ikizi cevap verdi: "Ya kim olacak, be hey akılsız" Elini uzatıp Dîno'nun saçıyla oynadı ve "Ben sizin hayatta oluşunuza alıştım siz de benim ölmüş olduğuma alışın" dedi. Ardından yatağın kenarında kardeşinin ayaklarını hafif şekilde bir kenara iterek "Haydi bana da biraz yer aç" dedi. Sırtını tahta yatağın pervazına dayadı, bacaklarını da göğsüne çekip yapıştırdı. Dîno'nun kulağında Mem'in sesi arı uğultusunu andırıyordu. Sonra sesi toparlanıp gürleşti ve canlılık kazandı "Benim bu avludan alakamı kesmiş olduğumu mu zannediyorsun?" dedi ve sorusunu yine kendisi cevapladı: "Hayır. Buradan ayrılmam için henüz vakit erken." Kardeşi Dîno'nun ayağını itip salladı ve devam etti: "Beni duyuyor musun? Yaptığım işleri bu avludan ayrılıp uzaklaşayım diye yapmadım, Dîno!" Dîno'nun şaşkınlıktan donup kalmış olduğunun farkına varınca hemen sözlerine ilave etti: "Amacım sana bu şekilde sürpriz yapmak değildi. Lakin sen bilirsin. Hayır. Her şeyi bir defada arkamızda bırakıp gitmemiz kolay

değil elbet. Ben müteredddidim. Sen biliyorsun. Ben kararsızım. Ben babamı ikna ettikten sonra gideceğim."

Dîno sessiz kaldı. Bacakları hala göğsüne yapışık duruyordu... O zaman Mem, daha çok ona yaklaştı ve yavaşça: "Bir tas su ister misin? Şaşkın durumdasın, ben de şaşkınım. Gel ikimiz de biraz bu şaşkınlığımıza son vermede ittifak edelim Dîno!" "İşlerin her zaman açıklığa kavuşmaya ihtiyacı yoktur. Bütün mesele şudur; ben babamı ikna etmeye çalışıyorum." Biraz durakladı. Burun deliklerinden derin bir nefes aldıktan sonra tekrar gevezeliğine döndü: "Ben de senin gibi yorganın altında bu geceyi koklamak isterdim, Dîno. Sabaha kadar bu yağmur damlalarını ısırmak isterdim. Aslında ben bunu yapabilirim ama benim bu avluda bulunmamla senin yorganın altında olmam arasında bir fark vardır. Ben artık ne korkağım ne de uyanığım ey Dîno. Onun için şu yatak da, yağmur da avlu da ve annemin arıları da benden kurtulmuşlar. Ama sen aynı durumda değilsin ey Dîno. Çünkü yatak senindir Yağmur, avlu, annemin arıları ve bu gece, hepsi senindir. Onun içindir ki sen korkaksın ve şaşkınsın." Mem, bu konuşmasıyla birlikte işaretparmağını ağzına götürerek kardeşine "Sus, sesini çıkarma" dedi. Sonra tebessüm ederek devam etti: "Babamın sesini duyuyorum. Rüyasında konuşuyor. O kendi kendisiyle barışıktır fakat bana karşı aksidir. Bir buçuk aydan beri benimle inatlaşıyor. Ona dedim: Baba onu yapmak zorundaydım. Çünkü askeri ayakkabılı kız senin için Bolşeviklerin ülkesini bırakıp Kürdistan'a dönmeyecek."

Dîno'nun şaşkınlığını çözecek biricik anahtar Mem'in müphem sözleriydi. Kardeşinin soruları altında ezilen Dîno "Varlığınla beni hayrette bıraktığın yetmiyor mu ki bir de sözlerinle beni hayrette bırakıyorsun?" dedi. Bunun üzerine Mem kalktı, ikizinin ayaklarının önünde uzandı ve dirseğine dayanarak "Neden varlığım seni hayrette bırakıyor? Ben babamı ikna etmek için buradayım" dedi. Dîno küçümseyici fakat acı bir merakla sordu:

"Peki onunla konuştun mu hiç?"

"Her gece konuşuyorum onunla. Biraz önce onun yanından ayrıldım ve şimdi de sana uğradım."

Dîno sordu:

"Neden daha önce bana uğramadın?" Mem üzüntü içinde sesini yükselterek:

"Ben başka birini de bu konuda kendime ortak etmek istiyorum. Çünkü o inat biridir."

"Sen onu neyle ikna etmek istiyorsun?" diye sordu Dîno. Mem cevap verdi:

"Kürdistan'a gitmesin diye. O artık küçük değil ki böyle bir maceraya kalkışsın." Dîno:

"Ben babamın Kürdistan'a gitme niyeti taşıdığını hiç zannetmiyorum. Ondan böyle bir şey hiç duymadım..."

Mem sözünü keserek:

"Baban onun ayakkabısına büyülenmiş. Babam büyülenmiş. Ah. Yazık o zavallı kumaşa."

"Kimin ayakkabısı? Kimin kumaşı? Babam..." Dîno kekeledi. Mem hemen sözünü keserek sordu:

" 'Askeri ayakkabılı' hakkında bir şey bilmiyor musun be ahmak?"

Dîno tepki göstererek cevap verdi: "Biliyorum. Senin ardına düşüp nasıl Kürdistan'a gideceğini biliyorum" dedi ve kardeşinin önünde eğilerek sözünü tamamladı: "Neden onunla o kadar alay edip de ona uydurduğun uzun hikâyeler anlatıyordun Mem?" Mem kekeleyerek "Uzun mu?" diye sordu ve tekrarladı: "Uzun hikâye hangisi ahmak" Dîno cevap verdi: "Kürdistan'da buluşacağınıza söz vermiştiniz. Senin ona verdiğin emanetleri gösterdi bana. O gülünç kâğıtlarını gösterdi bana." Mem, kalkıp yatağın kenarında oturdu ve Dîno'ya sordu: "Sana benimle görüşeceğini mi söyledi?" İkizi cevap verdi: "Onun benimle görüşeceğine inanmıyorum beyim. Mem, Dîno'nun sözleri birbirine karıştırmasından ötürü uzun süre gülümsedi ve: "Senin babanla görüşecekti ey ho-

roz! Babam Hamdi Azad'la." Kardeşinin, iyice dağıtmış olduğu sözlerini toparlamasına fırsat vermeden konuşmasını sürdürdü: "Askeri ayakkabılı" kız buna razı olmuştu. Evinin her bir karışı kumaşla dolmuş olan babası da buna razı olmuştu ama o iki yıl sonra bu görüşünü değiştirdi. Konuyu sadece bana açtı: "Neden Sovyetler Birliği'nden Kürdistan'a gideceğim Mem?" diye sormuştu bana. Ben onun, geçen iki sene boyunca babamı sevdiğini zannediyordum. O, onu seviyordu. Mem biraz durakladı ve karanlıkta gözlerini kapatmış olan kardeşine baktı "Beni duyuyor musun?" diye sordu. Dîno, başını görünmeyecek şekilde salladı. Mem, kardeşine karmaşık olan hikâyesinin sonuçlarını karmaşık şekilde sükûnetle anlattı.

Askeri ayakkabılı kıza makul bir şekilde bağlanan babaları Hamdi kızın kendisini ve ailesini bol miktarda hediyelere boğmuştu. Kız da kendi çapında ona bağlanmış ve onun oldukça ketum olan kızı Hêvîn'i bahane ederek evlerine girme yolunu bulmuştu.

Dîno, "Hêvîn de hikâyeyi biliyor mu?" diye sordu kardeşine ve başka bir soru sormadan hikâyeyi sonuna kadar sükûnet içinde dinledi. Özetle hikâye şuydu: "Askeri ayakkabılı" kız eğitim bahanesiyle Sovyetler Birliği'ne gidecek, sonra Hamdi Azad'la görüşmek üzere Kürdistan'a gelecekti. Onunla bu şekilde anlaşmış olan Hamdi de Mem'in Kürdistan'da olmasını gerekçe göstererek yola çıkacak, kumaş mağazasını da Dîno'ya bırakacaktı. Hikâyenin bu noktasında Mem'in söylediklerine bakılırsa kız işi ağırdan almış ve kendisi dışında hiç kimseye sırrını ifşa etmeden verdiği sözden vazgeçmiş.

Dîno, ikizine sordu:

"Peki kız neden sözünden döndü?" Mem aynı anda cevap verdi:

"Ayağı büyüdü oğlum. Görmüş olduğun gibi ayağı büyüdü. Aynı şekilde aklı da büyüdü."

"Babama söylemeliydin bunu" dedi Dîno. Mem cevap verdi:

"Ben bunu yapamazdım. Söylemesi için Hêvîn'i teşvik ettim ve ona dedim: 'Kız senin arkadaşındır, sözünden caymış. Babanın patlamasını durdur.' Fakat Hêvîn onu aldattı."

Dîno şaşkın şekilde ikizine sordu: "Hêvîn babamı aldattı öyle mi?" Mem yanıtladı:

Babama demiş ki; "Kızın benim olması için onun aklıyla oynuyorum." "Bunun ne anlama geldiğini biliyor musun?" Mem, elinin ayasıyla göğsüne vurdu ve hırıltılı sesini saklayarak: "Bu meselede Hêvîn çok ileri gitmiş, çok." Dîno ikizine sordu:

"Babam buna inandı mı?" Mem hemen cevap verdi:

"Babam karınca da olsa ona inanır." Dîno yeniden sordu:

"Peki ondan sonra ikinizin arasında neler geçti?" Mem yanıtladı:

"Sadece bir defa babam bana sordu: 'Gerçekten sen onu kendine istiyor musun?' Bu beni öyle ürküttü ki neredeyse dilimin tutulduğunu hissettim. Ondan sonra benimle bu konuyu bir defa dışında hiç konuşmadı. Onu yalnız başına bir yerde gördüğüm her defasında konuyu bir şekilde izah etmek girişiminde bulunmak istediğimde o, eliyle sözümü keserek; 'Ben daha fazlasını bilmek istemiyorum Mem' diyordu. Onun için ben de onu başka bir yolla ikna etmeye karar verdim.

"Peki senin o diğer ikna yöntemin nedir?" diye sordu Dîno. Mem şakayla karışık cevap verdi:

"Cağ Cağ nehrini yüzerek Türkiye'ye geçmek."

"O nasıl bir ahmaklıktır" dedi Dîno. Mem kekeleyerek:

"Ne tür bir ahmaklık var ki bunda." Dîno gizli bir alayla sordu:

"Türkiye kadar ters istikamette Cağ Cağ nehrini kim yüzebilir akılsız? Hem köprünün orada suyu gözetleyen Türk askerlerine ne dersin?" Mem kardeşine cevap verdi:

"Ben köprüden öteye kadar nehri yüzerek geçtim ve döndüm." Dîno garipseyerek:

"Geri döndün ha" dedi ve ekledi: "Ölü olarak geri döndün yani." Mem cevap verdi:

"O başka bir konu."

"Sana çok açık bir soru sormama izin ver. Babama verdiği sözden dönen 'askeri ayakkabılı' kızı ikna girişiminde bulundun mu hiç?" Mem, Dîno'nun bu sorusuna sinirlendi:

"Niçin olmasın? Babamın yaşına yakışmayacak bir ahmaklıkta bulunmasına müsaade mi edecektim yani Dîno?"

"O zaman Hêvîn babamı aldatmamış" dedi Dîno. Mem yavaşça fısıldadı:

"O aldatmaya alışkındır. Öyle bir aldatır ki, aldatmış olduğunu bile anlamam."

Bu esnada ikizler ilan edilmemiş bir ittifakla uzun bir sessizliğe geçtiler. Tembel yağmur damlaları onları ıslatmıştı. Bu can sıkıcı durumdan kaçış için doyum noktasına gelen uyuklama Dîno'yu ülfet ettiği zindanına doğru sürüklüyordu. Fakat Mem kendini bu karışıklıktan kurtararak sessizce "Şimdi seni kendi haline bırakıyorum" dedi. İkizi gözkapaklarını açtı ve sordu: "Bir şey mi söyledin?" Mem, "Hayır" dedi. Sonra yatağın kenarına kadar sürüdü ve çakıl taşlarıyla dolu yere ayağını atarak ayağa kalkıp durdu. Dîno, kardeşinin hareketinden emin olmak için vücudunu öne doğru itti ve "Biliyor musun?" dedi. Mem, "Evet" diye cevap verdi.

"Nereye gidiyorsun?" diye sordu Dîno. Mem cevap verdi:

"Benim her zaman mutat bir gezintim vardır." Dîno bir an sessiz kaldı. Aklına gelen birçok soruyu düşündü sonra fısıltılı bir şekilde dedi: "Nedir bu bacaklarındaki tilki kapanının izleri, sana ne oldu Mem?" Mem birden başını önüne eğip karanlıktaki bacaklarına baktı ve derinden bir ah çekti, sonra sessizce dedi: "Sen gördün mü? Onları nasıl gördün?" Dîno cevap verdi: "Morgda gördüm. Mem yeniden bir ah çekti ve ilave etti: "Nehre varıncaya kadar sayısız tilki kapanıyla karşılaştım." Şaşkınlık içindeki Dîno "Senin o tuzaklarla ne ilgin var Mem?" diye sordu. "Arkama düşmen halinde onlara yakalanmayasın" diye cevap verdi ve dönüp yürüdü. Yatakta dizleri üstünde duran Dîno, kardeşine son sorusunu yüksek sesle sor-

du: "Kâğıtların… kızın yanında bıraktığın kâğıtları demek istiyorum. Yani o cümleyi tekrar etmendeki hikmet nedir?" Mem, ikizine dönerek gümbürtülü bir sesle dedi: "İşte benim bütün hikâyem odur."

Mem ayrıldıktan sonra yağmurun tembel damlaları düşmeye devam etti. Yağmur damlaları aynı ahenk içinde Dîno'nun yüzüne çektiği yorganın üzerine düşüyordu. Yağmur damlaları yorganda, Dîno'nun vücudunda, döşekte, tahtın kalaslarında, derin delikler açıyor, ta çakıl taşlı avlunun diplerine kadar nüfuz ediyordu. Dîno, ikizinin geceleyin içine atıldığı skandal ile uyuklama arasında parçalanmış halde bir döven gibi kendi etrafında vücudu hareket etmeden dönüyordu. Islaklığın, örtüyü geçip yüzüne ve omuzlarına temas ettiğinin farkına vardı. O anda yağmurun, doğumunun birinci yıldönümündeki o bunaltıcı yazdan sonra yağan yağmur gibi çabuk geçeceğini zannetti. Bulunduğu mekânda güçlü bir mücadele içindeydi. Yeşil gözlü delikanlı kendini toparladıktan sonra yorganını da toparlayıp odasına doğru koştu. Sonra tekrar avluya dönüp annesinin dövünmesini duymamak için, ağır yün döşeği omzuna atarak onu da yağmurdan kurtardı.

İkizinin ölümünün ardından Dîno'ya kalan odadaki hava durgundu. Lakin o nasılsa sermiş olduğu yatağa kendini bütün ağırlığıyla atıp sırtüstü uzandı… Aralık olan kapıdan gelen nazik bir ses onu silkerek uyandırdı:

"Hey… Dîno… Dîno" Ona seslenen kalın kaşlı kız kardeşi Eyşan'dan başkası değildi. Dîno "Ben uyanığım, uyanığım" dedikten sonra gevşemiş vücudunu yorganın altından çekerek oturdu "Saat kaç?" diye sordu. Eyşan cevap verdi: "Biliyorum, ama sen gecikmişsin. Babam çıkalı nerdeyse bir saatten fazla olmuş." Aslında Dîno her sabah babasıyla birlikte kumaş mağazasına gidiyordu. Tembellik yapıp geç kalktığında da çok geçmeden çıkıp giderdi. Fakat o gün iki saat gecikmiş olduğunu fark etti. Dükkâna vardığında nerdeyse öğle olmuştu.

Ama o, kız kardeşine neden gecikip de okula gitmediğini sormamıştı.

Dîno, ağaçlı geniş caddeden şehrin çarşısına doğru yürürken hava bulutluydu. Yolda giderken karşılaştığı kimselerle aralarındaki tanışıklık derecesine göre ya başıyla selamlaşıyor ya da elini kaldırarak. Hamdi'nin mağazasına varmak için inilmesi gereken merdivenlere götüren kapalı arsanın sonuna geldiğinde çaycı çocuk ona: "İki defa senin için çay getirdim, baban onları içti" dedi. Dîno, çocuğa şöyle bir baktıktan sonra uyuyan kumaşların bulunduğu bahçeye doğru geçti.

Dîno, mağazadan içeriye girdiğinde babasının kendisinden önce gelen müşterilere göstermiş olduğu kumaş toplarının açıkta durduğunu gördü. Onları toparlayıp tekrar yerlerine yerleştirmekle meşgul oldu. Hamdi o ara Dîno'ya bakmadı. Baba, içerideki güleç yüzlü olan iki adamla olan kısa konuşmasını bitirince kalın bıyıkları altından yüzüne bakmadan Dîno'ya yönelip mırıldandı: "Biraz önce seni sordu hani o....", dedi ve parmağıyla kapıyı işaret etti. Bilinen birini anlatmaya yeterliymiş gibi. Dîno, babasının kimden bahsettiğini anladı, başını sallayarak: "Bana ait bir şey verdi mi sana?" diye sordu. Baba kısaca "hayır" diye cevap verdi.

O kısa konuşmanın ardından mağaza bir an Hamdi'yle oğlu Dîno arasında boşalmış gibi sessiz kaldı. Dîno, henüz tamamen bitmemiş bir top kumaşla birlikte babasına yaklaştı ve kendi kendine mırıldanıyormuş gibi yaparak "Geçen akşam Mem'i gördüm" dedi ve gözlerini iyice açarak bunun babası Hamdi'nin üzerindeki etkisini gözlemlemeye çalıştı. Baba, elindeki geniş deftere kaydetmekte olduğu bazı isimleri ve rakamları yazmaya bir anlık ara vererek "Sana da mı uğradı?" diye cevap vermekle yetindi. Dîno o derece şaşırdı ki, yüz derisinin altında değişik şekilde bir karıncalanma hissetti. Kendini toparladıktan sonra babasına hüzünlü bir sesle sordu:

"Neler oluyor baba?"

Masaya bitişik sandalyede oturan Hamdi oğluna dönerek tebessümle "Kardeşin bir şeylerin ardına çok düşüyor. O ölmeden önce de ikna olmamıştı, hâlâ da olmadı" dedi.

"Anlamadım" dedi Dîno. Babasının sözleri onu darmadağın etmişti. Hamdi oğluna bakıp sordu:

"Neyi anlamadın?" Dîno:

"Kim kimi ikna etmek istiyor" diye sordu babasına.

Hamdi başını önüne eğdi, masasının üstündeki demir metreye bakıp "Senin tahminin nedir?" diye sordu. Dîno cevap verdi: "Mem Kürdistan'a gitmemen için seni ikna etmeye çalıştığını söylüyor." Hamdi sandalyesine geri dönüp, beli duvara dayanacak şekilde oturdu. Gözlerinde alaylı bir ifade vardı "Ben Kürdistan'a neden gideceğim ki? Ben onu göndermeye çalıştım ama o namertlik etti. Bana gelince..." etrafındaki kumaş raflarına bakarak ilave etti: "Gitmeyi umuyorum fakat benim burada sorumluluklarım var. Ben artık o genç değilim ki böyle bir maceraya atılayım Dîno."

Dîno, "Nedir komşumuzun meselesi?" diye sordu babasına. Babası sabırsızca cevap verdi:

"Kardeşini nasıl ikna edeceğim ki. Kız onun kız kardeşidir. Fakat o ısrarla benim bunun aksini söylememi istiyor."

Dîno, gözlerini babasına dikerek "kimin kız kardeşi?" diye kekeledi. Hamdi, aralarındaki diyalogda kayıp bir halka olduğunun farkına vardı. Oturduğu yerden kalkarak oğluna daha çok yaklaşarak "Sana buna benzer bir şeyden bahsetmedi mi?" dedi. Dîno'nun altdudağı sarktı ve kekelemeye başladı: "Nasıl bir şey yani babacığım?"

Baba sakin bir şekilde etrafına baktı, kendini boşluğun ve kumaşların bahtına attı. Parmaklarıyla bacağını kazıdı önce sonra geri çekti: "Bütün bu süre boyunca kız kardeşi konusunda onu ikna etmeye çalıştım, işte aynı şekilde seni de ikna etmem gerekiyor." Dizlerinin mafsalında bir gevşeme ve güçsüzlük hisseden Dîno, oturmak için kendine bir yer aradı.

Derken kalın kâğıtlara sarılı metin bir kumaş topunun üstüne oturdu. Babasına okkalı bir soru sordu: "Yani bu kızın 'askeri ayakkabılı' kız olduğunu mu söylüyorsun?" Baba hem kendini hem oğlunu şefkatli gözlerle süzdü: "Sen ve kardeşin ne vakit onu kendi adıyla çağıracaksınız, Dîno?"

"Doğrusu hâlâ anlamış değilim baba" dedi Dîno. Baba oğlunun haklı olduğunu başını sallayarak onayladı: "Ben de senin yerinde olsaydım aynı şeyi söylerdim. Fakat Dîno, mesele şudur ki ben... Hamdi, mağazasının duvarlarının çok ötesinde olan bir havadan derin bir nefes çekerek "Ben de bir insanım. Oturduğumuz evi inşa ettiğimizde bir kadın bana yardım etmişti. İşte o... ın annesiydi" dedi. Gülümseyerek oğluna baktı ve sözlerine devam etti: "Kendisine 'askeri ayakkabılı' kız adını taktığınız kızın annesi. Evet. Ölümünden önce bize çok yardım etmişti." Gözlerini kapayıp ilave etti: "Olan bir kere oldu." Gözünü oğlundan kaçırarak: "Böyle olabiliyor ve ben..." Sonra masanın arkasına geçip yerine oturdu, hüzün bir şekilde "Ne yapayım Dîno? Ben..." dedi. Oğlu kızarak sözünü kesti: "Haydi söyle baba, söyle." Babası da yerinden kalkarak kızgın bir sesle "Söylediğim şeyler yetmiyor mu?" dedi.

Aniden parlayıp kızan baba ile oğlunun üzerini bir sükûnet ve huzur kapladı. Önce beraberce gülümsediler, sonra birbirlerine bakmadan hafifçe gülmeye başladılar. Sonra gözlerinde parçalanmış bir nezaket olduğu halde Dîno, babasına sordu: "Gerçekten şimdi o bizim kız kardeşimiz mi, baba? Hamdi cevap verdi: "Ne fark eder, Dîno. Eğer siz her ikiniz de onun kız kardeşiniz olduğuna inanırsanız hiç şüphesiz o sizin kız kardeşinizdir."

"Ve gerçekten kız kardeşimiz değilse eğer?" diye sordu Dîno. Babası hemen cevap verdi:

"Mem bunu benden duymak istiyor."

"Varsın senden bunu duymuş olsun, baba" dedi Dîno. Hamdi bıkkınlıkla başını sallayarak:

"O zaman artık Mem hiç gitmez" dedi.

"Neden gitmesin ki?" diye sordu Dîno. Babası konuşmaya devam etti:

"Çünkü o, benim Kürdistan'da kızı beklediğimi söyleyerek onu ikna edecek. Seni de başka şekilde ikna etmeye teşebbüs etmedi mi? Ne hilebazdır o!"

"Şaşırttın beni baba" dedi Dîno. "Hangimiz diğerini ikna etmeye çalışıyor bilmiyorum." Hamdi cevap verdi:

"Önemli değil, üzülme. Asıl önemli olan senin ikna olmandır."

"Nasıl ikna olayım?" diye sordu Dîno. Hamdi cevap verdi:

"Gördüğün şeyle."

"Gördüğüm nedir?" dedi Dîno. Hamdi cevap verdi:

"Gördüğün bu şeye işte." Dîno kızgınlıkla:

"Sen? Ya da Mem'in hayali?.. Ya da kız kardeşim, şimdi kız kardeşim olmuş olan askeri ayakkabılı kız." Hamdi paylayıcı bir ses tonuyla sözünü keserek,

"Kızın bir adı var, Dîno!" dedi.

"Adı mı? Onun adı mı var?" Dîno, birisinden intikam alıyormuş gibi davranarak "İşte ben Kürdistan'a gidiyorum, baba" dedi. Babası yavaşça,

"Neden olmasın. Her halükârda her şey hazırdır" dedi.

Dîno, mağazayı kapalıçarşının arsasına bağlayan merdivenleri çıktıktan sonra soldaki geniş caddeye dönerek onu postane binasına doğru götüren adımlarla yürüdü. Oradan da ortasında gölgeli ağaçların bulunduğu ve batı yönüne doğru devam eden yoldan ilerledi. Evleri de bu yolun ilerisinde işçilerin zorlukla hafriyatını yaptığı alanda hendesi bir şekilde inşa edilmişti. Dîno, kendisini eve yönelten sebebin ne olduğundan pek emin değildi. Fakat rüzgârın boşluğundaki bir tünel ona bu yönde yol gösteriyordu. Caddenin köşesiyle parkın kavisli kapısının birleştiği noktada birden durdu. Bir de ne görsün, o dikdörtgen ebadındaki uzun buz kalıpları parçalanıp her tarafa dağılmış, fakat küçülen parçacıkları henüz erime-

mişti. Diğer tarafta katırların yerine insanların çektiği tahta bir araba devrilip yan yatmış duruyor. Devrilmiş arabanın yanında iri ve atletik vücuduyla duran dilsiz Hezim küfür edip duruyor. Ve anlaşılmaz şekilde ortalıkta dolaşıyordu. Tahta arabaya çarpmış olan otomobil ise ortalıkta yoktu. Dîno'nun, orada toplanmış kalabalıktan duyduğuna göre adam kaçmıştı. İnsanlar, kızgınlığından dolayı ne yapacağını şaşırmış olan dilsiz adama devrilen arabasını kaldırmak ve sağlam kalmış buzlarını yerden toplamak için yardım etmeye çalışıyorlardı. Dilsiz Hezim, şehrin ruhsatlı genelevinde çalıştığı ve oradaki fahişelere tenekelerle kuyudan su taşıdığı günden beri her halükârda kaba ve sert davranışlarıyla tanınıyordu. Kendi adına Dîno da yere düşüp kirlenmiş buz parçalarını alıp arabanın üzerine iade edilmiş olan ıslak çuvalların üstüne koydu. Buz kalıplarının altı ve üstü çuvallarla örtülüydü. Dilsiz adama yardım edip beyaz buz yükünü arabaya yeniden yükledikten sonra adamlar soğuktan morarmış ellerini gömleklerine ve geniş pantolonlarına silip temizleyerek merhametli gözlerle Hezim'e baktılar. Genç adam arabasına doğru gitti ve ağzı açık bir halde buz parçalarına baktı. Yarım daire şeklinde etrafında döndükten sonra eğilip elini arabanın koluna atıp kalktı. Araba da onun ardından doğruldu veya öyle göründü. Sonra aniden o beyaz tahtalar birbiri ardından yuvarlanıp daha önce düşmedikleri yerlerin üzerine düştüler. Kendi elleriyle dilsiz adama yardım eden o küçük grup harcadıkları dakikalara acıdılar. Dîno da o belirsiz ortamda eve doğru yürüyüşüne devam etti. Bulutlar göğün bir tarafında toplanıyor diğer bir tarafında ise dağılıp kayboluyordu. O gün hava, sabahın erken saatlerinden beri maharetle bütün oyunlarını sergiliyordu. Bir dakika geçmiyordu ki yerin yarıkları sayesinde geçen gecenin yağmuruyla ıslanmış ruhlar kendilerini daha yoğun bir yağmura hazırlamış olmasınlar. Fakat yağmur hızını kesiyor, yavaşlıyordu. Dîno eve vardığında, öğle yemeği vakti olmasına rağmen birden avlunun kuzey köşesine düşen odasına doğru yöneldi.

Ailenin müşterek odasının kapısından annesinin sesini duydu: "Sen ve baban bu tahtaları kıyamet gününe kadar bu avluda mı bırakacaksınız?" Dîno yüzünü ekşiterek annesine dönüp "Kıyamet gününde bu tahtalara ihtiyacımız olabilir anne" dedi ve içeri girerek kayboldu.

Odasında uzun süre kalmamıştı ki kız kardeşi Eyşan ona seslendi. Alışılmış olduğu üzere anne ve babasının sözlü bildirimlerini Dîno'ya iletmekle yükümlü olan oydu. Çünkü onun tatlı sesi ve güleç yüzü Mem'i rahatsız etmediği gibi Dîno'yu da rahatsız etmiyordu. Yeşil gözlü delikanlı, kız kardeşinin sesini duyunca üzerinde oturduğu demir yatağın kenarından indi, kapıdan çıkarak avluya doğru yöneldi. Yağmurun ilk damlaları önce alnında, sonra gömleğinin yakalarında, burnunda, sonra da yazlık ayakkabısındaki ayaklarının topuklarında göründü. Evin avlusu da dikkat çeken bir sessizlik içinde, kendini yağmura teslim etmenin tatlı hayaline dalmıştı. Fakat birden külrengindeki ibikleri kalkık iki kuş gelip onun birkaç metre uzağındaki iki kâfur ağacına yakın bir yere kondular. Kuşlar ilgisini çekmişti. Çünkü onlar tarla kuşu oldukları için evlerin avlularına yahut duvarların yakınlarına konmaları alışılmış değildi. Kuşlar tüylerini biraz silktikten sonra bulundukları yerde durup kaldılar ve dikkatle gözlerini ona diktiler. Dîno, elleriyle ahmakça bazı hareketlerde bulunup uçmalarını istediyse de uçmadılar. O vakit avludaki tahta yatağın etrafına dolanarak kuşların yakınlarına kadar sokuldu. Buna rağmen her iki kuş da kendilerini adeta yere yapıştırmış, uçmamışlardı. Onlara birkaç adım kala durdu. Sonra yarım daire şeklinde yönünü geriye çevirip akşam yemeğine oturmak için odasına döndü. Bununla beraber gözlerini o iki kuştan ayırmadı.

Odanın kapısından içeri girmek üzere olan Dîno, avlu kapısını gizleyen duvarın arkasından Hamdi'nin gelmekte olduğunu görünce, babasının kendisinden önce içeri girmesi için bekledi. Babasının peşi sıra içeri girdi. İkisinin sofraya oturmasından

sonra diğer aile efradı da yemek sofrasının etrafında yerlerini aldılar. Sinide domatesle piştiği için kırmızılaşmış pirinç ve bol miktarda tavuk eti vardı. Kaşıklar sininin kenarına kondu. Sonra herkes kendi tabağına payına düşen miktarda yemek koymaya başladı. Kız kardeşleri Rahîme ile Rohat arasında oturan Dîno yemekten birkaç lokma aldıktan sonra küçük Hêlîn sesini yükselterek annesine sordu: "Mem için de biraz yemek bırakacak mıyız?" Kesbo gülümseyerek "Mem için de yetecek miktarda kalacak sevgili kızım" dedi. Fakat bu karşılıklı konuşma Dîno'nun hoşuna gitmemişti "Ölüler yemek yemezler Hêlîn" dedi. Annesi, Dîno'ya anında çıkıştı: "Kız kardeşine böyle şeyler söyleme." Dîno, ağzındaki lokmayı çiğnemeyi bıraktı. Yemek henüz ağzındayken kızgın bir şekilde "Mem öldü" diyerek cevap verdi annesine ve sonra da küçük kız kardeşine dönerek "Ölüler bizim gibi yemek yemezler, Hêlîn" diye tekrarladı.

Kardeşinin sözleri küçük Hêlîn'i ikna etmiş görünüyordu. Kardeşinin yeşil gözlerine bakarak "Ben bu sabah bir parça ekmekle üç zeytin verdim Mem'e" dedi. Dîno gözlerini ondan çevirip yüzünü ekşiterek sofradaki diğer yüzlere baktı. Annesi onu durdurmak için lafı değiştirip gülümseyerek "Mem bana, geçen akşam sana uğradığını söyledi" dedi.

Dîno'nun şakaklarında iki damar iyice dışarı fırladı. Alt çenesi biraz aşağı doğru sarktı. Ağzındaki lokma nerdeyse düşecekti. Hemen ağzını kapatıp başını arkaya doğru ittikten sonra ağzını yeniden hareket ettirerek bir dilsiz gibi yavaşça lokmasını çiğnemeye devam etti. Lokmayı yutunca dudaklarında belirsiz bir gülümseme belirdi. Gözlerini annesine ve kız kardeşlerine çevirerek: "O sizi neye ikna etmek istiyor?" Bunu söylerken bakışları babasının üzerinde sabitleşti "Öyle inanıyorum ki Mem mezarını eve getirmiş" dedi. Sonra kalktı ve odayı kimse görmeden terk etti.

Yağmur damlaları kendinden emin ve uyumlu şekilde yağmaktaydı. Dîno odasına gitmek için neredeyse avluyu koşar adımlarla kesip geçecekti fakat kâfur ağacının yakınındaki o iki

tarla kuşunun kendi etraflarında daire çizerek dönüp durmaları adımlarını hafifletti. Tahta yatağının yanında durdu ve sessizce onları izlemeye koyuldu. Onlar da yağmurdan ıslanmış ibiklerini silkerek sakince durdular. Sonra biri diğerine dönerek sordu:

"O neyi düşünüyor?"

Beriki cevap verdi:

"Bir şey düşünmüyor. Kendini uçmaya hazırlıyor."

Yeri bir iki kez gagalamadan önce güldü. İlk soru soran kuş yeniden diyaloğu başlattı:

"Doğrusu onun uçmaya niyeti yok aslında. Neden uçmaya kendini hazırlasın ki?" Beriki cevap verdi:

"Uçmaya ihtiyacı olmadığı için kendini uçmaya hazırlıyor. Aynen bizim gibi." Kuşlardan ilki sordu:

"Şaka mı yapıyorsun? Biz iki kuşuz…

Beriki onun sözünü kesti:

"Benim amacım uçmak değil, konuşmaktır. Doğrusu bu konuşmaya ihtiyacımız yok bizim. Bununla beraber konuşuyoruz işte."

İlki yine ibiğini silkti ve hoşnutsuzca,

"Bu, üzerinde ilk defa konuştuğumuz bir şey değil. Biz bunu daima konuşuyoruz" dedi.

Beriki cevap verdi:

"Fakat böyle yüksek sesle değil tabii ki."

İlki, şaşırıp kaldı:

"Ne yüksek sesi? Biz her defasında böyle konuşuyoruz."

Beriki, gagasıyla Dîno'yu göstererek,

"Bizi dinliyor" dedi.

İlki şaşırıp kaldı:

"Bizi dinleyen kim?"

Beriki, "Kendini uçmaya hazırlayan delikanlı" dedi. Sözünü bitirince uzun süre güldü. Öyle ki, gülmekten kuyruğu sallandı ve kanatları birbirine çarptı. Sonra arkadaşının etrafında tur atarak:

"Aman ne tüy! Aman ne tüy!" diye söylendi. Arkadaşı da,

"Aman ne tüy" diye tekrarladı. Sonra çıplak ayaklarından, gömleğinin açık olan düğmeleri arasından görünen göğsüne kadar vücudunu kontrol edip üzerinde düşünen Dîno'ya baktılar. Dîno, sanki vücudunda ansızın biten bir tüyü arıyormuş gibiydi. Kuşlar onu bu durumda görünce sevinç içinde bağrışmalarına devam ettiler: "Aman ne uzun kanatları var. Ne uzun kanatları!" Dîno'nun kollarına dikkatle baktılar. Sanki o kollara bedel her iki tarafında kanatlar bitmişti. Dîno otomatik olarak bir tarafa eğildi. Şaşkın şekilde kollarına baktı. Tarla kuşları işte onları çırpıyordu. Kuşlar, "Genç adam uçacak!" diye beraberce bağırınca Dîno'nun şaşkınlığı daha da arttı. Bunun üzerine kollarını göğsünün üzerine koydu. Sanki gerçekten de onun iki kanadı varmış ve havalanacakmış gibi. Titredi. Öyle ki alnındaki yağmur damlaları etrafa saçıldı. Kuşların yağmurdan kaçarak avlunun üzerinde uçtuklarını ve kanat çırptıklarını görmesinin ardından kendini toparladı. Yere eğilmeden önce yine vücudunu rahat bir şekilde kontrol edip gözden geçirdi. Yerde ayaklarının ucunda yağmurun sıçrattığı toprağa bulanmış küçük bir tüy gördü. Eğilip onu yerden aldıktan sonra odasına doğru yöneldi. Holde ve yazlık hasırın üzerinde çamurlu ayak izlerini bırakarak odasına girdi. Ardından içinde giysilerinin bulunduğu sert tabanlı çantasını açtı ve elindeki tüyü içine bıraktı. Sonra çantayı iyice kapattı ve onu boş olan küçük elbise dolabıyla oda içinde kanepe olarak da kullanılan çekyatın arasına koydu.

Dîno'nun, odasına girmesinin ardından su kanalları şarıltıyla suları çekmeye başladı. Sonra odanın içi, açık pencerelerden ve kapıdan bezgin bir rüzgârla birlikte sudan gelen kokuyla doldu. Bunun üzerine Dîno kapı dışında bütün pencereleri kapattıktan sonra kendini yerdeki hasırın üstüne atıp sırtüstü uzandı. Koltuğunun altına bir yastık alarak düşüncelere daldı. Aile efradı da yağmurun ritmik sesine kulak vererek çoktan öğle uykusuna başlamıştı. İçlerinde sadece Hêvîn uyanıktı. Mırıldandığı türkülerle yağmurun sesine eşlik ediyordu. Dîno yerinden kalkıp pencereye doğru yöneldi. Camdan askeri elbiseleri andıran

haki giysileri içinde elindeki küçük kürekle arı kovanlarının önünden her iki kâfur ağacına kadar uzanan küçük su kanalını açmaya uğraşan kız kardeşine meraklı gözlerle baktı.

Hêvîn'in ıslanan siyah saçları yanaklarına yapışmıştı. Arada bir burnunun üzerinden açık olan ağzına kayan yağmur damlalarını sağa sola üflüyordu. Kazmış olduğu su kanalını kontrol etmek için elindeki küreğin sapına dayanıp oturduğunda yağmur da hafiflemişti. Yüzünü göğe doğru çevirdi, sonra tekrar indirdi. Gözlerini avluda gezdirip etrafa bakınırken Dîno'nun odasının penceresinde durdu. Camın arkasında Dîno ona bakıyordu. Göz işareti edip gülümsedi. Kız kardeşi ona ilk kez böylesine genç, canlı ve yüz hatları düzgün görünmüştü. O anda onun için bir sigara sarıp kendi eliyle dudakları arasına yerleştirmeyi istedi. Çünkü ıslak olan elleriyle sigarayı tutamazdı. Dîno, kapıya doğru yöneldi, evin eşiğine geldiğinde durdu. Yağmur iyice hafiflemişti. Gülümseyerek kız kardeşine göz işareti yaptı, sanki yaptıklarından ötürü minnettarlığını göstermek istiyordu. Sonra eliyle suların toplandığı değişik yerleri işaret etti. Bunun üzerine Hêvîn omzunu silkmek suretiyle yapılması gerekenden fazlasının yapıldığını ifade etmeye çalıştı. Fakat Dîno yukarıya baktıktan sonra parmağıyla göğü işaret etti. Bunun üzerine kız kardeşi Hêvîn maksadını anlamamış gibi dönüp kardeşine baktı. Dîno ona seslendi: "Sema..." Kız, üstündeki külrengi boşluğa bakarak sordu: "Ne var ki semada?" Bir müddet, neşesi üstünde olan kardeşinin cevabını bekledi. Kardeşi "Kaz ki, su komşumuzun evinin avlusuna aksın, biz de rahat edelim" dedi.

Dîno, şaka yollu cümlesinin kız kardeşinin üzerinde ne tür bir etki yapacağını beklemedi. Çünkü "komşuların evi" cümlesi uyandırmıştı onu. Avlunun doğu kapısına baktı ve ağır adımlarla oraya doğru yürüdü. O sırada Hêvîn sesini yükseltti: "Komşular bizden önce davrandılar. Onlar evimizin avlusuna gökten bir kanat açtılar." Dîno kapıya ulaşınca onu açtı ve duvarı Hamdi'nin duvarına bitişik olan "askeri ayakkabılı" kızın evine doğru yöneldi. Evin duvarına hırsızlardan korunmak için boydan boya

kalın cam tabakaları yerleştirilmişti. Onların kapısına paralel duruma gelince hayretinden durakladı. Kapının sonuna kadar açık olacağını bekliyormuş gibiydi. Kapıya ortasında bulunan bakır halkayla vurmak istediyse de aniden bundan vazgeçti. Kapı açılırsa tam olarak ne sorması gerekeceğini bilmiyordu. Tereddüt içerisinde gidip geldi. Kız kardeşi Hêvîn'in, evlerinin kapısından gövdesinin yarısıyla uzanıp kendisine sakin şekilde meraklı gözlerle baktığını fark edince durdu. Ellerini kaldırarak sanki ona "yeter baktın, görmüyor musun kapalıdır işte!" demek istiyordu. Bütün vücuduyla "askeri ayakkabılı" kızın evinin kapısından geri döndü. Kız kardeşi kaşlarını çatarak "Kapının kapalı olması neden seni daraltıyor ki?" dedi ve peşi sıra ilave etti: "Komşularımızdan bir şey mi istiyorsun?" Dîno kız kardeşinin sorusunu heyecanla cevapladı: "Kapı açık olsaydı bir şey isteyecektim." Kız kardeşi başıyla işaret ederek, "kapıyı çal" dedi.

Dîno'nun hareketleri biraz yavaşladı. Kapıyı çalıp çalmama konusunda tereddütte kaldı. Sonra bir çıkış yolu buldu. Kız kardeşine, "Hêvîn buraya gel," diye seslendi. Kız yakınına varınca ona "Kapıyı çal" dedi. Kız işi ağırdan alıp sordu: "Kimi istiyorsun?" Dîno: "Arkadaşını." Hêvîn gülümsedi. Tereddüdünün koşulunu anlamış gibiydi. Kız, kapıyı açmaya gelince, ona uzaklaşması için işaret etti. Onun da yanında bulunmasına gerek yoktu. Çünkü kızın aile fertlerinden biri de kapıyı açabilirdi. Dîno kız kardeşinin işaretini anladı. Eve doğru yöneldi ve kapının önünde merak dolu gözlerle bekledi. Kapının çalınması üzerinden bir dakika geçmemişti ki "askeri ayakkabılı" kızın bizzat kendisi kapıyı açtı. İki kız kendi aralarında biraz lafladıktan sonra Dîno'ya dönüp baktılar. Dîno ise gözlerini dikmiş "askeri ayakkabılı" kızın endamına, yüzüne, yüzünü örten uzun ve dağınık saçlarına, gözlerini kapatmışken başını sallayarak saçını kenara itmesine bakıyor, tüm hareketlerini pürdikkat izliyordu. Kızlar kendisine doğru yaklaştıklarında Hêvîn, Dîno'yu dürtüp "onu ilk defa mı görüyorsun?" diyerek sitem etti. Gözlerini hafifçe yuman Dîno solundaki

boşluğa doğru dönüp kendi kendine mırıldandı: "Gerçekten de bize benziyor." Ardından her iki kızı şaşırmış halde bırakarak evin avlusuna döndü ve ardından aile odasına yöneldi. Ev halkı öğle uykusundan uyanmıştı. Mağazaya gitmek için ayakkabısının bağcıklarını bağlamaya çalışan babasına doğru bir iki adım yaklaştıktan sonra soğuk bir ifadeyle "Gerçekten de bize benziyor baba" dedi. Hamdi bir an duraklayarak oğlunun yüzüne dikkatle bakarken Kesbo o anı sesiyle kesti: "Kimdir o size benzeyen Dîno?" Gözlerini babasının gözlerinden ayırmayan Dîno annesine anında cevap verdi: "Yeni kız kardeşimiz ana. Komşumuzun kızı. Hêvîn'in arkadaşı." Annesinin tatlı ve uzun gülüşü un gibi Dîno'nun kemikleri üzerine yağdı. Annesi sözlerine yavaşça devam etti: "Şaşılacak ne var ki bunda? Elbette size benzeyecek, çünkü kız kardeşinizdir."

Dîno aile odasından soğuk bakışlarla ve adımlarla yavaşça dışarı çıktı. Yüz hatlarında herhangi bir merak ifadesi yoktu. Sanki annesinin sarf ettiği müphem sözler onun iç dünyasının derinliklerinde yıkanmış bir taş gibi parlayan huzura varmak için bir kapı aralamıştı. Odasına varınca kapıyı arkadan kapattı. Kumaş mağazasına gitmek için kapıya doğru yönelmiş babasının, ıslak çakıl taşları üzerinde yürürken çıkardığı ayak seslerini duyuyordu.

O gün ikindiden itibaren yağmur tamamen kesildi. Bulutlar dağıldı. Yağmurun gücünü gösterecek hiçbir iz kalmadı. Sadece yerlerde biraz ıslaklık kalmıştı ki onu kurutmaya da yerin kendi ısısı yeterdi. Gökyüzünde ve ufuktaki aydınlıktan ötürü bir türlü karanlık olmuyordu. Fakat çakallar bir hayvanın gırtlağından çıkarabileceği ve onunla övüneceği en yüksek ses tonuyla bağrışarak ve seslerinin büyüsünü göstermeye çalışarak tarlalara erken inmişlerdi. Sanki bu ses Allah'ın, özgün adaletinin yansıması olarak insanlara vermek istediği bir mesajdı. Dîno, elektrik lambasını henüz yakmadığı odasında, o küçük hayvanların ulumalarıyla şereflenmesini istekle karşıladı. Sonra da kalkıp pencereye yöneldi. Pencereden avluyu seyretti. Kâfur

ağacının gölgesinin, arı kovanlarının gölgesinin ve büyük tahta yatakların gölgelerinin kaybolmuş olduğunu gördü.

Karanlığın bastırmasının ilk aşamasında, hiç şaşmayan kendi içgüdüsüyle çantanın bulunduğu yere doğru yöneliyor. Çantayı kolundan tutup, eliyle sert ve kaba derisini elledikten sonra dışarı çıkıyor. Dışarıdaki soğuğa aldırmadan üstünde yazlık bir gömlek olduğu halde, geriye dönüp aile odasından sızan yoğun aydınlığa bakmadan dış kapıya doğru yürüyor. Fakat tanıdık bir ses adımlarını durduruyor. Dönüp karanlık köşeye bakıyor, bir de ne görsün, bitkin adımlarla kendisine doğru yaklaşan Mem soruyor: "Nereye gidiyorsun Dîno?" Dîno ona anlamsız bir şekilde "Ah... Sen misin?" diyor, sonra yürüyüşüne devam edip kapıyı açıyor. Dîno evin avlusundan dışarı çıkınca Mem ardından ona yetişiyor, gövdesinin yarısıyla kapıdan uzanıp "Dîno, Dîno" diye sesleniyor. Dîno duraklıyor. Arkasına dönüp bakmadan: "Şimdi ne istiyorsun?" Mem, içinde gizli bir yalvarma vurgusuyla "Beni dinlemek istemiyor musun?" diyor.

"Neyi dinleyeyim ki? Sevmediğim şeyler oluyor burada" diyor Dîno. Bunun üzerine Mem ona biraz daha yaklaşıyor:

"Olan şeyler normal şeylerdir, Dîno. Ya benim yerimde olsaydın ne yapardın? Benim gibi 'Büyük Adam'la karşılaşmış olsaydın?"

Dîno "Hangi büyük adamı kastediyorsun?" diye soruyor ikizine. Sonra, geriye dönmeden bir şey dinlemek istemiyormuş gibi sağ elini kaldırıyor "Benden ve hikâyelerimden vazgeç" diyor ve yürümesine devam ediyor. Mem ise yalvararak peşine düşüp soruyor:

"Nereye gideceksin Dîno?"

"Kürdistan'a gideceğim" diyor Dîno. Her türlü zorluğa kendini hazırlıyormuş gibi derin bir nefes alıyor.

Mem, neredeyse onu omzundan tutup durduracakmış gibi, yeşil gözlü ikizine soruyor:

"Peki elindeki o çantayı ne yapacaksın?"

"Elbiselerim içindedir" diye cevap veriyor Dîno. İkizi sözünü sürdürüyor:

"Babanın, Kürdistan'a şimdiye kadar göndermiş olduğu kumaşlar Toros dağlarını örtecek miktarı aşmış bulunuyor. Orada o kumaşlardan sana elbise dikecek birini bulursun elbet."

Dîno, Mem'in bu sözlerini duymuyormuş gibi adımlarını atmaya devam ediyor. Mem kızarak peşinden bağırıyor:

"Beni nasıl yalnız başına bırakırsın, Dîno? Babamı ikna etmemiştim henüz..."

Dîno yavaşça cevap veriyor: "Hayat bütünüyle önünde duruyor henüz Mem, acele etme."

İkizinin peşinden giden Mem, yürüyüşünü durduruyor. Caddede rahat adımlarla yürüyor. Caddenin sonu kuzeydeki tarlalara açılan birden çok sokağa ayrılıyor. Mem, Dîno'nun peşinden giderken onun duyabileceği tonda sarsıcı olan son cümlesini sarf ediyor: "İki kanadını da kullan artık kardeşim, iki kanadını da kullan." Evden yola çıktığından beri geriye dönüp Mem'e bakmamış olan Dîno, ilk kez ona dönüyor. Yüzünde görülmemiş bir tebessümle, "Şimdi değil Mem" diyor ve aynı cümleyi tekrar ediyor: "Şimdi değil." Sonra boşluğun derinliklerine dalarak kâh o karanlığın önüne geçiyor kâh karanlık onun önüne geçiyor.

O gece, her ne şekilde olursa olsun evlerdeki ve caddelerdeki bütün konuşmalar duyuluyordu. Hatta insanların kendi içlerinden geçirdiği konuşmalar da duyuluyordu. Şehrin bir ucundan diğer ucuna kadar yapılan tüm konuşmaları birisi dinlemek istemiş olsaydı dinleyebilirdi. Örneğin şehrin orta yerindeki parti şubesinin binasında toplanmış öğretmenlerin konuşmaları; karısına tehditle patozun gelecek yıl kendisine hainlik yapması halinde Türkiye'ye kaçacağını söyleyen Şêro Baban'ın sesiyle karışıyordu. Dilsiz Hezim'in, buz hamallığı dışında başka bir işinin olmasıyla ilgili kendi kendine söylediği sözlerle, askeri bölge başkanının ağaçların gölgesinde olmayan bir evden bahseden sözleri birbirine karışıyordu. Aynı şekilde batı tarafındaki

Hilaliye mezarlığında kemiklerin çıkardığı ıslıklarla, kuzeydoğudaki Kudur Beg mezarlığındaki kemiklerin çıkardığı ıslıklar da birbirine karışıyordu. Belki de o gece ne kendi kendine ne de başkasına bir şeyden bahseden biricik kişi "askeri ayakkabılı" kızdı. Çünkü Dîno'nun "tıpatıp bize benziyor" sözlerinin, benliğinin derinliklerinde bıraktığı garip çınlama karşısında kendi çehresiyle başkasının çehresi arasında bir mukayese yapmadan, aynanın karşısında kendini incelemekle meşgul oldu.

1951 yılında Qamişlo'da doğan Selîm Berekat, Arapça yazan en önemli Kürt yazarlarındandır. "Arap edebiyatının Yaşar Kemal'i" veya "Arap dilinin yularını elinde tutan adam" olarak da nitelendirilen yazarın eserleri Arapça olmakla beraber eserlerinin arkaplanı yakın dönem Kürt tarihidir. Berekat, tarih bilinciyle yoğrulmuş eserlerinde Kürt kültür ve tarihini bir romancı edasıyla aktarırken okuyucusuna edebi zevki de tattırır.

Selim Berekat, gençliğinin sıkıntılı günlerini, sürgün yaşamının zorluklarıyla yoğrulduğu Kürdistan'a yönelik nostaljik duygularını dile getirdiği üçüncü romanı *Tüy*'de acının destanını yazdı. Gizemli büyük bir adamı görmek için Kıbrıs'a giden Suriyeli Kürtlerden genç Mem'in düşle gerçek arasında geçen ama Kürt tarihindeki birçok şahsiyetin hayatıyla da paralel olarak hüsranla sonlanan bu yolculuğunda "başarısızlık" bir izlek ve imgeden çok bir "hikâye" olarak Kürt tarihini de açımlamaktadır.

Gerçek ile hayalin, geçmiş ile şimdi'nin birbirine ustaca eklemlendiği, efsanevi tarihi kahramanlarla yoğrulmuş, doğanın dile geldiği masalımsı bu roman, metaforlarla, imgelerle Kürdistan'ı sevilen, özlenen memleket olarak anlatırken solgun, soğuk sürgünde sürünenlerin hayatına da ışık tutar.

THG
D17557
CYC

9 "789755" 399744"

16 TL